

***Statenstuk* 2009-384**

Jaarstukken 2008

Voorgestelde behandeling:

- Statencommissie Omgevingsbeleid op 13 mei 2009
- Statencommissie Cultuur en Welzijn op 20 mei 2009
- Statencommissie Bestuur, Financiën en Economie op 27 mei 2009
- provinciale staten op 3 juni 2009
- fatale beslisdatum: 3 juni 2009

Behandeld door de heer G.C. van Geffen, telefoonnummer (0592) 36 55 80, e-mail
g.geffen@drenthe.nl

Portefeuillehouder: mevrouw J.G. Vlietstra

Inleiding

Hierbij bieden wij u de jaarstukken over het dienstjaar 2008 aan. De jaarstukken 2008 hebben vrijwel dezelfde opzet als vorig jaar. De programma's zijn volgens ons collegeprogramma en de Begroting 2009 samengesteld. Hierdoor zijn binnen programma 2, Samenleving met samenhang, andere producten opgenomen dan in de oorspronkelijke begroting van 2008. De opzet is conform de voorschriften van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV). De jaarstukken zijn onderverdeeld in het jaarverslag en de jaarrekening. Het jaarverslag bestaat uit de programmaverantwoording als tegenhanger van de beleidsbegroting en de in het BBV voorgeschreven paragrafen. De jaarrekening bestaat uit de programmarekening en een korte toelichting daarop en de balans met toelichting. Verder worden nog overige gegevens verstrekt, waaronder de accountantsverklaring.

De productenrealisatie, die deel uitmaakt van de planning- en controlcyclus van gedeputeerde staten, waarbij de afdelingen en teams verantwoording afleggen aan gedeputeerde staten, wordt niet ter informatie bij de jaarstukken aan uw staten meegezonden.

Vanaf 2007 mogen alleen begrote mutaties met reserves direct verwerkt worden in het rekeningresultaat. De toevoegingen van afwijkingen met betrekking tot reserves ten opzichte van de begroting dienen dan ook door provinciale staten expliciet te worden goedgekeurd bij de vaststelling van de bestemming van het rekeningsaldo. Daarom is net als vorig jaar in de programmaverantwoording per programma een specificatie opgenomen van welke bedragen wordt voorgesteld deze vanuit het rekeningresultaat aan de achterliggende reserves toe te voegen. Hierdoor is beter inzichtelijk gemaakt welke gelden binnen de programma's met reserves worden verrekend en welke bedragen tot de voordelen en nadelen van het rekeningsaldo behoren.

Het rekeningsaldo 2008, voor verwerking van niet-begrote mutaties in reserves, bedraagt € 21.233.000,--. Het totale bedrag van niet-begrote mutaties met reserves bedraagt € 13.606.000,--. Dit bedrag kan als volgt worden gespecificeerd.

- Bijdrage aan reserve grondwaterheffing	N	-476.000
- Bijdrage aan reserve monitoring voorm. Stortplaatsen	N	-555.000
- Bijdrage aan reserve versterking economisch structuur	V	1.097.000
- Bijdrage aan Reserve stimuleringsfonds Drentse projecten	N	-9.531.000
- Bijdrage aan reserve provinciaal aandeel ILG	V	21.000
- Bijdrage aan Reserve ten behoeve van de in te stellen voorziening pensioenen gedeputeerden	N	-585.000
- Bijdrage van reserve grondwaterheffing	V	17.000
- Bijdrage van reserve ontgrondingenheffing	N	-88.000
- Bijdrage van reserve beheer vaarweg Meppel-De Punt	N	-1.818.000
- Bijdrage van reserve Investeringsverkeer en vervoer	V	6.000
- Bijdrage van reserve nationaal Milieubeleidsplan	N	-9.000
- Bijdrage van reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34	N	-1.141.000
- Bijdrage van Reserve vaarverbinding Erica - Ter Apel	N	<u>-544.000</u>
Totaal	N	-13.606.000

Wij stellen u voor vorenstaande niet-begrote mutaties op reserves te effectueren. Na verrekening van de niet-begrote mutaties met reserves bedraagt het resultaat € 7.627.000,--.

Wij willen voor de uitvoering van projectmatige activiteiten met eenmalige budgetten een bedrag van € 4.895.981,- overhevelen van 2008 naar 2009. Dit bedrag kan als volgt worden gespecificeerd:

Kennisontwikkeling	333.806
Arbozaken en meubilair	100.000
Betrokkenheid provinciaal beleid	108.000
Kansen voor de Zuidas	25.000
Proceskosten ontwerpogaven Leek-Roden	100.000
Integraal Internetplatform Drenthe	300.000
Inpassing veranderende EU en nationale wetgeving	200.000
Stads- en dorpsvernieuwing / ISV	427.275
Onderhoud aan Hoogeveensche Vaart en oeverproject te Coevorden	346.000
Projecten klimaat en energiebeleid	713.400
Organisatieontwikkeling	1.900.000
Controle kosten accountant	80.000
Kansen voor jeugd en gezin	<u>262.500</u>
Totaal	4.895.981

De overhevelingsvoorstellen worden toegelicht in het jaarverslag in het desbetreffende programma. Het vrij besteedbare resultaat 2008 bedraagt na deze voorstellen € 2.731.000,-. Dit saldo wordt met name verklaard door hogere opbrengsten vanuit het provinciefonds (inclusief stelpost nettering) van € 894.000,-, per saldo hogere rentebaten (saldo van hogere rentebaten en hogere rentelasten) van € 256.000,- en lagere kosten voor de inzet van proceskostenbudgetten van € 380.000,-. Daarnaast resulteren vele kleinere voor- en nadelen in een resultaat van € 1.201.000,-. Dit jaar is getracht duidelijker aan te geven wat de oorzaak van onder- en overschrijding is, of dit een interne of externe oorzaak heeft en of het beïnvloedbaar was. Daarnaast is aangegeven of ondanks de eventuele financiële afwijking de doelen zijn behaald. Dit alles conform motie 14 in de vergadering van provinciale staten van 25/26 juni 2008 en de uitwerking daarvan. Een nadere specificatie van de verschillen tussen begrote en gerealiseerde saldi kunt u vinden in paragraaf II.2, Toelichting op de programmarekening.

Wij stellen u voor het restant ad € 2.731.000,- toe te voegen aan de Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten. Dit vrij besteedbaar bedrag zal meegenomen worden in de voorjaarsnota om een nadere bestemming te krijgen.

De jaarrekening is voorzien van een accountantsverklaring van PricewaterhouseCoopers Accountants met daarin een goedkeurend oordeel over de getrouwheid en een goedkeurend oordeel over de rechtmatigheid. Het accountantsverslag over 2008 is u rechtstreeks door de accountant toegezonden. Wij ontvingen hiervan een afschrift. In dit statenstuk geven wij een korte toelichting op het verslag van bevindingen.

Advies

1. De jaarstukken 2008 vaststellen en hiermee de aangegeven overschrijdingen van de begroting autoriseren.
2. Kennisnemen van het resultaat van € 21.233.000,- over 2008 (voor verwerking van niet-begrote mutaties in reserves).
3. Instemmen met de afzonderlijke toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves die afwijken van de begroting voor een totaal bedrag van € 13.606.000,-.
4. € 4.895.981,- storten in de saldireserve ten behoeve van de overheveling kredieten van 2008 naar 2009.

5. €2.731.000,-- toevoegen aan de Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten. Dit vrij beschikbaar bedrag zal meegenomen worden in de voorjaarsnota.
6. Kennismaken van de reactie op het accountantsverslag van de accountant.

Beoogd effect

Verantwoording van ons college aan uw staten zoals voorgeschreven in de Provinciewet en uitgewerkt in het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten van 17 januari 2003 (BBV).

Argumenten

Het vaststellen van de jaarstukken is een vast onderdeel van de jaarcyclus en is voorgeschreven in de Provinciewet. De jaarstukken voldoen aan de voorschriften voor de opzet en de inrichting van de jaarstukken voor gemeenten en provincies. Deze voorschriften zijn vervat in het BBV.

Uitvoering

Tijdsplanning

Inzending door ons college van de jaarstukken aan het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties uiterlijk de wettelijke termijn van 15 juli 2009.

Financiën

Totale kosten	€ 25.000,--
Inkomsten van derden	N.v.t
Lasten voor de provincie	€ 25.000,--

Monitoring en evaluatie

N.v.t.

Extern betrokkenen

PricewaterhouseCoopers Accountants NV en het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Communicatie

N.v.t.

Bijlagen

1. Jaarstukken 2008

Ter inzage in de leeskamer

1. Productenrealisatie 2008

Assen, 10 april 2009

Kenmerk: 15/5.1/2009003907

Gedeputeerde staten van Drenthe,

mevrouw A. Haarsma, voorzitter

mevrouw J.M. Imhof, secretaris

jk/coll.

Reactie op het accountantsverslag

De accountant PricewaterhouseCoopers Accountants heeft op 7 april 2009 een accountantsverslag voor de provinciale staten van de provincie Drenthe 2008 uitgebracht over de uitkomsten van de controle op de jaarrekening 2008. De accountant heeft controles uitgevoerd om zowel de getrouwheid alsook de rechtmatigheid te kunnen beoordelen conform artikel 217 van de Provinciewet.

Tijdens de controle zijn geen fouten naar voren gekomen. Bij de jaarrekening 2008 is dan ook een accountantsverklaring afgegeven met daarin een goedkeurend oordeel over de getrouwheid en een goedkeurend oordeel over de rechtmatigheid. De accountant maakt in het verslag een beperkt aantal opmerkingen die uw staten kunnen helpen hun controlerende taak uit te voeren. Wij willen kort op met name de tien belangrijkste boodschappen van de accountant, vooruitlopend op de bespreking met u, een reactie geven.

In paragraaf 1 geeft de accountant de tien belangrijkste boodschappen aan.

Bij punt 1 geeft de accountant aan dat zijn een goedkeurende verklaring de jaarrekening 2008 hebben afgegeven. Wij zijn verheugd dat er wederom een goedkeurende verklaring is afgegeven, zodat de provincie Drenthe onder repressief toezicht blijft.

Bij punt 2 geeft de accountant aan dat interne beheersing op orde is en dat hierdoor een betrouwbare jaarrekening kon worden opgesteld. Uiteraard schenken wij continu aandacht aan de interne beheersing van de organisatie om te zorgen dat betrouwbaarheid gewaarborgd blijft.

Bij punt 3 geeft de accountant aan dat het aspect rechtmatigheid ook goed procesmatig in de organisatie is gewaarborgd. De opvatting van de accountant dat de toetsing van de rechtmatigheid in de lijn dient te worden ingebed delen wij niet. Volgens de huidige manier van controleren met het samenvoegen van de bedrijfsbureau hebben wij een efficiëncyslag bereikt en hebben wij een goede procesmatige waarborging van de rechtmatigheids toetsing. Het advies van de accountant zou tegengesteld zijn aan de organisatieontwikkeling. Het advies om naast de controle op de rechtmatigheid andere aspecten mee te nemen (onder andere doelmatigheid) en in deze processen de lijnorganisatie te betrekken, wordt op dit moment onderzocht.

Bij punt 4 geeft de accountant aan dat de afwijkingen tussen de jaarrekening, begroting en 2e bestuursrapportage van 2008 omvangrijk zijn. Wij zijn zelf ook deze mening toegedaan en hebben getracht in de 2e bestuursrapportage goede inschattingen te maken op de uiteindelijke realisatie aan het einde van het boekjaar 2008. Ondanks onze inspanningen op het gebied van het planning- & control-instrumentarium (zie punt 5) is dit niet op alle punten gelukt. Wel is een verbetering ten opzichte van 2007 zichtbaar en is, net als in 2007, de grootste afwijking een extra ontvangen dividend van Essent van €9,5 miljoen, onder andere wegens de afronding van een arbitragezaak rond de nasleep van de fusie tussen de voormalige energiemaatschappijen EDON en PMG. Te laat om nog een begrotingswijziging voor te stellen, maar hierover is in december 2008 wel gecommuniceerd. Wij zullen in de toekomst nog beter trachten de verwachtingen en inschattingen bij de bestuursrapportages in te calculeren.

Bij punt 5 is opgemerkt dat wij veel aandacht hebben geschonken aan het verbeteren van de P&C-instrumenten. Die aandacht moet volgens ons van blijvende aard zijn willen wij op de veranderende omgeving kunnen inspelen. Wij trachten hierbij de managementcyclus zoveel mogelijk te laten aansluiten op de bestuurlijke cyclus van voorjaarsnota, bestuursrapportage's, begroting en jaarrekening. Bij punt 6 wordt aangegeven dat de programmaverantwoording 2008 verder is doorontwikkeld en er meer aandacht is besteed aan (politieke) items en prioriteiten. Dit is een terechte constatering, wij hebben hierbij de opzet van de begroting 2009 gevolgd, waarin duidelijke keuzes tussen strategische en tactische beleidsvoornemens en goingconcern zaken zijn gemaakt. Wij onderkennen dat het aantal prioriteiten is toegenomen, maar zien dat als een bewuste keuze van uw staten.

Bij punt 7 wordt aangegeven dat de paragraaf Weerstandsvermogen veel informatie en inzicht geeft,

maar dat acties en interne beheersmaatregelen ontbreken. Wij zijn het niet eens met deze constatering. Er is binnen de organisatie veel aandacht voor risicomanagement, alleen wordt de paragraaf weerstandsvermogen op dit moment niet gebruikt als centrale plek om acties en interne beheersmaatregelen te beschrijven. Uit een door het IPO opgemaakte benchmark Jaarstukken 2007 blijkt wel dat onze paragraaf weerstandsvermogen goed is. Een van de conclusies van de IPO benchmark was onder andere dat geconstateerd werd dat de (opvolging van) beheersmaatregelen nog onvoldoende expliciet was binnen de provincies in het algemeen. In de begroting 2010 zal daarom deze paragraaf een andere opzet krijgen, waarin de opmerking van de accountant en de resultaten van de IPO-benchmark worden meegenomen in de opzet van deze paragraaf.

Bij punt 8 geeft de accountant aan dat ondanks het niet aannemen van de nieuwe bestedingswet door de Eerste Kamer in de komende jaren extra eisen zullen worden gesteld aan het voorgeschreven inkoop- en aanbestedingsbeleid. Wij houden deze ontwikkelingen nauwlettend in de gaten en verwachten geen problemen. Onze huidige interne regels ten aanzien van inkoop- en aanbesteding zijn "strenger" en passen binnen de ruimte van het aan te scherpen landelijk-Europees niveau.

Bij punt 9 worden ontwikkelingen rond ILG door de accountant aangehaald. In 2008 hebben wij, voorzover dat in ons vermogen lag, in overleg met het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit actie ondernomen om een betere planning en beheersing te realiseren. Recentelijk heeft de Auditdienst Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit een accountantsverklaring opgesteld, waarin wordt aangegeven dat hij van oordeel is dat de financiële verantwoording van beheershandelingen rechtmatig tot stand zijn gekomen en in overeenstemming zijn met het provinciaal normen- en toetsingskader. Dit is een goed teken en wij zullen blijven participeren om mogelijke problemen in de toekomst te voorkomen en risico's te beperken.

Bij punt 10 wordt aangegeven dat aanvullende actie rondom SISA en jeugdzorg gewenst is. Uiteraard doen wij onze uiterste best om alle regelingen binnen de SISA-regeling conform de desbetreffende regelgeving te verantwoorden richting het rijk. Daarbij zijn wij binnen sommige regelingen afhankelijk van derden, dit geldt ook voor de regeling Jeugdzorg. De accountant maakt in haar SISA-rapportage een opmerking over de accountantsverklaring van het Bureau Jeugdzorg Drenthe die niet volgens de formele vereisten zou zijn opgesteld. Bureau Jeugdzorg Drenthe heeft wel een goedkeurende accountantsverklaring van zijn accountant ontvangen, maar zijn accountant had niet de beschikking over een juist controleprotocol waaraan Bureau Jeugdzorg Drenthe zou moeten voldoen. Dit controleprotocol is niet door het ministerie verstrekt. Wij zullen Bureau Jeugdzorg Drenthe aangeven, dat het om de juiste controleprotocollen moet verzoeken, zodat dit soort opmerkingen niet meer gemaakt hoeven te worden. Mocht het controleprotocol ook in 2009 niet landelijk worden vastgesteld, zullen wij in 2009 maatregelen voorstellen om het protocol in Drenthe van toepassing te krijgen om zodoende antwoord te krijgen op de vraag of Bureau Jeugdzorg rechtmatig heeft gehandeld.

In paragraaf 2 wordt door de accountant een tekortkoming geconstateerd van €0,3 miljoen. Ons uitgangspunt is dat wij de uitkering van de behoedzaamheidsreserve, die in de maartcirculaire 2009 is aangegeven nadat het boekjaar is afgesloten, niet meer opnemen in het afgelopen boekjaar. Wij verwerken dit net als voorgaande jaren in de eerstvolgende bestuursrapportage in 2009.

Provinciale staten van Drenthe;

gelezen het voorstel van gedeputeerde staten van Drenthe van 10 april 2009,
kenmerk 15/5.1/2009003907;

BESLUITEN:

- I. de jaarstukken 2008 vast te stellen en hiermee de aangegeven overschrijdingen van de begroting te autoriseren;
- II. kennis te nemen van het resultaat van €21.233.000,-- over 2008 (voor verwerking van niet-begrote mutaties in reserves);
- III. in te stemmen met de afzonderlijke toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves die afwijken van de begroting voor een totaal bedrag van € 13.606.000,--;
- IV. € 4.895.981,-- te storten in de saldireserve ten behoeve van de overheveling kredieten van 2008 naar 2009;
- V. € 2.731.000,-- toe te voegen aan de Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten. Dit vrij besteedbaar bedrag zal meegenomen worden in de voorjaarsnota;
- VI. kennis te nemen van de reactie op het accountantsverslag van de accountant.

Assen, 3 juni 2009

Provinciale staten voornoemd,

, griffier

, voorzitter

jk/coll.

Provinciale Staten van provincie Drenthe
t.a.v. mevrouw I.M. Rozema, griffier
Postbus 122
9400 AC ASSEN

7 april 2009

Referentie: HB/e0109120b/130766/JB/vg

Onderwerp: accountantsverslag 2008

Geachte mevrouw Rozema,

Hierbij ontvangt u twee exemplaren van het accountantsverslag 2008 naar aanleiding van de controle van de jaarrekening 2008.

Wij vertrouwen erop u hiermee van dienst te zijn geweest.

Met vriendelijke groet,
PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

H. Boshove RA
Partner

Bijlagen

Kiezen voor de toekomst*

Rapport van Bevindingen 2008 voor
Provinciale Staten van de
provincie Drenthe

Aan de Provinciale Staten van de provincie Drenthe
T.a.v. mevrouw I.M. Rozema, griffier
Postbus 122
9400 AC ASSEN

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Zuiderzeelaan 53
8017 JV Zwolle
Postbus 513
8000 AM Zwolle
Telefoon (038) 427 27 27
Fax (038) 427 27 28
www.pwc.com/nl

7 april 2009

Referentie: HB/e0109220/130766/JB/vg

Betreft: Rapport van bevindingen 2008

Geachte leden van Provinciale Staten,

Wij hebben het genoegen ons accountantsverslag over het boekjaar 2008 aan u te presenteren. Dit verslag is uitgegeven conform het Besluit Accountantscontrole Provincies en Gemeenten (BAPG) en vat onze voornaamste bevindingen samen.

In overeenstemming met de opdracht van uw Staten hebben we de jaarrekening over het boekjaar 2008 gecontroleerd. Wij hebben een goedkeurende accountantsverklaring op de aspecten getrouwheid en rechtmatigheid afgegeven d.d. 7 april 2009 bij de door het college van Gedeputeerde Staten opgestelde jaarrekening 2008.

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met het Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten (BBV) en toont een eigen vermogen van € 217.901.000, een balanstotaal van € 327.572.000 en een resultaat na bestemming van € 21.233.000 positief.

Als Provinciale Staten niet overgaat tot ongewijzigde vaststelling van de jaarrekening verzoeken wij u contact met ons op te nemen om verdere acties te bespreken. Een kopie van dit verslag hebben wij gezonden aan het college van Gedeputeerde Staten.

Disclaimer

Het accountantsverslag is uitsluitend opgesteld voor gebruik door Provinciale Staten, het college van Gedeputeerde Staten en (vanuit SiSa) de Ministeries waarop de SiSa-regelingen zoals vermeld in de SiSa-bijlage betrekking hebben. PricewaterhouseCoopers geeft derde partijen niet het recht om op het rapport te mogen vertrouwen dan wel het rapport voor enig (ander) doel te gebruiken. PricewaterhouseCoopers wijst derhalve uitdrukkelijk enige verantwoordelijkheid, aansprakelijkheid en/of zorgplicht jegens andere partijen dan de geadresseerde[n] van het rapport af.

Graag maken wij van deze gelegenheid gebruik u, het college en de ambtelijke medewerkers te bedanken voor de prettige samenwerking en uw constructieve houding tijdens onze controle.

Met vriendelijke groet,
PricewaterhouseCoopers Accountants N.V

H. Boshove RA
Partner

Inhoudsopgave

1. Onze tien belangrijkste boodschappen	4
2. Accountantscontrole	5
U hebt ons de volgende opdracht verstrekt	5
Een goedkeurende accountantsverklaring	5
De volgende controlebevindingen zijn te melden	5
Wij vonden enkele aandachtspunten met betrekking tot SiSa	6
Onze onafhankelijkheid is gewaarborgd	6
Wij hebben geen aanwijzingen voor fraude geconstateerd	6
U hebt voldaan aan de Wet Openbaarmaking uit Publieke middelen gefinancierde Topinkomens	7
De wet ter voorkoming van Witwassen en het Financieren van Terrorisme (WWFT)	7
3. De informatiewaarde en leesbaarheid van de jaarstukken	8
Programmaverantwoording wordt kwalitatief verder doorontwikkeld	8
Opzet van de jaarrekening is ongewijzigd	8
Het resultaat 2008 wordt beïnvloed door onderbestedingen en extra uitkering Essent	9
Tweede bestuursrapportage is verder ontwikkeld maar er bestaan nog aanzienlijke verschillen met de jaarrekening	10
Paragraaf weerstandsvermogen geeft veel inzicht maar weinig aanknopingspunten voor sturing en beheersing	11
4. De interne beheersing is in ontwikkeling	12
Ons algemene beeld van de interne beheersing is voldoende om tot een getrouwe jaarrekening te kunnen komen	12
Waar moet het beter en hoe?	12
Status aanbevelingen ten opzichte van onze managementletter	13
Ook ontwikkelingen bij Drenthe op het gebied van Horizontaal Toezicht	14
Wij hebben geen bijzonderheden op te merken over de geautomatiseerde systemen	15
5. Rechtmatigheid	16
Borging rechtmatigheid is in ontwikkeling	16
Overige rechtmatigheidsaspecten	18
In 2008 een goedkeurende accountantsverklaring	19
6. Verslaggevingsbevindingen	20
De verslaggevingsvoorschriften zijn in 2008 niet aangepast	20
Wij delen de door het college gemaakte schattingen	20
Reserves en voorzieningen zijn adequaat toegelicht	20
Ook in andere balansposten zitten bijzonderheden	22
Bijlagen	23
Bijlage A: Aard van de opdracht en accountantsverklaring	24
Bijlage B: Single information, Single audit	27

1. Onze tien belangrijkste boodschappen

In dit rapport is een aantal bevindingen en opmerkingen opgenomen waarvan wij het belangrijk vinden dat u er kennis van neemt. De belangrijkste zijn:

1. Wij hebben bij de jaarrekening 2008 een goedkeurende accountantsverklaring afgegeven ten aanzien van de aspecten **getrouwheid en rechtmatigheid**.
2. Ons algemeen beeld van de interne beheersing is dat deze voldoende is om tot een betrouwbare jaarrekening te komen. In 2008 is intern veel aandacht geschonken aan het verder optimaliseren van de interne beheersing van de organisatie.
3. Met betrekking tot rechtmatigheid is sprake van een goede, procesmatige interne waarborging alsmede toetsing daarvan binnen provincie Drenthe. Structurele borging rechtmatigheid in de werkprocessen is in voorbereiding maar in 2008 nog niet gerealiseerd. Daarnaast adviseren wij om ook doelmatigheidsaspecten mee te nemen. Dit blijven belangrijke verbeterpunten voor 2009.
4. De afwijkingen tussen de jaarrekening, begroting en 2^e bestuursrapportage van 2008 zijn wederom omvangrijk, vooral door extra uitkering Essent en onderbestedingen. Inzicht in en beheersing van uitgaven, ontvangsten en mutaties in reserves dient verbeterd te worden.
5. In 2008 is intern veel aandacht geschonken aan het verbeteren van het planning- en controle-instrumentarium. Dit betreft zowel het verbeteren beleidscyclus, de P&C-cyclus (1^e en 2^e bestuursrapportage, begroting en jaarrekening) en de managementcyclus.
6. De programmaverantwoording 2008 is verder doorontwikkeld, er is meer aandacht besteed aan het verduidelijken van (politieke) items en prioriteiten. Dit kan nog verder verbeterd worden door een duidelijke keuze (ook in aantal) tussen strategische en tactische beleidsvoornemens, going concern/beleidsluwe zaken.
7. De paragraaf weerstandsvermogen geeft veel informatie en inzicht maar het ontbreekt aan handvatten om risico's te kunnen beheersen dan wel sturen. Zo ontbreken acties en interne beheersingsmaatregelen op de genoemde risico's. Doorontwikkeling van deze paragraaf in relatie tot risicomanagement is gewenst.
8. De nieuwe aanbestedingswet is niet aangenomen door de Eerste Kamer. Verwacht wordt dat desondanks in komende jaren extra eisen gesteld zullen worden aan transparant aanbesteden onder de Europese aanbestedingsnormen. Tijdige afstemming met het eigen (en nu nog strengere) aanbestedingsbeleid is gewenst.
9. De uitgaven inzake ILG zijn conform (gecertificeerde) verantwoordingen opgenomen in de jaarrekening van de provincie Drenthe. Met betrekking tot het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) zijn inmiddels goede en praktische werkafspraken gemaakt tussen LNV, Ministeries en accountants. De invulling van de inhoudelijke toetsing is nog niet zeer concreet, dit is een landelijk probleem. Er is actie ondernomen om zo betere planning en beheersing te realiseren, zodat grip ontstaat op voortgang (beleidsmatig/financieel). Blijvende aandacht hiervoor is noodzakelijk.
10. Single information – Single audit (SiSa) is in 2006 ingevoerd en omvat inmiddels alle relevante regelingen. Jeugdzorg is en blijft het belangrijkste aandachtspunt, aanvullende actie is gewenst. In de SiSa-bijlage is hiervoor een onzekerheid opgenomen. Ingaande 2008 vallen ook de regelingen tussen mede-overheden, zoals gemeenten, onder SiSa.

2. Accountantscontrole

U hebt ons de volgende opdracht verstrekt

In overeenstemming met de door u aan ons verstrekte opdracht, zoals vastgelegd in het controleprotocol en normenkader d.d. 12 november 2008, hebben wij de jaarrekening 2008 van provincie Drenthe gecontroleerd. Voor de reikwijdte van onze werkzaamheden verwijzen wij naar bijlage A. In deze bijlage vindt u ook de gehele tekst van onze accountantsverklaring.

Een goedkeurende accountantsverklaring

Onder voorbehoud dat u de door het college opgestelde jaarrekening 2008 ongewijzigd vaststelt, hebben wij een goedkeurende accountantsverklaring afgegeven ten aanzien van het aspect getrouwheid en het aspect rechtmatigheid. Deze verklaring is gedateerd 7 april 2009, de datum waarop wij onze controle hebben afgerond.

De volgende controlebevindingen zijn te melden

Tijdens onze controlewerkzaamheden maken wij gebruik van de rapporterings- en goedkeuringstoleranties zoals opgenomen in het Besluit Accountantscontrole Provincies en Gemeenten (BAPG), tenzij uw raad in een controleprotocol ten behoeve van de accountant andere controle- of rapporteringstoleranties vaststelt.

De Staten heeft op 12 november 2008 het protocol voor de accountantscontrole ter kennisgeving aangenomen. Wij hebben tijdens onze werkzaamheden de toleranties gehanteerd die u in dit protocol hebt opgenomen. Hierin is opgenomen dat de accountant een goedkeurende verklaring afgeeft indien de geconstateerde fouten minder zijn dan 1% en de onzekerheden minder zijn dan 3% van de totale werkelijke lasten in de jaarrekening. Deze toleranties komen overeen met de toleranties zoals in het BAPG zijn opgenomen.

Dit houdt in dat wij een goedkeurende verklaring kunnen afgeven als de geconstateerde fouten minder zijn dan 1% (€ 2,4 miljoen) en de onzekerheden minder zijn dan 3% (€ 7,2 miljoen) van de totale werkelijke lasten in de jaarrekening.

Getrouwheid

Tijdens onze controlewerkzaamheden resteren met uitzondering van de onderstaande twee tekortkomingen geen bevindingen meer. Deze zijn gecorrigeerd in de definitieve jaarrekening.

Tekortkomingen/fouten	
Hogere uitkering provinciefonds (behoedzaamheidsreserve)	€ 0,26 mln.
Onzekerheden	
Onzekerheid inzake rechtmatigheid van Europese programma's	P.M.

De geconstateerde tekortkomingen hebben per saldo een positief effect op het resultaat van € 0,26 mln. en blijven ruim onder onze tolerantie van 1% (€ 2,4 mln.). Wij hebben daarom voor het aspect getrouwheid een goedkeurende accountantsverklaring afgegeven. Voor een volledig overzicht van de gecorrigeerde verschillen verwijzen we naar bijlage A.

Rechtmatigheid

In 2008 zijn de rechtmatigheidsonderzoeken uitgevoerd door de eigen organisatie. Op basis van deze onderzoeken en de door ons uitgevoerde werkzaamheden hebben wij geconstateerd dat de organisatie heeft gehandeld binnen het door de Staten gestelde normenkader en de wettelijke regels.

Tekortkomingen/fouten	
Hiervoor opgenomen getrouwheidstekortkomingen zijn ook (ongesaldeerd) als rechtmatigheidstekortkomingen aan te merken ¹	€ 0,26 mln.
Onzekerheden	
Geen	

De tekortkomingen en onzekerheden blijven zowel bij getrouwheid als rechtmatigheid ruim onder de maximale grens van 1% (€ 2,4 mln.). Om deze reden heeft dit geen consequenties voor de oordeelparagraaf van onze accountantsverklaring en hebben wij een goedkeurende accountantsverklaring afgegeven op het aspect rechtmatigheid. Voor een nadere toelichting op de geconstateerde fouten en onzekerheden verwijzen wij u naar hoofdstuk 4.

Wij vonden enkele aandachtspunten met betrekking tot SiSa

Wij hebben de in de SiSa-bijlage bij de jaarrekening 2008 opgenomen 12 specifieke uitkeringen gecontroleerd. Wij hebben een aantal beperkte onzekerheden geconstateerd. Inzake Jeugdzorg hebben wij een belangrijk aandachtspunt. Uit onze controle blijkt dat nog niet alle instellingen over 2007 voldoen aan de formele vereisten. Dit heeft voornamelijk betrekking op Bureau Jeugdzorg. Vooralnog hebben wij dit als een onzekerheid aangemerkt. In Bijlage B is een nadere toelichting op SiSa opgenomen.

Onze onafhankelijkheid is gewaarborgd

In 2008 zijn geen wijzigingen doorgevoerd in de Nederlandse onafhankelijkheidsregels.

Wij waarborgen altijd actief onze onafhankelijkheid. Elke eventuele aanvraag tot extra controlewerkzaamheden wordt door ons getoetst aan de hand van de geldende onafhankelijkheid zoals opgenomen in onze overeenkomst met u en afgestemd met de statengriffier.

Naast de controle van de jaarrekening 2008, diverse incidentele en structurele subsidieverantwoordingen (Interreg, BDU, Leader+) en de beoordeling van de fractievergoedingen 2007, hebben wij als accountant in het boekjaar 2008 geen andere werkzaamheden verricht die onze onafhankelijke positie als accountant van de provincie Drenthe kunnen beïnvloeden. Ditzelfde geldt voor onze adviseurs.

Wij hebben geen aanwijzingen voor fraude geconstateerd

De primaire verantwoordelijkheid voor het voorkomen en ontdekken van fraude en onjuistheden berust bij zowel uw Staten als het college. Het is de verantwoordelijkheid van de accountant om het risico te beoordelen dat de jaarrekening als gevolg van fraude, onjuistheden of verduistering van activa afwijkingen van materieel belang zou kunnen bevatten.

Met ingang van 1 oktober 2006 is de WTA, de Wet Toezicht Accountantsorganisaties, op ons van toepassing. Indien wij bij een wettelijke controle gegevens of informatie verkrijgen die een redelijk vermoeden rechtvaardigen dat sprake is van fraude van materieel belang ten aanzien van de financiële verantwoording zijn wij, onder bepaalde omstandigheden, op grond van de WTA gehouden hiervan melding te doen bij de KLPD.

Tijdens onze controle van de jaarrekening 2008 zijn bij ons geen aanwijzingen van fraude gebleken.

¹ Er is geen sprake van aanvullende fouten maar getrouwheidsfouten die meewegen in het rechtmatigheidsoordeel als rechtmatigheidfout.

U hebt voldaan aan de Wet Openbaarmaking uit Publieke middelen gefinancierde Topinkomens

Op grond van de Wet Openbaarmaking uit Publieke middelen gefinancierde Topinkomens (WOPT) moeten beloningen, waaronder voorzieningen ten behoeve van toekomstige beloningen, zoals pensioen en ontslaguitkeringen, in de jaarrekening worden vermeld als deze de gemiddelde ministersbeloning (voor 2008 vastgesteld op € 181.000) te boven gaan.

Bij onze controle hebben wij vastgesteld dat de WOPT wordt nageleefd door provincie Drenthe. In de jaarrekening 2008 zijn geen meldingen opgenomen.

De Wet ter voorkoming van Witwassen en het Financiering van Terrorisme (WWFT)

Met ingang van 1 juli 2008 is de Derde EU-Richtlijn betreffende de bestrijding van witwassen en financiering van terrorisme geïmplementeerd in Nederland. Dit is gebeurd in de WWFT die de Wet Identificatie bij Dienstverlening en de Wet Melding Ongebruikelijke Transacties vervangt.

De WWFT kent een risicogeoriënteerde benadering voor de identificatie van cliënten en de verificatie van de identificatie, het zogenaamde cliëntenonderzoek. De verificatie van de identificatie is derhalve afhankelijk van het risico op witwassen en/of het financieren van terroristische activiteiten. Wanneer een cliënt, relatie of een product als een verhoogd risico wordt aangemerkt door de wet of door de instelling zelf, is een diepgaander cliëntenonderzoek vereist. Er is ook een groep cliënten waarbij kan worden volstaan met een vereenvoudigd cliëntenonderzoek. Deze groep omvat onder andere instellingen die zelf zijn onderworpen aan de WWFT en voorts bijvoorbeeld beursgenoteerde vennootschappen binnen de EU, Nederlandse overheidslichamen en sommige EU-instanties. De aan de WWFT onderworpen instellingen dienen hun eigen risicobeleid te ontwikkelen en toe te passen. Voor identificatie mogen deze instellingen afgaan op externe informatie mits deze direct wordt verkregen van betrouwbare derden zoals bedrijven die zakelijke informatie verschaffen of de Kamer van Koophandel.

De WWFT kent ook de verplichting om niet alleen de cliënt te identificeren, maar ook (waar van toepassing) de uiteindelijke belanghebbende met (in)direct belang in zeggenschap of eigendom van meer dan 25%.

3. De informatiewaarde en leesbaarheid van de jaarstukken

Wij hebben in hoofdlijnen de informatiewaarde van de jaarstukken beoordeeld. De jaarstukken 2008 bestaan volgens het BBV uit het jaarverslag en de jaarrekening. Het jaarverslag op haar beurt bestaat uit de programmaverantwoording en de verplichte paragrafen. De jaarrekening bevat de programmarekening, de balans en een toelichting daarop. Binnen het dualisme hebben de begrotingen en de jaarstukken een belangrijke kaderstellende en controlerende functie en zijn voor u het middel waarop u de verantwoording over het gevoerde beleid kan toetsen.

Hieronder hebben wij per belangrijk onderdeel van de jaarstukken onze visie opgenomen ten aanzien van de leesbaarheid en kwaliteit van het betreffende onderdeel.

Programmaverantwoording wordt kwalitatief verder doorontwikkeld

De programmaverantwoording zoals opgenomen in het jaarverslag is gelijk aan de indeling zoals opgenomen in de begroting 2008. Deze omvat conform vorig jaar de 6 programma's, te weten de hoofdpijlers van het collegeprogramma.

Ten opzichte van vorig jaar is de koppeling tussen de prioriteiten per programma, de resultaten en de activiteiten verder doorontwikkeld. Sterk punt is ook dat per prioriteit een toelichting wordt gegeven op niet alleen de beleidsmatige maar ook de financiële realisatie en verschillen.

Per programma is een groot aantal doelstellingen en activiteiten opgenomen. Door deze omvang is het onduidelijk waar Staten en college nu exact op dienen te sturen. Naar onze mening kan de begroting en daarmee de jaarrekening in kracht toenemen door tot een betere scheiding te komen tussen beleidsluwe/going concern zaken en die aspecten waar de Staten duidelijk de nadruk op hebben gelegd. Dit wordt ook intern onderkend.

Ten aanzien van de planning-en controlcyclus zien wij ook verbeteringen. De 1^e en 2^e bestuursrapportage zijn doorontwikkeld. Het proces om te komen tot deze rapportages bleek moeizaam te zijn, het proces is daarom intern ook nader onderzocht.

Kern is naar onze mening het beter verbinden van de bestuurlijke (P&C-cyclus) en ambtelijke managementcyclus bij de provincie Drenthe en hier ook echt op te sturen. Dit wordt ook onderkend. Er zijn diverse initiatieven ontwikkeld. Zo is het proces van de totstandkoming van de 1^e bestuursrapportage/voorjaarsnota grondig onderzocht. Zowel op het gebied van sturing, proces/projectmanagement, kaders als op gedrag/cultuur worden verbeteringen voorgesteld. Concreet is gestart met een week van de strategie (eind februari 2009) om vooral de strategische uitgangspunten helder te krijgen zoals;

- resultaten die tot nu toe zijn behaald in het collegeprogramma;
- ambities;
- beleidsvoornemens;
- relevante externe en interne ontwikkelingen.

Dit zal per programmaliijn zoals deze ook in de programmabegroting is opgenomen, worden uitgewerkt. Hiermee is het mogelijk om niet alleen de voorjaarsnota en begroting te verbeteren maar ook de onderliggende werkplannen per afdeling verder te beteren zodat hierop écht gestuurd wordt. Dit heeft in 2009 inmiddels plaatsgevonden.

Opzet van de jaarrekening is ongewijzigd

De opzet van de jaarrekening 2008 is ongewijzigd ten opzichte van 2007. Er worden uitgebreide toelichtingen opgenomen rondom (de mutaties in) de reserves en de kortlopende schulden. Ook de uitgaven ILG worden conform de voorschriften van het Ministerie van LNV nader toegelicht in de jaarrekening. De opzet voldoet aan het BBV.

Het resultaat 2008 wordt beïnvloed door onderbestedingen en extra uitkering Essent

In de navolgende paragrafen wordt nader ingegaan op deze ontwikkelingen en de door ons ingeschatte betekenis daarvan voor de bedrijfsvoering van provincie Drenthe.

Kwaliteit van het resultaat

Het resultaat over het jaar 2008 is als volgt samen te vatten:

(x € 1 mln.)	Begroting 2008	Rekening 2008	Vershil
Resultaat voor bestemming	-13,5	7,7	-21,2
Onttrekking aan reserves (begroot)	13,5	13,5	-0
	—————	—————	—————
Positief resultaat na mutatie in reserves	0	21,2	21,2
	—————	—————	—————

De programmarekening voor bestemming laat een positief resultaat zien van € 7,7 mln. Dit resultaat is bijna € 21,2 mln. hoger dan bij de begroting was voorzien.

De relatief grote afwijking wordt deels veroorzaakt doordat niet begrote dotaties of onttrekkingen aan reserves in 2008 niet verwerkt mogen worden op de regel 'onttrekkingen aan reserves (begroot)'. Immers de Staten heeft deze dotatie of onttrekking niet geautoriseerd in de begroting of bestuursrapportages in 2008.

Deze mutaties dienen via de resultaatsbestemming te worden verwerkt. Dit betreft een (werkelijk) bedrag (onttrekkingen aan reserves) voor in totaal € 13,5 mln. (2007: € 11,4 mln.).

Wij hebben het college in ons vorige accountantsverslag geadviseerd om in 2008 extra aandacht te geven aan het juist begroten van mutaties in de reserves inclusief autorisatie hiervan door de Staten. Geschoond van de uitkering van Essent over 2008 is de afwijking van deze niet-begrote mutaties in reserves afgenomen. Blijvende aandacht is echter gewenst.

Hieronder gaan wij in op de afwijkingen ten opzichte van de begroting. Immers, de mate afwijking tussen de begroting en de rekening is een goede indicator van de kwaliteit en voorspelbaarheid van het financieel beheer.

Analyse afwijking begroting en jaarrekening 2008

De afwijking tussen het begrote resultaat en het werkelijke resultaat (voor bestemming) bedraagt circa € 21,2 mln. (2007: € 27,8 mln.). De grootste afwijkingen per programma, zoals ook toegelicht in de inleiding van de jaarrekening, zijn hieronder opgenomen. Dit betreffen overigens soms omvangrijke positieve en negatieve afwijkingen:

#	Afwijking	x €1 mln.
3	Lagere uitgaven verkeer (BDU en N34)	0,7
3	Lagere uitgaven beheer en onderhoud vaarwegen	2,4
4	Extra uitkering inzake Essent	9,2
5	Lagere uitgaven prioriteiten leefomgeving (m.n. overheveling energie- en klimaatbeleid)	1,9
5	Lagere uitgaven bodem	0,7
5	Lagere baten PMJP/ILG	-0,8
6	Lagere uitgaven prioriteiten middelen (m.n. organisatieontwikkeling)	2,4
6	Hogere baten financiering en algemene dekkingsmiddelen (hogere rentebaten)	1,8
6	Voordeel apparaatskosten	0,6
alle programma's	Per saldo voordelig saldo van allerlei kleinere over- en onderbestedingen van begrotingsposten	2,3
	Totaal	21,2

De voordelen ten opzichte van de begroting 2008 zijn lager dan in 2007. Dit wordt vooral veroorzaakt door een fors voordeel op PMJP/ILG in 2007. Een deel van de afwijkingen in 2008 wordt evenals in 2007 veroorzaakt doordat de uitgaven (en hiermee samenhangende begrote onttrekkingen aan reserves) niet zijn gerealiseerd in 2008. Daarnaast was er sprake van een onverwacht extra dividend van Essent (evenals vorig jaar). Daarom zijn de middelen (via de resultaatbestemming) weer toegevoegd aan de reserves (zoals de reserve N34, ILG, versterking economische structuur). In de toelichting op de programmarekening in de jaarrekening 2008 worden de verschillen ten opzichte van de begroting in cijfermatig opzicht uitgebreid toelicht. In de programmaverantwoording in het jaarverslag wordt wel een inhoudelijke toelichting gegeven.

Wel blijft een aantal posten qua onderbesteding over de jaren opvallend en steeds weer terugkerend. Dit dient verbeterd te worden. In 2009 dient bij de bestuursrapportages extra aandacht te worden besteed aan het prognosticeren en onderbouwen van uitgaven uit hoofde van:

- Verkeer en N34;
- Beheer en onderhoud vaarwegen;
- PMJP en ILG;
- Rentebaten;
- Organisatieontwikkeling.

Tweede bestuursrapportage is verder ontwikkeld maar er bestaan nog aanzienlijke verschillen met de jaarrekening

De Tweede bestuursrapportage 2008 is een belangrijk instrument voor de PS om inzicht te krijgen in de realisatie van de budgetten en (beleid)doelstellingen.

In de Tweede bestuursrapportage werd een positief saldo van € 1,4 mln. vermeld en werd voor een bedrag van € 5,2 mln. aan budgetten overgeheveld. Zoals eerder gesteld is het werkelijke resultaat aanzienlijk hoger inclusief een voorgestelde overheveling. Nieuwe in de 2^e bestuursrapportage was een kolom 'verwachting 2008' waarbij een eerste aanzet werd gegeven om de Staten tussentijds te informeren over de resultaatontwikkeling. Een vergelijking tussen de prognoses en de werkelijkheid geeft het volgende beeld:

#	Verwacht resultaat 2e bestuursrapportage ²	Resultaat volgens jaarrekening	Analyse
1	2,9 mln.	2,8 mln.	Nvt
2	31,7 mln.	31,7 mln.	Nvt
3	33,2 mln.	29,3 mln.	Omvangrijke verschillen zowel ten aanzien van de baten als de lasten
4	6,3 mln.	- 12,5 mln.	Hogere bate inzake extra uitkering Essent was bij de bestuursrapportage nog niet bekend. Vooral bij Economie zijn de lasten sterk achtergebleven bij de realisatie t.o.v. de 2 ^e bestuursrapportage. Daarom is eind 2008 nog een begrotingswijziging doorgevoerd.
5	17,8 mln.	14,7 mln	Lagere uitgaven PMJP, prioriteiten, bodem en waterhuishouding
6	- 91,5 mln.	- 73,7 mln.	Ramingen van reserves blijven veelal achter bij de realisatie

Wij vinden het een positieve ontwikkeling dat de provincie Drenthe heeft geïnvesteerd in het opstellen van een eerste prognose in haar tussentijdse cijfers. Er bestaan nog omvangrijke afwijkingen maar deze aanzet geeft een goede impuls naar beter begroten en betere tussentijdse informatievoorziening aan de Staten. Wij hebben het college geadviseerd deze analyses in de komende bestuursrapportages op te nemen en tevens in de tussentijdse gesprekken tussen directie en de managers hier aandacht aan te besteden en managers aan te spreken op omvangrijke afwijkingen en hen te ondersteunen (bijvoorbeeld medewerkers vanuit MO) om hun inzicht in begroting en realisatie te verbeteren.

² Per programma, negatief is per saldo een bate

In onze managementletter hebben wij geadviseerd om resultaatsprognoses expliciet onderdeel te laten uitmaken van de bedrijfsrapportages, deze door Management Ondersteuning of de concerncontroller te laten toetsen en onderdeel uit te laten maken van de bespreking tussen de directie en de managers. Deze gegevens kunnen vervolgens worden meegenomen in de bestuursrapportages. Naar onze mening wordt de betrouwbaarheid van de eindejaarverwachting hiermee vergroot.

Paragraaf weerstandsvermogen geeft veel inzicht maar weinig aanknopingspunten voor sturing en beheersing

De paragraaf weerstandsvermogen zoals opgenomen in het jaarverslag geeft een goede beschrijving van de aanwezige incidentele en structurele weerstandscapaciteit. Aan het einde van de paragraaf trekt het college ook een duidelijke conclusie ten aanzien van het weerstandsvermogen (de buffer om tegenvallers op te vangen). Deze is ruim voldoende. De omvang van de weerstandscapaciteit is toereikend om de aanwezige risico's op te vangen. Ook is een uitgebreide risico-inventarisatie aanwezig. Wat ontbreekt zijn het benoemen van beheersingsmaatregelen of acties hoe om te gaan met deze risico's en daar waar mogelijk te verminderen. Op dit aspect kan de risicoparagraaf nog aan kwaliteit toenemen.

4. De interne beheersing is in ontwikkeling

Ons algemene beeld van de interne beheersing is voldoende om tot een getrouwe jaarrekening te kunnen komen

Binnen het kader van uw controleopdracht fungeren wij voor het college en het management als klankbord voor onder meer het verbeteren van de interne beheersing. Over het algemeen kan de interne beheersing van de provincie Drenthe als goed worden gekwalificeerd om tot een getrouwe jaarrekening te kunnen komen. Wij hebben wel een aantal aandachtsgebieden geselecteerd waarop de interne beheersing verder ontwikkeld zou kunnen worden.

Waar moet het beter en hoe?

De provincie verricht veel inspanningen om de interne beheersing te optimaliseren. Wij gaan kort in op een aantal aandachtspunten zoals ook in onze managementletter over 2008 zijn opgenomen.

Doorontwikkeling planning- en controlcyclus is onderhanden, nu komt het aan op de uitvoering

In onze managementletters hebben wij de afgelopen jaren veel aandacht besteed aan de doorontwikkeling van bestuurlijke en ambtelijke P&C-cyclus. Dit was ook een zeer belangrijk ontwikkelingspunt voor de provincie Drenthe. Zowel kwalitatief als kwantitatief waren veel verbeteringen mogelijk en noodzakelijk. In 2008 hebben wij geconstateerd dat de inrichting en sturing op P&C sterk aan het veranderen is. Dit geschiedt aan de hand van drie lijnen:

- verbeteren beleidscyclus;
- verbeteren P&C-cyclus (voorjaarsnota, najaarsnota, begroting en jaarrekening);
- verbeteren managementcyclus.

Ten aanzien van de managementcyclus is veel geïnvesteerd; zeker naar aanleiding van vele nieuwe managers. Mede naar aanleiding van de reorganisatie zijn afdelingsplannen opgesteld (najaar 2007). Deze zijn gedurende 2008 niet opgevolgd met afdelingsrapportages omdat de plannen onvoldoende houvast boden voor concrete sturing door de directie (sturen op beleid en middelen op een strategisch niveau). Door de directie is op basis van maandelijks gesprekken met de managers inclusief vastleggingen van afspraken en knelpunten gestuurd. Ook doorlopen de managers een MD-traject om de managementcyclus verder te verbeteren.

Voor onze visie op de ontwikkeling van de P&C-cyclus verwijzen wij naar het vorige hoofdstuk.

Sturing, verantwoording en beheersing van ILG verdient veel aandacht

In 2007 is de Wet Inrichting Landelijk Gebied (WILG) ingevoerd en de uitvoering van het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) geïmplementeerd. Qua verplichtingen ligt de voortgang op schema, maar de uitbetalingen (afwikkeling) lopen flink achter op schema. De informatievoorziening is in 2008 verbeterd. Er is nu ook meer zicht op de prestaties maar dit is nog lang niet voldoende. Zo kan (nog) niet gestuurd worden op voortgang; worden bestuurlijke afspraken bijvoorbeeld qua aantallen grondaankopen gerealiseerd? Inmiddels is een projectcontroller benoemd om dit in samenwerking met de beleidsafdelingen op te pakken.

SiSa en SiSa tussen medeoverheden blijft veel aandacht vergen door landelijke ontwikkelingen

Bijna alle specifieke uitkeringen die de provincie Drenthe ontvangt van het Rijk dienen in de provinciale jaarrekening te worden verantwoord naar de Ministeries. In 2007 en 2008 is veel tijd en energie geïnvesteerd om dit (tijdig) te kunnen realiseren. Daarnaast zullen de gemeenten in Drenthe in hun jaarrekening 2008 ook verantwoording gaan afleggen over de door de provincie Drenthe doorbetaalde rijkssubsidies.

Interne controle door de financiële medewerkers per afdeling of door de afdeling MO kunnen een belangrijke rol spelen in het verhogen van de kwaliteit, coördinatie en tussentijdse controle/laatste check bij jaarrekening (er is geen of nauwelijks tijd voor uitstel). Het is belangrijk om tijdig te starten met de interne controles om ten tijde van het opstellen van de jaarrekening niet in tijdnood te komen.

Afstemming van eisen rondom verantwoording jeugdzorg tussen zorgaanbieders, provincie en het Rijk blijft een belangrijk aandachtspunt

Uit de afgelopen jaren blijkt dat Bureau Jeugdzorg en Jeugdhulpverlening Drenthe nog niet kunnen voldoen aan de in de wettelijke protocollen gestelde rechtmatigheidsvereisten. In samenwerking met de provincie zijn verbeterplannen opgesteld. De jaren 2007 en 2006 zijn door het Ministerie nog als overgangsjaren beschouwd. In 2008 heeft PwC in overleg met het IPO, enkele provincies en de verantwoordelijke Ministeries een controleprotocol opgesteld dat een juiste invulling geeft aan enerzijds de (rechtmatigheids)eisen waaraan Bureau Jeugdzorg en de Zorgaanbieders dienen te voldoen en anderzijds een juiste invulling geven aan de verantwoordelijkheid van de provincies. Bureau Jeugdzorg en Jeugdhulpverlening Drenthe dienen over 2008 te kunnen aantonen dat alle cliënten een geldige indicatiestelling en behandelplan hebben. Wanneer dit niet het geval is heeft dit effect op de verstrekte subsidies (terugvordering door zowel provincie als ministerie).

Kansen en bedreigingen van de kredietcrisis zijn intern geanalyseerd

Provincie Drenthe heeft de impact van de verslechterende economische omstandigheden en de kredietcrisis vroegtijdig geanalyseerd. De provincie heeft haar uitzettingen door een extern bureau laten onderzoeken. Hieruit blijkt dat de provincie goed handelt en dat er geen risico's op oninbaarheid zijn. Het uitzettingsbeleid is intern aangescherpt; alleen in Nederland uit zetten bij triple-A banken incl. BNG en waterschapsbank. De provincie heeft gelden uitgezet (overtollige liquiditeiten). Ten tijde van onze interim-controle was de hogere rente een kans (extra opbrengsten). Inmiddels is de rente gedaald waardoor dit weer is omgeslagen in een bedreiging.

Daarnaast heeft de provincie de intentie om projecten te vervroegen om zo de werkgelegenheid een impuls te geven.

Ten slotte zijn PS/GS geïnformeerd naar aanleiding van de kredietcrisis bij de provincie Groningen. Inmiddels is een deel van deze middelen door de provincie Groningen terugontvangen. Daarnaast is sprake van een getrappt risico voor de provincie.

Status aanbevelingen ten opzichte van onze managementletter

Conform afspraak met directie en GS hebben wij alle relevante gedetailleerde controlebevindingen in onze managementletter gerapporteerd. Onze belangrijkste aanbevelingen (met prioriteit urgent/hog op basis van onze interim-controle) zijn hierna op hoofdlijnen weergegeven, waarbij ook de status per heden is aangegeven. Geconcludeerd kan worden dat de bevindingen actief zijn opgepakt.

	Omschrijving	Prioriteit	Status eind maart
Specifieke aandachtspunten			
1	Single information, Single audit 2008 en SiSa tussen mede-overheden	Hoog/ Gemiddeld	Goed opgepakt, intern is hier veel tijd en aandacht aan besteed.
2	Digitalisering facturen	Hoog/ Gemiddeld	Specifieke aandachtspunten hebben de aandacht; is onderhanden.
3	Ontwikkelingen 'Algemene Pensioenwet Politieke Ambtsdragers'(APPA)	Gemiddeld	GS nota is gereed; Drenthe pakt dit goed op.
4	Wijzigingen in de kadernota rechtmatigheid 2008	Laag	Zijn adequaat toegepast.
5	Invoering kilometerheffing en afschaffing motorrijtuigenbelasting (MRB)	Laag	Blijvend aandachtspunt doch vooral voor over enkele jaren.
6	Doorontwikkeling risico-management	Gemiddeld	Wordt gewerkt aan een beleidskader, hierna wordt een nulmeting uitgevoerd en zorgt projectgroep voor inbedding in P&C-cyclus inclusief verbetering paragraaf weerstandsvermogen.
7	Doorontwikkeling planning en control	Gemiddeld	Zie hoofdstuk 3 voor een nadere toelichting.

Omschrijving	Prioriteit	Status eind maart
Aandachtspunten inzake de 9 significante processen		
Aandachtspunten BBV/balansmutaties	Gemiddeld	Vastgesteld dat aandachtspunten juist zijn verwerkt in 2008.
Aandachtspunten Bodemsanering	Gemiddeld	Geen bijzonderheden.
Aandachtspunten Plattelandsprojecten	Gemiddeld	Beheersing ILG blijft een aandachtspunt.
Aandachtspunten Inkopen	Gemiddeld	Er is sprake van een goede interne controle op naleving EU-aanbestedingen. Verschillende verbeterpunten t.a.v. de inkoopfunctie benoemd.
Aandachtspunten Beheer en onderhoud	Gemiddeld	Geen bijzonderheden.
Aandachtspunten Jeugdhulpverlening	Gemiddeld	Zie hiervoor inzake jeugdzorg.
Aandachtspunten Financiering	Gemiddeld	Beschrijving werkprocessen wordt afgerond, liquiditeitsprognoses worden verbeterd, functie van treasurer is structureel ingevuld, treasury statuut dient nog aangepast te worden.
Aandachtspunten Personeel	Gemiddeld	Funciescheiding kan op enkele aspecten verbeterd worden.
Aandachtspunten Cultuur en Welzijn	Gemiddeld	Tijdigheid van zowel de provincie als de gesubsidieerde instelling blijft een aandachtspunt. Actualisatie van de subsidieverordening dient nog te worden afgerond.

Ook ontwikkelingen bij Drenthe op het gebied van Horizontaal Toezicht

Sinds enkele jaren bestaat de mogelijkheid tot het zogenoemde horizontale toezicht. Horizontaal toezicht weerspiegelt de nieuwe aanpak van de belastingdienst tegenover belastingplichtigen in het kader van het nieuwe handhavingsbeleid. Dit beleid is gebaseerd op wederzijds vertrouwen, begrip en transparantie en omvat meer dan alleen het voldoen aan wet- en regelgeving. Het is gebaseerd op een 'gentlemen's agreement', waarin de belastingplichtige (in dit geval provincie Drenthe) in staat moet zijn te laten zien dat de organisatie controle heeft over haar fiscale processen en relevante fiscale risico's. Bij Drenthe gaat het hierbij met name om btw, btw-compensatiefonds en loonbelasting. In ruil daarvoor zal de aanpak van de belastingdienst verschuiven van reactief (met belastingcontroles over oude jaren) naar proactief, in een gezamenlijke poging in de actualiteit om te gaan met relevante fiscale risico's.

De Belastingdienst zal enkel overgaan tot horizontaal toezicht met organisaties die serieuze stappen maken om hun tax control framework te verbeteren. Het tax control framework heeft betrekking op het fiscaal risicomanagement en het controlesysteem van de belastingplichtige.

Het proces naar horizontaal toezicht is in 2005 in gang gezet, toen de belastingdienst bij wijze van proef een start had gemaakt met het sluiten van handhavingsconvenanten met een groep van 20 internationale bedrijven (met name AEX-fondsen) gevolgd door een tweede groep van 20 bedrijven in 2006. Sindsdien wordt het horizontale toezicht verder toegepast in de praktijk. Verschillende brancheorganisaties en andere organisaties, bijvoorbeeld woningcorporaties en Nederlandse gemeenten, hebben reeds handhavingsconvenanten met de belastingdienst gesloten. In 2008 heeft de belastingdienst aangekondigd om het horizontaal toezicht verder uit te breiden. Ook bij provincie Drenthe bestaat aandacht voor de kansen en mogelijkheden van horizontaal toezicht. Met onze fiscale adviseurs is hierover van gedachten gewisseld. Naar verwachting zal in 2009 meer duidelijkheid ontstaan over de afspraken die met de belastingdienst zullen worden gemaakt. Wij zullen u hierover in ons accountantsverslag 2009 actief informeren.

Wij hebben geen bijzonderheden op te merken over de geautomatiseerde systemen

Ingevolge artikel 2:393 lid 4 BW dient de accountant in zijn verslag aandacht te besteden aan de bevindingen met betrekking tot de betrouwbaarheid en continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking. Onze controle heeft enkele aandachtspunten opgeleverd zoals het opstellen en implementeren van een informatiebeveiligingsplan.

5. Rechtmatigheid

Borging rechtmatigheid is in ontwikkeling

Naar onze mening heeft provincie Drenthe in de afgelopen jaren op een gestructureerde wijze invulling gegeven aan de toetsing op rechtmatigheid. Hierbij is bewust gekozen voor het op centraal niveau in de organisatie door de interne controlemedewerkers laten controleren op rechtmatigheid en op basis van de uitkomsten de bewustwording in de organisatie te vergroten. Belangrijke aandachtspunten hierbij zijn:

- Door de centrale uitvoering van de controle is het van belang om (decentrale) initiatieven te ontwikkelen (workshops/cursussen/terugkoppelingen) om rechtmatigheidsaspecten zoals kennis en bewustzijn voldoende in de organisatie in te bedden;
- In komende jaren de rechtmatigheid controles te verbreden door niet alleen naar administratieve processen te kijken maar ook aspecten zoals doelmatigheid of aspecten van het COSO intern beheersingsmodel (toezicht, informatievoorziening, controleactiviteiten, risicobeoordeling en ontwikkelingen in de interne en externe omgeving) te beoordelen;
- Coördinatie en afstemming te laten plaatsvinden tussen de afdeling MO en concernstaf/concerncontroller voor wat betreft de rechtmatigheid- en doelmatigheidonderzoeken (217a onderzoeken), oftewel betere afstemming van de verschillende controletaken/rollen tussen concernstaf en MO.

Hieronder gaan wij nader in op een aantal aandachtspunten zoals EU aanbestedingen, subsidies, jeugdzorg en ILG.

Transparant aanbesteden onder de Europese norm is een belangrijk aandachtspunt

In de afgelopen jaren hebben wij geen tekortkomingen op het gebied van naleving van Europese aanbestedingen geconstateerd. In 2008 heeft wederom een inkoopanalyse plaatsgevonden. Hieruit bleken geen bijzonderheden. De borging van naleving van EU-aanbestedingsregels werkt steeds beter. In de nabije toekomst is het van belang om ook aanbestedingen onder de Europese norm transparant uit te voeren en naleving vast te stellen. Ondanks het feit dat nationale aanbestedingswetgeving niet is goedgekeurd door de 1^e Kamer in 2008 verwachten wij dat de minister op korte of middellange termijn met aanvullende regelgeving zal komen. Provincie Drenthe dient haar interne beheersing hierop aan te passen (zie ook hoofdstuk 4).

Subsidies

Ten aanzien van door provincie Drenthe verleende subsidies geldt dat uit de interne controles en onze accountantscontrole geen tekortkomingen of onzekerheden zijn gebleken op basis van de uitgangspunten van het controleprotocol en normenkader. Tijdigheid is en blijft (zoals bij vele lokale overheden) wel een belangrijk aandachtspunt (zowel voor de subsidiënt als de subsidiegever).

Europese programma's – mogelijke financiële onzekerheid

Zoals vorig jaar in ons accountantsverslag beschreven is in 2007 door de accountantsdienst van het Ministerie van Economische Zaken (EZ) een landelijk onderzoek uitgevoerd naar de Europese programma's (periode 2000 – 2006). Ook projecten van de provincies Drenthe, Groningen en Friesland zijn onderzocht. Samenwerkingsverband Noord-Nederland heeft hierover de regie gevoerd. Over de uitkomsten is landelijk en per (cluster van) provincies/regio's gerapporteerd. De verwachting bestond dat gezien deze omvang van de fouten (2,4%) een financiële korting zou worden opgelegd. Daarnaast was er onzekerheid over de financiële consequenties van niet-transparant aanbesteden onder de Europese aanbestedingsnormen. In 2008 hebben zich een aantal ontwikkelingen voorgedaan (zie ook hoofdstuk 4):

- Duidelijk is geworden dat de Europese Commissie een review uitvoert op het onderzoeksdossier van het Ministerie van EZ; de uitkomsten en gevolgen zijn onbekend;
- Het is onzeker of nog financiële kortingen worden opgelegd op basis van de foutuitkomsten van de audit door EZ. Tevens is de wijze van verdeling van eventuele kortingen over de provincies/regio's onduidelijk;
- Voor het niet-transparant aanbesteden is er een discussie tussen Ministerie van EZ en de Europese Commissie over een generieke korting. Nederland heeft (in overleg met de landsadvocaat) voorgesteld aan de Europese Commissie om een generieke korting van 2% toe te passen om de financiële consequenties hiervan te compenseren.

De Europese Commissie stelt zich vooralsnog op het standpunt dat een generieke korting van 10% dient te worden toegepast. Op nationaal niveau vindt hierover nog overleg plaats met de Europese Commissie. De uitkomst hiervan is niet duidelijk terwijl tevens onduidelijk is in hoeverre de korting ook wordt doorbelast aan de managementautoriteiten/provincies-regio's en met welke verdeelsleutel.

Op basis van deze ontwikkelingen bestaat nog een mogelijk financieel risico voor Drenthe (via SNN). Dit risico is in algemene zin toegelicht in de paragraaf weerstandsvermogen. De omvang van het financiële risico is op dit moment zowel door Drenthe als door ons niet te bepalen. Derhalve hebben wij dit als P.M.-onzekerheid aangemerkt. Mede gezien de genoemde controletolerantie voor onzekerheden heeft deze onzekerheid vooralsnog geen effect op ons oordeel. Zie ook hoofdstuk 2.

Rechtmatigheid ILG/PMJP

Ingaande 2007 is de Wet Inrichting Landelijk Gebied (ILG) en daarmee het Investeringsbudget Landelijk Gebied van toepassing; dit als onderdeel van het Provinciaal Meerjaren Programma (PMJP). De uitvoering van deze regeling ligt zowel bij provincie Drenthe als bij de Dienst Regelingen (DR) en de Dienst Landelijk Gebied (DLG) van het Ministerie van LNV. De rechtmatigheid van de uitgaven van DR en DLG is door de accountantsdienst van het Ministerie van LNV vastgesteld. Dit op basis van het landelijk hiertoe vastgestelde normenkader.

Door de accountantsdienst is per 2 maart 2009 een accountantsverklaring afgegeven bij de verantwoording van de ILG-uitgaven van DR en DLG ten laste van het budget van provincie Drenthe. Uit deze accountantsverklaring blijkt dat de verantwoording getrouw en rechtmatig is. Als provinciaal accountant hebben wij een review uitgevoerd op de door de accountantsdienst van LNV verrichte werkzaamheden. Hieruit blijken geen tekortkomingen of onzekerheden. Uit deze review is gebleken dat in het kader van de jaarrekeningcontrole van provincie Drenthe kan worden gesteund op de accountantsverklaring van het Ministerie van LNV; dit in aanvulling op de interne beheersing binnen provincie Drenthe. De volgende aandachtspunten blijven van belang:

- Conform vorig jaar heeft Drenthe voor de overlopende verplichtingen van DLG en DR een zo goed mogelijke inschatting in de jaarrekening opgenomen. DLG neemt namelijk geen balanspost op voor overlopende verplichtingen (hier geldt het kasstelsel). De omvang van de daadwerkelijke verplichting zal afwijken, maar naar verwachting zal de afwijking beperkt van aard zijn;
- Provincie Drenthe heeft terecht geen btw-vordering opgenomen, de btw-vordering uit 2007 is nog wel opgenomen maar het voordeel is voorzichtigheidshalve nog niet genomen.

Geconcludeerd kan worden dat de uitgaven ILG per saldo (uitgaande van de toleranties op basis van de jaarrekening 2008) rechtmatig zijn verantwoord in de jaarrekening 2008. Wel blijven er de nodige beheersmatige aandachtspunten bestaan zoals beschreven in hoofdstuk 4.

Wet op de Jeugdzorg

Provincie Drenthe verstrekt jaarlijks een omvangrijk bedrag aan instellingen in het kader van de Wet op de Jeugdzorg. Door Bureau Jeugdzorg Drenthe en Stichting Jeugdzorg Drenthe wordt jaarlijks middels het jaarverslag verantwoording afgelegd over de getrouwheid en rechtmatigheid van de uitgaven ten laste van door de provincie verstrekte jeugdzorgsubsidies. Voor dit verantwoordingstraject was een wettelijk voorgeschreven controleprotocol van toepassing, waarbij door de provincie tevens een formeel controleprotocol diende te worden opgelegd aan Bureau Jeugdzorg en zorgaanbieders. In 2007 was dit wettelijk voorgeschreven controleprotocol ook van toepassing.

In de SiSa-bijlage 2008 zijn de subsidietoekenningen 2008 en het financiële effect van subsidievaststellingen 2007 opgenomen als besteding. Wij hebben het proces beoordeeld van de vaststelling van de subsidies van deze instellingen met een omvangrijke subsidie.

Hierbij blijkt dat nog niet alle instellingen over 2007 voldoen aan de formele vereisten. Dit heeft voornamelijk betrekking op Bureau Jeugdzorg. De accountant van BJZ heeft geen verklaring inzake rechtmatigheid afgegeven in verband met onduidelijke landelijke kaderstelling. Daarnaast heeft de provincie zelf niet beoordeeld of de instelling rechtmatig heeft gehandeld. Dit dient met prioriteit te worden opgepakt. Vooralsnog hebben wij dit als een onzekerheid aangemerkt.

Belangrijke overige inhoudelijke aandachtspunten betreffen de aanwezigheid van een geldige indicatiestelling voor verleende zorg bij instellingen en de volledigheid van de aan- en afmeldingen LBIO. Dit wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door de onduidelijkheid die er de afgelopen jaren was over de geldende wet- en regelgeving en de rechtmatige eisen die zijn gesteld aan de besteding van de subsidie en waaraan door de accountants van de instellingen dient te worden getoetst (zie hierna).

Zoals genoemd in hoofdstuk 2, onderdeel SiSa, bestaat op basis hiervan een onzekerheid ten aanzien van de rechtmatigheid van geleverde zorg bij jeugdzorginstellingen. In de toelichting op de SiSa-bijlage is door Gedeputeerde Staten een toelichting opgenomen op de werkwijze die is gehanteerd door de provincie. Op basis hiervan schatten wij deze onzekerheid niet in als materieel voor de jaarrekeningcontrole. In het kader van de controle op SiSa hebben wij dit wel als onzekerheid gerapporteerd.

Nieuw controleprotocol voor Bureau Jeugdzorg en zorgaanbieders

Met ingang van het verantwoordingsjaar 2007 leggen de provincies verantwoording af middels de SiSa-bijlage bij de jaarrekening. In dit kader is het stringent en onduidelijk wettelijke controleprotocol van toepassing. Eind 2007 is gestart met het op provinciaal niveau opstellen van een vernieuwd (en op aspecten versimpeld) controleprotocol. Wij zijn hier als accountant nauwgezet bij betrokken. Helaas is het controleprotocol nog niet definitief landelijk goedgekeurd. Dit controleprotocol sluit beter aan bij de afspraken die gemaakt zijn tussen provincies en instellingen. Tevens ontstaat hierdoor een controleprotocol waarmee alle partijen kunnen instemmen (dit in tegenstelling tot het huidige wettelijke controleprotocol). Naar verwachting zal hierdoor de kwaliteit van de verantwoordingsinformatie over Jeugdzorg verder toenemen.

Het is nog onduidelijk of het controleprotocol met terugwerkende kracht kan worden opgelegd over het boekjaar 2008 doch het is zeker van toepassing voor 2009. Wij hebben Gedeputeerde Staten geadviseerd dit zo spoedig mogelijk te onderzoeken en dit formeel te communiceren richting instellingen.

Overige rechtmatigheidsaspecten

Op andere onderdelen die van belang zijn in het kader van de waarborging van rechtmatigheid door provincie Drenthe hebben wij geen belangrijke tekortkomingen op het gebied van financiële beheersmaatregelen geconstateerd. Dit geldt ook ten aanzien van de begrotingsrechtmatigheid (programma's en de personele kosten op totaalniveau), de specifieke verantwoordingen waarbij wij een afzonderlijke accountantsverklaring aangeven en Misbruik en Oneigenlijk gebruik (M&O).

Begrotingscriterium

Met betrekking tot het begrotingscriterium geldt dat provincie Drenthe op het programma 2, 'samenleving met samenhang' een programmaoverschrijding kent. In de programmarekening is een nadere toelichting van GS opgenomen. Indien PS de jaarrekening vaststelt wordt de besteding alsnog geautoriseerd.

Misbruik en Oneigenlijk gebruik

Ten aanzien van M&O geldt dat provincie Drenthe niet expliciet een integraal M&O-beleid heeft. Het college heeft aangegeven dat op alle relevante beleidsmatige onderdelen de benodigde M&O-aspecten zijn opgenomen in beleid en beheer. Dit is conform voorgaande jaren. Op basis van de door ons uitgevoerde controle (inclusief de controle van de specifieke verantwoordingen) zijn ons geen belangrijke tekortkomingen op het gebied van financiële beheershandelingen of niet-financiële beheershandelingen met mogelijke financiële consequenties gebleken.

Ten aanzien van de overige, niet specifiek onderzochte verordeningen/voorwaarden geldt dat sprake is van een risico op tekortkomingen en onzekerheid dat niet te kwantificeren is. Op basis van de kwaliteit van de interne beheersing binnen provincie Drenthe en de door ons uitgevoerde controle zijn wij echter van mening dat het risico op materiële onzekerheden en tekortkomingen niet dusdanig is dat het totaal van de tekortkomingen en onzekerheden hoger is dan de controletoleranties die Provinciale Staten hebben vastgesteld. Om deze reden heeft dit geen consequenties voor ons oordeel op het gebied van rechtmatigheid in onze accountantsverklaring.

In 2008 een goedkeurende accountantsverklaring

Het totaal van de geconstateerde fouten en onzekerheden in de rechtmatigheidscontrole is lager dan de controletolerantie van 1% die van kracht is voor fouten en 3% voor onzekerheden voor de jaarrekening 2008. Derhalve is op het aspect rechtmatigheid een goedkeurende accountantsverklaring afgegeven.

6. Verslaggevingsbevindingen

De verslaggevingsvoorschriften zijn in 2008 niet aangepast

In 2008 heeft de commissie BBV (welke de verslaggevingvoorschriften voor gemeenten en provincies opstelt) enkele notities uitgebracht. Deze hebben echter geen effect op de provinciale jaarrekening.

Wij delen de door het college gemaakte schattingen

Enkele onderdelen van de rekening worden in belangrijke mate beïnvloed door schattingen van het management van de provincie. Wij hebben deze managementschattingen geëvalueerd in het kader van de accountantscontrole. Hierbij hebben wij geen belangrijke aandachtspunten geconstateerd.

Het betreft in het bijzonder:

- Afschrijvingspercentages voor materiële vaste activa;
- Mogelijke afwaardering van materiële vaste activa;
- De bepaling van de eventueel benodigde voorziening voor oninbare activa, zoals debiteuren en verstrekte geldleningen;
- De bepaling en onderbouwingen van de verplichtingen en enkele kortlopende schulden;
- De omvang en toereikendheid van de voorzieningen;
- De inschatting van niet kwantificeerbare risico's.

Reserves en voorzieningen zijn adequaat toegelicht

Toelichting op de reserves in algemene zin

De reserves zijn in 2008 met circa € 13 mln. (2007: € 31 mln.) toegenomen tot € 217,9 mln. (inclusief het rekeningresultaat 2008 ad € 21,2 mln.). Dit zijn echter geen volledig vrij besteedbare middelen. De bestemmingsreserves van € 102,7 mln. bevatten namelijk de in het verleden door PS beschikte middelen voor projecten. In deze paragraaf gaan wij hier nader op in.

Conform voorgaande jaren geldt dat de (toenemende) omvang van de reserves een belangrijk aandachtspunt is en blijft. Daarnaast blijft de aanwending van de reserves conform voorgaande jaren achter bij de begroting. Deze ontwikkeling komt overeen met het beeld van de jaarrekening 2007 en 2006. Dit heeft de aandacht van het college, maar is een blijvend aandachtspunt.

Actualisatie reserves en voorzieningen

In 2006 zijn naar aanleiding het rapport 'Besparen op reserves?' van de Commissie Reserves en Voorzieningen alle reserves en voorzieningen beoordeeld. Dit heeft geleid tot het geheel of gedeeltelijk opheffen/vrijvallen van een aantal reserves en voorzieningen en het verbeteren van de interne onderbouwingen van een aantal reserves en voorzieningen.

In de jaarrekening 2008 is dit verder doorgezet, het aantal reserves is verder afgenomen. Dit vergroot transparantie en eenduidigheid van inzet van middelen en besluiten van de Staten hierover.

Sinds 2004 is er geen integrale nota reserves en voorzieningen meer opgesteld. Wij hebben het college geadviseerd om deze weer op te stellen gezien de vele nieuwe uitgangspunten, onderbouwingen en wijzigingen (die overigens wel via bijvoorbeeld tussentijdse bestuursrapportages met de Staten zijn afgestemd). Daarnaast bestaan er nog enkele aandachtspunten. Hieronder gaan wij hier nader op in.

In 2008 hebben geen rechtstreekse vermogensmutaties plaatsgevonden

Bij onze controle hebben wij vastgesteld dat geen rechtstreekse vermogensmutaties ten gunste of ten laste van de reserves hebben plaatsgevonden. Alle mutaties worden via de resultaatbestemming en daardoor ter autorisatie van de Staten aangeboden en verwerkt

Overige aandachtspunten reserves

Reserve Algemene doeleinden

Deze reserve is afgenomen tot € 33,8 mln. in verband met een storting in de risicoreserve en bijdrage aan de exploitatie. Ook zijn de afgeroomde middelen uit de reserve Verkeer en Vervoer in deze reserve gestort (conform Statenbesluit). Het saldo ad € 33,8 mln. is onderdeel van het weerstandsvermogen van de provincie. Hier staan geen bestuurlijke verplichtingen tegenover.

Saldireserve

De saldireserve wordt gevoed door de positieve rekeningresultaten en als algemeen dekkingsmiddel gebruikt. Op deze reserve staan diverse verplichtingen uit hoofde van de overgehevelde kredieten 2007 en de bestuursrapportages. In 2009 dienen de diverse projecten te worden afgerond. Sterke sturing hierop door het college is gewenst.

Reserve uitvoering collegeprogramma 2003-2007

Conform afspraak is deze reserve opgeheven.

Risicoreserve

Deze reserve is ingesteld om incidentele tegenvallers uit te dekken. De dotaties zijn verricht vanuit de algemene reserve (€ 6.4 mln.) en de saldireserve (ad € 12.6 mln.). Het saldo is onderdeel van het weerstandsvermogen van de provincie. Hier staan geen bestuurlijke verplichtingen tegenover.

Reserve stimuleringsfonds Drentse projecten

Deze reserve ad € 44,4 mln. (vorig jaar € 22,2 mln.) is in 2007 gevormd bij de voorjaarsnota 2007 PLUS en dient om gebiedsgerichte (co)financiering van relatief grote projecten mogelijk te maken. Wij hebben het college geadviseerd om voor deze reserve specifieke bestedingsregels te formuleren omtrent maximale doorlooptijd/doorschuiven van projecten en een vaste einddatum met (indien van toepassing) terugstorting van middelen in de algemene reserve.

Reserve beheer vaarweg Meppel-De Punt

Deze reserve nam sinds enige jaren toe door het doorschuiven van onderhoudswerkzaamheden. In 2007 en 2008 is de reserve (licht) afgenomen en bedraagt € 6,6 mln. (vorig jaar € 6,9 mln.) door hogere kosten dan begroot. Bij de voorjaarsnota 2008 zou deze reserve worden herijkt. Dit heeft plaatsgevonden. Periodieke actualisatie en monitoring van deze reserve blijft van groot belang.

Reserve beheer vaarwegen Zuid-Oost Drenthe

Conform afspraak is deze reserve opgeheven.

Reserve ontgrondingenheffing

Sinds enige jaren vinden slechts zeer geringe onttrekkingen plaats, zo ook in 2008. GS heeft aangegeven de reserve (ultimo 2008 € 0,6 mln.) in verband met wettelijke voorschriften te handhaven. Wij zijn van mening dat deze reserve kan worden opgeheven. Eventuele risico's voor schades kunnen worden gedekt uit algemene reserves (zoals ook bij het opheffen van de reserve bestuursdwang is besloten).

Reserve versterking economische structuur

In de jaarrekening is een goede toelichting opgenomen op de ontwikkelingen gedurende 2008 en op de toekomstige uitgaven. De reserve is toegenomen tot € 10,7 mln. (2007: € 2,5 mln.) in verband met toegekende projecten uit hoofde van Koers Noord of EFRO. Van de totale boekwaarde is derhalve € 8,4 mln. al vastgelegd/gecommitteerd.

Reserve Grondwaterheffing

De reserve Grondwaterheffing dient ter dekking van eventuele kosten en claims bij ontgroning en bedraagt ultimo 2008 € 0,7 mln. Gezien de geringe omvang van de uitgaven verdient het naar mening de sterke voorkeur om deze uitgaven in de begroting te verwerken in plaats van in een reserve.

Reserve investeringen verkeer en vervoer

Deze reserve is in 2008 toegenomen tot € 39 mln. ultimo 2008 (2007: € 33 mln.). Dit wordt veroorzaakt door het later gereedkomen van investeringsprojecten waardoor de afschrijvingslasten naar latere jaren verschuiven. De toelichting is beperkt. In de jaarrekening 2007 werd gesteld dat uitvoering van deze grootschalige projecten staat gepland voor 2008. Gezien de toegenomen boekwaarde ultimo 2008 is dit niet gerealiseerd. Kritische monitoring van deze reserve is en blijft van groot belang. In 2008 is deze reserve geactualiseerd en in de begroting 2009 is een bedrag van € 12 mln. afgeraamd.

Reserve btw Compensatiefonds

Conform afspraak is deze reserve opgeheven.

Overige aandachtspunten voorzieningen

Voorziening groot onderhoud provinciehuis

In het kader van de revitalisering van het provinciehuis is deze voorziening in 2006 nader beoordeeld. Hierbij is besloten om een deel van kosten van de geplande revitalisering ten laste van deze voorziening te brengen. Volgens de nieuwe planning zal bij afronding van de revitalisering de voorziening volledig benut zijn. Dan zal ook de nieuwe meerjaren onderhoudsplanning worden geactualiseerd. Dit zal naar verwachting in 2009/2010 zijn.

Voorziening kapitaalslasten kunstwerken

Conform afspraak is deze voorziening opgeheven.

Ook in andere balansposten zitten bijzonderheden

Uitkering provinciefonds

In de jaarrekening 2008 is geen vordering betreffende de uitkering van de behoedzaamheidsreserve verantwoord. Naar verwachting zal de behoedzaamheidsreserve lager uitvallen dan voorgaande jaren en per saldo een relatief geringe omvang hebben. Begin maart 2009 is gebleken dat de behoedzaamheidsreserve/integratieheffing deels zal worden uitgekeerd. Dit resulteert in een extra opbrengst van circa € 0,26 mln. voor de provincie Drenthe. Dit is gegeven het late moment van bekendmaking in onderling overleg niet meer aangepast in de jaarrekening 2008. Deze opbrengst is wel opgenomen in onze foutenevaluatie (hoofdstuk 2 van deze rapportage).

Opbrengst motorrijtuigenbelasting

Naar verwachting zal over het boekjaar 2008 voor het eerst een accountantsverklaring worden afgegeven over de volledigheid, juistheid en tijdigheid van de verantwoorde (en geïnde) opcenten per provincie. Op basis van de huidige landelijke systematiek bestaat mogelijk nog een onzekerheid ten aanzien van de in de jaarrekening 2008 verantwoorde opbrengst motorrijtuigenbelasting. Kwantificering van deze post is voor provincie Drenthe niet mogelijk. Aangezien sprake is van een landelijke systematiek en deze onzekerheid al diverse jaren bestaat, kunnen wij instemmen met de huidige verwerkingswijze.

Bijlagen

Bijlage A: Aard van de opdracht en accountantsverklaring

Opdracht

In overeenstemming met de door Provinciale Staten aan ons verstrekte opdracht, zoals vastgelegd in het door u opgestelde controleprotocol en geactualiseerde normenkader van 12 november 2008, hebben wij de jaarrekening 2008 van provincie Drenthe gecontroleerd.

De jaarrekening is de verantwoordelijkheid van het college van GS. Wij hebben van het college van GS een bevestiging bij de jaarrekening ontvangen. Het is onze verantwoordelijkheid een accountantsverklaring inzake deze jaarrekening te verstrekken op basis van onze accountantscontrole. Wij hebben de controleopdracht uitgevoerd in overeenstemming met in Nederland van toepassing zijnde Richtlijnen voor de Accountantscontrole.

Daarnaast zijn wij de verenigbaarheid met de jaarrekening nagegaan van de financiële en niet-financiële gegevens die bij de jaarrekening zijn gevoegd. Wij zijn daarbij in het bijzonder nagegaan of het Jaarverslag van het college verenigbaar is met de jaarrekening, zoals bedoeld in het Besluit Accountantscontrole Provincies en Gemeenten. Wij zijn verplicht in onze accountantsverklaring melding te maken van eventuele door ons geconstateerde tekortkomingen dienaangaande. Als gevolg van het toepassen van deelwaarnemingen en andere beperkingen die inherent zijn aan een controle, samen met de beperkingen die inherent zijn aan elke beheersingsmaatregel, bestaat een onvermijdbaar risico dat zelfs een onjuistheid van materieel belang onontdekt blijft. Wij hebben onze controle op dusdanige wijze ingericht dat wij redelijkerwijs kunnen verwachten dat materiële onjuistheden in de jaarrekening of de financiële administratie zijn ontdekt (daarbij inbegrepen materiële onjuistheden als gevolg van fraude, fouten en niet-naleving van wettelijke of andere voorschriften). Van ons onderzoek kan en mag echter niet worden verwacht dat het alle materiële onjuistheden, fraude, fouten of niet-naleving van wettelijke of andere voorschriften die zouden kunnen bestaan, aan het licht zal hebben gebracht.

Onze bevindingen rapporteren wij primair aan de betrokkenen, aan het management en het college. In dit verslag hebben wij op bestuurlijke hoofdlijnen onze voor PS belangrijkste bevindingen samengevat.

Soort accountantsverklaring

Onder voorbehoud dat de door het college opgestelde jaarrekening 2008 ongewijzigd wordt aangenomen door Provinciale Staten, hebben wij een goedkeurende accountantsverklaring afgegeven over de getrouwheid en de rechtmatigheid van de jaarrekening 2008. Deze verklaring is gedateerd 7 april 2009. In deze jaarrekening worden de volgende kengetallen getoond:

▪ Balanstotaal	€ 327,6 mln.
▪ Eigen vermogen	€ 217,9 mln.
▪ Nog te bestemmen resultaat	€ 21,2 mln.

De volledige tekst van onze accountantsverklaring is hierna opgenomen.

ACCOUNTANTSVERKLARING

Verklaring betreffende de jaarrekening

Wij hebben de jaarrekening 2008 van provincie Drenthe, bestaande uit de balans per 31 december 2008 en de programmarekening over 2008 met de toelichtingen, gecontroleerd.

Verantwoordelijkheid van het college van Gedeputeerde Staten

Het college van Gedeputeerde Staten van provincie Drenthe is verantwoordelijk voor het opmaken van de jaarrekening, alsmede voor het opstellen van het jaarverslag, beide in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten. Deze verantwoordelijkheid houdt onder meer in dat de jaarrekening zowel de baten en lasten als de activa en passiva getrouw dient weer te geven en dat de in de jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties rechtmatig tot stand zijn gekomen. Rechtmatige totstandkoming betekent in overeenstemming met de begroting en met de van toepassing zijnde wettelijke regelingen waaronder provinciale verordeningen. Deze verantwoordelijkheid omvat onder meer: het ontwerpen, invoeren en in stand houden van een intern beheersingssysteem relevant voor het opmaken van en getrouw weergeven in de jaarrekening van zowel de baten en lasten als de activa en passiva, zodanig dat deze geen afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten bevat en voor de naleving van de relevante wet- en regelgeving, het kiezen en toepassen van aanvaardbare grondslagen voor financiële verslaggeving en het maken van schattingen die onder de gegeven omstandigheden redelijk zijn.

Verantwoordelijkheid van de accountant

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de jaarrekening op basis van onze controle, als bedoeld in artikel 217, tweede lid van de Provinciewet. Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder het Besluit accountantscontrole provincies en gemeenten en het door Provinciale Staten vastgestelde controleprotocol. Dienovereenkomstig zijn wij verplicht te voldoen aan de voor ons geldende gedragsnormen en zijn wij gehouden onze controle zodanig te plannen en uit te voeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat. Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. De keuze van de uit te voeren werkzaamheden is afhankelijk van de professionele oordeelsvorming van de accountant, waaronder begrepen zijn beoordeling van de risico's van afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten. In die beoordeling neemt de accountant in aanmerking het voor het opmaken van en getrouw weergeven in de jaarrekening van zowel de baten en lasten als de activa en passiva, alsmede het voor de naleving van de wet- en regelgeving relevante interne beheersingssysteem, teneinde een verantwoorde keuze te kunnen maken van de controlewerkzaamheden die onder de gegeven omstandigheden adequaat zijn, maar die niet tot doel hebben een oordeel te geven over de effectiviteit van het interne beheersingssysteem van de provincie. Tevens omvat een controle onder meer een evaluatie van de aanvaardbaarheid van de toegepaste grondslagen voor financiële verslaggeving, van de redelijkheid van schattingen die het college van Gedeputeerde Staten van provincie Drenthe heeft gemaakt, en een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening.

De bij onze controle toegepaste goedkeuringstolerantie bedraagt voor fouten 1% en voor onzekerheden 3% van de totale lasten. Deze goedkeuringstolerantie is conform door Provinciale Staten bij statenbesluit van 12 november 2008 vastgesteld.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Oordeel

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening van provincie Drenthe een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van zowel de baten en lasten over 2008 als van de activa en passiva per 31 december 2008 in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten.

Voorts zijn wij van oordeel dat de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties rechtmatig tot stand zijn gekomen in overeenstemming met de begroting en met de van toepassing zijnde wettelijke regelingen waaronder provinciale verordeningen.

Verklaring betreffende andere wettelijke voorschriften en/of voorschriften van regelgevende instanties

Op grond van de wettelijke verplichting ingevolge artikel 217 lid 3 onder de Provinciewet melden wij dat het jaarverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening.

Controlebevindingen

Tijdens onze controlewerkzaamheden maken wij gebruik van de rapporterings- en goedkeuringstoleranties zoals opgenomen in het Besluit Accountantscontrole Provincies en Gemeenten voor de accountantscontrole op de jaarrekening en de interne controle van provincie Drenthe. Hierin is opgenomen dat de accountant een goedkeurende verklaring afgeeft indien de geconstateerde fouten minder zijn dan 1% en de onzekerheden minder zijn dan 3% van de totale lasten.

Impact op getrouwheidsoordeel

Tijdens onze controlewerkzaamheden resteren met uitzondering van de onderstaande twee tekortkomingen geen bevindingen meer. Deze zijn gecorrigeerd in de definitieve jaarrekening.

Tekortkomingen/fouten	
Hogere uitkering provinciefonds (behoedzaamheidsreserve)	€ 0,26 mln.
Onzekerheden	
Onzekerheid inzake rechtmatigheid van Europese programma's	P.M.

De geconstateerde tekortkomingen hebben per saldo een positief effect op het resultaat van € 0,26 mln. en blijven ruim onder onze tolerantie van 1% (€ 2,4 mln.). Wij hebben daarom voor het aspect getrouwheid een goedkeurende accountantsverklaring afgegeven.

Impact op rechtmatigheidsoordeel

In 2008 zijn de rechtmatigheidsonderzoeken uitgevoerd door de eigen organisatie. Op basis van deze onderzoeken en de door ons uitgevoerde werkzaamheden hebben wij geconstateerd dat de organisatie heeft gehandeld binnen het door de Staten gestelde normenkader en de wettelijke regels.

Tekortkomingen/fouten	
Hierboven opgenomen getrouwheidstekortkomingen zijn ook (ongesaldeerd) als rechtmatigheidstekortkomingen aan te merken	€ 0,26 mln.
Onzekerheden	
Geen	

De tekortkomingen en onzekerheden blijven zowel bij getrouwheid als rechtmatigheid ruim onder de maximale grens van 1% (€ 2,4 mln.). Om deze reden heeft dit geen consequenties voor de oordeelparagraaf van onze accountantsverklaring en hebben wij een goedkeurende accountantsverklaring afgegeven op het aspect rechtmatigheid.

Bijlage B: Single information, Single audit

Wij hebben in onze controle specifieke werkzaamheden verricht om een oordeel te kunnen geven over de getrouwheid en rechtmatigheid van de financiële verantwoordingsinformatie in de bijlage inzake SiSa bij de jaarrekening 2009 van de provincie Drenthe. Onze werkzaamheden hebben gevarieerd tussen het beoordelen van de interne beheersing en het uitvoeren van detailcontroles. In de bijlage bij de jaarrekening zijn twee typen indicatoren opgenomen:

1. Indicatoren (bedragen en andere kwantitatieve gegevens, veelal prestatie-indicatoren), die van invloed zijn op de financiële vaststelling;
2. Indicatoren, zonder invloed op de financiële vaststelling.

Voor de eerste indicator geldt dat er een relatie is tussen de jaarrekening en de bijlage. Wel kunnen er verschillen ontstaan tussen bijlage en jaarrekening (bijvoorbeeld kasstelsel ten opzichte van baten- en lastenstelsel), omdat voor de indicatoren in de bijlage de wet- en regelgeving per specifieke uitkering leidend is. Wij hebben op deze indicatoren een reguliere rechtmatigheid-controle uitgevoerd en indien specifiek gevraagd is, de deugdelijke totstandkoming van de indicator beoordeeld. De tweede indicator heeft normaliter geen directe relatie met de gemeentelijke jaarrekening. Deze indicatoren zijn noodzakelijk voor het departementale jaarverslag. Bij deze indicatoren hebben wij alleen de deugdelijke totstandkoming van de indicator beoordeeld.

Voor de bevindingen uit onze controle gelden op grond van het Besluit Accountantscontrole Provincies en Gemeenten (BAPG) zwaardere rapportagetoleranties dan voor andere onderdelen van de reguliere jaarrekening.

In dit verslag van bevindingen hebben wij per specifieke uitkering fouten en onzekerheden boven een vastgestelde financiële grens opgenomen voor zover deze niet door de provincie zijn gecorrigeerd. De financiële grens is afhankelijk gesteld van de omvangsbasis van de regeling. De omvangsbasis wordt gebaseerd op de gevraagde indicator. Bij een gevraagde indicator van "bestedingen gedurende het jaar" wordt de omvangsbasis bijvoorbeeld gevormd door de bestedingen in de regeling. De financiële grens is per specifieke uitkering:

- € 10.000 indien de omvangsbasis kleiner dan of gelijk is aan € 100.000;
- 10% indien de omvangsbasis groter dan € 100.000 en kleiner dan of gelijk aan € 1.000.000 is;
- € 100.000 indien de omvangsbasis groter dan € 1.000.000 is.

De rapporteringtolerantie heeft geen consequenties voor de omvang en aard van de controle van specifieke uitkeringen. Het gaat alleen om het rapporteren van de waargenomen fouten en onzekerheden voortkomende uit de accountantscontrole.

Op basis van de nota verwachtingen accountantscontrole uitgegeven door het Ministerie van Binnenlandse Zaken rapporteren wij middels volgende voorgeschreven tabel de geconstateerde fouten of onzekerheden per regeling:

	Specifieke uitkering of overig	Fout of onzekerheid	Financiële omvang in euro's	Toelichting fout/onzekerheid
10A	Geldstroom Beeldende Kunst en Vormgeving 2005 - 2008	Geen	Nvt	Nvt
11A	Actieplan Cultuurbereik 2005 – 2008	Geen	Nvt	Nvt
12	Versterking cultuureducatie in het primair onderwijs 2005 – 2007	Geen	Nvt	Nvt
17A	Uitkering Marsrouteplannen	Geen	Nvt	Nvt
22A	Bodemsanering	Geen	Nvt	Nvt
23A	Externe veiligheid	Geen	Nvt	Nvt
32	RijksCofinancieringsregeling INTERREG	Geen	Nvt	Nvt
37A	Besluit Locatiegebonden subsidies 2005	Geen	Nvt	Nvt
43D	Investering Stedelijke Vernieuwing	Geen	Nvt	Nvt
49A	Brede doeluitkering verkeer en vervoer	Geen	Nvt	Nvt
61	Doeluitkering jeugdzorg (Bureau Jeugdzorg + Zorgkosten Jeugdzorg)	Onzekerheid	PM	Zie hieronder bij Jeugdzorg
62	Rijkssubsidiereregeling Jeugdzorg	Geen	Nvt	Nvt

Actieplan cultuurbereik 2005 – 2008

Op basis van ontvangen correspondentie blijkt dat de periode voor het vaststellen van de toegekende subsidies aan gemeenten en/of instellingen definitief vast te stellen is verlengd tot 1 januari 2010.

Externe veiligheid

De indicator inzake het vast personeel is naar aanleiding van een nader toelichting van BZK juist aangepast en opgenomen in de SiSa-bijlage.

Brede doeluitkering verkeer en vervoer

In het kader van de controle van deze regeling is vooral het "bestedingenbegrip" van belang. De toepassing van het bestedingbegrip is naar onze mening toereikend toegepast. Zoals wij vorig jaar aan u hebben gerapporteerd, is het concessiebeheer verbeterd. Bij een aantal concessies heeft de afrekening van 2007 nog niet plaatsgevonden. Dit wordt veroorzaakt door het laat beschikbaar komen of ontbreken van noodzakelijke informatie.

Jeugdzorg

Uit onze uitgevoerde controle blijkt dat nog niet alle instellingen over 2007 voldoen aan de formele vereisten. Dit heeft voornamelijk betrekking op Bureau Jeugdzorg. De accountant van BJZ heeft geen verklaring inzake rechtmatigheid afgegeven, daarnaast heeft de provincie zelf niet beoordeeld of de instelling rechtmatig heeft gehandeld. Dit dient met prioriteit te worden opgepakt. Vooralsnog hebben wij dit als een onzekerheid aangemerkt.

Belangrijke overige inhoudelijke aandachtspunten bij de vaststelling van de subsidies 2007 betreffen de aanwezigheid van een geldige indicatiestelling voor verleende zorg bij instellingen en de volledigheid van de aan- en afmeldingen LBIO. Dit wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door de onduidelijkheid die er de afgelopen jaren was over de geldende wet- en regelgeving en de rechtmatigeisen die zijn gesteld aan de besteding van de subsidie en waaraan door de accountants van de instellingen dient te worden getoetst.

Op basis hiervan bestaat onzekerheid ten aanzien van de rechtmatigheid van geleverde zorg bij jeugdzorginstellingen.

De opgenomen aantallen inzake de indicatoren Bureau Jeugdzorg betreffen het jaar 2007. Op basis van de correspondentie tussen het Ministerie van Jeugd en Gezin en de provincie is dit naar onze mening juist.

De juistheid van de in de SiSa-bijlage opgenomen aan- en afmeldingen LBIO is door ons niet vast te stellen, aangezien geen betrouwbare verantwoording hierover kan worden afgelegd. Hiermee wijkt Drenthe niet af van het landelijke beeld. Daarnaast heeft Drenthe de aantallen van 2006 verantwoord conform de omschrijving zoals opgenomen in de SiSa-bijlage bij deze indicator.

Jaarstukken 2008

provincie **D**renthe

**Kiezen voor de kracht
van Drenthe**

Jaarstukken

2008

Gedeputeerde staten van Drenthe
April 2009

Colofon

Dit is een uitgave van de provincie Drenthe

Inhoud

I.1	Programmaverantwoording	11
	Programma 1 De provincie doét er toe!	13
	Programma 2 Samenleving met samenhang	33
	Programma 3 Ruimte en bereikbaarheid	63
	Programma 4 Kennis wérkt	97
	Programma 5 Leefomgeving	117
	Programma 6 Middelen	173
I.2	Paragrafen	185
I.2.1	Lokale heffingen	187
I.2.2	Weerstandsvermogen	190
I.2.3	Onderhoud kapitaalgoederen	205
I.2.4	Financiering	209
I.2.5	Bedrijfsvoering	216
I.2.6	Verbonden partijen	226
I.2.7	Grondbeleid	234
II	Jaarrekening	237
II.1	Programmarekening 2008	238
II.2	Toelichting op de saldi van de programmarekening 2008	240
II.3	Balans per 31 december 2008	247
II.4	Waarderings- en resultaatbepalingsgrondslagen	248
II.5	Toelichting op de balans per 31 december 2008	250
II.6	Incidentele baten en lasten	257
III	Overige gegevens	263
III.1.1	Investeringen	265
III.1.2	Stand en verloop van reserves en voorzieningen	274
III.1.3	Overzicht personeelssterkte (fte)	297
III.1.4	Arbeidskostengerelateerde verplichtingen	298
III.1.5	Wet openbaarmaking uit publieke middelen gefinancierde topinkomens	299
III.1.6	Rapportage verordening dwangsom	300
III.1.7	Rapportage Single information single audit (Sisa)	302
III.1.8	Portefeuilleverdeling GS-Leden	312
III.1.9	Zetelverdeling	313
III.1.10	Afkortingenwijzer	314
III.2	Accountantsverklaring	318
III.3	Bestemming van het resultaat	320

WIE
WARK

LED
VOOR
2008

FIEZS

WERSCHL.NL

Voorwoord

Voor u liggen de Jaarstukken 2008. In deze jaarstukken zult u een verslag aantreffen van de realisatie van ons collegeprogramma “Kiezen voor de kracht van Drenthe” over het jaar 2008. Wij doen met name verslag van de aanpak van onze ambities in de zin van plannen, programmeren en “in de markt zetten” van Drentse initiatieven in nauwe samenwerking met onze maatschappelijke partners.

Uitgangspunt is dat de jaarstukken aansluiten bij de opzet van de begroting. U vindt dan ook in de Jaarstukken 2008 de programma’s terug die wij hebben gekozen op basis van ons collegeprogramma “Kiezen voor de kracht van Drenthe”. Net als in de begroting en voorjaarsnota’s wordt ook in de Jaarstukken een onderscheid gemaakt tussen onze prioriteiten en de “lopende zaken”.

De Jaarstukken 2008 laten een positief rekeningresultaat zien. De financiële verantwoording vindt u in de programmaverantwoording per prioriteit en product en tevens in de jaarrekening, het tweede onderdeel van de jaarstukken.

Wij vertrouwen erop dat wij met de Jaarstukken 2008 een goede bijdrage hebben geleverd aan het inzichtelijk maken van onze inzet voor de kracht van Drenthe.

Assen, 7 april 2009

College van gedeputeerde staten van Drenthe

Inleiding

De Jaarstukken 2008 hebben vrijwel dezelfde opzet als vorig jaar. Er zijn zes programma's die de indeling van het collegeprogramma volgen. De programma's zijn vervolgens ingedeeld in diverse producten. Voor de productindeling is de opzet van de Begroting 2009 gevolgd, waardoor met name binnen programma 2, Samenleving met samenhang andere producten zijn opgenomen dan in de begroting 2008. De doelrealisatie binnen programma 6, Middelen is nu vrijwel geheel opgenomen in de bedrijfsvoeringsparagraaf, ook conform de opzet van de begroting 2009.

Vanuit het Besluit begroting en verantwoording zijn dit jaar geen nieuwe eisen naar voren gekomen die van invloed zijn op de indeling van jaarstukken, nadat dit in 2007 wel het geval was ten aanzien van de presentatie van het rekeningsresultaat.

In de programmaverantwoording is per programma een specificatie opgenomen van welke bedragen wordt voorgesteld deze vanuit het rekeningsresultaat aan de achterliggende reserves toe te voegen. Hierdoor is beter inzichtelijk gemaakt welke gelden binnen de programma's met reserves worden verrekend en welke bedragen tot de voor- en nadelen van het rekeningsaldo behoren.

Het rekeningsaldo 2008, voor verwerking van niet begrote mutaties in reserves, bedraagt € 21.233.000,--. Het totale bedrag van niet begrote mutaties met reserves bedraagt € 13.606.000,--.

Het vrij besteedbare resultaat 2008 bedraagt € 2.731.000,--. Dit is het saldo na het overhevelen van eenmalige budgetten naar 2009.

Dit saldo wordt met name verklaard door hogere opbrengsten vanuit het provinciefonds/nettering algemene uitkering € 894.000,--, per saldo hogere rentebaten (saldo van hogere rentebaten en hogere rentelasten) van € 256.000,-- en lagere kosten voor de inzet van proceskostenbudgetten van € 380.000,--. Daarnaast resulteren vele kleinere voor- en nadelen in een resultaat van € 1.201.000,--. Een nadere detailspecificatie van de verschillen tussen begrote en gerealiseerde saldi kunt u vinden in paragraaf II.2, Toelichting op de programmarekening. In paragraaf III.3, Bestemming van het resultaat staan de grotere afwijkingen in het kort aangegeven.

De jaarstukken zijn voor provinciale staten belangrijk om invulling te geven aan de controlerende functie die zij hebben. Gedeputeerde staten leggen door middel van de Jaarstukken 2008 verantwoording af over zaken die in de Begroting 2008 zijn gepland.

De jaarstukken zijn onderverdeeld in het jaarverslag en de jaarrekening.

Het jaarverslag bestaat uit:

- de programmaverantwoording als tegenhanger van de beleidsbegroting
- de paragrafen zoals voorgeschreven volgens het Besluit begroting en verantwoording

De jaarrekening bestaat uit:

- de programmarekening en de toelichting
- de balans en de toelichting

Verder worden nog de “overige gegevens” verstrekt, waaronder de accountantsverklaring.

Hierna beschrijven wij kort de onderdelen van de Jaarstukken 2008

De programmaverantwoording

De programmaverantwoording is opgebouwd uit programma's en de programma zijn onderverdeeld naar producten. In de programmaverantwoording wordt per programma/product ingegaan op de realisatie van doelen die in de Begroting van 2008 zijn opgenomen. In het blauw zijn de zaken vanuit de begroting opgenomen, dit onder het kopje: Wat waren onze doelen en wat hebben wij gerealiseerd? Daarnaast wordt indien van toepassing ingegaan op ontwikkelingen en prioriteiten met betrekking tot de producten. Onder het kopje: Wat zijn de prioriteiten en wat gaan wij eraan doen? Is de tekst overgenomen van de Begroting 2008 en vervolgens is aangegeven wat er aan de prioriteiten van 2008 is gedaan. Tevens is een apart financieel overzicht van de prioriteiten opgenomen en zijn afwijkingen groter dan € 50.000,-- per prioriteit toegelicht. Ten slotte wordt aan het eind van elk programma aan gegeven wat het gekost heeft en wordt op grotere verschillen een toelichting gegeven. Getracht is duidelijker aan te geven wat de oorzaak van onder- en overschrijding is, of dit een interne of externe oorzaak heeft en of het beïnvloedbaar was. Daarnaast is aangegeven of ondanks de eventuele financiële afwijking de doelen zijn behaald. Dit alles conform motie 14 in de vergadering van provinciale staten van 25/26 juni 2008 en de uitwerking daarvan.

Schape op de Westerbrink bij het Provinciehuis.

De paragrafen

In de paragrafen worden onderwerpen behandeld die van belang zijn voor het inzicht in de financiële positie van de provincie. De paragrafen bevatten een verslag van de realisatie van beleidsuitgangspunten van beheersmatige activiteiten en lokale heffingen.

De programmarekening

Via vaststelling van de begroting autoriseren de staten het college tot het doen van uitgaven. Over de realisatie daarvan wordt in het overzicht van baten en lasten in de programmarekening per programma verslag gedaan. Gezien het belang van een goed inzicht in de baten en lasten, worden de baten en lasten per programma weergegeven in een afzonderlijk overzicht. Dit overzicht is integraal; dat wil zeggen dat het alle baten en lasten bevat, zoals opgenomen in het programmaplan bij de Begroting 2008. Daarnaast wordt een overzicht verstrekt van de saldi per programma. In een beknopt overzicht is per programma een specificatie opgesteld. Het gaat om een aggregatie van de financiële analyse uit het jaarverslag.

De balans met toelichting en de overige gegevens

Inzicht in de financiële positie is van belang, mede met het oog op de continuïteit van de provincie. Daarom besteden wij afzonderlijk aandacht aan de financiële positie, zoals deze te bepalen is op basis van de balans. Speciale aandacht geven wij aan de investeringen, reserves en voorzieningen personeelssterkte, de Verordening dwangsom en de voorgeschreven verantwoording Single information en single audit (Sisa).

Kerngegevens

A Sociale structuur

Aantal inwoners (per 1 januari 2008)	488.135
Aantal huishoudens (per 1 januari 2007)	204.126

B Economische structuur

Netto arbeidsparticipatie	64,7%
Beroepsbevolking (x 1.000)	214
Werkzaam (x 1.000)	203
Werkloos (x 1.000)	11

Bedrijvigheid (in aantallen, per 1 april 2007)

Landbouw	4637
Industrie	1.664
Bouw	2.956
Handel	7.394
Horeca	1.430
Transport	935
Zakelijke diensten	6.504
Overige diensten	5.602

C Fysieke structuur

Oppervlakte (in km ²)	
Land	2.641,09
Binnenwater	39,28

Oppervlakte cultuurgrond (in ha)	152.170
----------------------------------	---------

Wegenbeheer	
Wegen (in km)	467
Parallelwegen (in km)	13
Fietspaden (in km)	262

Vaarwegen (in km)	156
-------------------	-----

Woningvoorraad (per 1 januari 2008)	204.939
-------------------------------------	---------

Bronnen

- Drenthe in cijfers
- Centraal Bureau voor de Statistiek
- Provinciaal werkgelegenheidsregister

Programma 1

De provincie doét er toe!

Koningin Beatrix bracht 6 mei 2008 een streekbezoek aan de provincie Drenthe

Programma 1 De provincie doét er toe!

Missie

Onze ambitie is de provincie te laten léven door actief te zijn als stimulator, initiatiefnemer en regisseur. Vooropstaat een heldere en duidelijke communicatie. Digitale ontsluiting van informatie speelt een belangrijke rol. De dienstverlening aan inwoners, bedrijven, organisaties en medeoverheden wordt verbeterd. Zij worden interactief betrokken bij de opstelling en uitvoering van provinciaal beleid. Samenwerking met gemeenten, waterschappen en buurprovincies is van belang. Drenthe wordt sterker gepositioneerd op nationaal en internationaal niveau. De lobby richting Den Haag en Brussel krijgt meer aandacht. Bij de profilering van Drenthe staan de eigen kernwaarden centraal. Actief wordt ingespeeld op belangrijke (inter)nationale trends als klimaatverandering, duurzame energievoorziening, internationalisering en demografische veranderingen. Gebiedsgerichte aanpak krijgt meer gestalte.

Belangrijkste resultaten

Op 17 september jl. is de gezamenlijke GS-PS-conferentie geweest over de uitwerking van de rapporten van commissie Lodders, d'Hondt, Mans en Van der Tuuk en het bestuursakkoord. Mede naar aanleiding hiervan hebben GS een visie op het rapport Amen is geen Amsterdam opgesteld. Aan deze visie geven GS in 2009 en verder invulling.

Om te komen tot een gezamenlijke strategische agenda hebben GS samen met de VDG de conferentie Bestuurlijke ontwikkelingen voorbereid. De conferentie vindt in februari 2009 plaats. Op grond van de uitkomsten van de conferentie komen GS en de VDG tot een gezamenlijke strategische agenda.

Er is een adviesrapport opgeleverd waarin een indruk gegeven wordt van hoe de organisatie interactief werkt. Daarnaast geeft het rapport weer waar teamleiders en projectleiders ondersteuning en ontwikkelimpuls nodig hebben om meer integraal en interactief te gaan werken en om invulling te kunnen geven aan de regisseursrol van de provincie.

Diverse (kennis)instellingen hebben zich voor de duur van het programma (de collegeperiode) verbonden aan het programma: Universiteit Nyenrode en diverse professoren van deze instelling, het adviesbureau Public Impact, Igno Pröpper en zijn bedrijf Partners + Pröpper en het ministerie van VROM.

Vanuit het programma ondersteunen wij actief het participatiegedeelte in het programma Klimaat & Energie. Dit hebben wij gedaan door kennis, budget en deskundigheid in het participatiegedeelte in te zetten en gezamenlijk te benutten.

Er wordt nieuwe impuls gegeven aan Reuring.nl: de website wordt gebruikt als instrument voor burgerparticipatie. Daarnaast uitbreiding: vergelijkbaar met IdeeEZ en IdeeBZK wordt een 'ideeënbus' gekoppeld aan Reuring.nl waarin burgers hun ideeën voor beleidsontwikkeling of beleidsinnovatie kenbaar kunnen maken. Vanuit de ambtelijke organisatie wordt voor opvolging gezorgd.

Om kennis en ervaring te delen is actief de verbinding gezocht met grote interactieve processen. Wij zoeken naar manieren om de kennis en ervaring breed in te zetten in de organisatie om zo nieuwe interactieve processen te versterken en op gang te brengen.

Beëdiging in april van de heer M.L.J. Out als burgemeester van Borger-Odoorn door de CdK, de heer R. ter Beek

Wat waren onze doelen en wat hebben we gerealiseerd?

P-1.0 Provinciale staten

Doelen vanuit de begroting 2008 (per product/deelproduct).

Grotere zichtbaarheid PS. Indicatoren: 20 werkbezoeken staten(commisies); 75% van de Drentse inwoners weet wie PS zijn en wat ze doen.

P-1.0 Provinciale staten

Het aantal werkbezoeken in 2008 is meer dan 20 geweest. In het kader van de grotere zichtbaarheid van PS tellen ook de avonden mee die zijn georganiseerd met gemeenteraden om te discussiëren over de nieuwe structuurvisie en de nWRO. Er is het afgelopen jaar geen meting geweest van de kennis van Drentse inwoners omtrent PS. De enquête over de profielschets en de publiciteit daaromheen hebben daar wel positief aan bijgedragen.

P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden					
Doelen vanuit de begroting 2008 (per product/deelproduct).					
Rechtsbescherming					
Een goede en adequate rechtsbescherming bieden aan belanghebbenden die betrokken zijn bij provinciale besluitvorming.					
Indicatoren	Nulmeting	Streefwaarde / realisatie			
		2007	2008	2009	Later
1. Kwantitatief: aantallen beroepsprocedures inzake beslissingen op het bezwaarschrift.	Van de 42 zaken in 2006 is in 3 gevallen (7%) beroep ingesteld tegen de beslissing op het bezwaarschrift bij de Rechtbank of de Raad van State.	15%	15%	15%	15%
2. Kwalitatief: oordeel rechter, tevredenheidsonderzoek belanghebbenden (in- en extern).	Van de 8 uit 2005 en 2006 lopende beroepszaken in 2006 zijn 2 beroepen alsnog ingetrokken. Uitspraken (6x): - 2 gegrond (33%) - 0 gedeeltelijk gegrond (0%) - 0 niet-ontvankelijk (0%) - 4 ongegrond (66%)	10% uitspraken gegrond	10%	10%	10%
3. Tijdigheid van de afdoening van bezwaren en klachten.	Van de 42 zaken in 2006 is 0 keer (0%) buiten de termijn beslist.	30%	25%	25%	25%
Financieel toezicht					
Voorkomen binnen de mogelijkheden van de provincie dat gemeenten in een uitzichtloze financiële positie raken en als gevolg daarvan een beroep moeten doen op de collectieve middelen van gemeenten.					
Concreet houdt dit in dat geen enkele Drentse gemeente een beroep doet op de collectieve middelen van de gemeenten.					

P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden

Rechtsbescherming

Het aantal bezwaarschriften is gelijk gebleven (45), terwijl het aantal klachten* behoorlijk is gestegen (10), de administratieve beroepen zijn nagenoeg gelijk gebleven (1).

(vgl: 2003: 60 bezwaren en 1 klacht; 2004: 106 bezwaren en 1 klacht; 2005: 65 bezwaren en 2 klachten, 2006: 49 bezwaren , 2 klacht en 1 administratief beroep, 2007: 45 bezwaren, 2 klachten en 2 administratieve beroepen, zie verder het onderdeel Ontwikkelingen).

* Overigens waren zes klachten afkomstig van dezelfde persoon die zijn klachten had opgesplitst in meerdere klachten.

Kwantitatief: aantallen beroepsprocedures tegen de beslissing op het bezwaar- en beroepschrift. In 2008 zijn 31 beslissingen op bezwaar genomen, waartegen 7 beroepen zijn ingesteld bij de Rechtbank of de Raad van State. Dit is ruim 22%. De streefwaarde van 15% is derhalve niet gehaald.

Een kwaliteitsoordeel over enig verslagjaar kan hieruit echter pas worden genomen na een meerjarige analyse van de uitspraken, die immers vaak jaren onder de rechter liggen.

Kwalitatief: totaal aantal beroepsprocedures 2007 en 2008 bedraagt 10. In deze zaken is tweemaal uitspraak gedaan: 1 beroep ongegrond en 1 beroep gegrond. Een beroepszaak is ingetrokken, zodat 7 beroepen resteren.

De streefwaarde dat 10% gegrond wordt verklaard is gehaald.

Er heeft in 2008 geen klanttevredenheidsonderzoek plaatsgevonden.

Tijdigheid: In 2008 is in 1 bezwarenprocedure de wettelijke beslistermijn overschreden. Daarmee zijn wij onder de streefwaarde gebleven (30%).

Financieel toezicht

Het doel is gerealiseerd: geen van de Drentse gemeenten heeft voor het begrotingsjaar 2009 als gevolg van een financieel uitzichtloze situatie een beroep moeten doen op de collectieve middelen van de gemeenten.

Voor 2009 hebben wij geen van de Drentse gemeenten en 2 van de 12 gemeenschappelijke regelingen onder preventief toezicht gesteld, dit in verband met het ruimschoots overschrijden van de termijnen voor het indienen van de begroting.

P-1.3 Openbare orde en veiligheid						
Doelen vanuit de begroting 2008 (per product/deelproduct).						
Veilige provincie en een goede crisisbeheersingsorganisatie:						
1. Verbetering samenwerking bij hulpverlening						
Subdoelen	Indicator	Nulmeting	2006	Streefwaarde / realisatie		
				2007	2008	later
1.1. Deelname aan oefencyclus regio en nationaal	Aantal oefeningen	0	1	2	0	2
1.2. Afstemming/congruentie in planvorming Noorden	Vaststelling coördinatieplan	Niet	Wel		vastgesteld	2009 aanpassen
	Uitgevoerde acties regionaal beheersplan				0	2009:0
2. Adequate aanpak bij calamiteiten						
2.1. Integraal oefenbeleid	Vastgesteld plan en uitgevoerde acties	0/0	1/4	1/6	0	1/4
3. Goed crisismanagement						
3.1. Transparante eenduidige organisatie in Drenthe	Organisatiebeschrijving	Ja	Herzien			2009 herziening
3.2. Participatie in veiligheidsregio	Deelname, aantal bijeenkomsten	Nee. 0.	Ja, 100%	100%	100%	100%
3.3. Geoefende bemensing	Aantal oefeningen, evaluaties	4 Vigebe, 1 bestuurlijk	4	4	4	4 Vigebe, 1 bestuurlijk

P-1.3 Openbare orde en veiligheid

Crisisbeheersing en rampenbestrijding

In 2008 is een start gemaakt met de actualisering van de interne draaiboeken voor crisisbeheersing en rampenbestrijding. Daarnaast heeft de provincie samen met vier andere regio's meegewerkt aan de toetsing van de conceptnotitie Basisvereisten Crisismanagement: de decentrale normen benoemd aan de realiteit. De regio Drenthe ziet de basisvereisten als een belangrijk document om de rampenbestrijdingsorganisatie verder te optimaliseren. Desgewenst vindt afstemming plaats met een naburige regio.

In het kader van het convenant Intergemeentelijke samenwerking zijn alle acties erop gericht dat in 2009 voor alle gemeentelijke rampenbestrijdingsprocessen (op districts niveau) samenwerkingsvormen gerealiseerd zijn. Als uitvloeisel hiervan is er een intergemeentelijk samenwerkingsmodel opgezet voor het oefenen van de verschillende gemeentelijke processen die ten tijde van een ramp uitgevoerd moeten worden.

Oefenen

Op basis van het Multidisciplinair Opleidings- en Oefenbeleidsplan 2006-2009 wordt een jaarlijks oefenplan opgesteld. Dit jaarplan voert de Multidisciplinaire Oefenstaf Drenthe (MOD) uit. De MOD bestaat uit vertegenwoordigers van de operationele diensten, gemeenten, defensie, waterschappen en provincie. Er worden op jaarbasis zo'n 40 oefeningen Gemeentelijke Beleidsteam (GBT) gehouden. In 2007/2008 lag de nadruk op oefeningen tussen het Regionaal Operationeel Team (ROT), met als thema Samenwerken.

Van 2006 tot en met 2009 staat het verkrijgen van specifieke kennis en vaardigheden (zogenaamde competentieprofielen), benodigd voor sleutelfunctionarissen in het crisismanagement, centraal. De doelstelling voor 2009 is dat alle functionarissen in de doelgroep aan de competentieprofielen en aan een basisniveau van geoefendheid voldoen. Dit verloopt volgens planning.

Risicokaart

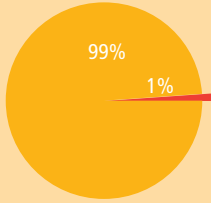
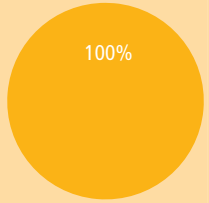
De provincie Drenthe heeft de risicokaart van Drenthe in beheer. Ook is er een bestuurlijke dekkingskaart, waarop een overzicht wordt gegeven van de mate van afdekking van onveiligheid bij risicovolle en kwetsbare objecten in Drenthe.

Voor het tweede jaar op rij is een kwaliteitsonderzoek uitgevoerd naar de gegevens die zijn ingevoerd in de risicokaart Drenthe. In december zijn de resultaten daarvan gepresenteerd aan functionarissen van de Drentse gemeenten, hulpverleningsdiensten en overige organisaties die een beroepsmatig belang hebben bij de risicokaart. Er wordt naar gestreefd de risicokaart nog meer bekend te maken bij zowel burgers als professionele gebruikers.

Chinese delegatie op bezoek in februari 2008

Baten en lasten programma

	Lasten	Baten
Programma 1. De provincie dóet er toe!	2.800.873 	3.624
Overige programma's	240.313.029	250.849.798

Programma 1. De provincie dóet er toe!	1 Realisatie 2007	2 Primitieve begroting 2008	3 Begroting 2008 na wijziging	4 Realisatie 2008	(3-4) Verschil
Totaal lasten	2.460.680	3.528.496	3.233.630	2.800.873	432.757
Apparaatskosten	7.289.147	0	0	0	0
Totaal baten	4.350	12.000	12.000	3.624	8.377
Saldo	9.745.476	3.516.496	3.221.630	2.797.249	424.381

Ontwikkelingen

P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden

Ontwikkelingen uit de begroting 2008

In het conceptbestuursakkoord tussen rijk en provincies wordt onder andere gesproken over bestuurlijke verhoudingen, decentralisatie van taken en vermindering van administratieve lastendruk. Definitieve afspraken hierover kunnen van invloed zijn op de inrichting van onze bestuurlijke organisatie en contacten met onze partners. Op landelijk niveau speelt de discussie over de rolverdeling tussen gemeenten en provincies, die ook van invloed kan zijn op ons takenpakket.

In de huidige kabinetsperiode zal de ambtsinstructie voor de CvdK worden aangepast.

P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden

In 2008 heeft een commissie uit PS een rapport gepubliceerd over de positie, rol en taken van de provincie. Daarover is in 2008 in PS meerdere malen gesproken en er is een conferentie met GS en PS aan gewijd. De staten hebben in het najaar de conclusies en aanbevelingen overgenomen. In een plan van aanpak, dat aan het begin van 2009 is gepubliceerd wordt aan deze conclusies en aanbevelingen nadere uitwerking gegeven.

Het ministerie van BZK streeft ernaar de gewijzigde ambtsinstructie in het najaar van 2009 aan de Tweede Kamer aan te bieden.

P-1.3 Openbare orde en veiligheid

Ontwikkelingen uit de begroting 2008

De organisatie van de veiligheid wordt in 2008 aangepast door invoering van de veiligheidsregio. Daarmee gaan organisatorische en inhoudelijke verschuivingen optreden op het gebied van doorzettingmacht en toezicht.

P-1.3 Openbare orde en veiligheid

In het jaar 2008 heeft de provincie een start gemaakt met de overdracht van taken aan de Veiligheidsregio Drenthe (VRD). Daarnaast bleef zij haar wettelijke taken op het gebied van rampenbestrijding en crisisbeheersing uitvoeren. In 2009 zal de provincie wederom met de VRD in overleg treden over verdere overdracht van taken. Het PCC zal in ieder geval, mede op verzoek van de VRD, tot 1 januari 2010 onder beheer van de provincie blijven functioneren. In verband met de vorming en oprichting van de VRD, heeft er in 2008 nog geen provinciale oefening plaatsgevonden. Op 8 november 2008 is een landelijke (overstromings)oefening 'Waterproof' gehouden. In Drenthe is die dag, vanwege capaciteitsgebrek bij de operationele diensten, niet geoefend, wel is er op die dag een conferentie over dit onderwerp gehouden

Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?

P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden

Prioriteiten uit Begroting 2008

1.1. Rolopvatting provincie als middenbestuur

Het provinciaal beleid staat niet op zichzelf. Trends van buitenaf en het beleid van de medeoverheden zijn van grote invloed. De provincie als middenbestuur is interactief. Zij treedt op als stimulator, initiatiefnemer en regisseur, zowel richting medeoverheden, bedrijfsleven als organisaties. In de eerste helft van 2008 wordt het wederzijds verwachtingenpatroon over de rolopvatting van de provincie afgestemd met de medeoverheden en de maatschappelijke organisaties. Wederzijdse herkenning en erkenning van de rollen van de provincie en haar partners zijn hierbij belangrijk. Op grond van de bevindingen wordt nader invulling gegeven aan de nieuwe bestuursstijl en de aanpassing van de ambtelijke organisatie.

1.2. Impuls samenwerken met medeoverheden

De contacten met gemeenten, waterschappen en de Vereniging van Drentse Gemeenten (VDG) worden uitgebouwd. Doel is opstelling van gezamenlijke gebiedsgerichte strategische ontwikkelingsagenda's. Daarover vindt periodiek bestuurlijk overleg plaats. Ontwikkelings- en resultaatgerichte allianties staan voorop. Dit zal leiden tot meer samenhang in visie, doelen, strategie, maatregelen, projecten en inzet van middelen (financieel en menskracht). Wij zijn bereid voor de Drentse gemeenten een inhoudelijk ondersteunende rol te vervullen voor EU-aangelegenheden. Wij zullen een actieve rol vervullen in het Interprovinciaal Overleg (IPO). De samenwerking met de buurprovincies en de aangrenzende Duitse overheden zal resultaatgericht zijn. De intensivering van de SNN-samenwerking met de vier grote noordelijke steden wordt verder uitgelijnd in het najaar van 2007, mede afgestemd op de SNN-organisatie voor de nieuwe statenperiode.

Wij stellen in 2008 een onderzoek ex artikel 217a van de Provinciewet in naar de doelmatigheid en doeltreffendheid van de verschillende provinciale samenwerkingsverbanden.

1.3. Grotere betrokkenheid burgers, bedrijven en organisaties bij provinciaal beleid

Burgers, bedrijven en organisaties worden in een zo vroeg mogelijk stadium betrokken bij de voorbereiding, besluitvorming en uitvoering van provinciaal beleid. Doel is de creativiteit en deskundigheid van inwoners beter en vooral eerder in het beleid tot hun recht te laten komen. Vergroten van betrokkenheid kan via periodieke, al dan niet themagerichte, discussiebijeenkomsten en via inspraakprocessen rond grote beleidsnota's en grote projecten. Ter nadere uitwerking wordt een procedurenota Beginspraak opgesteld, met daarin aandacht voor de aanpak, spelregels en kaders voor burgerparticipatie en mogelijke beleidsonderwerpen die zich lenen voor "beginspraak". In september 2007 is een pilot gepland; een eerste dialoog met inwoners in het kader van de uitwerking van de uitvoeringsagenda Provinciaal verkeers- en vervoersplan. Actieve communicatie is de kern van overheidscommunicatie. Bij het vergroten van de betrokkenheid van de inwoners bij het provinciaal beleid worden naast de traditionele activiteiten ook nieuwe communicatiemedia gehanteerd. Zie hiervoor verder prioriteit 1.4.

P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden

Prioriteiten uit Begroting 2008

Er wordt extra geïnvesteerd om de gebiedsprocessen in de recent ingestelde gebieden van het provinciaal Meerjarenprogramma (pMJP) op gang te krijgen. Dit vraagt om gebiedsspecifieke communicatie. Het versterken van de samenwerking en het ontwikkelen van gebiedskennis sluiten aan bij de aanbevelingen uit het symposium "Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe" (maart 2007). Deze aanpak leidt tot meer initiatieven om de doelstellingen voor het landelijk gebied te realiseren (spin off). De partners in de pMJP-gebieden worden gevraagd actief (ook financieel) bij te dragen aan de uitvoering van het pMJP.

1.4. Profilering provincie Drenthe

De provincie als bestuurslaag is relatief onbekend; de burger weet weinig af van haar werkzaamheden. Wij gaan burgers en maatschappelijke organisaties meer en nadrukkelijker betrekken bij de beleidsontwikkeling. De "provinciekeuken" wordt voor hen opengesteld. Beeldvorming ontstaat veelal bij directe contacten. Wij introduceren de eenloketfunctie. Ook wordt de interne dienstverlening (beantwoording publieksvragen, afhandeling poststukken) verder verbeterd. Voor een betere profilering van de provincie is een actieve(re) communicatie noodzakelijk. Er wordt een meerjarige campagne ontwikkeld voor een betere profilering van de provincie Drenthe als bestuurslaag. Aan de hand daarvan wordt de provincie op een (inter)actieve wijze en via uiteenlopende media belicht. De campagne wordt nadrukkelijk ook ingezet op de wenselijke profilering van het totaal beeldmerk Drenthe. Een provincie met unieke kernkwaliteiten en grote kansen voor wonen, werken en recreëren in een hoogwaardige landschappelijke, cultuurhistorische en sociaal veilige omgeving. De positie als grensregio en de ligging in de internationale Noordelijke Ontwikkelingsas krijgen hierbij aandacht. Dit beeldmerk moet een belangrijke wervende factor worden voor nieuwe, bij deze kwaliteiten passende, ruimtelijke en economische ontwikkelingen. De campagne wordt mede afgestemd op de lopende promotiecampagne "Da's nou Drenthe".

Wij willen Drenthe nadrukkelijk positioneren in de Noordelijke Ontwikkelingsas (NOA, zie ook 4.3) en op Europees niveau in het algemeen. Onze ambities op dit punt, inclusief de Drentse lobby in Brussel, zullen wij verwoorden in een nota Drenthe in internationaal perspectief.

1.5. Digitale ontsluiting informatie: project Burger en provincie

De (deels wettelijke) verplichtingen en afspraken tussen IPO, rijk, Unie van Waterschappen (UvW) en VNG (Verklaring e-dienstverlening, april 2006) en het voldoen aan de normen van de BurgerServiceCode gelden als uitgangspunten bij het formuleren van de doelen van deze prioriteit (zie 6.2). De doelen hebben wij in juni 2006 vastgesteld in de nota Welkom in Digitaal Drenthe (WiDD). De nota heeft een beleidshorizon van vier jaar. Er is een nieuw Uitvoeringsprogramma e-dienstverlening in voorbereiding. De actualisering is een gevolg van de noodzakelijke forse eenmalige en verder (continue) verbetering van de provinciale website. De ombouw daarvan tot Portal voor Drentse informatie, het publiceren van (geo)informatie over leefomgeving en versterken van de interactie met burgers (doorstart en beheer van www.reuring.nl). Ook de dienstverlening via de site, inclusief de mogelijkheid tot transacties, wordt sterk verbeterd. Verdere aanpassingen betreffen de interne herstructurering van de IT-huishouding, die dan is aangesloten op landelijke voorzieningen, zoals de landelijke authentieke registraties (verplicht gebruik) en DigiD. DigiD is het identificatiemiddel voor de burger die digitale overheidsdiensten wil afnemen. In 2007 wordt onderzocht of toetreden tot de vereniging D!MPACT voor Drenthe een versnelling kan betekenen voor toepassing van e-overheid. D!MPACT bestaat uit gemeenten, en binnenkort naar verwachting ook enkele provincies, die gezamenlijk e-overheid toepassing ontwikkelen en beheren.

P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden

1.1. Rolopvatting provincie als middenbestuur

In de eerste helft van 2008 is het wederzijds verwachtingenpatroon over de rolopvatting van de provincie afgestemd met de medeoverheden en de maatschappelijke organisaties. Hiervoor hebben PS in het kader van de commissie Rollen en taken stakeholders en gemeentebestuurders geïnterviewd. GS en PS hebben naar aanleiding hiervan een conferentie gehouden. Tevens heeft hierover een symposium plaatsgevonden voor gemeenten en stakeholders. Op grond van

de bevindingen geven wij nader invulling aan de nieuwe bestuursstijl en de aanpassing van de ambtelijke organisatie.

Verder hebben wij het bestuursakkoord ondertekend, met als belangrijkste issue de decentralisatie van taken. De uitvoering van het bestuursakkoord is projectmatig vanuit het IPO opgepakt, met een actieve rol voor Drenthe.

In de eerste helft van 2008 hebben PS het rapport Amen is geen Amsterdam opgeleverd. Om hieraan uitvoering te geven hebben wij in de tweede helft van 2008 een strategisch plan van aanpak opgesteld.

Eind 2008 zijn wij gestart met de voorbereiding van een bestuurlijke conferentie (23 februari 2009) voor alle Drentse gemeenten en de provincie Drenthe over de overheveling van taken naar gemeenten, en de wederzijdse verwachtingen daarover.

1.2. Impuls samenwerken met medeoverheden

Voor het opstellen van gezamenlijke gebiedsgerichte strategische agenda's hebben wij overleg gevoerd met betrokken gemeenten. De strategische afspraken in het kader van de RSP-gelden zijn in voorbereiding. Daarnaast hebben wij een start gemaakt met de ontwikkeling en uitwerking van ontwikkelings- en resultaatgerichte allianties (Sociale en Culturele Agenda's 2009-2012) met gemeenten. Gemeenten, samenleving en provincie vormen de basis voor de input voor deze allianties. In februari 2009 worden de sociale allianties over de uitvoering van de sociale agenda met alle Drentse gemeenten ondertekend; medio 2009 de culturele allianties. Verder hebben wij een begin gemaakt met het aanbrengen van structuur in overleggen tussen verschillende overheden (POHO's). Hiermee willen wij overlap voorkomen. Tevens hebben wij strategische overleggen gehad met Emmen en Overijssel.

Ook hebben wij in 2008 relatiebeheer op het gebied van ruimtelijke ontwikkeling geïntroduceerd. Tot slot hebben wij ons samen met alle Drentse colleges van burgemeester en wethouders bereid verklaard om samen te werken aan strategische agenda. Hieraan geven wij in 2009 een vervolg.

1.3. Grotere betrokkenheid burgers, bedrijven en organisaties bij provinciaal beleid

De resultaten die wij in 2008 bereikt hebben om interactief, integraal en verrijkt beleid te ontwikkelen zijn drieledig:

- concrete producten die vanuit het programma opgeleverd zijn;
- ondersteuning aan producten die bijdragen aan het doelbereik;
- het zoeken van verbinding met interactieve en integrale processen in de organisatie om die te gebruiken voor kennisdeling binnen de organisatie over interactief werken.

Producten

Met de ondertekening van het Bestuursakkoord, de visie van GS op het rapport Amen is geen Amsterdam en andere bestuurlijke ontwikkelingen is uitgesproken dat individuele burgers alleen expliciet benaderd worden in beleidsontwikkelingsprocessen waar dat meerwaarde biedt. Daarom kiezen wij ervoor om in het ondersteunen en aanbieden van instrumenten voor interactieve beleidsontwikkeling vooral gemeenten, kennisinstellingen, organisaties, bedrijfsleven en vertegenwoordigingsgroepen van burgers als partners van de provincie te benoemen.

Daar waar de burger wel een belangrijke inbreng heeft in beleidsontwikkeling willen wij het digitale webforum Reuring.nl als instrument inzetten. In 2008 is Reuring.nl succesvol ingezet in het omgevingsbeleid en het Verkeers- en Vervoerplan. In 2009 wordt het forum gekoppeld aan het webportaal en ingericht voor organisatiebrede toepassing.

In 2008 is een onderzoek gedaan naar hoe op dit moment interactief en integraal gewerkt wordt. Verder hebben wij inzichtelijk gemaakt waar projectleiders en teamleiders ondersteuning en ontwikkelimpulsen nodig hebben om hun beleid meer integraal en interactief vorm te geven. In

een adviesrapport zijn deze zaken opgenomen en zijn concrete ondersteuningsadviezen geformuleerd op afdelingsniveau, op individueel niveau en op concrete dossiers. De komende periode zullen wij deze adviezen voortvarend gaan uitvoeren.

Ondersteuning

Vanuit het programma *De provincie dóet ertoe!* worden ook interactieve instrumenten, projecten en programma's actief ondersteund. In 2008 hebben het programma *Klimaat & Energie* ondersteund door een netwerkanalyse uit te laten voeren om de interessante spelers voor het programma inzichtelijk te maken. Daarnaast hebben wij inhoudelijk en budgettair een bijdrage geleverd aan het *Atelier Drenthe*, een innovatieve en interactieve werkmethodek waarin provincie en partners samenwerken aan de voorkant van beleid.

Verbinding

Het interactieve proces *Dit tekent Drenthe* is ontwikkeld en opgestart om tot een nieuw omgevingsbeleid te komen dat voldoet aan regelgeving in de nWRO. De gekozen werkmethode speelt in op de ambitie van PS en GS om interactief te werken en om de provincie te profileren. Vanuit het programma is de verbinding gelegd met het omgevingsbeleid en zoeken wij manieren om kennis over het proces te delen in de organisatie.

Bij het opstellen van het pMJP en de ontwikkeling van de gebiedsopgaven 2007 en 2008 is gebruikgemaakt van 'beginspraak'. Vertegenwoordigende groepen zijn ook onderdeel geworden van de gebiedscommissies per gebied. Deze werkwijze draagt bij aan het vergroten van draagvlak voor beleid en het aan de voorkant samenwerken in beleidsontwikkeling.

Op dezelfde manier heeft het programma de verbinding gezocht met de projectgroepen die de *Sociale Agenda* en de *Culturele Agenda* ontwikkeld hebben. De waardevolle kennis en ervaring die hieruit voortgekomen zijn willen wij organisatiebreed inzetten om nieuwe interactieve processen te versterken.

1.4. Profilering provincie Drenthe

Ter vergroting van de bekendheid van de provincie in het algemeen en recreatie en toerisme in het bijzonder hebben wij in 2008 een functionerend internetportaal gerealiseerd. Daarnaast hebben wij in 2008 een start gemaakt met de voorbereiding van een 7 x 24 persloket, bedoeld om de dienstverlening aan de media te verbeteren. Per maart 2009 treedt het persloket in werking. Tevens zijn wij gestart met het intensiveren van het benaderen van de media, door de distributie van persberichten te verbeteren.

Verder hebben wij onze ondersteuning en advisering versterkt. Dit op basis van het ontwikkelingsplan 2009-2011 van het team *Communicatie*. In dit verband zijn wij ook gestart met het versterken van de communicatiefunctie, door professionalisering en herinrichten van het team *Communicatie*.

1.5. Digitale ontsluiting informatie: project Burger en provincie

In het kader van de *BurgerServiceCode* hebben wij in 2008 de eerste 14 E-formulieren online gebracht. De volgende stap, digitale ondertekening, zetten wij in de eerste helft van 2009. Ook hebben wij in 2008 het *Geoportaal* volledig operationeel gemaakt. Het *Geoportaal* is op dit moment te vinden onder www.drenthe.info/kaarten/website/geoportaal/, en voldoet aan de gestelde eisen voor wat betreft het ontsluiten van Geo-informatie.

Wat zijn de prioriteiten en wat gaan wij eraan doen?		
Prioriteiten	Resultaten	Activiteiten 2008
1.1. Rolopvatting provincie als middenbestuur	Verdieping rolopvatting als interactief middenbestuur: stimulator, initiatiefnemer en regisseur.	<ul style="list-style-type: none"> - Afstemming wederzijds verwachtingenpatroon rolopvatting provincie met medeoverheden en maatschappelijke organisaties. - Inpassing gevolgen nieuwe rolopvatting voor bestuurlijk-ambtelijk samenspel in lopend intern traject organisatieontwikkeling.
1.2. Impuls samenwerken met medeoverheden	<ul style="list-style-type: none"> - Gemeenschappelijke, gebiedsgerichte strategische agenda's. - Ontwikkelings- en resultaatgerichte allianties. - Effectieve en efficiënte samenwerking bij uitbouwen van kansen en oplossen van knelpunten. - Periodiek overleg met medeoverheden. 	<ul style="list-style-type: none"> - Per gebied (stad en/of regio) overleg over beleidsinzet samenwerkingsagenda. - Vastleggen afspraken samenwerking, onder andere welke partijen, beleidsinzet, programmering, organisatie, financiële kaders, monitoring, enz. - Uitvoeren afspraken in 2009 tot en met 2011. - Uitvoeren onderzoek ex artikel 217a Provinciewet over doelmatigheid en doeltreffendheid provinciale samenwerkingsverbanden. - Vervullen ondersteunende rol gemeenten voor EU-aangelegenheden.
1.3. Grotere betrokkenheid burgers, bedrijven en organisaties bij provinciaal beleid.	<ul style="list-style-type: none"> - Structureel, intensief en interactief contact samenleving - provincie. - Via "beginspraak" creativiteit en deskundigheid inwoners beter en eerder in beleid tot recht laten komen. - Impuls ontwikkeling landelijk gebied door vergroten betrokkenheid en samenwerking met bewoners en ondersteunen gebiedsprocessen in pMJP-gebieden. - Meer draagvlak voor beleid door een beter toegeruste ambtelijke organisatie en eerder en effectiever betrekken van doelgroepen bij beleid. 	<ul style="list-style-type: none"> - Periodieke bijeenkomsten (ca. 3 x per jaar) PS en/of GS met inwoners en organisaties over hoofdthema's provinciaal beleid. - Ontwikkeling procedure "Beginspraak". - Uitvoering traject "Beginspraak", c.q. Burgerparticipatie (doorstart "reuring.nl"). - Voor pMJP-gebieden: <ul style="list-style-type: none"> - opstellen plannen van aanpak in 2007 uitvoering in 2008 e.v. - ontwikkelen gebiedsgerichte en beleids-specifieke communicatie - organiseren beginspraak - beschikbaar stellen toegesneden gebiedsinformatie - Opbouw van een kennisnetwerk en ontwikkelen instrumenten en een trainingsprogramma gericht op het vergroten van kennis en ervaring rond interactieve beleidsvorming.

Wat zijn de prioriteiten en wat gaan wij eraan doen?		
Prioriteiten	Resultaten	Activiteiten 2008
1.4. Profilering provincie Drenthe	<ul style="list-style-type: none"> - Beter beeldvorming positie en status PS en GS en werkzaamheden provincie. - Beter vermarkten Drenthe als unieke en veilige omgeving voor wonen, werken en recreëren. - Een duidelijker gezicht van de provincie Drenthe met een goede beeldvorming over de taken. 	<ul style="list-style-type: none"> - Vaststellen en uitvoeren van Meerjaren Communicatieplan 2007 tot en met 2011. - Intensivering communicatieactiviteiten en permanente proactieve informatieoverdracht. - Impuls nieuwe communicatiemedia. - Ontwikkelen relatie- en reputatiemanagement. - Opstellen nota Drenthe in internationaal perspectief. - Ontwikkeling en uitvoering positioneringscampagne, relatie- en reputatiemanagement en een open en pro-actief communicatiebeleid.
1.5. Digitale ontsluiting informatie: project Burger en provincie	<ul style="list-style-type: none"> - Voldoen aan afspraken tussen IPO, rijk, UvW en VNG over totstandkoming programma e-overheid. normen BurgerServiceCode. - Actuele beleid- en productinhoud digitaal beschikbaar 	<ul style="list-style-type: none"> - Vaststellen en uitvoeren Uitvoeringsprogramma e-dienstverlening: <ul style="list-style-type: none"> - verbetering provinciale website: portal, (geo-) informatie, interactie (reuring.nl) en dienstverlening, inclusief mogelijkheden tot transacties; - interne herstructurering IT-huishouding, die is aangesloten op landelijke voorzieningen als DigiD. - Trainingen gericht op digitaal beschikbaar maken en houden van informatie.

Wat is er aan de prioriteiten van 2008 gedaan en wat is er bereikt?		
Prioriteiten	Resultaten	Activiteiten 2008
1.1. Rolopvatting provincie als middenbestuur	Bestuursakkoord Rijk-provincies; Publicatie rapport Amen is geen Amsterdam door de statencommissie Rol en taken provincie Drenthe; Verdieping rolopvatting als interactief middenbestuur: stimulator, initiatiefnemer en regisseur	<ul style="list-style-type: none"> - Interviews met stakeholders en gemeentebe- stuurders in kader van onderzoek commissie Rol en taken. - Symposium over het statenrapport met gemeenten en stakeholders. - Conferentie over het rapport met GS en PS. - Ondertekening Bestuursakkoord met als belangrijkste issue de decentralisatie van taken. Uitvoering is vanuit IPO projectmatig opgepakt, met actieve rol provincie Drenthe. - Oplevering van rapport 'Amen is geen Amsterdam' en strategisch plan van aanpak van GS voor vormgeving uitvoering. - Start voorbereiding bestuurlijke conferentie (gemeente en provincie) over overheve- ling taken naar gemeenten en wederzijdse verwachtingen daarover.
1.2. Impuls samenwerken met medeoverheden	<ul style="list-style-type: none"> - Gemeenschappelijke gebiedsgerichte strategische agenda's. - Ontwikkelings- en resultaatgerichte allianties. - Effectieve en efficiënte samenwerking bij uitbouwen van kansen en oplossen van knelpunten. - Periodiek overleg met medeoverheden. 	<ul style="list-style-type: none"> - Overleg gevoerd met betrokken gemeenten. De strategische afspraken in het kader van de RSP-gelden zijn in voorbereiding. - Start ontwikkeling en uitwerking ontwikke- lings- en resultaatgerichte allianties (Sociale en Culturele Agenda's 2009-2012) met gemeenten. Ondertekening sociale allianties met Drentse gemeenten over de uitvoering van de sociale agenda vindt februari 2009 plaats; medio 2009 de culturele allianties. - Drentse colleges van burgemeester en wethouders en GS hebben zich bereid verklaard om samen te werken aan strategi- sche agenda. - Begin structurering overleggen tussen verschillende overheden, ter voorkoming van overlap (POHO's). - Strategische overleggen met gemeente Emmen en provincie Overijssel georganiseerd. - Relatiebeheer RO geïntroduceerd.

Wat is er aan de prioriteiten van 2008 gedaan en wat is er bereikt?

Prioriteiten	Resultaten	Activiteiten 2008
1.3. Grotere betrokkenheid burgers, bedrijven en organisaties bij provinciaal beleid.	<ul style="list-style-type: none"> - Structureel, intensief en interactief contact samenleving - provincie. - Via "beginspraak" creativiteit en deskundigheid inwoners beter en eerder in beleid tot recht laten komen. - Meer draagvlak voor beleid door een beter toegeruste ambtelijke organisatie en eerder en effectiever betrekken van doelgroepen bij beleid. - Impuls ontwikkeling landelijk gebied door vergroten betrokkenheid en samenwerking met bewoners en ondersteunen gebiedsprocessen in pMJP-gebieden. - Kwaliteitshandvest dienstverlening provincie Drenthe. 	<ul style="list-style-type: none"> - Adviesrapport ondersteuning interactief en integraal werken. - Verbinding gelegd met het interactieve proces Dit tekent Drenthe, Sociale Agenda, Culturele Agenda en pMJP. - Netwerkanalyse voor het programma Klimaat & Energie. - Bijdrage aan de opzet en realisatie van Atelier Drenthe. - Kwaliteitshandvest provincie Drenthe opgesteld. Aan de uitvoering wordt in 2009 een vervolg gegeven. - Europa. Onder de noemer 'profilering van Drenthe in Europa' zijn de volgende activiteiten uitgevoerd. <ol style="list-style-type: none"> 1. Actieve deelname van de noordelijke grensprovincies in het traject 'grensoverschrijdende samenwerking' van het ministerie van BZK. 2. Handelsmissie naar Sint Petersburg. De noordelijke provincies willen de handel binnen het Nordconnectgebied stimuleren. 3. Conferentie 'De internationale positie van Noord-Nederland' voor de statenleden van Noord-Nederland. Doel: informeren van de statenleden over Europese en internationale kansen voor de drie noordelijke provincies. 4. Samen met SNN opstellen van een reactie op het Groenboek Territoriale Cohesie (hoofdpijnen van het Europees regionaal beleid, hebben betrekking de volgende collegeperiode).

Wat is er aan de prioriteiten van 2008 gedaan en wat is er bereikt?		
Prioriteiten	Resultaten	Activiteiten 2008
1.4. Profilering provincie Drenthe	<ul style="list-style-type: none"> - Betere beeldvorming positie en status PS en GS en werkzaamheden provincie. - Beter vermarkten Drenthe als unieke en veilige omgeving voor wonen, werken en recreëren en een duidelijker gezicht van de provincie Drenthe met een goede beeldvorming over de taken. 	<ul style="list-style-type: none"> - Versterking organisatie rond de ondersteuning en advisering van het college van GS. - Start intensivering benadering media, door distributie van persberichten te verbeteren. - Start voorbereiding 7 x 24 persloket, bedoeld om dienstverlening aan media te verbeteren. - Start versterking communicatiefunctie door professionalisering en herinrichten team Communicatie. - Verder uitgebouwd portaal. Functionerend internetportaal ter vergroting van de bekendheid van de provincie in het algemeen en recreatie en toerisme in het bijzonder.
1.5. Digitale ontsluiting informatie: project Burger en provincie	<ul style="list-style-type: none"> - Voldoen aan afspraken tussen IPO, rijk, UvW en VNG over totstandkoming programma e-overheid. normen BurgerServiceCode. - Actuele beleid- en productinhoud digitaal beschikbaar 	<ul style="list-style-type: none"> - BurgerServiceCode: 14 E-formulieren online. Volgende stap is digitale ondertekening (eerste helft 2009). - Ontsluiten Geo-informatie via Geoportaal: operationeel Geoportaal, (www.drenthe.info/kaarten/website/geoportaal/), dat voldoet aan de eisen voor het ontsluiten van Geo-informatie.

Financieel overzicht prioriteiten

Programma 1. De provincie doet er toe!	1 Realisatie 2007	2 Primitieve begroting 2008	3 Begroting 2008 na wijziging	4 Realisatie 2008	(3-4) Verschil
P1.03 Grotere betrokkenheid burgers, bedrijven en organisaties bij provinciaal beleid	6.070	225.000	104.000	51.483	52.517
P1.04 Profilering provincie Drenthe	45.811	150.000	0	0	0
P1.05 Digitale ontsluiting informatie: project Burger en provincie	120.085	350.000	200.000	143.642	56.358
Totaal prioriteiten	171.966	725.000	304.000	195.124	108.876

P1.3. Grotere betrokkenheid burgers, bedrijven en organisaties bij provinciaal beleid. Dit betreft een interne, beïnvloedbare oorzaak. Vanuit deze prioriteit was geld gereserveerd voor het opzetten en implementeren van een innovatieve werkmethode. Gedurende 2008 is vanuit de organisatie zelf grotendeels in deze werkmethode voorzien, onder meer via Atelier Drenthe. Hierdoor is een deel van de vanuit deze prioriteit gereserveerde bijdrage onbenut gebleven. Wij stellen voor de resterende € 52.000,- over te hevelen naar 2009.

P1.5. Digitale ontsluiting informatie: project Burger en provincie. Dit betreft een interne, beïnvloedbare oorzaak. De geplande verkenning voor de toepassing van DigiD is niet uitgevoerd, omdat wij nog niet duidelijk in beeld hadden van welke provinciale producten de burger

via DigiD gebruik zou kunnen maken. Dit betekent echter niet dat wij de verkenning voor de toepassing van DigiD niet gaan uitvoeren. Wij verwachten de verkenning alsnog in 2009 uit te zullen gaan voeren. Wij stellen dan ook voor de resterende € 56.000,-- over te hevelen naar 2009.

Met vorenstaande over te hevelen middelen willen wij, naast de verkenning voor de toepassing van DigiD, in 2009 een aantal activiteiten ondernemen. In 2008 hebben wij het Kwaliteitshandvest dienstverlening provincie Drenthe vastgesteld. Om te meten in hoeverre wij aan de door ons zelf opgelegde servicenormen voldoen willen wij een extern bureau inhuren dat een goede, betrouwbare nulmeting gaat verrichten. Daarnaast willen wij met de overgehevelde middelen uitvoering geven aan de Nota Europastrategie en het opzetten van een gerichte arbeidsmarktcommunicatie en een gestructureerd advertentiebeleid

Wat hebben we nog meer gedaan?

P-1.0 Provinciale staten

In het kader van de ontwikkeling van het nieuwe omgevingsbeleid hebben statenleden discussieavonden gehouden met gemeenteraden over de nieuwe WRO en het omgevingsbeleid voor de komende jaren.

In het kader van de vaststelling van het Sociaal en Cultureel beleid voor de komende jaren zijn belanghebbenden in de gelegenheid gesteld hun visie te geven in de commissievergaderingen van de staten.

In de loop van het jaar hebben groepen burgers op uitnodiging van de staten een bezoek gebracht aan het provinciehuis om kennis te maken met het werk van provinciale staten.

P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden

In mei 2008 heeft Hare Majesteit de Koningin een succesvol streekbezoek gebracht aan Midden-Drenthe, Borger-Odoorn en Tynaarlo.

In 2008 hebben wij de onderzoeksfunctie (zelfonderzoek in het kader van artikel 217a Provinciewet) nieuw vormgegeven in de organisatie. De eenheid Concernstaf is verantwoordelijk voor het auditplan en de begeleiding van de onderzoeken. Het onderzoek zelf wordt in principe uitbesteed. De interne auditfuncties zijn vervallen. De belangrijkste redenen voor uitbesteden zijn: grotere onafhankelijkheid en de mogelijkheid om per onderzoek specifieke expertise uit de markt in te zetten.

In 2008 is één onderzoek gepubliceerd: het onderzoek naar de werking van het managementcontract WK. Dit heeft geleid tot het afschaffen van het instrument en het opnemen van goede onderdelen van contractmanagement in het nieuwe besturingsconcept voor de gehele organisatie. Het onderzoek naar de toepassing van de beleidsregel Bibob is in 2008 afgerond en de resultaten daarvan zullen in het eerste kwartaal van 2009 worden gepubliceerd. Dat geldt ook voor een onderzoek naar de aanpak rond nieuwe media en e-dienstverlening. In december 2008 is aanvullend op het auditplan een audit gepubliceerd naar de kwaliteit van de organisatie rond de verzakelijking van subsidierelaties (motie M16). Ook zijn enkele interne operationele audits uitgevoerd die hebben geleid tot aanpassingen in interne processen rond de voorjaarsnota en de informatievoorziening bij subsidies.

Wat heeft het gekost?

Programma 1. De provincie doét er toe!

	Product/prioriteit	1 Realisatie 2007	2 Primitieve begroting 2008	3 Begroting 2008 na wijziging	4 Realisatie 2008	(3-4) Verschil
Lasten	Prioriteiten	171.966	725.000	304.000	195.124	108.876
	P-1.0 Provinciale staten	699.854	946.226	794.310	719.778	74.532
	P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden	395.663	435.814	709.364	663.724	45.640
	P-1.2 Interprovinciale samenwerking	1.137.948	1.282.000	1.286.500	1.179.212	107.288
	P-1.3 Openbare orde en veiligheid	55.248	139.456	139.456	43.035	96.421
	Apparaatskosten	7.289.147	0	0	0	0
	Totaal	9.749.826	3.528.496	3.233.630	2.800.873	432.757
Baten	Prioriteiten	0	0	0	0	0
	P-1.0 Provinciale staten	0	0	0	0	0
	P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden	1.600	12.000	12.000	3.624	8.377
	P-1.2 Interprovinciale samenwerking	2.750	0	0	0	0
	P-1.3 Openbare orde en veiligheid	0	0	0	0	0
	Totaal	4.350	12.000	12.000	3.624	8.377
Saldo		9.745.476	3.516.496	3.221.630	2.797.249	424.381

Toelichting

Saldo programma	424.381
Bestemming resultaat reserves bij programma	0
Totaal	0
Resultaat programma na bestemming reserves	424.381

Toelichting op verschillen begroting en rekening

Er zijn per product geen afwijkingen groter dan € 500.000,--.

Programma 2

Samenleving met samenhang

Beeldentuin Stichting Museum
Havezate Mensinge

Programma 2 Samenleving met samenhang

Missie

In de Drentse samenleving is plaats voor iedereen, van jong tot oud. Met alle mogelijkheden en voorzieningen om te leren, genieten van cultuur, kunnen bewegen en (verzorgd) oud worden. Een samenleving gericht op het beginsel van Drents naoberschap. Met waar nodig de helpende hand voor de zwakkere en extra aandacht voor zorg aan jongeren en ouderen. Een samenleving, waarin welzijn hoog in het vaandel staat en waarbij niemand aan de kant staat. Om een samenleving met samenhang te realiseren zetten we de komende periode in op de sociale impuls. De impuls beslaat het hele werkveld Welzijn. Op een aantal terreinen hebben wij wettelijke taken. Deze worden optimaal uitgevoerd. Daarnaast vervullen wij een actieve rol op het sociale terrein. De voorgestelde intensiveringen worden gezien als een totaalpakket. Over de concrete invulling worden met de gemeenten en maatschappelijke organisaties afspraken gemaakt. Daardoor groeit de impuls uit tot veel meer dan de fragmentarische inzet van de provincie. Accent krijgen de onderstaande prioriteiten. Bij de vormgeving van het beleid wordt nauw samengewerkt met de medeoverheden en de maatschappelijke organisaties. De beoogde impuls wordt mede ingezet om extra financiële middelen te genereren en om de rijks- en Europese beleidsdoelen op dit terrein te halen. Zo wordt in SNN-verband via de Kennisinvesteringsagenda met het rijk onderhandeld over extra financiële middelen voor het onderwijskansenbeleid.

Belangrijkste resultaten

Sociale ontwikkeling

De Sociale Agenda is voor de komende vier jaar ontwikkeld en door de Staten vastgesteld. We hebben een goede start gemaakt om te komen tot sociale allianties tussen de 12 Drentse gemeenten en provincie.

De speerpunten op sociaal terrein bij de provincie komen terug in alle 12 allianties. Zo staat het koploperschap tijdenbeleid bij elke Drentse gemeente op de agenda.

De Drentse lobby bij het rijk heeft zijn vruchten afgeworpen. Het rijk heeft een bedrag van € 1,6 miljoen toegezegd als cofinanciering voor het onderwijskansenplan Drenthe. Hierdoor kunnen we een forse impuls geven aan het wegwerken van taalachterstanden van 0-4 jarigen en bij basisscholen in de Veenkoloniën.

De voorbereidingen voor de start van de Vuelta 2009 in Drenthe zijn in volle gang. Wij werken aan verschillende topevenementen en nevenactiviteiten rondom de Vuelta. Alle gemeenten hebben toegezegd mee te werken aan Hola; de Drenthe brede uitwisseling tussen Spaanse en de Drentse jongeren.

Drenthe heeft, als eerste provincie in Nederland, een sportmonitor ontwikkeld.

Alle Drentse gemeenten zijn volgens plan vóór 1 januari 2009 vóór 1 januari 2009 aangesloten bij de Drentse Verwijs Index.

De provincie heeft zich ingezet om te komen tot concrete afspraken op het terrein van onderwijs en jeugdzorg. Het convenant tussen SWV/VO/SVO, Bureau Jeugdzorg Drenthe en Yorneo is daartoe op 9 oktober 2008 ondertekend.

Drenthe is anno 2008 nog steeds de enige provincie zonder wachtlijsten langer dan 9 weken in de jeugdzorg. In Drenthe wordt voor 75% gewerkt met bewezen effectieve jeugdzorgprogramma's.

Op het terrein van mantelzorg is de provincie samen met de gemeenten tot een plan gekomen over de wijze waarop provinciale en lokale taken voor mantelzorgondersteuning in Drenthe kan worden vormgegeven.

De Beursvloer is een succesvolle activiteit geweest waarbij veel goede matches zijn gemaakt tussen het bedrijfsleven en het vrijwilligerswerk in het kader van maatschappelijk betrokken ondernemen.

Cultuur

De culturele en museale agenda Cultuur als Magneet is voor de komende vier jaar ontwikkeld en door de staten vastgesteld. Bij de totstandkoming van deze agenda zijn de gemeenten en het veld betrokken.

Er heeft definitieve besluitvorming plaatsgevonden over het Cultureel Kwartier Assen (CKA). De provincie Drenthe draagt € 2,4 miljoen bij vanwege de verhuizing van Biblionet en het Centrum voor Beeldende Kunst naar het CKA.

Er is een stevige fundering gelegd onder de cultuurhistorische waardenkaart van Drenthe.

Op de nieuwe website www.culturele-atlas.nl/drenthe zijn veel gegevens over culturele activiteiten van de Drentse gemeenten en de provincie te raadplegen.

In het Drents Museum heeft de zeer succesvolle tentoonstelling "Go China" plaatsgevonden.

Dankzij de professionalisering is het Hunebedmuseum uitgeroepen tot het beste archeologische museum van Nederland.

Het Huus van de Taol is als nieuwe (gefuseerde) instelling voor de streektaal van start gegaan.

De tweede culturele provinciale Uitdag is in alle Drentse gemeenten goed uitgevoerd.

De noordelijke lobby bij het rijk voor extra middelen voor Cultuur heeft geresulteerd in een structureel extra bedrag van € 1,6 miljoen voor het Noorden dan in de afgelopen vier jaar. Voor Drenthe betekent dit een forse subsidieverhoging voor theatergezelschap de Peergroup uit Veenhuizen.

Ten behoeve van de archeologische depottaak is samen met de provincie Groningen en Friesland over gegaan tot aankoop van een derde loods in Nuis.

Het streven naar erkenning van het Nedersaksisch is samen met de provincies Groningen, Overijssel, Gelderland en de gemeenten Ooststellingwerf en Weststellingwerf de afrondende fase ingegaan.

Alle bibliotheekvestigingen in Drenthe zijn gecertificeerd.

De Provinciale Bibliotheekcentrale is, conform de marsrouteplannen, omgevormd tot een serviceorganisatie ten dienste aan alle bibliotheken in Drenthe en innovatiecentrum dat grensoverschrijdend haar diensten aanbiedt. De naam is gewijzigd in Biblionet Drenthe.

Het eerste deel van de integrale provinciale monumentenlijst is vastgesteld.

Voor gebiedsontwikkeling in het centrum van Emmen (verhuizing dierenpark, nieuw centrumplein met nieuw theater en andere culturele voorzieningen) heeft positieve provinciale besluitvorming plaatsgevonden. Provinciale bijdrages hiertoe worden in de toekomst verstrekt op basis van concrete projectvoorstellen.

Er is een begin gemaakt met de nieuwbouw voor het Drents Museum en met de bouw van het nieuwe depot voor het Drents Museum. In samenwerking met het Drents Archief en de gemeente Assen is een lobby voorbereid en ingezet om het nieuwbouwplan van het Drents Archief te realiseren.

Wat waren onze doelen en wat hebben we gerealiseerd?

P-2.0 Ontwikkeling beleid

Doelen vanuit de begroting 2008 (per product/deelproduct).

- Vaststelling van beleids- en uitvoeringskaders voor het gehele programma samenleving met samenhang. Planning van de vaststelling van beleids- en uitvoeringskaders: vierde kwartaal 2008.
- Periodiek overleg en gesprek met de voor de uitvoering van dit programma relevante partners (zoals gemeenten, gesubsidieerde instellingen en andere maatschappelijke organisaties).
- Realisatie van een sluitend systeem van monitoring en evaluatie over de voortgang van het lopend beleid en van signalering van nieuwe - voor de provincie relevante - trends en ontwikkelingen. Planning realisatie van een sluitend systeem van monitoring en evaluatie vierde kwartaal 2008.

P-2.0 Ontwikkeling beleid

1. De basis voor nieuw cultureel en sociaal beleid is gelegd in 2008. Op 17 december 2008 zijn de beleids- en uitvoeringskaders voor de jaren 2009-2012 vastgesteld.
2. Voor zowel het culturele als sociale beleidsveld heeft periodiek ambtelijk en bestuurlijk overleg plaatsgevonden met relevante partners (gemeenten, gesubsidieerde instellingen en andere maatschappelijke organisaties).
3. Het rapport van de Noordelijke Tekenkamer “opbrengst culturele activiteiten” is verschenen in augustus 2008. Naar aanleiding van dit rapport hebben wij besloten de beleidsambitie, om een sluitend systeem van monitoring en evaluatie over de voortgang van lopend beleid en van signalering van nieuwe (voor de provincie relevante) trends en ontwikkelingen, mee te nemen als integraal en prioritair onderdeel van de sociale, culturele en museale agenda.

P-2.1 Sociale agenda

Doelen vanuit de begroting 2008 (per product/deelproduct).

Mijn jeugd

- Het ondersteunen van het lokaal jeugdbeleid en het onderwijs vanuit de specifieke kennis van de jeugdzorg.
- Een kwaliteitsverbetering bij de jeugdbescherming en jeugdreclassering in Bureau Jeugdzorg.
- Door deelname aan het project Beter Beschermd.
- De invoering van één transparant registratiesysteem en signaleringssysteem in iedere gemeente (Jongeren in Beeld) dat aansluit bij de landelijke verwijfsindex. Voorts een aansluiting bij Bureau Jeugdzorg zodat daar de intersectorale cliëntstromen goed gevolgd kunnen worden.
- Het instellen van een provinciaal platform voor cliëntorganisaties.

Indicatoren:

- In 2008 hebben de vier kerngemeenten (Emmen, Hoogeveen, Meppel en Assen) hun lokaal jeugdbeleid samenhangend vormgegeven in een Centra voor Jeugd en Gezin-achtige constructie. Deze gemeenten zijn voortrekkers voor de ontwikkeling van Centra voor Jeugd en Gezin voor de overige acht Drentse gemeenten.
- Alle Drentse Gemeenten maken gebruik van het systeem dat aansluit bij de landelijke verwijfsindex (werknaam Jongeren In Beeld +). Hiermee kunnen ze hun risicojongeren goed in beeld krijgen en houden.
- Eind 2008 functioneert er een provinciaal platform van waaruit cliënten (organisaties) en vertegenwoordigers van cliënten de provincie kunnen adviseren over het te voeren jeugdzorgbeleid.

Mijn ontwikkeling

In de Drentse onderwijsagenda Onderwijs Werkt! zijn drie provinciale ambities geformuleerd:

1. de taal- en rekenprestaties in het primair onderwijs zijn sterk verbeterd
2. alle jongeren volgen een leer- en/of werkroute naar een maximale kwalificatie
3. de maatschappelijke participatie van specifieke doelgroepen in sociale netwerken, vrijwilligerswerk of werk is toegenomen

Indicator:

Aantal leerlingen dat een maatschappelijke stage loopt.

Molukse dansgroep

Mijn Omgeving

- Inwoners betrekken bij of zelfs regisseur maken van hun eigen leefomgeving, waardoor er dorps- en wijkontwikkeling op maat ontstaat en diensten en voorzieningen zijn afgestemd op de specifieke behoefte van dit gebied.
- Het bestrijden en voorkomen van discriminatie in brede zin.
- Het stimuleren van de integratie en emancipatie van allochtonen, nieuwkomers, immigranten en hun nageslacht door het ontwikkelen en uitvoeren van methodieken.
- Het in staat stellen mensen hun krachten te bundelen en zodoende gesprekspartner te zijn bij diverse beleidsvoorbereidende en besluitvormingsprocessen van de overheid en maatschappelijke organisaties.
- Het ondersteunen van een provinciaal netwerk vrijwilligerswerk en verdere ontwikkeling van de methodieken maatschappelijke stage en maatschappelijk betrokken ondernemen.
- Het creëren van meer aandacht en ondersteuning voor de positie van mantelzorgers en een verhoging van inzet van vrijwilligers in de mantelzorg.
- *Indicator:*
- Als indicatie voor succes willen we in elke gebiedsprojectgroep een afgevaardigde vanuit de bevolking en wordt elke diensten- en voorzieningenspraak tussen provincie en gemeente getoetst door de gemeentelijke overstijgende dorpsbelangenorganisatie.

Indicatoren:

- Aantal samenwerkingsafspraken tussen vrijwilligersorganisaties en het bedrijfsleven.
- Aantal steunpunten vrijwilligerswerk dat ondersteund wordt.
- Aantal contactpunten mantelzorg dat ondersteund wordt.

Mijn beweging

- Het verhogen van deelname aan sportactiviteiten.
- Het verbeteren van de sportinfrastructuur en het ondersteunen van gemeenten bij het ontwikkelen van breedtesportbeleid.

Indicatoren:

- Aantal mensen dat voldoet aan de Nederlandse Norm Gezond Bewegen. Begin 2008 laten wij opnieuw een meting uitvoeren door de Hogeschool Drenthe naar sportdeelname in Drenthe, ter vergelijking met de nulmeting van 2004.
- Aantal klachten discriminatie.

P-2.1 Sociale agenda

Mijn jeugd

Vanuit dit thema is gewerkt aan het ondersteunen van het lokale jeugdbeleid en het onderwijs vanuit de specifieke kennis van de jeugdzorg. Dit heeft een kwaliteitsverbetering bewerkstelligd bij de jeugdbescherming en jeugdreclassering in Bureau Jeugdzorg door deelname aan het project Beter Beschermd en de invoering van één transparant registratiesysteem en signaleringssysteem in iedere gemeente (Jongeren in Beeld). Dit systeem sluit aan bij de landelijke Verwijs Index en sluit ook aan bij Bureau Jeugdzorg, zodat hier de intersectorale cliëntstromen goed gevolgd kunnen worden. Alle Drentse gemeenten zijn volgens plan vóór 1 januari 2009 vóór 1 januari 2009 aangesloten bij de Drentse verwijsindex.

Realisatie indicatoren:

De vier kerngemeenten Emmen, Hoogeveen, Meppel en Assen hebben het lokale jeugdbeleid (samenhangend) vormgegeven, in een constructie die vergelijkbaar is met die van de Centra voor Jeugd en Gezin. Deze kerngemeenten zijn voortrekkers in de ontwikkeling van de Centra voor Jeugd en Gezin voor de overige acht Drentse Gemeenten.

Alle Drentse Gemeenten maken gebruik van het systeem dat aansluit bij de landelijke verwijsindex (werknaam Jongeren In Beeld +). Hiermee kunnen ze hun risicojongeren goed in beeld krijgen en houden.

Er is een provinciaal platform ingesteld van waaruit cliënten(organisaties) en vertegenwoordigers van cliënten de provincie kunnen adviseren over het te voeren jeugdzorgbeleid.

Mijn dag

De inzet op Multifunctionele Dienstencentra en de Dagarrangementenprogramma's 2005-2008 hebben hun vruchten afgeworpen. In 2008 is gebleken dat meer mensen arbeid en zorg voor kinderen beter konden combineren. Drenthe werd uigeroepen tot koploper Tijdenbeleid door het ministerie van OCW.

Mijn ontwikkeling

In de Drentse onderwijsagenda Onderwijs Werkt! is gewerkt aan de drie provinciale ambities:

1. het verbeteren van taal- en rekenprestaties in het primair onderwijs
2. jongeren een leer- en/of werkroute naar een maximale kwalificatie laten volgen
3. de maatschappelijke participatie van specifieke doelgroepen in sociale netwerken, vrijwilligerswerk of werk te vergroten.

Hiervoor hebben wij in 2008 concrete afspraken op het terrein van onderwijs en jeugdzorg gemaakt. Het convenant tussen SWV/VO/SVO, Bureau Jeugdzorg Drenthe en Yorneo is op 9 oktober 2008 ondertekend. De Drentse lobby bij het rijk heeft een toezegging vanuit het rijk opgeleverd van € 1,6 miljoen als cofinanciering voor het onderwijskansenplan Drenthe voor het wegwerken van taalachterstanden bij 0-4 jarigen en bij basisscholen in de Veenkoloniën.

Realisatie indicator:

- leerlingen die een maatschappelijke stage lopen

Mijn Omgeving

Door inwoners te betrekken bij, of zelfs regisseur te maken van hun eigen leefomgeving, ontstaat dorps- en wijkontwikkeling op maat. Op deze wijze wordt bewerkstelligd dat diensten en voorzieningen zijn afgestemd op de specifieke behoefte van het gebied. Daarom hebben wij in 2008 in elke gebiedsprojectgroep een afgevaardigde vanuit de bevolking geplaatst. Daarnaast

Bijeenkomst ter ondertekening convenant Jeugdzorg oktober 2009

wordt elke diensten- en voorzieningensafpraak tussen provincie en gemeente getoetst door de gemeentelijke overstijgende dorpsbelangenorganisatie.

Daarnaast hebben wij ons gericht op het:

- bestrijden en voorkomen van discriminatie in brede zin;
- stimuleren van de integratie en emancipatie van allochtonen, nieuwkomers, immigranten en hun nageslacht door het ontwikkelen en uitvoeren van methodieken;
- in staat stellen mensen hun krachten te bundelen en zodoende gesprekspartner te zijn bij diverse beleidsvoorbereidende en besluitvormingsprocessen van de overheid en maatschappelijke organisaties;
- ondersteunen van een provinciaal netwerk vrijwilligerswerk en verdere ontwikkeling van de methodieken maatschappelijke stage en maatschappelijk betrokken ondernemen;
- creëren van meer aandacht en ondersteuning voor de positie van mantelzorgers en een verhoging van inzet van vrijwilligers in de mantelzorg.

Realisatie indicatoren:

Er is een registratie bijgehouden van de aantallen:

- klachten discriminatie
- samenwerkingsafspraken tussen vrijwilligersorganisaties en het bedrijfsleven;
- steunpunten vrijwilligerswerk die ondersteund worden;
- contactpunten mantelzorg die ondersteund worden.

Deze registratie dient als belangrijke beleidsinput.

Op het terrein van mantelzorg is de provincie samen met de gemeenten tot een plan gekomen over de wijze waarop provinciale en lokale taken voor mantelzorgondersteuning in Drenthe

kunnen worden vormgegeven. De Beursvloer is een succesvolle activiteit geweest, waarbij veel goede matches zijn gemaakt tussen het bedrijfsleven en het vrijwilligerswerk in het kader van maatschappelijk betrokken ondernemen.

Mijn beweging

Ten aanzien van het streven om de deelname van Drenten aan sportactiviteiten te bevorderen hebben we in 2008 door de Hogeschool Drenthe laten meten hoeveel Drenten deelnemen aan sport en voldoen aan de Nederlandse Norm Gezond Bewegen (dit ter vergelijking met het onderzoek dat is uitgevoerd in 2004). Het verbeteren van de sportinfrastructuur en het ondersteunen van gemeenten bij het ontwikkelen van breedtesportbeleid was en is een blijvend punt van aandacht. Drenthe heeft, als eerste provincie in Nederland, een sportmonitor ontwikkeld. De voorbereidingen voor de start van de Vuelta 2009 in Drenthe zijn in volle gang. Er wordt gewerkt aan topevenementen en nevenactiviteiten rondom de Vuelta. Alle gemeenten hebben toegezegd mee te werken aan Hola; de Drenthe brede uitwisseling tussen Spaanse en Drentse jongeren.

P-2.5 Culturele en Museale agenda

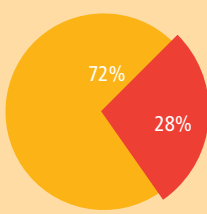
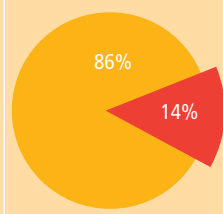
Doelen vanuit de begroting 2008 (per product/deelproduct).

Het samen met onze culturele, sociale en maatschappelijke partners inhoud geven aan het cultuurbeleid in Drenthe.

P-2.5 Culturele en Museale agenda

Wij hebben samen met onze culturele, sociale en maatschappelijke partners vorm en inhoud gegeven aan het cultuurbeleid in Drenthe. Er zijn verschillende bijeenkomsten georganiseerd om van gedachten te wisselen over (culturele) thema's. Het sluiten van zogenaamde culturele allianties is in traject gezet via het programma Studio 13.

Baten en lasten programma

	Lasten		Baten	
Programma 2. Samenleving met samenhang		66.897.619		35.230.069
Overige programma's		176.216.283		215.623.353

Programma 2. Samenleving met samenhang	1 Realisatie 2007	2 Primitieve begroting 2008	3 Begroting 2008 na wijziging	4 Realisatie 2008	(3-4) Verschil
Totaal lasten	61.697.908	59.596.677	66.053.587	66.897.619	-844.032
Apparaatskosten	2.449.555	0	0	0	0
Totaal baten	35.563.788	31.578.120	34.227.275	35.230.069	-1.002.794
Saldo	28.583.675	28.018.557	31.826.312	31.667.550	158.762

Ontwikkelingen

P-2.0 Ontwikkeling beleid

Ontwikkelingen uit de begroting 2008

Veranderend of eindigend rijksbeleid zal in 2008 op enkele terreinen binnen dit programma aan de orde zijn. Deze worden in ieder geval verwacht rond jeugdzorg, actieplan cultuurbereik en het beleid voor beeldende kunst en vormgeving. De richting is thans nog onduidelijk.

P-2.0 Ontwikkeling beleid

Veranderend of eindigend rijksbeleid was in 2008 aan de orde binnen jeugdzorg, het Actieplan cultuurbereik en het beleid voor beeldende kunst en vormgeving.

Voor de beeldende kunsten vormgeving zijn de taak en geldstroom niet langer naar de provincie gedecentraliseerd. In onze provincie zijn de gemeente Assen en Emmen de verantwoordelijke overheidslaag sinds 1 januari 2009.

Het Actieplan cultuurbereik is ook beëindigd in 2008. In het kader van dit actieplan hebben vele culturele activiteiten plaatsgevonden.

Verder hebben wij in 2008 gewerkt aan een nieuw strategisch beleidskader voor het provinciale culturele beleid voor de jaren 2009-2012. Het beleidsdocument Cultuur als Magneet is in december 2008 door provinciale staten vastgesteld. Deze nieuwe Culturele & Museale Agenda is het vervolg op de beleidsdocumenten Mensen in het Middelpunt; de Kunst van het combineren. Via Studio 13 hebben wij een begin gemaakt met het invulling geven aan culturele allianties met de Drentse gemeenten. Hetzelfde geldt voor de sociale agenda; door het sluiten van sociale allianties is ook hier een begin gemaakt met het invullen van het sociale beleid samen met de partners uit het veld. De gemeenten zijn enthousiast over de sociale en culturele allianties.

P-2.1 Sociale agenda

Ontwikkelingen uit de begroting 2008

Mijn jeugd

De rijksoverheid stimuleert de totstandkoming van Centra voor Jeugd en Gezin en de daarbij behorende instrumenten als Elektronisch kinddossier en Verwijsindex. Gemeenten krijgen hiervoor de komende vier jaar olopend extra middelen. De rijksoverheid voert een aangepaste financieringssysteem in de jeugdzorg in, waarbij provincies meer ruimte krijgen voor eigen keuzes in beleid.

De rijksoverheid zal naar verwachting de Bureaus Jeugdzorg opdragen om met ingang van 1 januari 2008 ook te gaan indiceren voor jeugdigen met een licht verstandelijke handicap.

Mijn ontwikkeling

De rijksoverheid bereidt nieuwe doelstellingen voor op het gebied van onderwijskansenbeleid. Om bij deze doelstellingen aan te sluiten wordt overleg gevoerd met het ministerie van OCW en worden specifieke doelen en projecten in Noord-Nederland voorbereid.

In het kader van de Noordelijke Kennisinvesteringsagenda (KIA) voert de provincie besprekingen over medefinanciering door het rijk.

De rijksoverheid heeft in haar Beleidsprogramma 2007-2011 de ambitie geformuleerd om elke leerling die vanaf 2007-2008 instroomt in het voortgezet onderwijs, een maatschappelijke stage van drie maanden te laten lopen.

Mijn omgeving / Mijn dag / Mijn beweging

De rijksoverheid heeft in haar Beleidsprogramma 2007-2011 haar inzet toegezegd voor de emancipatie van vrouwen en homoseksuelen. In een emancipatienota zal het kabinet de plannen nader uitwerken. Om integratie te bevorderen, zal ook discriminatie van allochtonen worden aangepakt.

Medio 2008 zal de nieuwe wetgeving Anti Discriminatie Voorzieningen van het Ministerie van Justitie gereed zijn.

De ministeries van VROM en OCW hebben de Impuls regeling brede scholen, sport en cultuur in werking gezet om zowel de combinatie van arbeid en zorg te vergemakkelijken als het bieden van optimale ontwikkelingskansen aan kinderen.

P-2.1 Sociale agenda

Mijn jeugd

In 2008 is hard gewerkt aan de voorbereiding van Sociale allianties met gemeenten voor het thema Jeugd; gemeenten zijn ondersteund voor het ontwikkelen van Centra voor Jeugd en Gezin en onderwijsinstellingen voor het ontwikkelen van onderwijsnetwerken. Vanuit deze onderwijsnetwerken zijn projecten gestart met jeugdzorg instellingen (BJZ en Yorneo) om de jeugdzorg meer herkenbaar aanwezig te laten zijn binnen het onderwijs.

Mijn ontwikkeling

Het plan Onderwijskansen Drenthe 2008-2011 is door GS vastgesteld en aan PS aangeboden.

Rijksmiddelen als cofinanciering voor het onderwijskansenplan Drenthe: er is rijksgeld toegezegd:

- totaal € 1,6 miljoen voor 4 jaren en voor het wegwerken van taalachterstanden 0-4 jarigen (penvoerder gemeente Emmen voor in 4 gemeenten in Zuidoost-Drenthe). In 2008 was voor deze 4 gemeenten € 200.000,-- aan cofinanciering beschikbaar
- totaal: 1.680.000 voor 4 jaren voor het wegwerken van taalachterstanden bij de basisscholen in de Veenkoloniën. In 2008 is daarvan € 100.000,-- beschikbaar voor 4 gemeenten in Zuidoost-Drenthe. Deze middelen gaan rechtstreeks naar de basisscholen.

Presentatie in het kader van onderwijskansen april 2008

Tentoonstelling Go China, terracottasoldaten

Mijn beweging

De breedtesport is momenteel onderdeel in de gesprekken die met gemeenten en met instellingen zoals Sport Drenthe worden gevoerd in het kader van de Sociale Agenda. Uit de gevoerde gesprekken blijkt dat een structurele en gebundelde aanpak via ondermeer de allianties gewenst is. Volgend jaar vindt de Vuelta plaats. De provincie steekt hierbij eveneens in op een brede impuls voor breedtesport. Voorbereidingen daarvoor zijn nu in volle gang. Ook hierbij is het de bedoeling om de inspanningen behalve de eenmalige inzet ook zoveel mogelijk een structureel karakter te geven. De discussie over haalbaarheid en mogelijkheden van een sportpas en een kindersportmaand nemen wij hierin mee.

P-2.5 Culturele en Museale agenda

Ontwikkelingen uit de begroting 2008

Stelselwijziging cultuurnota periode 2009 - 2012 in recente beleidsbrief rijksoverheid.

- 1 Instellingen kunnen voortaan bij de cultuurfondsen terecht voor projectsubsidies en vierjarige subsidies, behalve die instellingen die zijn aangewezen voor een langjarig perspectief op subsidie (geen Drentse instellingen).
- 2 Drentse instellingen als PeerGroup, Jeugdtheatergezelschap De Reus en Kunstenaarsinitiatief in Kolderveen hebben in deze constructie geen plaats en zullen subsidie moeten aanvragen bij de rijksfondsen voor de nieuwe cultuurnotaperiode.
- 3 De Geldstroom Beeldende kunst en vormgeving eindigt met ingang van 2009. Bestaande middelen worden voor een deel gedecentraliseerd naar een aantal stedelijke knooppunten (waaronder Groningen). Dit zou betekenen dat Drenthe € 250.000,- minder te besteden heeft voor beeldendekunstprojecten en kunst in de openbare ruimte.
- 4 De rijksbijdrage in het Actieplan cultuurbereik vervalt eveneens per 2009.

Om vorenstaande stelselwijzigingen en de daarmee gepaard middelenstop op te vangen, wil Drenthe als provincie samen met het veld nieuwe plannen ontwikkelen. Deze zullen in 2008 bij de rijksoverheid worden ingediend. Ook wordt in landsdelig verband over deze infrastructuur gecommuniceerd met de rijksoverheid. Het Noorden pleit voor meer middelen, mede op basis van de onevenwichtige verdeling van rijks gelden. Er is een Noordelijk visiedocument ontwikkeld: Over grenzen. Het ministerie van OCW beschouwt dit document als een notitie, op basis waarvan plannen ingediend kunnen worden bij de fondsen.

Decentralisatie steunpunten monumentenzorg en archeologie en Regionaal Historische Centra

De rijksverantwoordelijkheid voor de steunpunten monumentenzorg en archeologie wordt naar aller waarschijnlijkheid gedecentraliseerd naar de provincies, mogelijk met een efficiencykorting. Ook voor de decentralisatie van de Regionale Historische Centra zullen op korte termijn afspraken met de provincies gemaakt worden. Voor Drenthe kan dit betekenen dat de verantwoordelijkheid voor het Drents Archief wordt gedecentraliseerd. Zonder kostencompensatie van het rijk is dit niet mogelijk.

Cultureel Kwartier Assen

Het Centrum Beeldende Kunst en de Provinciale Bibliotheekcentrale hebben aangegeven graag in te willen gaan op de uitnodiging van de gemeente Assen om hun organisaties te vestigen in het cultureel kwartier.

P-2.5 Culturele en Museale agenda

Om voornoemde stelselwijzigingen en de daarmee gepaard gaande middelenstop op te vangen heeft Drenthe als provincie samen met het veld nieuwe plannen opgesteld. In 2008 zijn bij de rijksoverheid verzoeken ingediend.

In landsdelig verband is over deze infrastructuur gecommuniceerd met de rijksoverheid. Samen met de provincies Groningen en Friesland hebben wij gepleit voor meer middelen, mede op basis van de onevenwichtige verdeling van rijks gelden. Er is een noordelijk visiedocument ontwikkeld genaamd Over grenzen. Het ministerie van OCW beschouwt dit document als een notitie, op basis waarvan plannen ingediend kunnen worden bij de fondsen Decentralisatie steunpunten monumentenzorg en archeologie en Regionaal Historische Centra.

In 2008 zijn beleidsvoorbereidingen getroffen ten behoeve van de decentralisatie van de rijksverantwoordelijkheid per 1 januari 2009 van de steunpunten monumentenzorg en archeologie naar de provincies. Ook over de decentralisatie van de Regionale Historische Centra zijn procesafspraken gemaakt tussen rijk en provincies.

Cultureel Kwartier

Het Centrum Beeldende Kunst en de Provinciale Bibliotheekcentrale (Biblionet Drenthe) zijn ingegaan op de uitnodiging van de gemeente Assen om hun organisaties te vestigen in het cultureel kwartier.

Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?

p-2.1 Sociale agenda

Prioriteiten uit de begroting 2008

2.1 Kansen voor jeugd en gezin

Kansen voor jeugd en gezin is een integraal onderdeel van de sociale impuls. Naast genoemde activiteiten wordt extra geïnvesteerd in het voorkomen van problemen. De Jeugdzorg is een belangrijk beleidsterrein en staat ook voor ons hoog op de agenda. Door structureel te investeren in het eerder signaleren van problemen (waaronder verslavingsproblematiek) verwachten wij wachtlijsten te kunnen voorkomen en vaker te kunnen volstaan met het aanbieden van lichtere zorgprogramma's. Ingezet wordt op een toereikend en flexibel jeugdzorgaanbod. In elke gemeente wordt aansluiting op maat gerealiseerd, middels het inrichten van zogenoemde Centra voor Jeugd en Gezin. Belangrijk is dat actief wordt gesignaleerd welke jongeren en gezinnen problemen hebben. Uitgangspunt is dat kinderen veilig en zonder al te veel zorgen kunnen opgroeien. De provinciale jeugdzorg moet een heldere aansluiting hebben met elk Centrum voor Jeugd en Gezin, onderwijsinstelling of bovenschools samenwerkingsverband. De doeluitkering Jeugdzorg is beschikbaar voor kerntaken van het bureau Jeugdzorg en het Zorgaanbod. De middelen zetten wij in om onze extra ambities te realiseren.

2.2 Kansen voor Onderwijs: kwaliteitsslag basisonderwijs Drenthe

Kansen voor onderwijs is een integraal onderdeel van de sociale impuls. De kwaliteitsslag basisonderwijs komt bovenop de inzet in het kader van de lopende Provinciale Onderwijsagenda. Deze agenda loopt af in 2008. Het op te stellen meerjarenplan Onderwijskansen Drenthe richt zich op een brede aanpak. Het actief investeren in het verbeteren van de ontwikkelingskansen van jonge kinderen staat centraal. Wij richten ons op het binden en verbinden van lokale en regionale partijen om samenwerking en samenhang te stimuleren op het terrein van onderwijs, zorg en welzijn. Projectontwikkeling voor talentontwikkeling en het bestrijden van onderwijsachterstanden wordt gestimuleerd. Signalering van problemen bij bovenregionale doelgroepen wordt versterkt: ook hiervoor wordt projectontwikkeling bevorderd. Nadruk krijgt het borgen en verspreiden van behaalde successen. In overleg met gemeenten en schoolbesturen worden afspraken gemaakt over de afstemming tussen lokale en provinciale ontwikkelingsplannen, gezamenlijke doelstellingen en over investeringen.

De Sportweek een van de middelen om de deelname van Drenten aan sportactiviteiten te bevorderen

2.3 Kansen voor onderwijs: Aanpak Voortijdig Schoolverlaten (VSV)

Kansen voor onderwijs is een integraal onderdeel van de sociale impuls. De jeugdwerkloosheid in Noord-Nederland is hoog onder jongeren zonder startkwalificatie. Het aantal jongeren dat met een te laag opleidingsniveau de arbeidsmarkt wil betreden is veel te hoog. Het aantal voortijdig schoolverlaters in Noord-Nederland neigt naar het landelijk gemiddelde, maar zit daar nog altijd boven. Hierdoor dreigt de sociaaleconomische positie van het Noorden te worden verzwakt. Hoofdoorzaken van VSV zijn: gedragsproblematiek bij jongeren, gebrekkige registratie en toeleiding c.q. begeleiding, onvoldoende structurele inbedding van zorg in en om scholen en onvoldoende aansluiting tussen beroepsonderwijs en arbeidsmarkt. De aanpak van de VSV-problematiek krijgt een impuls. Nieuwe projecten worden ontwikkeld in het kader van de agenda Onderwijs Werkt (2007-2008) en in nauwe aansluiting op het uitvoeringsprogramma Kennis Werkt, het vervolg op Onderwijs en Kennisinfrastructuur (OKI). Inzet is een uniforme registratie en monitoring in combinatie met het project Sluitende aanpak Noord-Nederland. De interne en externe zorgstructuren worden beter op elkaar afgestemd. Verdere professionalisering, integrale invoering in 2009 en totale dekking van Zorgadviesteams wordt bevorderd. Integrale deskundigheidsbevordering op het snijvlak van onderwijs en jeugd is uiterlijk in 2011 een feit. Daarnaast worden projecten uitgevoerd in samenwerking met vmbo, mbo en bedrijfsleven om de praktijkgerichtheid van het (voorbereidend) beroepsonderwijs te vergroten. Verwacht wordt dat daarmee voortijdig schoolverlaten wordt tegengegaan. De verschillende projecten moeten niet als losstaand worden beschouwd, maar als aanvullend op elkaar, met diverse raakvlakken op provinciale en noordelijke schaal. Voor de verankering en verbreding van deze processen, methodieken en instrumenten over de noordelijke provincies is het wenselijk om de samenwerkingsinfrastructuur, zoals die is opgebouwd binnen School4Job (80 samenwerkingspartners in de huidige Equalprojecten) opnieuw in te zetten. Zo worden mogelijkheden voor synergie door een overkoepelende en programmatische aanpak maximaal benut

2.4 Kansen voor welzijn zorg: sociale samenhang en participatie

In 2007 wordt gestart met de uitvoering van de nota '1/2 miljoen mensen', dé Drentse aanpak voor welzijn, zorg en wonen. In de afgelopen periode is er veel aandacht besteed aan de kwantitatieve woonopgave voor specifieke doelgroepen. In de komende periode zorgen we ervoor dat de welzijns- en zorgdiensten (onder andere ouderenzorg) op het niveau komen van de woonkwaliteit. Er wordt intensieve samenwerking gezocht met gemeenten en wooncorporaties. In drie regio's wordt er gezamenlijk een uitvoeringsprogramma gerealiseerd. '1/2 miljoen mensen' gaat over mensen. In de uitvoering wordt slim ingespeeld op demografische ontwikkelingen. Iedereen moet kunnen meedoen, iedereen moet een plaats op maat kunnen vinden. Het gaat hier echt om wonen én leven, ook voor de minder draagkrachtigen. Ons motto is "Niemand aan de kant". Uit onderzoeken (onder andere Regiovisie Groningen-Assen en de analyse Woonplan) blijkt dat er behoefte is aan versterking van de welzijnsdiensten binnen wonen, welzijn en zorg (WWZ). Wij nemen het voortouw in deze ontwikkeling. Vanaf 2009 moet de kwaliteit van het woonaanbod, het welzijnsaanbod en het zorgaanbod op elkaar afgestemd zijn. Er wordt een provinciedekkende ondersteuningsstructuur gecreëerd voor mantelzorg en vrijwilligerswerk (Wat doet u voor Drenthe? Vrijwillige inzet en mantelzorg).

2.5 Kansen voor "7 tot 7": diensten- en voorzieningenprogramma in Drentse gemeenten.

Inzet is de status van Drenthe als unieke woonprovincie te versterken met uitgekiend tijdenbeleid. Het combineren van zorg- en arbeidstaken moet eenvoudiger worden gemaakt. Het moet voor elke inwoner mogelijk zijn een eigen dagarrangement van 7 uur 's ochtends tot 7 uur 's avonds samen te stellen. Het gaat om een aansluitend aanbod van jeugdvoorzieningen, maar ook om flexibele werktijden, slimme openingstijden en plaatsonafhankelijke dienstverlening. Wij nemen het voortouw, maar deze ambitie kan alleen worden gerealiseerd in samenwerking met gemeenten, instellingen en bedrijfsleven. Voortgang van de regelingen multifunctionele dienstencentra (MFD), dagarrangementen en brede school ontwikkeling passen binnen het nieuwe "7 tot 7-beleid". Het beleid leidt ook tot versterking van het lokale voorzieningenniveau. Het aansluitend aanbod jeugdvoorzieningen heeft direct gevolg voor de onderwijskansen. Het rijk heeft gezien dat Drenthe vooroploopt in het tijdenbeleid en Drenthe benoemd tot koploper. Dit houdt in dat er extra budget beschikbaar wordt gesteld en dat de minister zich zal inspannen om knelpunten op dit terrein samen met de provincie op te lossen.

2.6 Kansen voor Sport: Drenthe profileren als sportprovincie

Wij vinden dat Drenthe als sportprovincie nog beter op de kaart kan worden gezet. Naast de bestaande (sport)activiteiten willen wij ruimte geven aan nieuwe initiatieven. Wij richten ons op twee sporen: het versterken van de breedtesport en het jaarlijks organiseren van een topsportevenement (b.v. Eurochamp). Wij werken hierbij nauw samen met de gemeenten en de betrokken sportorganisaties. Sporten is gezond voor lijf en leden. De sociale bindende factor van 'de sport' in Drenthe is erg groot. Topsport en breedtesport zijn communicerende vaten: De breedtesport is de basis voor de topsport en de breedtesport gedijt niet zonder topsport. Sport moet voor iedereen aantrekkelijk zijn. Toegankelijke breedtesportactiviteiten zijn hierbij van vitaal belang. Daarboven geeft topsport de stimulans om te gaan sporten en meer te bewegen. Topsportevenementen hebben een voorbeeldfunctie. Zij zorgen voor een stevige impuls voor de sportdeelname en het vrijwilligerswerk in de provincie. Belangrijk zijn ook het economisch effect en de promotionele waarde voor Drenthe.

P-2.1 Sociale agenda

2.1 Kansen voor jeugd en gezin

2008 heeft in het teken van overleg gestaan met de gemeenten en de onderwijsbesturen. Dat heeft geleid tot een agenda met gedeelde ambities waar Mijn Jeugd deel van uit maakt. Er is door een extern bureau onderzoek gedaan naar de bedrijfsvoering van Bureau Jeugdzorg. Dit heeft geleid tot een plan van aanpak waarvan een aanvalsplan wachtlijsten, verbetering aansluiting jeugdbeleid en onderwijs en versnelde indicatiestelling deel uitmaken. Hiervoor is incidenteel extra geld beschikbaar gesteld. AMK van Bureau Jeugdzorg kent geen wachtlijst, de wachttijden voor de voordeur lopen terug (per 1 april 2009 opgelost). Zorgaanbieder Yorneo kent een beperkte wachtlijst voor het MKD, maar door extra plaatsen zal deze ook verdwijnen.

Wij hebben aan Bureau Jeugdzorg extra geld beschikbaar gesteld om het aantal contactpersonen ten behoeve van het lokaal jeugdbeleid en onderwijs uit te breiden (4 extra fte). De tussenevaluatie laat positieve resultaten zien. Zorgaanbieder Yorneo sluit aan via Reboundvoorzieningen in alle regio's, project Zorgleidster in peuterspeelzalen, het project ZO (Zorg-Onderwijs, samenwerkingsverband met basisscholen) en andere, al langer bestaande, voorzieningen.

Bureau Jeugdzorg ondersteunt de totstandkoming van Centra voor Jeugd en Gezin door nauw aan te sluiten en door deelname aan een stuurgroep van betrokken organisaties. Wij stimuleren de Centra voor Jeugd en Gezin door deze op te nemen in de Sociale Allianties met gemeenten en hiervoor extra geld beschikbaar te stellen. Alle gemeenten hebben inmiddels plannen om Centra voor Jeugd en Gezin op te richten.

2.2. Kansen voor Onderwijs: kwaliteitsslag basisonderwijs Drenthe
2008 heeft in het teken van overleg gestaan met de gemeenten. Dat heeft geleid tot een agenda met gedeelde ambities waar Mijn ontwikkeling deel van uit maakt. Het Onderwijskansenplan Drenthe 2008-2011 is opgesteld.

2.3. Kansen voor onderwijs: Aanpak Voortijdig Schoolverlaten (VSV)

2.4. Kansen voor welzijn zorg: sociale samenhang en participatie

2.5. Kansen voor "7 tot 7": diensten- en voorzieningenprogramma in Drentse gemeenten

2.6. Kansen voor Sport: Drenthe profileren als sportprovincie
2008 heeft in het teken van overleg gestaan met de gemeenten. Dat heeft geleid tot een agenda met gedeelde ambities waarvan bovengenoemde prioriteiten deel uitmaken

De Sportweek een van de middelen om de deelname van Drenten aan sportactiviteiten te bevorderen

Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we eraan doen?		
Prioriteiten	Resultaten	Activiteiten 2008
2.1. Kansen voor jeugd en gezin	<ul style="list-style-type: none"> - Terugbrengen instroom en geen wachttijden jeugd-zorg. - In elke gemeente aansluiting lokaal jeugdbeleid en jeugdzorg. Aanwezigheid jeugdzorg binnen scholen. - Versnelde invoering Centra voor Jeugd en Gezin. - Functies Bureau Jeugdzorg zijn goed bereikbaar binnen Centra voor Jeugd en Gezin en onderwijs. 	<ul style="list-style-type: none"> - Ondersteunen versnelde invoering Centra voor Jeugd en Gezin. Opstellen vierjarenplan (gereed 2009). - Bevorderen snelle indicatiestelling bureau Jeugdzorg (gereed 2009). - Opzetten effectieve zorgprogramma's voor lokaal jeugdbeleid en onderwijs. - Opzetten kennisnetwerk Centra voor Jeugd en Gezin en onderwijsnetwerken. Uitvoering netwerken tot en met 2011.
2.2. Kansen voor Onderwijs: kwaliteitsslag basisonderwijs Drenthe	<ul style="list-style-type: none"> - Alle (achterstands)kinderen nemen deel aan voorschoolse voorzieningen. - Ouders zijn maximaal betrokken. - Scores CITO-toetsen, participatiegraad in voortgezet onderwijs en aantal zwak presterende scholen is gelijk aan landelijk gemiddelde. 	<ul style="list-style-type: none"> - Opstellen 10-jarig plan Onderwijskansen in Drenthe. - In samenspraak met gemeenten en schoolbesturen ontwikkelen van regioplannen primaire onderwijs voor Veenkoloniën, Zuidwest- en Zuidoost-Drenthe (2008: vaststelling, 2009 tot en met 2011: uitvoering).
2.3. Kansen voor onderwijs: aanpak Voortijdig Schoolverlaten (VSV)	<ul style="list-style-type: none"> - Terugdringen aantal voortijdige schoolverlaters in (v) mbo met 30% (ca. 800) in 2011. - Jongeren tot 27 jaar scholen tot op niveau startkwalificatie. - Volledig sluitende aanpak in 2011 voor terugleiding werkloze jongeren tot 27 jaar naar duale werk-opleiding. - In 2011 verhogen doorstroom met 5% bij elke overgang ProREC naar vmbo-mbo-hbo. 	<ul style="list-style-type: none"> - (Opnieuw) inzetten infrastructuur samenwerking School4Job. - Opzetten en uitvoeren nieuwe projecten in 2008 tot en met 2011.
2.4. Kansen voor welzijn en zorg: sociale samenhang en participatie	<ul style="list-style-type: none"> - Effectieve samenwerking inwoners, gemeenten, wooncorporaties, welzijns- en zorginstellingen. - Woon- en leefklimaat beter afgestemd op demografische ontwikkelingen. Streefgetallen waardering: 8.1 in 2009, 8.2 in 2011. - Mensen wonen zo lang mogelijk zelfstandig thuis. - Gemiddelde leeftijd overgang extramuraal naar intramuraal stijgt met minimaal 1 jaar. 	
2.5. Kansen voor "7 tot 7": diensten- en voorzieningenprogramma in Drentse gemeenten	<ul style="list-style-type: none"> - Diensten- en voorzieningenprogramma per gemeente. - In alle gemeenten uitvoering lokale initiatieven (MFD / brede school). - Per gemeente tijdenbeleid op (op maat), als aanzet tot "7 tot 7"-economie. 	
2.6. Kansen voor Sport: Drenthe profileren als sportprovincie	<ul style="list-style-type: none"> - Periodiek topsportevenementen in Drenthe: in 2009 Vuelta (Ronde van Spanje). - Structurele verbetering en nationale status accommodaties voor gehandicaptensport. - Stimuleren breedtesport en cultuurparticipatie. 	

Wat is er aan de prioriteiten van 2008 gedaan en wat is er bereikt?

Prioriteiten	Resultaten	Activiteiten 2008
2.1. Kansen voor jeugd en gezin	<ul style="list-style-type: none"> - Kansen voor jeugd en gezin zijn onder 'Mijn Jeugd' opgenomen in alle twaalf allianties met gemeenten. - Terugbrengen van de instroom is afhankelijk van het functioneren van lokale instellingen. Waar nauwe samenwerking plaatsvindt binnen Centrum voor Jeugd en Gezin (bijvoorbeeld Emmen) zien wij een dalende instroom. Drenthe kent de laagste wachttijden van Nederland. - Aansluiting van Jeugdzorg op lokaal jeugd-beleid en onderwijs is sterk verbeterd. De bereikbaarheid van Bureau Jeugdzorg binnen lokaal jeugd-beleid (CJG) en Onderwijs is sterk toegenomen. - In een aantal gemeenten functioneert al een Centrum voor Jeugd en Gezin (bv. Emmen, Noordenveld). In vrijwel alle gemeenten zijn initiatieven genomen om een Centrum voor Jeugd en Gezin op te richten. 	<ul style="list-style-type: none"> - Overleg met de gemeenten, resulterend in een agenda met gedeelde ambities waar Mijn Jeugd deel van uitmaakt. - Extern onderzoek naar de bedrijfsvoering van Bureau Jeugdzorg. Plan van aanpak opgesteld waarvan aanvalsplan wachtlijsten, verbetering aansluiting jeugd-beleid en onderwijs en versnelde indicatiestelling deel uitmaken. - Wij stimuleren met extra middelen dat het aantal contactpersonen ten behoeve van lokaal jeugd-beleid en onderwijs wordt uitgebreid - Wij stimuleren de Centra voor Jeugd en Gezin door deze op te nemen in de Sociale Allianties met gemeenten en hiervoor extra geld beschikbaar te stellen. Alle gemeenten hebben inmiddels plannen om Centra voor Jeugd en Gezin op te richten.
2.2. Kansen voor Onderwijs: kwaliteitsblad basisonderwijs Drenthe	<ul style="list-style-type: none"> - Kansen voor Onderwijs zijn onder 'Mijn Ontwikkeling' opgenomen in alle 12 allianties met gemeenten. - Onderwijskansenplan 2008-2011 is opgesteld en vastgesteld door PS. - Zuidoost-Drenthe/Veenkoloniën: Gestart met: <ul style="list-style-type: none"> - duurzaam leren in de Veenkoloniën - vanzelfsprekend Zuidwest-Drenthe - krachtenveldanalyse Onderwijskansen is uitgevoerd 	<ul style="list-style-type: none"> - Overleg met de gemeenten en de onderwijsbesturen, resulterend in een agenda met gedeelde ambities waar Mijn ontwikkeling deel van uit maakt. - Opstellen Onderwijskansenplan Drenthe 2008-2011. - Voorbereidende activiteiten, contacten belangrijkste partners, initiatieven opstarten in de regio's Zuidoost-Drenthe, Veenkoloniën en Zuidwest-Drenthe.
2.3. Kansen voor onderwijs: aanpak Voortijdig Schoolverlaten (VSV)	<ul style="list-style-type: none"> - Kansen voor Onderwijs zijn onder Mijn Ontwikkeling opgenomen in alle twaalf allianties met gemeenten 	<ul style="list-style-type: none"> - 2008 heeft, naast uitvoering van het reguliere programma in 2008, gestaan in het teken van overleg met de gemeente dat ertoe geleid heeft dat er een agenda met gedeelde ambities is gerealiseerd waar Mijn Ontwikkeling deel van uitmaakt. - Er zijn veel projecten gestart, maar de verdere voortgang is vertraagd omdat er, in het kader van de sociale allianties, naast de contacten met de RMC's nu nog nadrukkelijk afstemming is gezocht met gemeenten. De voortgang zal bij de start van 2009 in volle vaart worden hervat.

Wat is er aan de prioriteiten van 2008 gedaan en wat is er bereikt?

Prioriteiten	Resultaten	Activiteiten 2008
2.4. Kansen voor welzijn en zorg: sociale samenhang en participatie	- Kansen voor Welzijn en Zorg zijn onder 'Mijn Omgeving' opgenomen in alle twaalf allianties met gemeenten	- Idem "Mijn Omgeving" agenda met gedeelde ambities. - De beleidsnota 1/2 miljoen is vastgesteld en de uitvoering is gaande. - Regionale uitvoeringsprogramma's worden uitgevoerd in het kader van de sociale allianties.
2.5. Kansen voor "7 tot 7": diensten- en voorzieningenprogramma in Drentse gemeenten	- Kansen voor 7 tot 7 zijn onder 'Mijn Dag' opgenomen in alle twaalf allianties met gemeenten	- Idem "Mijn Dag" agenda met gedeelde ambities. - Ruim 50% van de gemeenten met een 7 tot 7-netwerk en andere gemeenten ontwikkelen dit in het kader van de sociale allianties. - De middelen voor diensten en voorzieningen zijn opgenomen in de alliantiemiddelen voor gemeenten.
2.6. Kansen voor Sport: Drenthe profileren als sportprovincie	- Kansen voor Sport zijn onder 'Mijn Beweging' opgenomen in alle twaalf allianties met gemeenten	- Idem "Mijn Beweging" agenda met gedeelde ambities. - Gemeenten, eerstverantwoordelijk in uitvoering op het gebied van breedtesport, hebben de voorkeur voor een andere aanpak voor stimulering van sportdeelname dan de sportpas, namelijk combinatiefunctionarissen. Deze zijn dan ook onderdeel van de sociale allianties geworden.

P-2.5 Culturele en Museale agenda

Prioriteit uit Begroting 2008

2.7. Versterken culturele infrastructuur Drenthe

De (rijks)geldstroom voor beeldende kunst vervalt mogelijk na 2008. Voortzetting van deze rijksmiddelen is onderdeel van de IPO-inzet voor het bestuursakkoord rijk-provincies. Onze ambitie is om deze bestuursperiode een activerend beleid te voeren, zowel adviserend als dat kunstprojecten daadwerkelijk worden uitgevoerd.

De huidige Cultuurnota eindigt in 2008 en wordt in 2009 herzien. Als onderdeel van de herziening wordt een aparte Museumnota opgesteld. Belangrijk onderdeel in deze nota wordt de verdere professionalisering en financiering van de Drentse musea. Naast het Drents Museum krijgen ook de vier andere grote musea (gevangenis museum Veenhuizen, De Buitenplaats in Eelde, Herinneringscentrum Westerbork en Hunebedcentrum Borger) een belangrijke eigen plaats in de nota. Uitgangspunt is dat de bestaande structuur voor de overige musea blijft bestaan.

Drenthe kent twee topinstellingen op het gebied van podiumkunsten: PeerGroup en Drents Jeugd Theatergezelschap (DJT) De Reus. Zij vervullen een belangrijke schakel in de Noordelijke basisinfrastructuur op toneelgebied. Verdere ontwikkeling van professioneel toneel wordt ondersteund. De realisatie van deze ambities is mede afhankelijk van de medefinanciering door het rijk. Inzet is vanaf 2008 structurele gelden voor deze twee instellingen te verwerven uit het Noordelijk Convenant met het rijk.

De Stichting De Boei (Behoud, Ontwikkeling en Exploitatie van Industrieel Erfgoed) heeft samen met de deelnemers in de Coöperatie De Venen (eigenaar zuivelfabriek) een plan opgesteld voor de toekomst van het Kunstenaarsinitiatief in Kolderveen (KIK). Dit plan zorgt ervoor dat het KIK (Artist in residence, tentoonstellingen, publieksactiviteiten) zijn activiteiten kan voortzetten en uitbouwen. De dekking van het plan is mede afhankelijk van bijdragen van gemeente, provincie en rijk. Wij maken ons sterk in het Noordelijk Overleg Cultuur en in gesprekken met het rijk voor een doorontwikkeling van het KIK.

2.8 Vergroten cultuurparticipatie

De dekking in de huidige Cultuurnota voor het Actieplan cultuurbereik en beeldende kunst loopt door tot en met 2008. De dekking voor het festivalbeleid loopt door tot en met 2009 en die voor cultuureducatie tot en met 2008. In 2009 zal een nieuw stimuleringsprogramma worden vastgesteld. Belangrijke randvoorwaarde voor onze ambities is dat de rijksbudgetten beschikbaar blijven.

De provinciale festivals geven jonge theatermakers, muzikanten, kunstenaars van binnen en buiten Drenthe de gelegenheid om zich te presenteren voor honderdduizenden Drenten en toeristen. Binnen de culturele infrastructuur zijn de festivals 'krenten in de pap'. De organisatie wordt vaak gevormd door culturele verenigingen, maatschappelijke instellingen en particulieren. In die zin zijn festivals een schoolvoorbeeld van het motto "Samenleven en Samenhang". Voor een bloeiend en veelzijdig festivalklimaat is provinciale steun noodzakelijk in de vorm van subsidie en advisering. Wij zetten dat beleid voort. De cultuureducatie wordt steviger verankerd binnen de scholen. Leerkrachten worden gestimuleerd deel te nemen aan de cursus Interne Cultuur Coördinator. Wij willen een bijdrage leveren aan de opstelling en invulling van de doorgaande leerlijn cultuureducatie op de Drentse scholen.

2.9 Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed

De provincie laat in dit project haar meerwaarde zien. Het huidige beleidsinstrumentarium erfgoed is relatief top-down en nog te weinig gericht op stimulering van participatie van de bevolking. In het Erfgoeddebat in Borger (februari 2007) zijn aanbevelingen geformuleerd over het beter uitdragen van de betekenis van het erfgoed als het 'tafelzilver' van Drenthe. In samenspraak met de gemeenten en de erfgoedorganisaties wordt het beleid verder gestalte gegeven.

Het Huis voor de Drentse Taal vervult een belangrijke rol voor de stimulering en begeleiding van initiatieven op het terrein van bevordering van taalvaardigheid. Ook de aanpak van streektaal in het onderwijs maakt hier deel van uit, deels gekoppeld aan het project Onderwijskansen in Drenthe. Wij willen op korte termijn de besluitvorming rond het Huis voor de Drentse Taal afronden. Voor 2007 vindt incidentele dekking plaats van (een deel) van de gewenste uitbreiding van de taken van het "Huis". Voor 1 september 2007 moet het Huis voor de Drentse Taal de plannen en subsidieaanvraag voor de komende jaren indienen. In 2008 wordt het meerjarenplan 2008-2012 vastgesteld.

2.10 Vormgeven beeldkwaliteit in openbare ruimte

Drenthe verdient een eigentijdser beeld voor zowel de eigen inwoners als de toeristen. Het imago van Drenthe kan worden verbeterd door te werken aan de beeldkwaliteit in de openbare ruimte. Via een subsidieregeling stimuleren wij particulieren en medeoverheden om bij het vormgeven van openbare ruimtes de kennis en kunde van eigentijdse ontwerpers te gebruiken. Deze prioriteit richt zich op toegepaste kunst. Zij onderscheidt zich daarmee van andere vormen van ondersteuning van kunst in de openbare ruimte (zoals project Kunst en Infrastructuur, Project verbindingen in de regiovisie Groningen-Assen en de geldstroom Beeldende Kunst en Vormgeving).

2.7 Versterken culturele infrastructuur Drenthe

Ontwikkelingen uit de rijksbegroting 2008

De (rijks)geldstroom voor beeldende kunst is per 31 december 2008 vervallen. Provincies krijgen in dit kader geen geld meer van het rijk. Het geld gaat rechtstreeks naar de centrumgemeenten Assen en Emmen. De financiële ondersteuning van het Centrum voor Beeldende Kunst houdt nauw verband met deze veranderde rijksgeldstroom. Een deel van de verantwoordelijkheden van de taken van het CBK komt nu ook bij de gemeenten Emmen en Assen te liggen. Een deel blijft bij de provincie. Over de uitwerking hiervan heeft overleg plaatsgevonden tussen beide genoemde gemeenten en de provincie. Onze ambitie om een activerend beleid te voeren, zowel adviserend als dat kunstprojecten daadwerkelijk worden uitgevoerd, is geslaagd.

Drentse culturele uitdaging in Beilen.

Nieuwe culturele en museale agenda

De nieuwe museale agenda, onderdeel van Cultuur als Magneet richt zich op de verdere professionalisering en financiering van de Drentse musea. Naast het Drents Museum hebben vier andere grote musea (gevangenis museum Veenhuizen, De Buitenplaats in Eelde, Herinneringscentrum Westerbork en Hunebedcentrum Borger) een belangrijke eigen plaats in de nota gekregen.

Podiumkunsten

Drenthe kent twee topinstellingen op het gebied van podiumkunsten: PeerGroup en Drents Jeugd Theatergezelschap (DJT) De Reus. Zij vervullen een belangrijke schakel in de Noordelijke basisinfrastructuur op toneelgebied. Verdere ontwikkeling van professioneel toneel is in 2008 ondersteund. De realisatie van deze ambities was mede afhankelijk van de medefinanciering door het rijk. De inzet om vanaf 2008 structurele gelden voor deze twee instellingen te verwerven via het fonds NFPK+ is geslaagd voor de Peer Group, maar helaas niet voor DJT De Reus.

Doorontwikkeling KIK

De Stichting De Boei (Behoud, Ontwikkeling en Exploitatie van Industrieel Erfgoed) heeft samen met de deelnemers in de Coöperatie De Venen (eigenaar zuivelfabriek) een plan opgesteld voor de toekomst van het Kunstenaarsinitiatief in Kolderveen (KIK). Dit plan beschrijft hoe het KIK (Artist in residence, tentoonstellingen, publieksactiviteiten) zijn activiteiten kan voortzetten en uitbreiden. De dekking van het plan is mede afhankelijk van bijdragen van gemeente, provincie en rijk. In het Noordelijk Overleg Cultuur en in gesprekken met het rijk hebben wij ons sterk gemaakt voor een doorontwikkeling van het KIK. Het rijk heeft te kennen gegeven hiervoor geen geld beschikbaar te willen stellen

2.8 Vergroten cultuurparticipatie

Einde BKV en actieplan

Voor het Actieplan cultuurbereik, beeldende kunst en vormgeving en cultuureducatie eindigde de dekking eind 2008. Belangrijke randvoorwaarde voor continuering van onze ambities is dat de rijksbudgetten beschikbaar blijven. Via het in het leven geroepen participatiefonds gaan wij, in samenwerking met de gemeenten, hier invulling aan geven.

Cultuureducatie is steviger verankerd binnen de scholen. Leerkrachten worden gestimuleerd deel te nemen aan de cursus Interne Cultuur Coördinator. Daarnaast hebben we een actieve bijdrage geleverd aan de opstelling en invulling van de doorgaande leerlijn cultuureducatie op de Drentse scholen.

Go China

In 2008 waren er ruim 350.000 bezoekers in het Drents Museum bij de tentoonstelling Go China. Het succes van de tentoonstelling heeft de verwachtingen ver overtroffen en heeft een belangrijke bijdrage geleverd aan de uitstraling van (cultureel) Drenthe.

2.9 Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed

Erfgoed

De aanbevelingen uit het Erfgoeddebat in Borger (februari 2007) over het beter uitdragen van de betekenis van het erfgoed als het 'tafelzilver' van Drenthe zijn in samenspraak met de gemeenten en de erfgoedorganisaties vastgelegd in het project Het Tafelzilver van Drenthe, dat in 2009 van start kan gaan.

Drentse Museum

Huus van de Taol

Het Huis voor de Drentse Taol vervult een belangrijke rol voor de stimulering en begeleiding van initiatieven op het terrein van bevordering van taalvaardigheid. Ook de aanpak van streektaal in het onderwijs maakt hier deel van uit, deels gekoppeld aan het project Onderwijskansen in Drenthe. In 2008 is het meerjarenplan 2008-2012 vastgesteld.

2.10 Vormgeven beeldkwaliteit in openbare ruimte

Nieuwe subsidieregels zijn opgesteld in relatie tot de nieuwe Culturele en museale agenda Cultuur als magneet. Aan het Drents Plateau is de opdracht verstrekt te starten met het Atelier Mooi Drenthe.

Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?		
Prioriteiten	Resultaten	Activiteiten 2008
2.7. Versterken culturele infrastructuur Drenthe	<ul style="list-style-type: none"> - Stimuleren culturele en beeldende kunst klimaat in Drenthe. - Versterking kerndoel cultuureducatie. - Doorgroei PeerGroup en Jeugdtheatergezelschap DJT De Reus naar topinstellingen. - Meer voldoende uitgerust voor uitvoering taken. - Gezonde exploitatie Kunstenaarsinitiatief in Kolderveen (KIK), met behoud Artist in residencevoorziening.	<ul style="list-style-type: none"> - Financiële ondersteuning CBK. - Stimuleren CBK-projecten cultuureducatie. - Voortzetten beleid voor kunstuitleen. - Subsidiëren PeerGroup en Jeugdtheatergezelschap DJT De Reus. - In noordelijk verband meer rijksmiddelen bepleiten voor PeerGroup en DJT De Reus. - Opstellen nieuwe Cultuurnota (vaststelling 2009). - Opstellen Museumnota (vaststelling 2009), als onderdeel van nieuwe Cultuurnota. - Bijdrage aan Stichting Boei voortzetting KIK.
2.8. Vergroten cultuurparticipatie	<ul style="list-style-type: none"> - Meer museumbezoek. - Grotere cultuurparticipatie inwoners en toeristen. - Divers en veelzijdig aanbod van festivals. - Cultuureducatie verankeren in scholen. - Meer professionele toneelvoorstellingen voor alle leeftijdscategorieën.	<ul style="list-style-type: none"> - Stimuleringsprogramma op basis van nieuwe Cultuurnota en in samenspraak met relevante partners (gereed 2009).
2.9. Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed	<ul style="list-style-type: none"> - Behoud industrieel erfgoed. - Meer maatschappelijk draagvlak voor behoud erfgoed. - Verdubbeling aantal vrijwilligers dat zich inzet voor erfgoed. - Stevig en herkenbaar Huis voor Drentse Taol. Streektaal als versterking culturele identiteit en taalontwikkeling in basis-onderwijs.	<ul style="list-style-type: none"> - Instandhouding KIK. - Erfgoedproject "Tafelzilver van Drenthe" (opstellen 2008, uitvoeren 2009 tot en met 2012). - Organiseren nieuwe prikkels belangstelling cultureel erfgoed onder brede lagen bevolking. - Werven vrijwilligers voor ondersteuning PR erfgoed. - Opstellen en uitvoeren meerjarenplan 2008-2012 Huis voor Drentse Taol.
2.10. Vormgeven beeldkwaliteit in openbare ruimte	<ul style="list-style-type: none"> - Verbeterd en eigentijds imago van Drenthe. - Versterking kernkwaliteiten Drents landschap en erfgoed.	<ul style="list-style-type: none"> - Opstellen subsidieregeling in kader herziening Cultuurnota 2009-2012.

Maquette nieuwbouw Drentse Museum

Wat is er aan de prioriteiten van 2008 gedaan en wat is er bereikt?		
Prioriteiten	Resultaat	Activiteiten 2008
2.7. Versterken culturele infrastructuur Drenthe	<p>Stimuleren culturele en beeldende kunst klimaat in Drenthe.</p> <p>Versterking kerndoel cultuureducatie.</p> <p>Doorgroei PeerGroup en Jeugdtheatergezelschap DJT De Reus naar topinstellingen.</p> <p>Meer voldoende uitgerust voor uitvoering taken.</p> <p>Gezonde exploitatie Kunstenaarsinitiatief in Kolderveen (KIK), met behoud Artist in residencevoorziening.</p>	<p>Financiële ondersteuning CBK.</p> <p>Stimuleren CBK-projecten cultuureducatie; Voortzetten beleid voor kunstuitleen.</p> <p>Diverse projecten onder andere via Actieplan cultuurbereik en bibliotheekvernieuwings-gelden.</p> <p>Subsidiëren PeerGroup en Jeugdtheatergezelschap DJT De Reus.</p> <p>In noordelijk verband is gepleit voor meer rijks-middelen: de PeerGroup heeft gelden gekregen uit het NFPK+ DJT De Reus niet</p> <p>Via nieuwe Culturele en Museale agenda vastgesteld door de staten in december 2008 zijn hiervoor voorwaarden geschapen.</p> <p>Bijdrage aan Stichting Boei voortzetting KIK.</p>

Wat is er aan de prioriteiten van 2008 gedaan en wat is er bereikt?

Prioriteiten	Resultaat	Activiteiten 2008
2.8. Vergroten cultuurparticipatie	<p>Meer museumbezoek.</p> <p>Grotere cultuurparticipatie inwoners en toeristen.</p> <p>Divers en veelzijdig aanbod van festivals.</p> <p>Cultuureducatie verankeren in scholen.</p> <p>Meer professionele toneelvoorstellingen voor alle leeftijdscategorieën.</p>	<p>Hoogtepunt was de tentoonstelling Go China van het Drents Museum</p> <p>Stimuleringsprogramma op basis van nieuwe Cultuurnota en in samenspraak met relevante partners (gereed 2009).</p> <p>Er zijn 19 festivals georganiseerd.</p> <p>Leerkrachten deel laten nemen aan cursus interne cultuur coördinator; actieve bijdrage aan opstelling en invulling van doorgaande leerlijn cultuureducatie.</p> <p>Via het Actieplan cultuurbereik en Drents participatiefonds is dit bewerkstelligd.</p>
2.9. Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed	<p>Behoud industrieel erfgoed.</p> <p>Meer maatschappelijk draagvlak voor behoud erfgoed.</p> <p>Verdubbeling aantal vrijwilligers dat zich inzet voor erfgoed.</p> <p>Stevig en herkenbaar Huis voor Drentse Taal. Streektaal als versterking culturele identiteit en taalontwikkeling in basisonderwijs.</p>	<p>Instandhouding KIK.</p> <p>224 provinciale monumenten in de categorie Gebouwde omgeving zijn door GS aangewezen.</p> <p>Door de aandacht die de provinciale monumentenlijst vergde hebben wij onvoldoende tijd kunnen steken in de verdubbeling van het aantal vrijwilligers. Voor het erfgoedproject "Tafelzilver van Drenthe" zijn dan ook tijd en budget gereserveerd vanaf 2009.</p> <p>De belangstelling voor cultureel erfgoed onder brede lagen van de bevolking wordt gewekt via gesubsidieerde activiteiten en organisaties zoals Drents Historische Vereniging, Volksalmanak en via erfgoedpunten in lokale bibliotheken.</p> <p>Meerjarenplan 2008-2012 voor Huis voor Drentse Taal is opgesteld.</p>
2.10. Vormgeven beeldkwaliteit in openbare ruimte	<p>Verbeterd en eigentijds imago van Drenthe. Versterking kernkwaliteiten Drents landschap en erfgoed.</p>	<p>Nieuwe subsidieregels zijn opgesteld in relatie tot de nieuwe Culturele en Museale agenda "Cultuur als magneet". Aan het Drents Plateau is de opdracht verstrekt te starten met het "Atelier Mooi Drenthe".</p>

Toneel in Asserbos

Financieel overzicht prioriteiten

Programma 2. Samenleving met samenhang	1 Realisatie 2007	2 Primitieve begroting 2008	3 Begroting 2008 na wijziging	4 Realisatie 2008	(3-4) Verschil
P2.01 Kansen voor jeugd en gezin	0	700.000	944.000	681.500	262.500
P2.03 Kansen voor onderwijs: aanpak Voortijdig Schoolverlaten	0	372.000	372.000	279.313	92.687
P2.04 Kansen voor welzijn en zorg: sociale samenhang en participatie	36.235	465.000	800.765	1.039.092	-238.327
P2.05 Kansen voor "7 tot 7" diensten- en voorzieningen- programma in Drentse gemeenten	0	465.000	465.000	400.000	65.000
P2.06 Kansen voor Sport: Drenthe profilering als sportprovincie	0	558.000	771.000	745.717	25.283
P2.07 Versterken culturele infrastructuur Drenthe	316.000	221.000	2.632.000	2.650.160	-18.160
P2.08 Vergroten cultuurparticipatie	0	0	0	0	0
P2.09 Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed	0	195.000	0	0	0
P2.10 Vormgeven beeldkwaliteit in openbare ruimte	0	0	0	0	0
Totaal prioriteiten	352.235	2.976.000	5.984.765	5.795.782	188.983

P2.01 Kansen voor jeugd en gezin

In 2008 hebben PS, in de Voorjaarsnota 2008, middelen beschikbaar gesteld voor het beleids-terrein jeugdzorg Kansen voor jeugd en gezin. Deze middelen worden ingezet om het lokaal jeugdbeleid van gemeenten te ondersteunen waardoor de instroom in de provinciale jeugdzorg afneemt. Ingezet was vooral op het uitvoeren van de methodiek van positief opvoeden

(waaronder Triple P) in alle Drentse gemeenten. Deze methodiek bereikt veel ouders en sluit naadloos aan op de methodieken die worden gebruikt in de provinciale zorgprogramma's. Tijdens het opstellen van sociale allianties met gemeenten, bleek echter dat veel gemeenten weliswaar positief stonden ten aanzien van het werken met Positief Pedagogische Programma's, maar voorafgaande aan invoering meer informatie wensten over de consequenties van deze invoering. Afsproken is om een fase 0 in te voeren waarbij in alle gemeenten een quick scan is gemaakt waarbij is onderzocht in welke mate gemeenten hun instellingen willen laten trainen in de nieuwe werkwijze. Ook wordt bekeken wat de structurele kosten zijn voor gemeenten na het invoeringstraject. Het draagvlak voor invoering wordt daarmee vergroot. Met de gegevens die deze onderzoeksfase 0 oplevert kan per gemeente een uitvoeringsplan 'op maat' worden gemaakt. De daadwerkelijke invoering van het Positief Opvoeden en met de trainen van medewerkers van lokale instellingen kan daarom pas in 2009 van start gaan. De oorzaak van onderbesteding is volledig extern en het resultaat is nog niet behaald (is vier jaren programma tot 2011)

P2.03 Kansen voor onderwijs: aanpak Voortijdig Schoolverlaten

In het laatste kwartaal van 2008 kon onvoldoende aandacht worden geschonken aan dit plan. In 2009 zijn tijd en budget gereserveerd voor het thema.

De oorzaak van onderbesteding is overwegend intern (in 2008 is alle aandacht gericht op overleg met gemeenten en onderwijsbesturen voor realiseren agenda met gedeelde ambities) en het resultaat is nog niet behaald (is vier jaren programma tot 2011)

P2.04 Kansen voor welzijn en zorg: sociale samenhang en participatie

Onder het programma Kansen voor Welzijn en Zorg ligt de Nota 1/2 miljoen mensen, vastgesteld zomer 2007. Hierin is een begroting gemaakt voor de jaren 2007, 2008, 2009 en 2010. In 2008 zijn er middelen beschikbaar gesteld voor doelen, die in 2009 volgens de begroting gerealiseerd moeten worden. Dit houdt in dat wij in 2009 en 2010 minder geld uitgeven. Het gaat met name over de Welzijnsimpuls, waarin onder andere het project '5-sterren dorpen' van de BOKD valt. Dit project kreeg landelijke publiciteit.

De overbesteding in 2008 is door interne oorzaken veroorzaakt omdat een deel van de resultaten voor 2009 naar voren zijn gehaald.

P2.05 Kansen voor "7 tot 7" diensten- en voorzieningenprogramma in Drentse gemeenten

De middelen van Kansen voor 7 tot 7 zijn ingezet voor de kwartiermakers Sociale Agenda/ Mijn Dag in de twaalf gemeenten. Op het laatste moment zijn de kosten van twee gemeenten binnengekomen, te weten Midden-Drenthe en De Wolden. De afrekening met deze gemeenten zal in 2009 plaatsvinden.

De oorzaak van de onderbesteding is overwegend extern en heeft geen invloed gehad op het te behalen resultaat.

Wat hebben we nog meer gedaan?

P-2.1 Sociale agenda

2008 heeft, naast uitvoering van het reguliere programma in 2008, gestaan in het teken van overleg met de gemeente dat ertoe geleid heeft dat er een agenda met gedeelde ambities is gerealiseerd waar onze speerpunten uit Sociaal doe je niet alleen, onderdeel van uit maken.

Gedurende de eerste maanden is zowel bij de provincie zelf als bij de gemeente gericht gewerkt aan het beschrijven van de eigen ambities. Vervolgens zijn de ambities met zijn allen, maar ook

bilateraal besproken. Deze ambities leiden tot een uitvoeringsprogramma per gemeente dat op 1 januari 2009 geoperationaliseerd wordt.

P-2.5 Culturele en Museale agenda

2008 heeft, naast het uitvoeren van het reguliere programma volgens de Kunst van het Combineren, in het teken gestaan om samen met de gemeente Assen te werken aan de lobby richting Den Haag voor de nieuwbouw voor Drents Archief inclusief depot. De geslaagde doorontwikkeling van het Erfgoedkwartier en een bijdrage aan het Cultureel Kwartier kunnen ook als highlights worden gezien. De cultuurhistorische waardenkaart is opgeleverd en het beleidskader voor archeologie uitgewerkt. Het eerste deel van de provinciale monumentenlijst met hieraan gekoppeld het revolving fund is tot stand gekomen. Ten behoeve van het Noordelijk Archeologisch Depot te Nuis is een nieuw convenant tussen de provincies Groningen, Friesland en Drenthe gesloten en een derde loods aangekocht. Diverse archieven zijn ontsloten, zoals dat uit Veenhuizen en van Prakke. Archieven hebben zich op een groter bezoekersaantal kunnen verheugen, zo was de Nationale Voorouderdag in Veenhuizen een echt hoogtepunt. Cultuureducatie is steviger verankerd in scholen door het toepassen van de doorgaande leerlijn.

Het Noordelijk archeologisch depot in Nuis is in 2008 uitgebreid met een derde loods

Wat heeft het gekost?

Programma 2. Samenleving met samenhang

	Product/prioriteit	1 Realisatie 2007	2 Primitieve begroting 2008	3 Begroting 2008 na wijziging	4 Realisatie 2008	(3-4) Verschil
Lasten	Prioriteiten	352.235	2.976.000	5.984.765	5.795.782	188.983
	P-2.0 Ontwikkeling beleid	-30.731	128.695	133.795	125.080	8.715
	P-2.1 Sociale agenda	40.004.414	35.603.006	38.332.014	39.554.209	-1.222.195
	P-2.3 Wonen en leefomgeving	-1.010	0	0	0	0
	P-2.5 Culturele en Museale agenda	21.373.001	20.888.976	21.603.013	21.422.548	180.465
	Apparaatskosten	2.449.555	0	0	0	0
	Totaal	64.147.463	59.596.677	66.053.587	66.897.619	-844.032
Baten	Prioriteiten	0	0	0	0	0
	P-2.0 Ontwikkeling beleid	833	0	0	2.750	-2.750
	P-2.1 Sociale agenda	32.234.668	29.916.865	31.872.247	32.964.205	-1.091.958
	P-2.3 Wonen en leefomgeving	0	0	0	0	0
	P-2.5 Culturele en Museale agenda	3.328.288	1.661.255	2.355.028	2.263.115	91.913
	Totaal	35.563.788	31.578.120	34.227.275	35.230.069	-1.002.794
Saldo		28.583.675	28.018.557	31.826.312	31.667.550	158.762

Toelichting

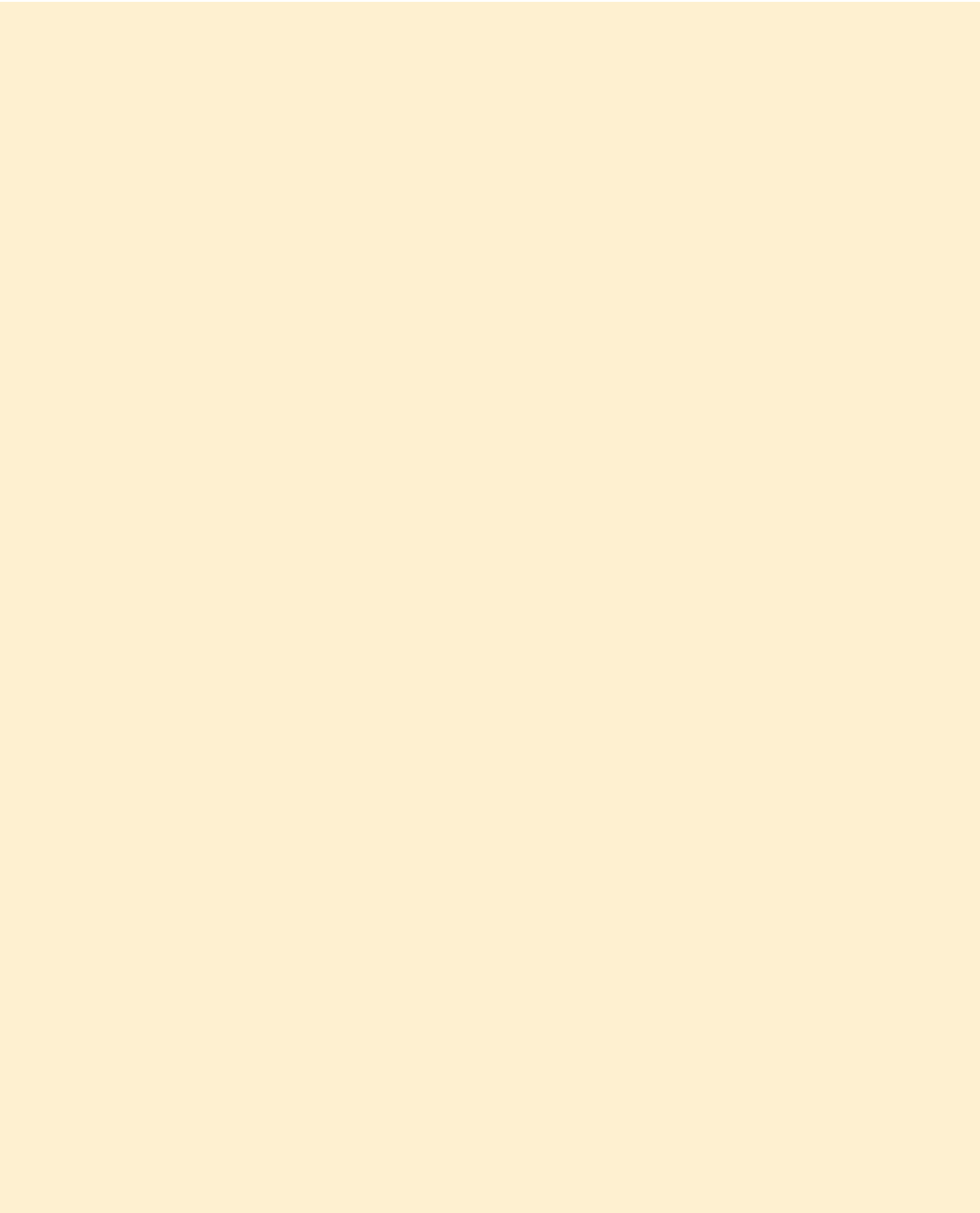
Saldo programma	158.762
Bestemming resultaat reserves bij programma	0
Totaal	0
Resultaat programma na bestemming reserves	158.762

Toelichting op verschillen begroting en rekening

P-2.1 Sociale agenda

In december heeft een bijstelling plaatsgevonden van de rijksbijdrage voor jeugdzorg als gevolg van loonontwikkeling en toenemende vraag naar jeugdzorg. De extra inkomsten zijn in 2008, zoals gebruikelijk, toegekend aan het Bureau Jeugdzorg Drenthe en Yorneo. Daardoor zijn zowel de inkomsten en de uitgaven hoger geworden dan was begroot.

De oorzaak van de overbesteding is extern (pas in december extra geld ontvangen). Weliswaar was bekend dat deze extra inkomsten zouden worden ontvangen, maar niet bekend was de hoogte van de extra inkomsten. De verhoging van zowel de inkomsten als de uitgaven heeft geen invloed op het resultaat.

Programma 3

Ruimte en bereikbaarheid

N34 overzicht bij Borger

Programma 3 Ruimte en bereikbaarheid

Missie

De gewijzigde Wet op de ruimtelijke ordening (Wro) leidt tot nieuwe bestuurlijke verhoudingen op het terrein van de ruimtelijke ordening. Wij zullen die de komende jaren in overleg met de medeoverheden vormgeven in het proces van de provinciale structuurvisie. Deze visie met de planhorizon 2020 biedt de gelegenheid het provinciaal beleid op een aantal belangrijke thema's te actualiseren. Het werken, wonen en recreëren in een cultuurhistorisch en landschappelijk unieke omgeving is een belangrijke kernwaarde van Drenthe. De bescherming en verdere ontwikkeling hiervan vereisen een samenhangende scherpere ruimtelijke en economische profilering van het Drents Plateau, de steden en de "schil" van Drenthe. Verdere verrommeling van het landschap wordt met kracht tegengegaan. Klimaatontwikkeling en ruimtegebruik worden beter op elkaar afgestemd. Duurzaam wonen en het toepassen van energiebesparing en nieuwe energiealternatieven worden gestimuleerd. De steden worden ontwikkeld vanuit hun specifieke kwaliteiten voor wonen en vestiging en hun verbinding met de omliggende groene ruimte. Specifiek wordt ingezet op versterking van de (inter)nationale posities van het Nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen en Emmen/Zuidoost-Drenthe. Het Provinciale verkeers- en vervoersplan (PVVP) wordt geactualiseerd, mede als belangrijke bouwsteen voor de structuurvisie.

Belangrijkste resultaten

Het Regiospecifiek Pakket (RSP) Zuiderzeelijn is afgesloten via een bestuursovereenkomst met het rijk. Hierdoor zal in de periode 2008-2020 een forse stroom rijksmiddelen naar het noorden stromen voor gebiedsontwikkelingen met een zware economische en bereikbaarheidscomponent. Met de betrokken gemeenten is een start gemaakt gezamenlijke programmaorganisaties op te zetten.

De netwerkanalyse vaarwegen en binnenhavens (met name bedoeld om goederenvervoer over water te faciliteren) is gereed, inhoudende (het streven tot) verruiming van de Zuid-Drentse vaarwegen. Onderdeel daarvan is de vervanging van de huidige keersluis in het Meppelerdiep door een schutsluis (voor schepen tot 2.000 ton). Hieruit resulteert een injectie van € 50 miljoen aan rijksmiddelen in de (Zuid-)Drentse economie, mits wij de cofinanciering geregeld krijgen.

Het gereconstrueerde wegvak tussen Gieten en Borger/Ees van de N34 is in 2008 volledig opengesteld voor verkeer. De voorbereiding van de tunnel bij Ees is gestart, inclusief de beginspraak erover.

Een ander succes voor de regionale bereikbaarheid is de ter visie legging nog in december 2008 van het Ontwerp Tracé Besluit/MER van de capaciteitsverruiming van de A28 tussen Meppel en Zwolle en de start van het OTB/MER voor de verdubbeling van de N33 tussen Assen en Veendam. De ombouw van knooppunt Lankhorst bij Meppel is in 2008 gestart.

Op openbaarvervoer gebied is de overname van de exploitatie van de spoorlijn Zwolle-Emmen samen met de provincie Overijssel een vermeldenswaardige mijlpaal. Dit biedt, samen met de inzet van RSP-middelen, perspectief deze verbinding op te waarderen.

Sinds 1 juli 2008 is de nieuwe Wro in werking getreden. Dit impliceert een meer proactieve taak voor de provincie. Om deze veranderde taak te kunnen uitoefenen is het gewenst eerder zicht te hebben op ruimtelijke ontwikkelingen bij gemeenten. Hiervoor is het instrument Relatiebeheer in het leven geroepen.

De nieuwe Wro maakt het noodzakelijk tot nieuw omgevingsbeleid, resulterend in een provinciale structuurvisie, te komen. Hiervoor is een gefaseerd, integraal en interactief proces gestart dat erin voorziet dat het nieuwe omgevingsbeleid in het voorjaar van 2010 kan worden vastgesteld. In 2008 zijn de eerste twee fasen van dit proces afgerond.

In 2008 starten wij een samenwerkingsverband met partners (met name gemeenten), waarmee wij de "verrommeling" van het Drentse landschap gaat aanpakken. Vooruitlopend daarop worden met partners de eerste "verrommelde" situaties aangepakt.

Om de sociale samenhang in buurten te stimuleren is het instrument van collectief particulier opdrachtgeverschap (CPO) in het leven geroepen. In 2008 zijn de beleidsregels voor subsidieverlening opgesteld.

De reconstructie van het kanaal Erica-Ter Apel loopt volgens planningen. In 2008 zijn 14 bruggen en sluisen aangelegd of gereconstrueerd en is ca 6 km oeverbescherming verbeterd.

De omleiding om Nieuw Amsterdam (N853) is afgerond. Hiermee is het industrieterrein Vierslagen sneller en veiliger bereikbaar. De werkzaamheden omvatten de aanleg van 6 km weg, inclusief 2 bruggen en 2 rotondes.

De recreatieve vaarweg Zuidlaardermeer – Bareveld is opengesteld in 2008. Hiermee is een samenwerkingsproject met provincie Groningen en aangrenzende gemeenten afgerond.

Bij de sluis Peelo en Stieltjeskanaalsluis zijn kunstobjecten gerealiseerd.

Wat waren onze doelen en wat hebben we gerealiseerd?

P-3.0 Verkeer en Vervoer

Doelen vanuit de begroting 2008 (per product/deelproduct)

De bereikbaarheid voor auto, openbaar vervoer en fiets zodanig organiseren dat de verschillende modaliteiten in combinatie gebruikt gaan worden en elkaar maximaal versterken zodat mensen zich voor sociale ontplooiing, wonen en werken betrouwbaar, veilig en tegen acceptabele reistijden kunnen verplaatsen. Hierbij kiezen wij voor een deur-tot-deurbenadering. De ambities en kaders worden aan de hand van 6 thema's beschreven in het Provinciaal verkeers- en vervoersplan Drenthe (2007).

1. Thema Ruimtelijk economische ontwikkeling

De (inter)nationale verbindingen van de stedelijke netwerken versterken.

De stedelijke ontwikkeling stimuleren door waarborgen samenhang ruimtelijk ordening en mobiliteit.

Indicatoren

- Infrastructurele knelpunten van spoor-, weg- en waterverbindingen tussen kernzones met betrekking tot capaciteit voor personen en goederen.
- Ontwikkeling in goederenoverslag en transport.
- Procesafspraken met gemeenten over ruimtelijke ontwikkeling in relatie tot mobiliteit.

2. Thema Bereikbaarheid

Deur tot deur bereikbaarheid op maat realiseren, waarbij de kracht van de verschillende modaliteiten optimaal wordt benut.

Indicatoren

- Reistijdnormen van de verschillende modaliteiten.
- Reistijden in het openbaar vervoer.
- Ontwikkeling reizigerskilometers per modaliteit.
- Herkomst en bestemmingen in het openbaar vervoer.
- Bezettingsgraad van carpoolplaatsen en fietsparkeervoorzieningen.

3. Thema Veiligheid

De verkeersveiligheid, de externe veiligheid en de sociale veiligheid in het openbaar vervoer waarborgen.

Indicatoren

- Aantal doden en ziekenhuisgewonden door het verkeer per jaar. In 2010 maximaal 37 verkeersdoden en 318 ziekenhuisopnames en gewonden.
- Aantal blackspots.
- Percentage wegennet conform richtlijn Essentiële Herkenbaarheidskenmerken. In 2008 90% van de wegen gereed.
- Aantal aandachtspunten met betrekking tot risico voor externe veiligheid.
- Klantwaardering sociale veiligheid in het openbaar vervoer en voor de fiets.

4. Thema Leefomgeving

De negatieve invloed van verkeer en vervoer op de omgeving met betrekking tot milieu, natuur en leefbaarheid beperken.

Indicatoren

- Aantal knelpunten met betrekking tot geluidsoverlast en uitstoot van luchtverontreinigende stoffen als gevolg van het verkeer.
- Aantal ingepaste erftoegangswegen in het landelijk gebied.
- Aantal knelpunten ecologische hoofdstructuur.

5. Thema Innovatie

De ontwikkeling en toepassing van product- en procesinnovaties op het terrein van verkeer en vervoer stimuleren;

Indicatoren

- Aantal gerealiseerde informatiesystemen.
- Modal split personenvervoer (mobiliteitsmanagement).
- Aantal bedrijven die mobiliteitsmanagement voeren.
- Ontwikkeling ICT-toepassing verkeer en vervoer.

6. Thema Samenwerking

Gebiedsgericht samenwerken met overheden, overheidssectoren, marktpartijen en belangengroepen.

Indicator

- Waardering samenwerkingsverbanden.

Ontvangst protesthandtekeningen N34

De doelstellingen van de verschillende beleidsthema's zijn in het PVVP (Uitvoeringsagenda) uitgewerkt tot prestatiedoelstellingen.

P-3.0 Verkeer en Vervoer

Vorenstaande doelen en indicatoren zijn in 2007 door provinciale staten vastgesteld in het kader van het geactualiseerde verkeers- en vervoersbeleid tot 2020. Het gaat daarbij dus niet om te monitoren indicatoren voor alleen 2008 maar voor de gehele vastgestelde beleidsperiode.

Het Provinciaal verkeers- en vervoersplan (PVVP) is mede gebaseerd op de landelijke Nota Mobiliteit en is in brede samenspraak met partners en de Drentse samenleving opgesteld. Uniek in dit proces is de interactieve inbreng van burgers via Reuring.nl.

Het PVVP kent een thematische opbouw van kaders en ambities die nu ook in de begroting terug te vinden is. Met de met het PVVP vastgestelde Uitvoeringsagenda 2007-2020, het jaarlijkse Provinciale uitvoeringsprogramma (PUP) en het Jaarverslag over dit PUP is geanticipeerd op het advies van de Noordelijke Rekenkamer om op transparante wijze verantwoording af te leggen tussen de begroting en de bijdrage van de uitgevoerde projecten aan de doelen tot 2020.

In 2008 zijn per thema de volgende resultaten noemenswaard.

Thema Ruimtelijke economische ontwikkeling

De uitgevoerde netwerkanalyses in het kader van de Samenwerkingsagenda met het rijk en de netwerkanalyse vaarwegen en binnenhavens hebben inzicht gegeven in mogelijke knelpunten en oplossingen. De Quick wins-vaarwegen heeft bijvoorbeeld geresulteerd in een bijdrage van het rijk in projecten in Hogeveen en Coevorden en natuurlijk de afspraken die met het rijk zijn gemaakt over de bouw van een schutsluis in het Meppelerdiep bij Zwartsluis.

De in 2008 door de provincie gestarte studie Zuid as Drenthe onderzoekt samen met de gemeenten de ruimtelijk economische ontwikkelingskansen voor dit gebied in Zuid-Drenthe. Daarbij wordt ook gekeken naar de kansen die het biedt als Logistieke Draaischijf in de Noordelijke Ontwikkelingsas. Met Duitsland zijn besprekingen over de opwaardering van de E233. Dit onderwerp is ook in het landsdelig overleg met de minister van Verkeer en Waterstaat besproken.

Thema Bereikbaarheid

De deur-tot-deurbenadering op maat realiseren vraagt ook een aangepaste manier van monitoren. In 2008 is samen met het rijk gestart met een o-meting van de reistijden op een aantal geselecteerde trajecten. Met de gemeenten zijn de nog lopende convenanten bereikbaarheid tussentijds geëvalueerd. Hierbij is de wens uitgesproken deze samenwerking ook na 2010 voort te zetten. Bij de nieuw op te stellen Investeringsnota verkeer en vervoer wordt hiermee rekening gehouden.

De bezetting van carpoolplaatsen wordt periodiek onderzocht. Zo mogelijk wordt bij overbezetting in het kader van onderhoud van wegen en kanalen de capaciteit uitgebreid. Samen met de Fietsersbond is in 2008 gestart met de realisatie van het fietsknooppuntensysteem.

Thema Verkeersveiligheid

Verkeersveiligheidsmaatregelen zijn ook onderdeel van de convenanten bereikbaarheid met gemeenten. Via de brede doeluitkering wordt ook de aanpak van de verkeersonveiligheid zowel infrastructureel als via gedragsbeïnvloeding gestimuleerd.

In 2008 zijn 31 personen in het Drentse verkeer omgekomen. Dat is 4 minder dan in 2007. Daarmee wordt al twee jaar voldaan aan de norm van maximaal 37 doden in 2010. Over het aantal ziekenhuisgewonden zijn over 2008 nog geen gegevens bekend.

Overdracht spoorlijn Emmen-Zwolle naar de provincies

Met de politie is een nieuw handhavingsproject opgezet. Aan de hand van ongevalanalyses worden locaties geselecteerd waar snelheid wellicht mede de oorzaak van het ongeval is. De politie voert daar gerichte controles uit. Inmiddels is ook landelijk belangstelling voor deze aanpak.

Het streven was om in 2008 90% van de Drentse provinciale wegen voorzien te hebben van de nieuwe essentiële herkenbaarheidskenmerken. Door het vaststellen van het nieuwe PVVP is ook aan een aantal provinciale wegen een andere functie toegekend. Dit betekent in een aantal gevallen ook een andere markering. Deze aanpassingen worden ingepland in het onderhoudsprogramma van Wegen en Kanalen. 70% van onze wegen is inmiddels aangepast.

Thema Leefomgeving

Onze eigen provinciale wegen kennen op dit moment geen knelpunten die buiten de normen van de wet geluidhinder vallen.

De kleinere knelpunten in de ecologische hoofdstructuur worden standaard meegenomen in het onderhoudsprogramma van Wegen en Kanalen. De robuuste verbindingszone tussen Twente en Drenthe is vrijwel vastgesteld. Met Rijkswaterstaat zijn afspraken gemaakt twee ecoducten over de N48 mee te nemen in de reconstructie van de N48.

In de N372 is in het kader van het VIEP (versnelde inrichting Eelder en Peizerdiep systeem) en de reconstructie van de route Peize-Peizermade gestart met een ecoduct in deze route.

Thema Innovatie

Op het gebied van innovatie zijn ontwikkelingen te melden voor wat betreft dataverzameling. Het telpuntennet op onze wegen is uitgebreid van 55 telpunten naar 110. De verzameling gaat nu meer en meer via het GSM-netwerk. Met de markt is een pilot gestart op innovatieve wijze fietsgegevens te verzamelen.

N34 viaduct bij Drouwen

Op een aantal plaatsen in de provincie zijn haltesignaleringsystemen toegepast. Een aantal nieuwe haltes zijn al toegerust voor Dynamische Reizigersinformatie DRIS. Deze ontwikkeling wordt onderdeel van de aanbesteding Openbaar Vervoer die in 2009 plaats vindt. Landelijk zijn er in IPO-verband afspraken gemaakt over een eenduidige manier van aanleveren van data voor de ov-maatschappijen.

Thema Samenwerking

De waardering van de gemeenten in het samenwerken in convenanten is positief. Ook de gestarte samenwerking in programmagroepen rond de RSP-projecten krijgt meer en meer invulling.

P-3.1 Beheer en onderhoud wegen

Doelen vanuit de begroting 2008 (per product/deelproduct)

- Provinciaal wegennet dat kwalitatief van ruim voldoende niveau is met zo weinig mogelijk verkeersoponhoud (behoudens calamiteiten en groot onderhoud/reconstructies) en zo groot mogelijke verkeersveiligheid.
- Reductie van aantal ecologische knelpunten

Indicatoren

- CROW-kwaliteitscijfer van het wegennet.
- Filevorming op provinciale wegen.
- Ecologische knelpunten van 93 in 2005 naar 90 in 2008.

P-3.1 Beheer en onderhoud wegen

In 2008 is de kwaliteit van het Drentse wegennet conform de doelstelling gerealiseerd. Het landelijk CROW-kwaliteitscijfer van het wegennet wordt in de toekomst niet meer toegepast. Wij zijn bezig een nieuwe kwaliteitsbeoordeling op te zetten om zodoende het wegennet te kunnen blijven kwalificeren.

Met het groot onderhoud, al dan niet in combinatie met projecten uit het PUP hebben wij, 21 km nieuwe deklagen aangebracht op de hoofdrijbanen en 18 km op fietspaden. Ook zijn 3 rotondes aangelegd bij Peize en Meppel. Bij deze projecten is er nadrukkelijk aandacht voor een verscheidenheid aan maatregelen in de omgeving; zo zijn bijvoorbeeld faunaknelpunten meegenomen, nieuwe inritten voor aangrenzende percelen aangelegd en wordt er spaarzaam openbare verlichting aangebracht. Zo is het aantal lichtpunten inmiddels verminderd met 450. Ook hebben wij een tweetal proefprojecten met LED-verlichting gerealiseerd langs het fietspad van de N855 tussen Frederiksoord en Vledder en op 2 kruispunten van de N374 tussen Westerbork en Hoogeveen.

Het cyclische dagelijks beheer en onderhoud is volgens planning verlopen. Er zijn geen noemenswaardigheden in het bijzonder te melden. De bestrijding van het jacobskruiskruid met het huidige maaregime geeft een positief resultaat.

Door de zachte winter begin 2008 kon het afgelopen jaar het aantal strooibeurten beperkt blijven tot 22.

Bovendien is in 2008 hard gewerkt aan de reconstructie van de N34 Ees-Gieten en hebben wij op dit deel van de N34 de omgeving beplant met een voor Drentse begrippen ongekend groot aantal bomen; circa 700 eiken en 200 beuken. Daarnaast is de nieuwe weg Vierslagen (omleiding om Nieuw-Amsterdam) dit jaar opgeleverd.

Tijdens de ontwikkeling van de projecten worden wij vaker met grotere en kleinere wijzigingen op de initiële planning geconfronteerd. Wij merken dat het omgevingsmanagement bij de grotere reconstructies steeds belangrijker wordt en dat bestuurlijke procedures en afstemming met belanghebbenden en partners meer tijd vraagt. Zo is de reconstructie van de weg langs Veenhuizen (N919) doorgeschoven naar 2009.

P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen

Doelen vanuit de begroting 2008 (per product/deelproduct)

- Integraal veilige bereikbaarheid over provinciale vaarwegen.
- Uitvoering geven aan het ligplaatsenbeleid dwz afname illegale ligplaatsinname.

Indicatoren

- Scheepvaartstromingen/-belemmeringen en ongevallen.
- Illegale ligplaatsinname in 2008 nog maximaal 30 overtredingen.

P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen

Er hebben zich in 2008 op onze vaarwegen geen ongevallen voorgedaan. Bij enkele werkzaamheden is soms wat oponthoud van korte duur voor de scheepvaart opgetreden en is het Noordwillemskanaal ruim een week gestremd geweest in verband met een hardnekkige storing van de nieuwe Montesoribrug van de gemeente Assen.

Uitvoering van ons ligplaatsenbeleid krijgt steeds meer gestalte. Van de ± 80 illegale boten aan het begin van het jaar, waren er eind 2008 nog 4 over.

Het dagelijks beheer en onderhoud van de vaarwegen is volgens planning uitgevoerd. Ook hebben wij in 2008 weer te maken gehad met toename van exotische planten als waternavel. Met de waterschappen werken wij aan een duurzame en adequate wijze van bestrijden.

In 2008 hebben wij een aantal omvangrijke beschoeiingbestekken gerealiseerd aan de Verlengde Hoogeveense Vaart en aan het Coevorden-Vechtkanaal, waarbij wij zoveel mogelijk natuurvriendelijke vormen hebben toegepast.

Wij zijn gestart met het realiseren van afstandbediening op de Hoogeveense Vaart. Doel hiervan is dat vanuit een centrale post de Staphorster Grote Stouwe brug, de Rogat-, de Osse- en Nieuwebrugsluis en een aantal gemeentelijke bruggen centraal bediend worden. Gelijkijdig vinden onderhoudswerkzaamheden plaats. In 2008 is een groot deel van fase 1 gerealiseerd. Afstemming met bedrijven in verband met aanvoer van producten via de Hoogeveense Vaart, die enige tijd gestremd moet worden, heeft langer geduurd dan gepland, waardoor het project iets is vertraagd. Wij verwachten in 2009 het project af te ronden. Hiervoor is het restantbudget naar 2009 overgeheveld.

Inmiddels wordt overlegd met gemeenten om op het verdere traject van de Zuidoost-Drentse vaarwegen ook afstandbediening toe te passen.

De baggerwerkzaamheden in de Drentsche Hoofdvaart en het Meppelerdiep zijn gestart. Het baggeren vindt plaats buiten het seizoen van de recreatievaart, dus vooral in de herfst en de winter. Dit project wordt voorjaar 2009 afgerond.

De voorbereiding van een aantal andere projecten kostte meer tijd. Deze projecten zijn inmiddels aanbesteed en de uitvoering vindt plaats in 2009. Het betreft het vervangen van de val (het brugdek) van de Pieter Hummelenbrug, de restauratie van de wachtvoorziening bij de Havelterbrug, de renovatie van de Asserwijkbrug en de oeverconstructie nabij de Haarsluis. Het ontwikkelen van het waterrecreatiegebied Dieverbrug is met het opknappen van de voorzieningen verdergegaan. De aanleg van de passantenhaven heeft door de bestemmingsplanprocedure vertraging opgelopen. Wij verwachten in 2009 met de aanleg van de passantenhaven te kunnen beginnen. De kosten hiervan worden ten laste van de reserve Meppel-De Punt gebracht.

Daarnaast zijn wij doorggegaan met het herbeveerbaar maken van de vaarverbinding Erica-Ter Apel. Alle voorgenomen werkzaamheden binnen fase 1a op het traject Ter Apel - Emmer-Compascuum zijn uitgevoerd binnen het gestelde budget van 2008. Er zijn 2 nieuwe bruggen aangelegd; 4 bruggen, waaronder de historische Viertorenbrug, zijn totaal gerenoveerd en 3 bruggen zijn geëlektrificeerd. De 3 sluisen in het traject zijn weer omgebouwd van een stuw naar volledig functionerende sluisen. Bij 2 sluisen is een wachthuisje geplaatst. De oevers zijn over ca. 6 km verbeterd.

Door een vrijval in de Europese middelen voor Noord-Nederland is een aanvullend verzoek voor EFRO-subsidie ingediend en gehonoreerd van circa € 600 duizend, die in 2009 aangewend zal worden.

De oeververbeteringswerken tussen Emmer-Compascuum en Barger-Compascuum en de aanleg van een ophaalbrug en twee draaibruggen zijn inmiddels op de Europese aanbestedingskalender geplaatst en aanbesteed

P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting

Doelen vanuit de begroting 2008 (per product/deelproduct)

- Een interactief proces voor het opstellen van een structuurvisie.
- Voldoende bedrijventerreinen en woongebieden, geconcentreerd in stedelijke gebieden.

Indicatoren

- Procentuele toename woningvoorraad naar verschillende soorten kernen.
- Toename aantal inwoners in verschillende soorten kernen.
- Procentuele toename woningvoorraad naar verschillende soorten kernen.
- Arbeidsplaatsen in streekcentra of stedelijk gebied.

Aanleg nieuwe brug in het kanaal Erika-Ter Apel

P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting

Doelen vanuit de begroting 2008 (per product/deelproduct)

Indicator

- Aantal gebiedsontwikkelingsprojecten.

Economische groei in regiovisiegebied

Indicatoren

- Bruto regionaal product.
- Bedrijvendynamiek.
- Aantal arbeidsplaatsen.
- Werkloosheidsontwikkeling.

Bevolkingsgroei in regiovisiegebied.

Indicatoren

- Inwonertal.

-Aantal woningen toegevoegd aan de woningvoorraad.

P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting

Het interactieve proces dat moet leiden tot een provinciale structuurvisie is in 2008 voortgezet. De resultaten van fase 1 (Invulling Gezicht van Drenthe) zijn in mei 2008 door ons gepubliceerd en in de vergadering van de provinciale Statencommissie Omgevingsbeleid van 18 juni 2008 behandeld. De (mede) daarop gebaseerde richtinggevende beleidskeuzes voor het nieuwe omgevingsbeleid (Drenthe kiest) zijn in december 2008 door ons vastgesteld. Anders dan in Drenthe kiest staat aangegeven, voorziet de actuele planning erin dat tegen de zomer van 2009 de ontwerpstructuurvisie door ons kan worden behandeld.

Wat betreft de bevolkingsgroei en de economische groei in 2007 (meer actuele cijfers zijn nog niet beschikbaar) in Drenthe kan het volgende worden opgemerkt. Het aantal inwoners in Drenthe in absolute zin is met ruim 1.750 personen toegenomen. Deze groei komt bijna volledig voor rekening van de vier streekcentra die Drenthe kent. In de hoofdkernen en het landelijk gebied is een afname te constateren. In dezelfde periode is de woningvoorraad in Drenthe met ruim 2.300 eenheden toegenomen. Hier is het beeld minder eenduidig als ten aanzien van de bevolkingsgroei. Bijna 60% van de toename van de woningvoorraad komt voor rekening van de (sub)streekcentra. Bijna een kwart is gerealiseerd in de hoofdkernen en de overige 19% in de kleine kernen of het landelijk gebied. De toename van de woningvoorraad is overigens het resultaat van nieuwbouw en onttrekking van woningen.

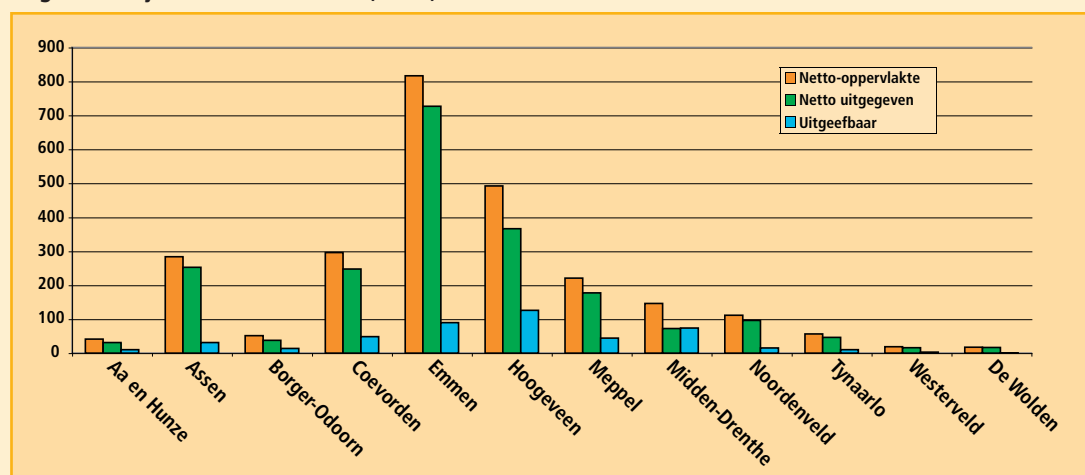
Wat betreft de bedrijfsterrinen kan worden opgemerkt dat in 2007 ruim 60 ha bedrijventerrein is uitgegeven. Ongeveer 40% hiervan is gerealiseerd in Emmen. Op bestaande bedrijventerreinen is nog ruim 450 ha beschikbaar. In nog niet goedgekeurde plannen is na 2008 nog ruim 200 ha beschikbaar.

Bedrijventerreinen in Drenthe per 1 januari 2008

Gemeente	Oppervlakte (in ha)				
	Bruto	Netto-oppervlakte	Netto uitgegeven	Uitgegeven in 2007	Uitgeefbaar
Aa en Hunze	49,00	41,28	31,03	0,00	10,25
Assen	420,28	283,60	252,63	3,94	30,97
Borger-Odoorn	65,60	51,47	37,67	1,50	13,80
Coevorden	382,70	295,99	247,44	11,70	48,55
Emmen	1003,70	816,77	727,13	24,93	89,64
Hoogeveen	629,53	492,69	366,62	11,91	126,07
Meppel	301,53	221,10	177,19	2,69	43,91
Midden-Drenthe	206,82	146,29	72,48	0,75	73,81
Noordenveld	161,07	111,36	96,16	0,30	15,20
Tynaarlo	77,10	56,55	46,25	1,67	10,30
Westerveld	24,46	18,62	15,74	1,49	2,88
De Wolden	25,14	17,66	16,90	0,00	0,76
Drenthe	3346,93	2553,38	2087,24	60,88	466,14

In 2007 is in de provincie Drenthe ruim 60 ha bedrijventerrein uitgegeven. Op de bestaande terreinen is nog ruim 450 ha beschikbaar. In nog niet goedgekeurde plannen is na 2008 nog ruim 200 ha beschikbaar.

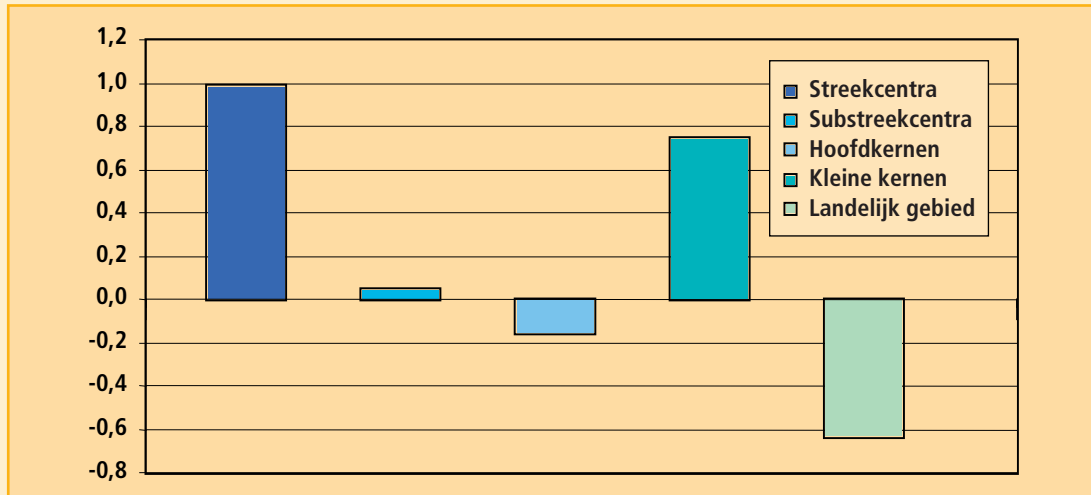
Uitgifte bedrijventerreinen in 2007 (in ha.)

In 2008 is het aantal inwoners in Drenthe met ruim 1.750 toegenomen. De groei komt bijna volledig voor rekening van de streekcentra. In de hoofdkernen en het landelijk gebied is een afname te constateren. De toename in de kleine kernen bedraagt bijna 450 inwoners.

Procentuele toename van het aantal inwoners in 2008

Ook aandacht voor festivals op TT terrein binnen de integrale en duurzame gebiedsontwikkeling Assen-Zuid

Nieuwe vaarverbinding Erica-Ter Apel bij Emmer Compasuum

Toename bevolking in 2008

Kerntype	2007	2008	Toename in 2008		
			abs	proc.	in % van Drenthe
Streekcentra	184202	186020	1818	1,0	103
Substreekcentra	39913	39933	20	0,1	1
Hoofdkernen	161835	161584	-251	-0,2	-14
Kleine kernen	58863	59302	439	0,7	25
Landelijk gebied	41461	41196	-265	-0,6	-15
Drenthe	486274	488035	1761	0,4	100

Bron: gemeente, bewerking provincie Drenthe

P-3.5 Stedelijke ontwikkeling

Doelen vanuit de begroting 2008 (per product/deelproduct)

Verbeteren sociale en fysieke woon- en leefomgeving.

Indicatoren

- Aantal projecten waarbij herstructurering van woningen, sanering van vervuilde grond, beperking van geluidshinder en inrichting van veilige openbare ruimte gerealiseerd worden.
- Aantal lopende projecten.
- Aantal gerealiseerde projecten.

Uitvoering van de door de gemeenten in 2005 ingediende woonplannen.

Indicatoren

- Aantal woningen dat geschikt is voor wonen met zorg.
- Aantal woningen toegekend uit de knelpuntenpot per doelgroep.

P-3.5 Stedelijke ontwikkeling

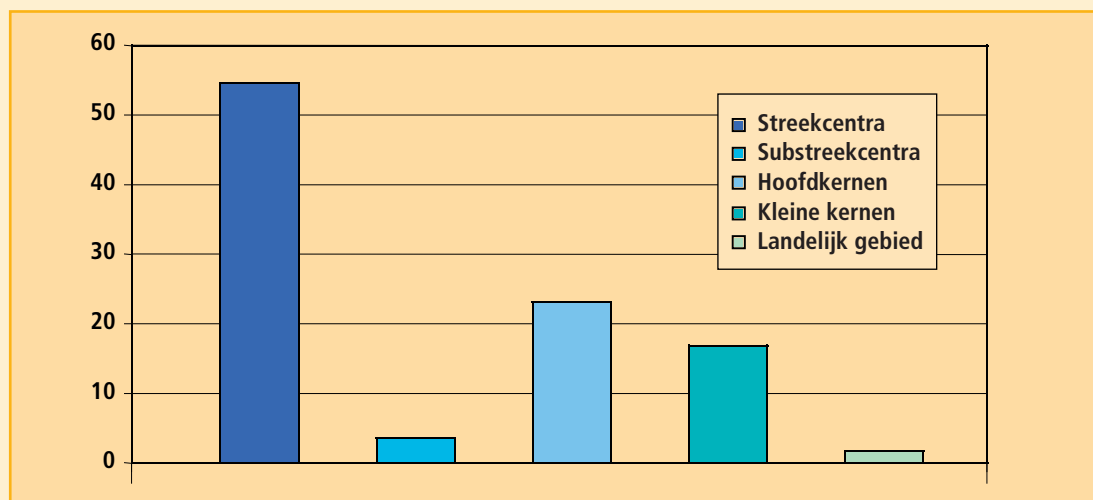
Toename woningvoorraad in 2008

kerntype	2007		2008		toename	
	abs	proc.	abs	proc.	abs	in % van Drenthe
streekcentra	81032		82304	1,6	1272	55
substreekcentra	17469		17553	0,5	84	4
hoofdkernen	67852		68390	0,8	538	23
Kleine kernen	22995		23384	1,7	389	17
Landelijk gebied	14530		14572	0,3	42	2
Drenthe	203878		206203	1,1	2325	100

Bron: gemeente, bewerking prov. Drenthe

In 2008 is de woningvoorraad in Drenthe met ruim 2300 toegenomen. Bijna 60% komt voor rekening van de (sub)streekcentra. Bijna een kwart is gerealiseerd in de hoofdkernen en overige 19% in de kleine kernen of het landelijk gebied. De toename van de woningvoorraad is het resultaat van nieuwbouw en onttrekking van woningen.

Procentuele toename van de woningvoorraad in 2008 (in % van Drenthe)

Baten en lasten programma

	Lasten	Baten
Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid	71.851.977 70% / 30%	42.547.740 83% / 17%
Overige programma's	171.261.925	208.305.682

Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid	1 Realisatie 2007	2 Primitieve begroting 2008	3 Begroting 2008 na wijziging	4 Realisatie 2008	(3-4) Verschil
Totaal lasten	80.643.508	64.509.972	79.063.940	71.851.977	7.211.963
Apparaatskosten	12.188.674	0	0	0	0
Totaal baten	49.607.410	44.659.712	45.811.767	42.547.740	3.264.027
Saldo	43.224.772	19.850.260	33.252.173	29.304.237	3.947.936

Ontwikkelingen

P-3.0 Verkeer en Vervoer

Ontwikkelingen uit de begroting 2008

Noordelijke ontwikkelingsas (NOA)

Het nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen en het stedelijk netwerk Zuidoost-Drenthe zijn schakels in de NOA. De kwaliteit van de verbinding tussen de schakels is bepalend voor de verdere ontwikkeling van Drenthe in deze corridor.

Spoor

Hoogwaardige spoorverbindingen zoals Zuiderzeelijn (ZZL) en Hanzelijn (+) betekenen een economische impuls voor de regio. De regio moet hier tijdig op inspelen door verbetering van stationsvoorzieningen en verkenningen naar capaciteitsuitbreiding en frequenties.

Samenwerkingsagenda met het rijk

Belangrijk instrument om afspraken met het rijk te maken over knelpunten in de hoofdwegen, vaarwegen en spoor. Dit kan tot opname in het Meerjarenprogramma infrastructuur ruimte en transport (MIRT) leiden. De netwerkanalyses in het kader van de Nota Mobiliteit voor Groningen-Assen en Zuid-Drenthe zijn hierbij richtinggevend.

Luchtvaart

In 2008 worden de bevoegdheden en taken voor de regionale luchtvaart overgedragen aan de provincie. Hiervoor wordt onder meer een beleidsvisie opgesteld en moet onderzoek plaatsvinden naar de ontwikkelingsmogelijkheden van Groningen Airport Eelde met betrekking tot personen- en goederenvervoer.

Convenanten met gemeenten

Met de gemeenten in Drenthe zijn afspraken gemaakt over een gezamenlijk programma van maatregelen gericht op bereikbaarheid en verkeersveiligheid voor de periode 2006-2008. Voortgang wordt geëvalueerd en moet leiden tot nieuwe afspraken voor de periode 2009-2012.

Mobiliteitsmanagement

De ontwikkelingen in de ICT-sector bieden mogelijkheden de deur-tot-deurbereikbaarheid te verbeteren en de ketenmobiliteit te stimuleren. Hiervoor is dynamische actuele informatie noodzakelijk. De landelijke invoering van rekeningrijden biedt wellicht kansen aan te haken met meer specifiek toegespitste systemen gericht op routeinformatie, reisinformatie bij haltes en parkeren.

P-3.0 Verkeer en vervoer

De Zuid as in Drenthe is een belangrijke schakel in de Noordelijke ontwikkelingsas (NOA). Voor dit gebied is een studie gestart naar de ruimtelijk-economische ontwikkelingskansen. Hierbij wordt ook betrokken de opwaardering van de E233 in Duitsland en de mogelijkheden van grensoverschrijdend spoor. Samen met het bedrijfsleven worden de mogelijkheden van Drenthe onderzocht als Logistieke Draaischijf in deze NOA. Met Emmen en Coevorden wordt samengewerkt in het Internationale Interreg-programma Dryports.

Van de hoogwaardige spoorverbinding ZZL is inmiddels bekend dat deze niet doorgaat. Een deel van de beschikbare RSP-middelen zal worden ingezet op spoorse verbeteringen op onder andere de lijn Zwolle-Groningen en Zwolle-Emmen.

De Samenwerkingsagenda is vast onderdeel van het landsdelig overleg met de ministers van VW en VROM. Om meer inhoud aan de R van Ruimte in het MIRT te geven zullen Gebiedsagenda worden opgesteld. De samenwerkingsagenda wordt daarin geïntegreerd.

De decentralisatie van luchtvaarttaken is een aantal malen uitgesteld. Eind 2008 is er een beslissing gevallen. Medio 2009 zullen taken voor de kleine luchtvaart worden overgedragen. Voor Groningen Airport Eelde bestaat nu de voorkeur deze nationaal te houden. In het kader van het nieuw omgevingsbeleid wordt bekeken welke rol een dergelijke luchthaven kan hebben binnen en voor het Stedelijk Netwerk Groningen-Assen.

De convenanten Bereikbaarheid met de gemeenten zijn geëvalueerd. Hoewel de looptijd 2006-2008 is, is door de aanloop van dit nieuwe proces veel van de uitvoering gepland in 2008 en 2009. De samenwerking in convenanten is positief beoordeeld. De bereidheid is uitgesproken deze samenwerking voort te zetten. De resultaten van de nieuwe afspraken worden meegenomen in de Investeringsnota 2010-2020.

Mobiliteitsmanagement is mede afhankelijk van landelijke ontwikkelingen als rekeningrijden en in meer algemene zin de ICT-ontwikkelingen. Wij volgen dit onder andere via het Interprovinciaal Overleg (IPO) actief. Voor de komende jaren willen wij mogelijkheden in het programma Klimaat en Energie koppelen aan onder meer de convenanten bereikbaarheid met gemeenten.

Bij de sluis Peelo en Stieltjeskanaalsluis zijn kunstobjecten gerealiseerd

P-3.1 Beheer en onderhoud wegen
Ontwikkelingen uit de begroting 2008

Samenwerking Rijkswaterstaat

Er wordt onderzocht of er vormen van samenwerking zijn die leiden tot synergie en efficiency van de beheer- en onderhoudsorganisaties van Rijkswaterstaat en de provincie.

P-3.1 Beheer en onderhoud wegen

Het onderzoek heeft inzicht gegeven in mogelijke samenwerkingsvormen, zoals kennis, programmering en uitvoering van projecten. Zo nodig en mogelijk worden wij betrokken bij de uitvoering van Rijkswaterstaatswerken en daar waar mogelijk worden werkzaamheden meegenomen tijdens de uitvoering van onze eigen projecten.

P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen
Ontwikkelingen uit de begroting 2008

N.v.t.

P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen

In het kader van de automatisering van de bediening op de vaarwegen (afstandbediening) is de woning nabij de Grote Staphorster Stouwe afgestoten. Voor de verdere toepassing van geautomatiseerde bediening wordt een aanvraag ten laste van het Stimuleringsfonds Drentse projecten voorbereid.

P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting
Ontwikkelingen uit de begroting 2008

Nieuwe Wet op de ruimtelijke ordening

Naar verwachting treedt op 1 juli 2008 de nieuwe Wet op de ruimtelijke ordening (Wro) in werking. Dit leidt tot nieuwe bestuurlijke verhoudingen op het terrein van de ruimtelijke ordening, selectieve aanwijzingen op grond van provinciaal beleid en belang, verantwoordelijkheid nemen voor uitvoering van projecten en ruimte geven aan ontwikkelingen in de samenleving.

P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting

De nieuwe Wet op de ruimtelijke ordening is op 1 juli 2008 in werking getreden. Om een goede invulling te geven aan de nieuwe bestuurlijke verhoudingen die hieruit zijn voortgevloeid - de provincie toetst de gemeentelijke plannen voortaan niet meer achteraf, maar wordt in het voortraject bij het planproces betrokken - is het instrument Relatiebeheer uitgedacht. Dit houdt in dat elke Drentse gemeente binnen het ambtelijke apparaat van de provincie een aanspreekpunt (relatiebeheerder) heeft. Deze persoon spreekt met zijn relatiebeheerder binnen de desbetreffende gemeente over allerlei zaken die de fysieke leefomgeving betreffen en die van invloed kunnen zijn op de inhoud van de gemeentelijke structuurvisies en bestemmingsplannen. Het primaire doel hiervan is te bezien of er conflicten kunnen ontstaan tussen het provinciale ruimtelijke belang, zoals neergelegd in de POP's en het nieuwe omgevingsbeleid en de gemeentelijke plannen. Met een bijeenkomst tussen de provinciale relatiebeheerders en de gemeentelijke relatiebeheerders begin januari 2009 is het Relatiebeheer feitelijk van start gegaan.

P-3.5 Stedelijke ontwikkeling
Ontwikkelingen uit de begroting 2008

Bij de stedelijke vernieuwing wordt gewerkt in periodes van 5 jaar, hetgeen betekent dat in 2010 de volgende ISV-periode (2010-2014) aanbreekt. De komende jaren wordt duidelijk welk budget hiervoor beschikbaar wordt gesteld door het rijk en wat de nieuwe aandachtspunten zijn voor deze periode.

P-3.5 Stedelijke ontwikkeling

In de loop van 2008 is duidelijk geworden dat de middelen die voor deze periode door het rijk beschikbaar gesteld worden lager zullen zijn dan die welke voor de periode tot 2010 beschikbaar zijn. De exacte bedragen zijn nog niet bekend, maar verwacht wordt dat de middelen voor de ISV III-periode voor Drenthe circa € 6 miljoen gaan bedragen. Het beleid waarin wordt vastgelegd aan welke voorwaarden voldaan moet worden om een financiële bijdrage te kunnen krijgen, wordt in de eerste helft van 2009 opgesteld.

Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?

P-3.0 Verkeer

Prioriteit uit Begroting 2008

3.11. Investeringsnota verkeer en vervoer

Onze ambitie is het verder verbeteren van de aansluiting van Drenthe op de (inter)nationale kerngebieden en de verbindingen tussen de noordelijke kernzones. Verbetering van de stedelijke bereikbaarheid krijgt prioriteit. Samen met het OV-bureau Groningen - Drenthe wordt ingezet op verdere productinnovatie binnen het openbaar vervoer. Waar mogelijk en wenselijk worden in de verkeers- en vervoerssector innovatieve en energiebesparende maatregelen toegepast. De staten stellen in de tweede helft van 2007 het nieuwe Provinciaal verkeers- en vervoersplan (PVVP) 2007-2012 vast. De huidige Investeringsnota verkeer en vervoer loopt tot en met 2010. Op basis van het PVVP wordt de staten in het eerste halfjaar van 2008 een geactualiseerde en aanvullende Investeringsnota voorgelegd voor de periode 2011 tot en met 2016, respectievelijk 2016 tot en met 2020. In de Investeringsnota wordt het PVVP-beleid geoperationaliseerd in, samen met de overige VV-partijen te realiseren, maatregelen en projecten. Prioriteit hebben de in het collegeprogramma genoemde grote projecten en thema's als stedelijke bereikbaarheid, ketenmobiliteit, mobiliteitsmanagement, productinnovatie openbaar vervoer, fietsverkeer en Duurzaam Veilig. Daarnaast wordt een Meerjarenprogramma exploitatie openbaar vervoer opgesteld. De inzet voor partiële verdubbeling van de spoorlijn Zwolle-Emmen maakt deel uit van de onderhandelingen met het rijk over de overdracht van de exploitatie van de lijn aan de betrokken provincies. De financiële afspraken met het rijk worden zo mogelijk geïntegreerd in de Investeringsnota. De nota zal een dekkingsvoorstel bevatten voor de periode na 2010, inclusief beoogde externe bijdragen, afrekenbare prestatiedoelen en bijbehorende indicatoren. Uit de Financiële verkenning verkeer en vervoer 2007 blijkt dat voor de periode 2007-2011 een aanvullende provinciale bijdrage nodig is om de doelstellingen te bereiken.

P-3.0 Verkeer

3.11. Investeringsnota verkeer en vervoer

Het nieuwe in 2007 vastgestelde verkeers- en vervoersbeleid krijgt mede door de te actualiseren Investeringsnota 2020 invulling. Door de afspraken die naderhand gemaakt zijn rond het regiospecifieke pakket aan maatregelen als alternatief voor de Zuiderzeelijn is de afronding van de nota getemporeerd. Deze worden nu integraal meegenomen evenals de ontwikkelingen in het kader van het nieuw Omgevingsbeleid. Uitvoeringstechnisch levert dit geen problemen op omdat de huidige Investeringsnota tot en met 2010 loopt.

Het OV Bureau heeft begin 2008 een financiële haalbaarheidsverkenning gedaan van de ov-beleidswensen tot 2015. De haalbaarheid is sterk afhankelijk van de aanbestedingsresultaten in maart 2009. Na gunning zal het Meerjarenexploitatieprogramma openbaar vervoer (MEP OV) worden geactualiseerd

De overdracht van de exploitatie en verbeteringsmaatregelen spoorlijn Zwolle-Emmen is geregeld en opgenomen in de brede doeluitkering (BDU).

Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?		
Prioriteiten	Resultaten	Activiteiten 2008
3.11. Investeringsnota verkeer en vervoer	Optimaliseren infrastructuur en mobiliteit als belangrijke drager voor duurzame ruimtelijke en economische ontwikkeling van Drenthe en goede en veilige bereikbaarheid van voorzieningen.	<ul style="list-style-type: none"> - Opstelling Meerjarenexploitatieprogramma openbaar vervoer. - Afronden onderhandelingen met rijk over overdracht exploitatie en verbeteringsmaatregelen spoorlijn Zwolle-Emmen. - Vaststelling nieuwe Investeringsnota verkeer en vervoer.

Wat is er aan de prioriteiten van 2008 gedaan en wat is er bereikt?		
Prioriteiten	Resultaten	Activiteiten 2008
3.11. Investeringsnota verkeer en vervoer	<ul style="list-style-type: none"> - Met het PVVP is een nieuwe optimalere functionele indeling van het wegennet vastgesteld 	<ul style="list-style-type: none"> - Verkenning MEP OV afgerond - Overdracht exploitatie spoorlijn Zwolle-Emmen - Investeringsnota onder "construct"

P-3.1 Beheer en onderhoud wegen

Prioriteit uit Begroting 2008

3.13. Beheer en onderhoud wegen en vaarwegen

Om het beheer en onderhoud op het vastgestelde kwaliteitsniveau te houden, is in het managementcontract vastgelegd dat het budget jaarlijks wordt geïndexeerd. Naast deze standaardindexering wordt het budget groot onderhoud geïndexeerd door middel van een marktsituatie-indicator. De marktontwikkelingen kunnen leiden tot niet voorziene extra kostenstijgingen. De voorbeeldfunctie van de provincie bij de toepassing van duurzame energiemaatregelen bij het beheer en onderhoud van wegen en kanalen en het gebruik van het eigen wagenpark wordt actief gestalte gegeven. Vooralsnog worden de kosten opgevangen binnen het meerjarig managementcontract Wegen en Kanalen. Een uitzondering geldt de nader te bepalen kosten voor een mogelijk te plaatsen windmolen bij de sluis Rogat. Die kosten worden gedekt binnen de beschikbare budgetten Milieu.

P-3.1 Beheer en onderhoud wegen

3.13. Beheer en onderhoud wegen en vaarwegen

Eind 2007 is het managementcontract (beheer) wegen en kanalen 2004-2014 ontbonden. Om het beheer en onderhoud op het vastgestelde kwaliteitsniveau te houden is jaarlijkse indexering noodzakelijk. De marktontwikkelingen kunnen leiden tot niet voorziene extra kostenstijgingen. De voorbeeldfunctie van de provincie bij de toepassing van duurzame energiemaatregelen bij het beheer en onderhoud van wegen en kanalen en het gebruik van het eigen wagenpark wordt actief gestalte gegeven. De kosten worden opgevangen binnen de begroting.

Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?

Prioriteiten	Resultaten	Activiteiten 2008
3.13. Beheer en onderhoud wegen en vaarwegen	<ul style="list-style-type: none"> - Handhaven goede kwaliteit aanleg, beheer en onderhoud wegen en vaarwegen. - Risico's provincie verminderen bij aanbesteden van werken. - Voorbeeldfunctie provincie duurzaam bouwen en beheren wegen- en vaarwegenzorg 	<ul style="list-style-type: none"> - Aanpassen indexering managementcontract voor aandeel groot onderhoud. - Het bij pilots uitgevoerde innovatief en geïntegreerd aanbesteden verder doorontwikkelen en meer toepassen. - Verminderen milieubelasting door aanpassing auto's kantonniërs. - Verminderen energiegebruik door aanpassing wegverlichting en toepassing alternatieve energiebronnen.

Wat is er aan de prioriteiten van 2008 gedaan en wat is er bereikt?

Prioriteiten	Resultaten	Activiteiten 2008
3.13. Beheer en onderhoud wegen en vaarwegen	<ul style="list-style-type: none"> - Wij passen innovatief en geïntegreerd aanbesteden meer toe en hebben medewerkers hiervoor opgeleid. - Bij geïntegreerd aanbesteden wordt het risico meer bij de aannemer gelegd. - De proef met alternatieve brandstof is vanwege de bedrijfsonzekerheid geen succes gebleken. Bij de vervanging van de kantonniërsauto's zal het energielabel een belangrijke factor zijn in de keuze. - In het kader van vermindering van het aantal lichtmasten zijn er een open enquête en een symposium gehouden. Hieruit is gebleken dat de bevolking hier positief tegenover staat. Inmiddels zijn er ± 450 lichtmasten gesaneerd en hebben wij twee proefprojecten met LED-verlichting gerealiseerd. - Verder worden in scheepvaartseinen en verkeersregelinstallaties de lampen vervangen door LED's. - Daarnaast hebben wij bij de renovatie van de bedieningsgebouwen van sluis Peelo en Stieltjeskanaalsluis zonnepanelen voor de energievoorziening aangebracht. Deze ontwikkelingen zullen wij voortzetten. 	<ul style="list-style-type: none"> - Het bij pilots uitgevoerde innovatief en geïntegreerd aanbesteden verder doorontwikkelen en meer toepassen. - Verminderen milieubelasting door aanpassing auto's kantonniërs. - Verminderen energiegebruik door aanpassing wegverlichting en toepassing alternatieve energiebronnen.

P-3.3 Vervoer

Prioriteit uit Begroting 2008

3.12. Stimuleren goederenvervoer over water

Wij verkennen de mogelijkheden voor verdere ontwikkeling van Meppel als "natte" multimodale toegangspoort van Drenthe. Het onderzoek richt zich op de behoefte aan flankerend beleid, c.q. investeringen in de logistieke keten en/of de ruimtelijke-economische ontwikkeling van Meppel. Het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT) voorziet in 2008 in de afronding van de planstudie voor het project Verbetering hoofdvaarweg Meppel-Ramspol. Belangrijkste projectonderdeel daarvan is de vervanging van de keersluis Zwartsluis door een schutsluis.

P-3.3 Vervoer

3.12. Stimuleren goederenvervoer over water

Samen met gemeenten is in 2008 een plan van aanpak opgesteld voor een ruimtelijk-economische verkenning van de ontwikkelingskansen in de Zuid as van Drenthe. Meppel als nat multimodaal knooppunt wordt daarin meegenomen.

Een belangrijke ontwikkeling in dat kader is de afspraak met het ministerie over de realisatie van een duurzame schutsluis in het Meppelderdiep. Met de totale ombouw is een investering van € 47 miljoen gemoeid. De regio draagt daarin € 5 miljoen bij waarvan € 4 miljoen door de provincie Drenthe.

Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we eraan doen?

Prioriteiten	Resultaten	Activiteiten 2008
3.12. Stimuleren goederenvervoer over water	Ontwikkeling Meppel als multimodaal knooppunt goederenvervoer.	<ul style="list-style-type: none"> - Onderzoek verdere ontwikkeling "nat" knooppunt Meppel. - Afronden MIRT-planstudie verbetering hoofdvaarweg Meppel-Ramspol.

Wat is er aan de prioriteiten van 2008 gedaan en wat is er bereikt?

Prioriteiten	Resultaten	Activiteiten 2008
3.12. Stimuleren goederenvervoer over water	Onderdeel studie Zuid as	<ul style="list-style-type: none"> - Studie Zuid as gestart - Afspraak over financiering schutsluis Zwartsluis

P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting

Prioriteiten uit Begroting 2008

3.1. Regie ruimtelijke opgaven en verkenning actief provinciaal grondbeleid

Meer provinciale regie in een vroeg stadium, in nauwe samenwerking met de decentrale overheden, levert kwaliteitswinst op voor de ruimtelijke processen, gebiedsgerichte ontwikkelingsprojecten en de realisatie van de (rijks)doelen in het landelijk gebied (Investeringsbudget landelijk gebied en pMJP). Een effectief instrument hiervoor kan ook zijn een actief grondbeleid van de overheden. De nieuwe Wet op de ruimtelijke ordening en de grondexploitatie wet bieden kansen. Wij verkennen de mogelijkheden van een actief provinciaal grondbeleid. De verkenning richt zich onder meer op de juridische en organisatorische aspecten van samenwerkingsvormen met publieke en/of private partijen. Een actief provinciaal grondbeleid vereist een eigen kapitaal als garantstelling en om vreemd vermogen aan te trekken. De bevindingen van de verkenning naar de optie actief provinciaal grondbeleid worden in de eerste helft 2008 voorgelegd aan de staten.

3.2. Tegengaan (verdere) verrommeling landschap

Tegengaan van verrommeling wordt een speerpunt in de voorgestane interactieve ontwikkelingsplanologie en het beleid om de kernkwaliteiten in het landelijk gebied te versterken. De provincie zal samen met de gemeenten de rol van kennismakelaar vervullen en zorgdragen voor gebundelde inzet van specifieke kennis. Dit vereist een analyse van de huidige situatie en formulering van een gezamenlijke aanpak. De provinciale structuurvisie, gebaseerd op de nieuwe Wro, wordt daarvoor het nieuwe kader.

3.3. Verbeteren kwaliteit woningvoorraad. Bevorderen duurzaam bouwen, energiebesparing en toepassing nieuwe energiealternatieven

Wij willen samen met een gemeente (en/of corporatie) en een ontwikkelaar participeren in de realisering van een extreem duurzame woonwijk. De bijdrage betreft de proceskosten om te komen tot een goed ontwerp voor een (voorbeeld)wijk. De realisatie gebeurt door marktpartijen. Beoogde financiële partijen in de ontwerpfase zijn naast de gemeente/corporatie een ontwikkelaar en leveranciers van innovatieve systemen. De meerwaarde zit in het combineren van verschillende concepten en technieken, die samen voor een duurzame wijk zorgen.

3.4. Meer balans tussen vraag en aanbod op woningmarkt

Toename van starterswoningen en ontwikkeling van zorg-woonvormen zorgen voor meer diversiteit in woonmilieus in Drenthe. Inzet is samen met gemeenten en woningbouw-corporaties voor € 100.000,-- bouwkosten via een prijsvraag een voorbeeldproject te realiseren voor een starterswoning. Het voorbeeldproject moet de katalysator zijn om genoemde partijen de genoemde streefaantallen te laten bouwen.

Wij nemen het initiatief om met een gemeente een zorg-woonconcept te ontwikkelen in de vorm van een nieuwe woonwijk, waar de zorg voor ouderen een prominente rol speelt. Zorg-woonconcepten (sun-city) kunnen ook in (clusters van) vrijkomende boerderijen worden ondergebracht. Met het project willen we Drenthe profileren als een provincie die, mede kijkend naar de kernwaarden van de leefomgeving, ideaal is voor dit type wonen. Van het voorbeeldproject moet een stimulans uitgaan voor zorgaanbieders en zorgontwikkelaars van verdere projectontwikkeling. Er kan beleidsmatig een link worden gelegd met het thema "Zorgtoerisme".

3.5. Impuls aan wijk- en buurtvernieuwing in steden

Ook Drenthe kent probleemwijken. Voor de (sociaal) meest prominente aandachtswijken (2 in de steden en 1 in een plattelandsgemeente) worden actieprogramma's opgesteld en uitgevoerd. De selectie van de wijken, de opstelling en uitvoering van actieprogramma's vinden plaats in samenwerking met de gemeenten en woningbouwcorporaties. De actieprogramma's gaan zich richten op een brede aanpak. Zij moeten mede de aanpak in het kader van welzijn en zorg versterken.

3.6. Ruimte voor experimentele architectuur en wonen op en aan water

Wij nemen het initiatief voor de uitwerking van 3 uitvoerbare (voorbeeld)projecten van experimentele en vernieuwende architectuur en woningbouw. De landschappelijke inpassing en compensatie als maatschappelijke tegenprestatie voor het wonen op een "bijzondere" plek krijgen nadrukkelijk aandacht. De inzet is gericht op planvorming en het mobiliseren van partijen (gemeenten, particulieren, corporaties en projectontwikkelaars) voor de uitvoering.

3.7. Integrale en duurzame gebiedsontwikkeling Assen-Zuid

De integrale aanpak voorziet in een versterking van de ruimtelijk-economische structuur van Assen c.q. het Nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen, verbetering van de (ov-)bereikbaarheid van het gebied (onder andere Kolibri, vervoersmanagement en evenementen gerelateerde productinnovatie ov) en een hoogwaardige landschappelijke inpassing van de verschillende projectonderdelen. Het project is een samenwerkingsverband met de gemeente, het rijk en diverse marktpartijen. De financiële verkenning voorziet in een totale investeringsomvang van ca. € 160 miljoen.

3.8. Uitbouw positie Beilen als substreekcentrum

Samen met de gemeente Midden-Drenthe wordt een visie opgesteld voor de ontwikkeling van Beilen als "hart" van het Drents Plateau en uitvalsbasis voor het recreatieve midden van Drenthe. In de visie komen aan de orde onder andere groeistrategie en keuze woningbouwlocaties Beilen, status en relatie NS-station, versterking centrum van Beilen, verbindingen met Westerbork en omliggende natuur (Dwingelderveld enz.). De visie dient als kader voor investeringen in woningbouw, infrastructuur, recreatie en toerisme, landschapsbouw, enz.

P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting

3.1. Regie ruimtelijke opgaven en verkenning actief provinciaal grondbeleid

De feitelijke verkenning van de mogelijkheden van een actief provinciaal grondbeleid vindt eerst in de eerste helft van 2009 plaats. Over de wijze waarop de verkenning plaatsvindt heeft in 2008 overleg plaatsgevonden met de DLG.

3.2. Tegengaan (verdere) verrommeling landschap

Aan Emmen en Noordenveld is subsidie verstrekt voor het concreet aanpakken van verrommelde situaties. In oktober 2008 hebben wij besloten een Samenwerkingsverband Mooi Drenthe in te stellen. Het is de bedoeling dat in dit samenwerkingsverband overheden en maatschappelijke organisaties deelnemen. De feitelijke instelling van het samenwerkingsverband is in handen gegeven van het Drents Plateau (DP). Eind 2008 heeft het DP twee zogenaamde kwartiermakers aangesteld met het doel de samenwerking van overheden en maatschappelijke organisaties tot stand te brengen met het oog omstreeks april 2009 het Samenwerkingsverband te kunnen oprichten.

Uit de gelden die in deze collegeperiode jaarlijks beschikbaar zijn voor het tegengaan van verrommelings-situaties is een deel afgezonderd ten behoeve van het feitelijk opruimen hiervan. In het najaar van 2008 zijn de gemeenten benaderd met het verzoek met concrete voorstellen te komen die in aanmerking kunnen komen voor de hiervoor gereserveerde middelen. Het provinciale financieringsaanbod bestaat uit een bijdrage van 50 % in de kosten van het opruimen van verrommelings-situaties tot een maximumbedrag van € 60.000,- per gemeente. Emmen en Noordenveld hebben hier in 2008 gebruik van gemaakt. Van Hoogeveen en Meppel is inmiddels een aanvraag ontvangen.

3.3. Verbeteren kwaliteit woningvoorraad. Bevorderen duurzaam bouwen, energiebesparing en toepassing nieuwe energiealternatieven.

Er is subsidie toegekend aan de gemeenten Tynaarlo en Midden-Drenthe ten behoeve van het realiseren van extreem duurzame wijken. De gemeente Tynaarlo heeft het plan opgevat om Vries-Oost (Nieuwe Stukken, 550 woningen) te ontwikkelen als een extreem duurzame wijk. Omdat dit initiatief strookt met onze doelstelling om duurzaam bouwen te bevorderen, energie te besparen en nieuwe energiealternatieven toe te passen, is eind 2008 besloten een subsidie van € 75.000,- toe te kennen als ondersteuning in de proceskosten voor de ontwikkeling van een organisatiemodel om te komen tot een extreem duurzame wijk. Omdat de gemeente Midden-Drenthe van plan is Beilen-Oost ook als extreem duurzame wijze tot ontwikkeling te brengen is die gemeente een gelijksoortige bijdrage in de proceskosten in het vooruitzicht gesteld.

3.4. Meer balans tussen vraag en aanbod op woningmarkt.

Ontwerp van een starterswoning van maximaal € 120.000,- v.o.n. die door Woonconcept gebouwd wordt in Koekange (De Wolden). Lighthouse Drenthe heeft een ontwerpwedstrijd uitgeschreven voor studenten van het mbo en het hbo met het doel in groepsverband een starterswoning te ontwerpen voor het dorp Koekange in de gemeente De Wolden die maximaal € 120.000,- euro v.o.n. mag kosten, waarin duurzame (recyclebare) materialen worden gebruikt en die voldoet aan de geldende wet- en regelgeving (Bouwbesluit). Op 2 juni 2008 is de winnaar bekendgemaakt, 3A Architecten (4e jaars mbo-studenten van het Deltion College uit Zwolle). Het winnende ontwerp wordt door Woningbouwvereniging Woonconcept gebouwd in Koekange.

3.5. Impuls wijk- en buurtvernieuwing

In februari 2008 zijn wij gestart met drie pilots (Nieuw-Buinen in Borger-Odoorn, Binnenvree in Coevorden en Oranjebuurt in Hogeveen), om meer kennis en inzicht te krijgen in de vraag hoe bewoners van wijken met een achterstand betrokken kunnen raken en blijven bij de vernieuwing van hun wijk (in sociaal, maatschappelijke en fysiek opzicht). Kenniscentrum STAMM CMO vertaalt de kennis en ervaringen die worden opgedaan in de pilots naar een algemene methodiek die breder kan worden toegepast en daarmee ook inzetbaar is in andere Drentse wijken en buurten. De pilots worden medio 2010 afgerond.

3.6. Ruimte voor experimentele architectuur en wonen op en aan water

Wij hebben besloten een pilot “wonen op water” te starten op drie voormalige zandwinlocaties (Politiegat Meppel, Brunstingerplas Beilen, Holtien Dwingeloo). Ten aanzien van Politiegat Meppel heeft eind 2008 een brainstormsessie plaatsgevonden om in kaart te brengen welke aspecten een rol spelen bij het wonen op dit water, wat de mogelijkheden van deze plas (programma) zijn en hoe een en ander ruimtelijk kan worden ingepast. In 2009 zal deze pilot worden voortgezet en zal gestart worden met de andere pilots, met het doel eind 2009 een algemeen beleid voor wonen op het water vast te stellen.

3.7. Integrale en duurzame gebiedsontwikkeling Assen-Zuid

Als uitvloeisel van de opgestelde structuurvisie voor de westelijke stadsrandzone van Assen en het voor Assen-Zuid opgestelde masterplan is in samenwerking met de gemeente Assen een notitie opgesteld voor de ontwikkeling van het bedrijventerrein Assen-Zuid. Deze notitie, die in juni 2008 gereedgemaakt is, dient als basis voor de verdere planontwikkeling (met als resultaat een (ontwerp)bestemmingsplan) door de gemeente Assen. De gebiedsontwikkeling Assen-Zuid maakt nu deel uit van het RSP-programma Florijnas Assen.

3.8. Uitbouw positie Beilen als substreekcentrum

Ambtelijk is samen met de gemeente Midden-Drenthe een ruimtelijke visie opgesteld met betrekking tot de kern Beilen, die als input dient voor de door de gemeente in 2009 op te stellen structuurvisie. De visie geeft antwoord op de vraag hoe Beilen zich kan positioneren als streekcentrum tussen Hogeveen en Assen en als kern binnen Midden-Drenthe. De visie is begin 2009 op bestuurlijk niveau besproken.

Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we eraan doen?		
Prioriteiten	Resultaten	Activiteiten 2008
3.1. Regie ruimtelijke opgaven en verkenning actief provinciaal grondbeleid	- Meer provinciale regie op ruimtelijke processen, gebiedsgerichte ontwikkelingsprojecten en realisatie (rijks)doelen in landelijk gebied.	- Afstemming intensivering regiefunctie met decentrale overheden. - Verkenning mogelijkheden actief provinciaal grondbeleid.
3.2. Tegengaan (verdere) verrommeling landschap	- Meer op kwaliteit gerichte ruimtelijke en landschappelijke planvorming. - Invulling geven aan uitkomsten campagne “Kiek op Drenthe” (2006) en aanbevelingen symposium “Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe” (2007).	- Evaluatie Nota Landschap en effectiviteit omgevingsbeleid, introductie planvorming nieuwe stijl, opstellen nieuw beleidskader en uitvoeren pilot met nieuw instrumentarium. - ,Concretiseren kwaliteitsplatform, landschapsfonds en landschapsdesk. - In kader omgevingsbalans proefopzet maken voor landschapsmonitoring.

Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we eraan doen?		
Prioriteiten	Resultaten	Activiteiten 2008
<p>3.3. Verbeteren kwaliteit woningvoorraad</p> <p>Bevorderen duurzaam bouwen, energiebesparing en toepassing nieuwe energiealternatieven.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Duurzame wijk van minimaal 100 woningen, die vanuit duurzaam bouwen, woonkwaliteit, stedenbouwkundige opzet, waterhuishouding, mobiliteit, gezonde leefomgeving en milieutechniek het meest vergaand is in Nederland. 	<ul style="list-style-type: none"> - Planvorming in samenwerking met gemeente en/of woningbouwcorporatie en ontwikkelaar.
<p>3.4. Meer balans tussen vraag en aanbod op woningmarkt</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Realisatie 100 woningen per jaar voor starters. - Ontwikkelen nieuwe woonwijk, gericht op ouderenzorg. 	<ul style="list-style-type: none"> - Uitschrijven van prijsvraag om starterswoning voor € 100.000,- bouwkosten te ontwerpen. - Samen met gemeente (en/of woningbouwcorporatie) en zorgontwikkelaar ontwikkelen van woon-zorgconcept.
<p>3.5. Impuls wijk- en buurtvernieuwing</p> <p>3.6. Ruimte voor experimentele architectuur en wonen op en aan water</p> <p>3.7. Integrale en duurzame gebiedsontwikkeling Assen-Zuid</p> <p>3.8. Uitbouw positie Beilen als substreekcentrum</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Functionele, fysieke en sociale kwaliteits-slag voor 3 aandachtswijken: <ul style="list-style-type: none"> - 2 in steden en 1 in plattelandsgemeente. - Introductie van aantal aansprekende vormen van woningbouw in/op/aan water, met aandacht voor architectuur, duurzaamheid en inpassing in landschap. - Onderzoek naar vormen van compensatie (natuur, landschap, sociaaleconomisch, recreatief en waterhuishoudkundig) als maatschappelijke tegenprestatie. - Versterking ruimtelijke en economische structuur Nationaal stedelijk netwerk Groningen - Assen. - Verbetering bereikbaarheid Assen. - Versterken positie Beilen als substreekcentrum met goede verbindingen (bereikbaarheid, landschappelijk en recreatief) naar Drents Plateau. 	<ul style="list-style-type: none"> - Selectie meest (sociale) aandachtswijken en opstellen actieprogramma's. - Deelname aan 3 initiatieven (waaronder gebiedsontwikkeling vaarweg Erica - Ter Apel), waarbij gehele spectrum van architectuur, inpassing en compensatie aan de orde komt. - Uitwerken in deelplannen van in Masterplan Assen-Zuid vastgelegde visie: <ul style="list-style-type: none"> - ontwikkeling toeristisch-recreatieve westrand in aansluiting op TT-circuit en TT-world - aanleg hoogwaardig bedrijvenpark bij knooppunt A28/N33, gericht op concept Energy Valley, Sensor Universe en zorgsector - integraal ontsluitingsprofiel, met aansluitingen op hoofdwegennet en nieuw NS-station/ov-knooppunt (concept Kolibri) - Opstellen langetermijnvisie en maatregelenprogramma, inclusief woonopgave.

Wat is er aan de prioriteiten van 2008 gedaan en wat is er bereikt?

Prioriteiten	Resultaten	Activiteiten 2008
3.1. Regie ruimtelijke opgaven en verkenning actief provinciaal grondbeleid	- Voorbereidingen voor de verkenning zijn getroffen.	- DLG zal een actieve rol hierbij gaan vervullen.
3.2. Tegengaan (verdere) verrommeling landschap	- Aan Emmen en Noordenveld is subsidie verstrekt voor het concreet aanpakken van verrommelde situaties.	- In oktober 2008 hebben wij besloten een Samenwerkings-verband Mooi Drenthe in te stellen. - Er zijn twee kwartiermakers aangesteld met het doel de samenwerking van overheden en maatschappelijke organisaties tot stand te brengen.
3.3. Verbeteren kwaliteit woningvoorraad - Bevorderen duurzaam bouwen, energiebesparing en toepassing nieuwe energiealternatieven	- Subsidietoekenning aan de gemeenten Tynaarlo en Midden-Drenthe ten behoeve van het realiseren van extreem duurzame wijken.	- Wij hebben de gemeente Tynaarlo en Midden-Drenthe ondersteund in hun plannen tot het realiseren van extreem duurzame wijken.
3.4. Meer balans tussen vraag en aanbod op woningmarkt	- Ontwerp van een starters-woning van maximaal € 120.000,- v.o.n. die door Woonconcept gebouwd wordt in Koekange.	- Lighthouse Drenthe heeft een ontwerpwedstrijd uitgeschreven voor studenten van het mbo en het hbo met het doel in groepsverband een starterswoning te ontwerpen voor het dorp Koekange in de gemeente De Wolden.
3.5. Impuls wijk- en buurtvernieuwing	- De pilots worden medio 2010 afgerond.	- Start van drie pilots (Nieuw-Buinen in Borger-Odoorn, Binnenvree in Coevorden en Oranjebuurt in Hoogeveen).
3.6. Ruimte voor experimentele architectuur en wonen op en aan het water	- Start pilot Politiegat Meppel.	- Eind 2008 heeft een brainstormsessie plaatsgevonden. In 2009 zal deze pilot worden voortgezet en zal gestart worden met de andere pilots.
3.7. Integrale en duurzame gebiedsontwikkeling Assen-Zuid	- Het Masterplan Assen-Zuid als basis voor nadere uitwerkingen.	- Samen met de gemeente Assen (ambtelijk) is een notitie opgesteld voor de ontwikkeling van het bedrijventerrein Assen-Zuid.
3.8. Uitbouw positie Beilen als substreekcentrum	- Notitie "Visie op Beilen".	- Op ambtelijk niveau heeft de provincie samen met de gemeente Midden-Drenthe een ruimtelijke visie opgesteld met betrekking tot de kern Beilen.

P-3.5 Stedelijke ontwikkeling

Prioriteiten uit Begroting 2008

3.9. Attractieve steden

Uitgangspunt is voortzetting van het beleid van concentratie van wonen en werken in en om de steden. Het leidt tot betere benutting van de (OV-)infrastructuur en stedelijke voorzieningen en meer onderlinge synergie tussen economische activiteiten. Belangrijk bijkomend effect is de afnemende ruimtedruk op het kwetsbare Drentse Plateau en betere kansen voor behoud en versterking van de Drentse kernwaarden. Samen met de steden wordt een algemene agenda voor stedelijke ontwikkeling opgesteld. Op basis daarvan worden ontwikkelagenda's per stad ontworpen. Deze richten zich op de belangrijke projecten voor de korte en middellange termijn, zoals specifieke woonprojecten, bereikbaarheid, centrumvoorzieningen, (revitalisering) bedrijventerreinen, clustervorming bedrijven, (integrale) gebiedsontwikkeling (b.v. centrumplannen en vaarweg Erica-Ter Apel). Begin 2008 worden met de steden afspraken gemaakt over de agenda's, de gezamenlijke uitvoeringsorganisatie en de uitwerkingsplannen. De uitvoering van de maatregelen en projecten vindt plaats in de periode 2008 t/m 2011. Besluitvorming over eventuele provinciale bijdragen in maatregelen en projecten loop via het Stimuleringsfonds Drentse projecten. Wij voeren periodiek overleg met de steden over de voortgang van de ontwikkelagenda's.

3.10. Verplaatsing dierentuin en theater Emmen naar Noordbargeres

Verplaatsing van de dierentuin in combinatie met nieuwbouw van het theater en herontwikkeling van de vrijkomende centrumlocaties vormt een centraal onderdeel van de stadsagenda van Emmen. Wij staan in beginsel positief tegenover dit grootschalige en samenhangende ontwikkelproject. Het kan een belangrijke impuls betekenen voor de verdere economische en toeristische ontwikkeling van de stad Emmen. De gemeente is leidend bij de verdere planvorming. De stadsagenda is ook onderwerp van overleg met het ministerie van VROM, om rijksmiddelen beschikbaar te krijgen voor de ontwikkeling van de regio. De periode 2007 t/m 2009 wordt gebruikt voor gezamenlijke planontwikkeling, ruimtelijke ordeningstraject, financieringsplan en mobiliseren van derden. De investeringen zijn voorzien vanaf 2010.

P-3.5 Stedelijke ontwikkeling

3.9. *Attractieve Steden*

In 2008 is overleg gevoerd met de Drentse steden over hun stedelijke ontwikkeling. Deze gesprekken zijn gevoerd in het licht van diverse programma's en ontwikkelingen. Hierbij valt te denken aan het RSP-programma, verstedelijkingsafspraken regiovisie Groningen - Assen, ontwikkeling Zuidas, gesprekken met Hoogeveen over de centrumontwikkeling, gesprekken met Meppel over de ontwikkeling als multimodale poort etc. Omdat de diverse gesprekken langer hebben geduurd dan oorspronkelijk was voorzien, hebben zij voor 2008 nog niet geleid tot vastgestelde ontwikkelagenda's per stad. Gelet op de stand van het overleg zullen besluiten in de eerste helft van 2009 wel genomen kunnen worden.

3.10. *Verplaatsing dierentuin en theater Emmen naar Noordbargeres*

Door de raad van Emmen is in december 2008 besloten tot de verplaatsing van de dierentuin naar Noordbargeres, inclusief de realisatie van een theater en de herontwikkeling van de oude dierentuinlocatie. Intensief overleg is gevoerd met de gemeente Emmen over de verplaatsing van de dierentuin naar Noordbargeres c.a. Dit overleg is gevoerd tegen de achtergrond van provinciale subsidietoekenning voor dit project als ook tegen de achtergrond van de provinciale ruimtelijke belangen (Omgevingsbeleid) bij deze majeure ontwikkeling.

Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we eraan doen?		
Prioriteiten	Resultaten	Activiteiten 2008
3.9. Attractieve steden	<p>Algemene ontwikkelagenda:</p> <ul style="list-style-type: none"> - beter profileren Drenthe en Drentse steden - groene ruimte beter gebruiken bij stedelijke ontwikkeling: toegankelijkheid en woonkwaliteit - investeren in kwaliteit woonmilie's; - wijkontwikkeling vanuit Drentse waarden - revitaliseren en ontwikkelen bedrijventerreinen - stedelijke ontwikkeling afstemmen op beleid klimaat- en energie - stedelijke voorzieningen meer benutten <p>Specifiek: Per stad samenwerken bij planvorming en realisatie speerpunten ontwikkeling.</p>	<p>Uitvoeren algemene ontwikkelagenda.</p> <p>Uitvoeren agenda per stad.</p>
3.10. Verplaatsing dierentuin en theater Emmen naar Noordbargeres	<p>Impuls kwaliteit stedelijke en toeristisch-recreatieve voorzieningen door geïntegreerde planvorming en uitvoering nieuwbouw. Verplaatsing maakt ook belangrijke impuls mogelijk herontwikkeling stadscentrum.</p>	<p>Samenwerkingsverband met Emmen voor planvorming (2008), planuitwerking (2008-2009) en realisatie project (2010 en volgende jaren).</p>

Wat is er aan de prioriteiten van 2008 gedaan en wat is er bereikt?		
Prioriteiten	Resultaten	Activiteiten 2008
3.9. Attractieve steden	<p>Concept-verstedelijkings-afspraken; concept-afspraken/stedelijke programma's in het kader van RSP.</p>	<p>In 2008 is overleg gevoerd met de Drentse steden over hun stedelijke ontwikkeling.</p>
3.10. Verplaatsing dierentuin en theater Emmen naar Noordbargeres	<p>Besluit in december 2008 (door de raad van Emmen) tot verplaatsing van de dierentuin naar Noordbargeres.</p>	<p>Intensief overleg is gevoerd met de gemeente Emmen.</p>

Financieel overzicht prioriteiten

Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid	1 Realisatie 2007	2 Primitieve begroting 2008	3 Begroting 2008 na wijziging	4 Realisatie 2008	(3-4) Verschil
P3.02 Tegengaan (verdere) verrommeling landschap	14.700	604.500	204.500	199.001	5.499
P3.06 Experimentele architectuur en wonen op en aan het water	0	0	0	0	0
P3.11 Investeringsnota Verkeer en Vervoer	0	0	0	0	0
Totaal prioriteiten	14.700	604.500	204.500	199.001	5.499

Er zijn geen afwijkingen groter dan € 50.000,--.

Wat hebben we nog meer gedaan?

P-3.0 Verkeer

In de Jaarverslagen PUP 2007 en 2008 is en wordt een volledig overzicht gegeven van de activiteiten van zowel de provincie als de partners. Het jaarverslag PUP geeft een overzicht van de realisatie van de Drentse projecten op het gebied van infrastructuur, gedragsbeïnvloeding en verkeershandhaving.

Noemenswaard hier zijn de evaluatie en actualisatie van de Convenanten Bereikbaarheid met gemeenten. De wens is uitgesproken deze samenwerking ook na 2008 voort te zetten.

Voor wat betreft het monitoren van het beleid wordt jaarlijks in SNN-verband de Monitor Verkeer en Vervoer opgesteld. Voor de periode 2000-2005 is een Beleidseffectrapportage gemaakt. De Noordelijke Rekenkamer (NRK) heeft in 2007 een onderzoek gedaan naar het mobiliteitsbeleid. Met de begroting 2008 is een eerste aanzet gedaan op de aanbeveling een relatie te leggen tussen de doelstellingen, maatregelen en middelen. Ook hierin zal uitwerking worden gegeven aan de aanbevelingen van de NRK.

Met het rijk is in aanvulling op het Meerjarenprogramma infrastructuur, ruimte en transport (MIRT), een Samenwerkingsagenda Noord-Nederland opgesteld. De in het kader van netwerk-analyses gestarte samenwerking in de regio wordt hiermee voortgezet.

Op het gebied van gedragsbeïnvloeding is het Drents Verkeersveiligheidslabel te noemen. De 25e school is van het Verkeers- en Vervoersberaad Drenthe (VVBD) "Keurmerk" voorzien. Wij zijn inmiddels met ruim 100 scholen in gesprek aan de DVL-criteria te voldoen.

Door de politie is in nauwe samenwerking met de provincie een landelijk voorbeeldprogramma, onder de noemer "informatiegericht verkeerstoezicht", gestart gericht op handhaving op locaties die er uitspringen qua snelheid in relatie met ongevallen.

P-3.1 Beheer en onderhoud wegen

Naast het reguliere onderhoud heeft de afdeling Wegen en Kanalen in 2008 de N34 tussen Gieten en Borger gereconstrueerd en de kruisingen ongelijkvloers gemaakt. Ook is de aanleg van de rondweg om Nieuw-Amsterdam (Vierslagen) gereedgekomen. Bij alle projecten wordt zo nodig rekening gehouden met de EHS of worden werken in het kader van de EHS uitgevoerd. Onder andere wordt tussen Peize en Peizermade in de N372 brug De Gouwe aangelegd en zijn wij betrokken bij de voorbereidingen van 2 ecoducten in de N48 bij Zuidwolde.

P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen

De ontwikkeling van een passantenhaven nabij Dieverbrug is in 2008 verder uitgewerkt en zal in 2009 worden gerealiseerd.

P-3.3 Vervoer

In de Jaarverslagen PUP 2007 en 2008 is en wordt een volledig overzicht gegeven van de activiteiten van zowel de provincie als de partners. Het jaarverslag PUP geeft een overzicht van de realisatie van de Drentse projecten op het gebied van infrastructuur, gedragsbeïnvloeding en verkeershandhaving.

Noemenswaard hier is dat er met de minister van Verkeer en Waterstaat afspraken zijn gemaakt over het toegankelijk maken van haltes. Alle Drentse gemeenten werken hieraan mee. Ook is het halteplan Drenthe uitgevoerd. Bij dit plan krijgen alle abri's een uniforme uitstraling.

In het kader van het convenant Bereikbaarheid zijn in Assen de ov-knooppunten bij Marsdijk en Kloosterveen gerealiseerd. Het ov-knooppunt bij Borger is klaar en het knooppunt bij Gieten is in voorbereiding.

Met het OV bureau zijn afspraken over de lopende exploitatie en verbeteringen hierin gemaakt. In het Jaarsverslag van het OV bureau wordt hier nader op ingegaan.

Samen met Assen is gestart met de realisatie van een Reizigersinformatiesysteem in het kader van het mobiliteitsmanagement. Ook in het Nationaal Stedelijk Netwerk Groningen-Assen is hiervoor een eerste verkenning gemaakt.

Tussen de provincies Drenthe en Groningen, de desbetreffende gemeenten in die provincies en het bedrijfsleven is een intentieverklaring ondertekend over de ontwikkeling van stedelijke distributiecentra. Ook zijn samen met het bedrijfsleven in SNN verband safety scans bij ca 20 bedrijven uitgevoerd.

Met het OV bureau zijn afspraken gemaakt over de herbeschikking van de exploitatiemiddelen. Deze zijn ontstaan door hogere kaartverkoopinkomsten in verband met meer reizigers. De overname van de treindienst Zwolle-Emmen door de provincies Drenthe en Overijssel is een belangrijke nieuwe ontwikkeling voor de provincie.

Om het goederenvervoer over water te faciliteren is op verzoek van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat in het voorjaar van 2008 een netwerkanalyse vaarwegen uitgevoerd. In het najaarsoverleg zijn afspraken gemaakt over een aantal uit te voeren quick-wins.

Wat heeft het gekost?

Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid

	Product/prioriteit	1 Realisatie 2007	2 Primitieve begroting 2008	3 Begroting 2008 na wijziging	4 Realisatie 2008	(3-4) Verschil
Lasten	Prioriteiten	14.700	604.500	204.500	199.001	5.499
	P-3.0 Verkeer	20.989.565	24.704.920	22.945.683	20.466.521	2.479.162
	P-3.1 Beheer en onderhoud wegen	11.421.867	9.860.410	10.138.929	10.559.246	-420.317
	P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen	9.896.631	5.853.401	15.081.294	12.332.766	2.748.528
	P-3.3 Vervoer	29.890.008	18.877.334	24.862.998	24.308.652	554.346
	P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting	1.428.222	1.521.613	2.131.590	2.057.089	74.501
	P-3.5 Stedelijke ontwikkeling	7.002.515	3.087.794	3.698.946	1.928.701	1.770.245
	Apparaatskosten	12.188.674	0	0	0	0
	Totaal	92.832.182	64.509.972	79.063.940	71.851.977	7.211.963
Baten	Prioriteiten	0	0	0	0	0
	P-3.0 Verkeer	7.452.722	18.323.558	7.824.988	5.988.603	1.836.385
	P-3.1 Beheer en onderhoud wegen	1.721.261	48.720	456.275	939.828	-483.553
	P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen	6.456.386	4.752.256	10.070.400	10.364.819	-294.419
	P-3.3 Vervoer	29.262.428	18.480.000	24.355.664	23.464.065	891.599
	P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting	22.383	0	0	9.334	-9.334
	P-3.5 Stedelijke ontwikkeling	4.692.230	3.055.178	3.104.440	1.781.092	1.323.348
	Totaal	49.607.410	44.659.712	45.811.767	42.547.740	3.264.027
Saldo		43.224.772	19.850.260	33.252.173	29.304.237	3.947.936

Toelichting

Saldo programma	3.947.936
Bestemming resultaat reserves bij programma	
Reserve Investerings verkeer en vervoer	5.935
Reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34	-1.140.698
Reserve vaarverbinding Erica - Ter Apel	-544.488
Reserve beheer vaarweg Meppel - De Punt	-1.818.090
Totaal	-3.497.341
Resultaat programma na bestemming reserves	450.595

Toelichting op verschillen begroting en rekening

P-3.0 Verkeer

De circa € 2,5 miljoen verschil tussen begrote en gerealiseerde lasten wordt voornamelijk veroorzaakt door de manier van verrekening van BDU-projecten en de afrekening van de inmiddels opgeleverde reconstructie van de N34.

In de begroting zijn voor de BDU de verplichtingen opgenomen voor de uitvoering van projecten in 2008 en later. Bij realisatie gaat het om de afrekening van projecten die in de periode tot en met 2008 zijn uitgevoerd. Er is in de laatste maanden bij de afrekening met een externe oorzaak een verschil van ca € 1,4 miljoen zichtbaar geworden door het goedkoper uitvallen van projecten dan wel dat projecten niet zijn doorgegaan. De herinrichting van de Stationsweg in Zuidlaren kent bijvoorbeeld een meevaller van € 200.000,--. Door een ander tracé van het kanaal Erica-Ter Apel gaan twee projecten van de gemeente Emmen van elk € 125.000,-- niet door. De maatregelen aan de Bentheimerbrug bij Coevorden zijn uitgesteld omdat bij de voorbereiding bleek dat de reconstructie slechter was dan voorzien. Het gaat om een bedrag van € 375.000,--. De wijzigingen waren niet eerder te voorzien en dus niet eerder beïnvloedbaar. Deze bedragen vloeien terug naar de BDU middelen, hierdoor wijken de gerealiseerde inkomsten met ruim € 1,8 miljoen af van de begroting en worden later weer ingezet voor nieuwe projecten en blijven daarmee een bijdrage leveren aan de doelen op het gebied van bereikbaarheid en verkeersveiligheid.

Bij de N34 gaat het om ca € 1,1 miljoen verschil tussen begrote lasten en werkelijke lasten. De eerste fase van de N34 tussen Gieten en Borger is volgens planning in december 2008 opgeleverd. De financiële afrekening met de aannemer loopt vanwege de complexiteit van het project een paar maanden door en is te zien als een externe oorzaak. Hierdoor is ook vooralsnog € 238.000,-- minder dan geraamde inkomsten ontvangen. Voorgesteld wordt het saldo van € 1.141.000,-- van deze bedragen ten gunste van de Reserve achterstallig onderhoud en verbeteringswerken N34 te brengen. In 2009 zal worden afgerekend. De doelstellingen van het project zijn gerealiseerd

P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen

Er is een voordeel van ruim € 2,7 miljoen op de lasten. Dit wordt verklaard doordat er vertragen in projecten zijn opgetreden. Uitvoering van een groot baggerproject tussen Assen en Smilde in de winterperiode loopt door in 2009. Hierdoor is er een ogenschijnlijk voordeel van € 900.000,--. Doordat het baggerproject veel voorbereiding heeft gekost, is in samenhang met het project ook een aantal kleinere onderhoudsprojecten voor totaal € 700.000,-- mee doorgeschoven naar 2009. Genoemde bedragen vloeien naar de bestemmingsreserve en zullen in 2009 weer aan de reserve onttrokken moeten worden.

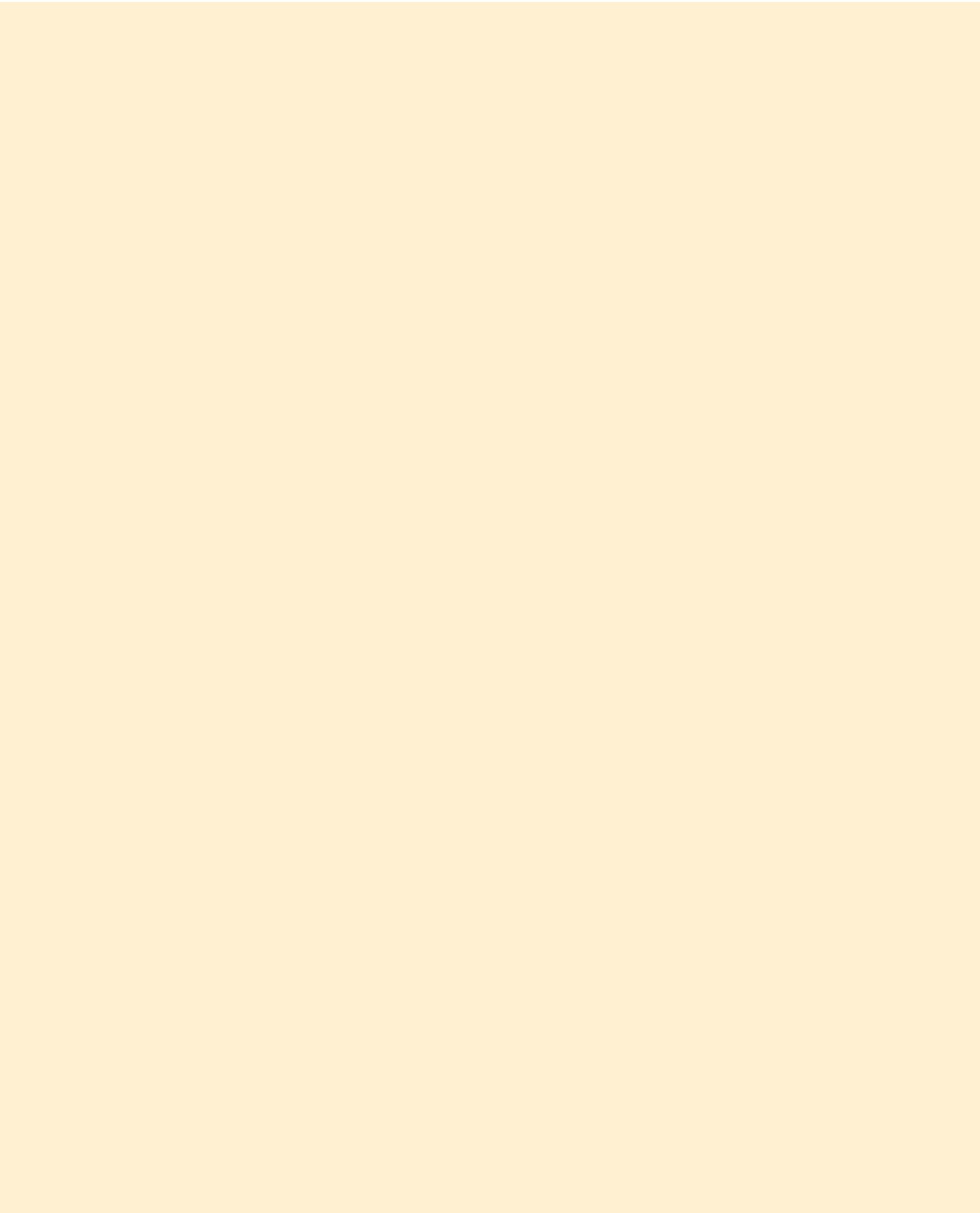

Een landelijke weg in Noord Drenthe (60 kilometerzone)

Doordat het project Afstandbediening van de objecten op de Hoogeveensche Vaart in de voorfase enige vertraging heeft opgelopen, zal het in 2009 worden afgerond. Het hierdoor ontstane ogenschijnlijke voordeel van € 220.000,-- zal in 2009 weer nodig zijn. Daarnaast is het oeverproject van het Afwateringskanaal in combinatie met de vervanging van de damwand van de Coevorder Stadsgracht door de eigenaar hiervan in verband met de afstemming met de gebruikers uitgesteld naar 2009. Het budget van € 126.000,-- zal hierdoor in 2009 nodig zijn.

P-3.5 Stedelijke ontwikkeling

Oorzaak van onderbesteding is intern gerelateerd. De onderbesteding op het product stedelijke ontwikkeling wordt enerzijds verklaard door het achterblijven van de uitgave van de middelen van ISV II bij de raming. Dit is veroorzaakt door het feit dat er ambtelijk vertraging is opgetreden bij de uitbetaling van de middelen die voor eind 2008 geraamd waren. Deze zullen zo spoedig mogelijk in 2009 alsnog worden uitbetaald zodat weer in de pas gelopen wordt met het betalingsritme dat met de desbetreffende gemeenten bij het destijds toekennen van de middelen op basis van de ingediende projecten is overeengekomen. Voor het goede begrip wordt opgemerkt dat door de opgetreden vertraging in de uitbetaling van de middelen de doelstellingen van ISV II niet onder druk zijn komen te staan. Anderzijds wordt de onderbesteding verklaard door meevallers bij de definitieve afrekening met gemeenten van projecten die vielen onder de Wet op de stads- en dorpsvernieuwing (STADO)-geldten). Een deel van deze overgebleven STADO-gelden is in 2008 aangewend om gemeenten te compenseren voor de netteringsoperatie die het rijk voor ISV II heeft uitgevoerd. Het restant van deze geldten, ruim € 427.000,-- is, anders dan is toegezegd in de brief "errata begroting 2009", niet in 2008 besteed. Hiervan wordt voorgesteld deze over te hevelen. Gemeenten zullen gevraagd worden om nieuwe projecten in te dienen die passen binnen de doelstellingen van ISV.

Programma 4

Kennis wérkt

Cicero-gebouw in Assen

Programma 4 Kennis wérkt

Missie

Niemand aan de kant! Zeker niet bij opleiding en werk. Alle talenten in Drenthe worden benut, zodat iedereen deelneemt aan onderwijs, arbeidsmarkt of samenleving. De provincie Drenthe zet zich in voor een integrale ketenbenadering met koppelingen tussen jeugdzorg, onderwijs, arbeidsmarkt en innovatie. Waarbij de Drentse economie zich ontwikkelt tot een duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie. Met kansrijke sectoren die passen bij het profiel van Drenthe. Maar ook met aandacht voor de internationale context waarin Drenthe opereert. Voor welvaart én welzijn van alle inwoners van deze provincie!

Belangrijkste resultaten

In 2008 is door uw staten tot nu toe € 9,5 miljoen aan cofinanciering beschikbaar gesteld (via de reserve Versterking economische structuur), waaronder € 3 miljoen via de Voorjaarsnota 2008. Dit bedrag zal in 2008 geheel gecommiteerd zijn in projecten. De belangrijkste hiervan zijn tot nu toe:

het Drents innovatief actieprogramma (€ 3 miljoen voor de periode 2008-2010, project gestart, aangevraagde SNN-subsidie goedgekeurd)

de Subsidieregeling toerisme natuurlijk (STINAT; € 4,5 miljoen voor de periode 2008-2010, project gestart, aangevraagde SNN-subsidie nog te bekrachtigen door DB-SNN in oktober 2008)

Sensor Universe (€ 1,3 miljoen, project gestart, aangevraagde SNN-subsidie goedgekeurd)

Wat waren onze doelen en wat hebben we gerealiseerd?

P-4.0 Economie

Doelen vanuit de begroting 2008 (per product/deelproduct)

Een duurzame economische ontwikkeling die zich manifesteert in een relatieve werkgelegenheids groei die minimaal gelijk is aan de nationale stijging en een verkleining van de inkomensachterstand van de Drentse burger.

Indicatoren

Aantal arbeidsplaatsen (streefwaarde: procentuele groei in Drenthe > dan de nationale groei).

Werkloosheidspercentage (streefwaarde: verkleining van het verschil met het nationale werkloosheidspercentage; het verschil is 1,7%-punt, het werkloosheidspercentage in Drenthe is 10,5 (gemiddelde 2003-2006).

Besteedbaar inkomen per hoofd van de bevolking (streefwaarde: het terugbrengen van de achterstand; deze achterstand bedraagt 5,5%; het besteedbaar inkomen per hoofd van de bevolking in Drenthe is € 11.600,-- (gemiddelde 2003-2004).

P-4.0 Economie

Het doel is een duurzame economische ontwikkeling die zich manifesteert in een relatieve werkgelegenheids groei die minimaal gelijk is aan de nationale stijging en een verkleining van de inkomensachterstand van de Drentse burger. Dit is een doel met een lange horizon. De benodigde macro-economische cijfers komen bovendien met een vertraging van soms wel twee jaar beschikbaar. In het kader van deze rapportage kan daarom nog niet worden gerapporteerd over de exacte stand van zaken in relatie tot de genoemde indicatoren. Wel kan worden

verwezen naar de resultaten die de afgelopen jaren zijn behaald (zie hierna). Het is aannemelijk dat deze resultaten bijdragen aan het behalen van dit doel.

P-4.1 Toerisme en recreatie
Doelen vanuit de begroting 2008 (per product/deelproduct)
Kwaliteitsverbetering en verbreding van het toeristische aanbod en een bevordering van het gebruik daarvan. Dit om een bovengemiddelde ontwikkeling van de toeristische bestedingen in Drenthe te realiseren.
<i>Indicator</i>
Toeristische bestedingen/marktaandeel in verblijfstoerisme (streefwaarde: vergroting van het marktaandeel toeristische overnachtingen; bedroeg 6,4% tijdens afgelopen collegeperiode)

P-4.1 Toerisme en recreatie

Ook hier geldt dat cijfers over marktaandelen over een langere periode moeten worden gezien en vertraagd beschikbaar komen. waardoor rapportage over de stand van zaken aan de hand van de genoemde indicator niet mogelijk is. Hieronder worden concrete resultaten benoemd die moeten bijdragen aan het behalen van de grotere marktaandelen.

P-4.2 Landbouw
Doelen vanuit de begroting 2008 (per product/deelproduct)
Vernieuwing en versterking van een maatschappelijk verantwoord, markt- en ketengericht agrocluster in Drenthe met behoud of toename van de werkgelegenheid.
Verbetering economisch perspectief agrarische sector.
<i>Indicator</i>
Bruto regionaal product landbouw (streefwaarde: Drents groeipercentage > dan het nationale groeipercentage in de sector landbouw)

P-4.2 Landbouw

Wat geldt voor de onderdelen economie en toerisme geldt ook voor Landbouw. De cijfers komen vertraagd beschikbaar. Wel kan worden gerapporteerd dat de geplande acties die een bijdrage moeten leveren aan het behalen van de gestelde doelen zijn uitgevoerd. Een nadere uiteenzetting van deze acties in 2008 wordt hieronder gegeven.

Baten en lasten programma

	Lasten	Baten
Programma 4 Kennis werkt	6.385.848 	18.895.338
Overige programma's	236.728.054	231.958.084

Programma 4 Kennis wérkt	1 Realisatie 2007	2 Primitieve begroting 2008	3 Begroting 2008 na wijziging	4 Realisatie 2008	(3-4) Verschil
Totaal lasten	8.362.928	5.993.506	6.524.410	6.385.848	138.562
Apparaatskosten	3.040.625	0	0	0	0
Totaal baten	31.428.666	7.328.670	9.703.526	18.895.338	-9.191.812
Saldo	-20.025.112	-1.335.164	-3.179.116	-12.509.491	9.330.375

Ontwikkelingen

P-4.0 Economie

Ontwikkelingen uit de begroting 2008

Vanaf 1 januari 2007 zijn drie nieuwe programma's gestart:

1. Koers Noord (dit is een uitwerking van het Pieken in de Delta-programma voor Noord-Nederland 2007-2010 en is samen met het Ministerie van Economische Zaken ontwikkeld)
2. Operationeel Programma EFRO Noord-Nederland 2007-2013 (Europees programma voor regionale ontwikkeling).
3. Operationeel Programma ETS (Europees programma, ook bekend als INTERREG)

Deze programma's vormen het beleidskader voor de komende jaren voor een groot deel van de economische ontwikkeling van Noord-Nederland. De focus van de nieuwe programma's is duidelijk een andere dan in het verleden die van ISP en Kompas. In het bijzonder staat centraal de bevordering van innovatie in het bedrijfsleven en de daarvoor benodigde versterking van het onderwijs en de kennisinfrastructuur. In tegenstelling tot vroeger zijn voorwaarden-scheppend beleid (denk bijvoorbeeld aan de aanleg van nieuwe bedrijventerreinen) en investeringsbevordering in de nieuwe programma's slechts (zeer) beperkt mogelijk. Ook de doelgroep van de nieuwe programma's is een andere en is verschoven van gemeenten en intermediairs (NOM, Syntens en Kamer van Koophandel) naar bedrijfsleven en onderwijs- en kennisinstellingen. De focus ligt op de benoemde thema's in het Drents uitvoeringskader SNN-programma's 2007-2013, zoals Energie, Sensor Universe, Water en Agribusiness.

P-4.0 Economie

In 2008 is door uw staten € 9,5 miljoen aan cofinanciering beschikbaar gesteld (via de reserve Versterking Economische Structuur), waaronder € 3 miljoen via de VJN2008. Dit bedrag is in 2008 geheel geëncmitteerd in projecten. De belangrijkste projecten zijn het Drents innovatief actieprogramma (€ 3 miljoen voor de periode 2008-2010), de Subsidieregeling toerisme natuurlijk (STINAT; € 4,5 miljoen voor de periode 2008-2010) en Sensor Universe (€ 1,3 miljoen). Voor alle drie de projecten is inmiddels ook de aangevraagde SNN-subsidie goedgekeurd. De projecten zijn inmiddels gestart.

De inzet van de middelen wordt de komende jaren nog meer gericht op de sterktes van Drenthe, waaronder Sensor Universe, toerisme, Energy valley, klimaat en energie en agribusiness. Kansen die zich voordoen op andere thema's zullen daarbij niet worden genegeerd. Dat de Drentse sterktes voldoende mogelijkheden bieden om een proportioneel deel van de beschikbare middelen uit SNN-programma's naar Drenthe te halen, blijkt uit het grote aantal projecten dat momenteel in ontwikkeling is. Die ontwikkeling gebeurt samen met kennisinstellingen en MKB-bedrijven. Het eerste grote project waarover u zult worden geïnformeerd zal waarschijnlijk Sensor City zijn. Een subsidieaanvraag voor dit project bij SNN is in voorbereiding.

P-4.1 Toerisme en recreatie

Recreatie en toerisme is van economisch groot belang in Drenthe, 1 op de 11 banen in Drenthe is te herleiden tot deze sector. Een sterke toeristisch-recreatieve sector is niet alleen van belang voor de economische ontwikkeling van Drenthe, maar heeft ook effecten op de leefbaarheid

Dit is de plek waar ik
besloot Drenthepreneur
te worden

Marketing Drenthe Dr. Noordlaan 5, Postbus 304, 9400 AH Assen
T (0592) 33 69 68, F (0592) 33 69 50, www.marketingdrenthe.nl

Een van de acties van Marketing Drenthe

van het platteland en is van invloed op vestigingsvoorwaarden voor het bedrijfsleven en het woonklimaat.

De toerist wordt kritischer, de behoeften worden specifiek. Om serieus mee te kunnen spelen op de (binnenlandse) toeristische markt moet Drenthe zich verder ontwikkelen, het bestaande aanbod van verblijf- en dagrecreatie en de huidige toeristisch-recreatieve infrastructuur moet kwalitatief verbeterd en vernieuwd worden. Er moet een focus komen op de diversiteit en kwaliteit van het Drentse toeristische product, niet te veel 'meer van hetzelfde'. Nieuwe ontwikkelingen moeten een toegevoegde waarde hebben op het bestaande toeristische product. Het aantrekkelijke landschap en de natuur en cultuur(historie) zijn daarbij belangrijke waarden, die volop versterkt en benut kunnen worden.

P-4.2 Landbouw

Ontwikkelingen uit de begroting 2008

Door de hervorming van het Europese landbouwbeleid staan onze belangrijkste agroclusters (zuivel, suiker en zetmeel) onder druk. De agrarische productie zal moeten voldoen aan tal van maatschappelijke eisen op het gebied van voedselveiligheid en -kwaliteit, dierenwelzijn en milieu. De verwachting is dat ook het EU-beleid ten aanzien van natuur (Natura 2000), bodem en de uitwerking van de Kaderrichtlijn Water grote gevolgen zullen hebben voor de bedrijfsvoering op primaire bedrijven.

P-4.2 Landbouw

Belangrijke beleidsontwikkeling op het gebied van landbouw is de in september 2008 door het kabinet opgestelde houtskoolschets waarin wordt aangegeven hoe zij het landbouwbeleid in Nederland vorm wil geven, gegeven de veranderingen in het Europese Gemeenschappelijk Landbouwbeleid. Op hoofdlijnen houdt de schets het volgende in:

1. stimuleren van een concurrerende en marktgerichte land- en tuinbouw en behoud en versterking van de huidige positie op zowel de interne als de wereldmarkt. Investerings in concurrentiekracht en duurzaamheid¹ zullen voornamelijk plaatsvinden door middel van kennis en innovatie en er komt een noodvoorziening ter voorkoming van ernstige marktverstoring na calamiteiten;
2. de directe ondersteuning van de land en tuinbouw wordt vervangen door een marktgerichte beloning van landbouwers en andere plattelandsondernemers met agrarische activiteiten die bijdragen aan maatschappelijke waarden (natuur, milieu, landschap, dierenwelzijn enz.);

3. het huidige onderscheid tussen de eerste (markt- en prijsbeleid) en tweede pijler (plattelandsbeleid) vervalt, er komt één plattelandsfonds voor in de plaats;
4. de randvoorwaarden en de financiering voor het nieuwe beleid komen in Europees verband tot stand, met ruimte voor nationaal en regionaal maatwerk. Een optie is om te kiezen voor gedeeltelijke nationale (co-)financiering. In bovengenoemde benadering ligt het voor de hand dat nationale en regionale overheden ook tenminste gedeeltelijk financiële verantwoordelijkheid dragen voor het beleid. Het aandeel van het GLB in de totale EU-begroting zal mede moeten worden bepaald in het licht van de ruimte die nodig is voor de financiering van de andere beleidsprioriteiten.

Deze houtskoolschets zal ook voor het Drentse agrocluster gevolgen gaan hebben.

Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?

P-4.0 Economie

Prioriteiten uit begroting 2008

4.1. Omvorming economie tot duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie

Drenthe kent een aantal kansrijke sectoren, zoals sensortechnologie, energie en de agribusiness. Zij vormen de kern van de economische inzet in de ontwikkeling naar een kenniseconomie. Op het gebied van de sensortechnologie staan wij voor een grote opgave en uitdaging om de economische potenties van een topinstituut als Astron verder te ontwikkelen en uit te bouwen in marktpotenties. In samenspraak met het bedrijfsleven worden initiatieven ontwikkeld om het ondernemerschap te bevorderen. Kennisontwikkeling, innovatie en internationale oriëntatie zijn daarbij belangrijke opgaven. Met het Drents Uitvoeringskader SNN-programma's 2007-2013 (Operationeel Programma EFRO, Interreg IV-a en Koers Noord) en het Drents Innovatief Actieprogramma (IAP) wordt nadere invulling gegeven aan het voorgaande. Gelet op de doelstellingen en de hoge ambities houden wij rekening met een substantiële financiële bijdrage gedurende de gehele looptijd van genoemde programma's. De besluitvorming hierover loopt via het Stimuleringsfonds Drentse projecten. Bij de ontwikkeling van bedrijventerreinen heeft duurzame revitalisering van bestaande terreinen en parkmanagement de hoogste prioriteit. De nota Bedrijventerreinen wordt geactualiseerd. De transitie van de Drentse economie naar een dynamische en innovatieve kenniseconomie krijgt verder vooral gestalte in samenhang met prioriteit 4.2.

4.2. Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt

Een goede kwantitatieve en kwalitatieve aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt is een basisvoorwaarde voor de transitie van de Drentse economie naar een internationaal georiënteerde kenniseconomie. Ontwikkelkansen worden gestimuleerd voor alle lagen van de bevolking, vooral in Zuidoost-Drenthe (inclusief regio Hoogeveen). De ketenaanpak (jeugdzorg - onderwijs - arbeidsmarkt - kennis) staat centraal. Deze aanpak wordt uitgewerkt in een nieuw meerjaren uitvoeringsprogramma "Kennis wérkt". Hiermee wordt voortgebouwd op het onderdeel Onderwijs en kennisinfrastructuur (OKI) van het project Werk, onderwijs en kennisinfrastructuur (WOK). Deze prioriteit moet worden beoordeeld in directe samenhang met de prioriteiten 2.2 en 2.3.

Samen met de gemeente Emmen en de Hogeschool Drenthe wordt een visie op het beroepsonderwijs in Drenthe opgesteld. Een nieuw project is het opzetten van vier leer-werkloketten. Een in te stellen Taakgroep Jeugdwerkloosheid brengt binnen een jaar advies uit over de aanpak van dit belangrijke thema. Technische beroepen en ambachtelijke opleidingen worden gestimuleerd via onder andere stageplaatsen. De provincie participeert in een Drents-Groningse website over arbeidsmarkt- en onderwijsgegevens.

Sociale innovatie op de werkvloer wordt gestimuleerd. Hierbij wordt gedacht aan bijvoorbeeld: flexibele werktijden, thuiswerken, arbeidsdeelname van gehandicapten en gedeeltelijk arbeids-ongeschikten. Deze aanpak krijgt ook aandacht op het schaalniveau van een bedrijventerrein, omdat de schaal van individuele ondernemingen soms te klein blijkt om sociale innovatie vorm te geven. Hiervoor werken wij samen met de verantwoordelijke partijen. De beleidsinspanningen sluiten aan bij de Kennis investeringsagenda Noord-Nederland (KIA) van het SNN. De rijksfinanciering hierin is nog onduidelijk. Een provinciale bijdrage is gewenst en zal qua besluitvorming lopen via het Stimuleringsfonds Drentse projecten.

4.3. Profileren Drenthe in Noordelijke ontwikkelingsas (NOA)

Inzet is dat Drenthe op basis van haar eigen kernkwaliteiten internationaal herkenbaar wordt als aantrekkelijke regio voor wonen, werken en recreëren. Vanuit deze basisgedachte willen wij Drenthe nadrukkelijk profileren in de uitwerking van de NOA-visie en de uitvoering van het Actieplan NOA (2008 t/m 2010). Wij zijn bereid binnen NOA een actieve medecoördinerende en initiërende rol te vervullen. Onze NOA-ambities zijn sterk verbonden met onder meer onze economische en culturele uitgangspunten en speerpunten. In voorkomende gevallen zal Drenthe actief "meeliften" met promotionele NOA-activiteiten, congressen, beurzen, culturele manifestaties en creatieve "broedkamer" initiatieven in binnen- en buitenland en promotiematerialen.

P-4.0 Economie

4.1. Omvorming Drentse economie tot duurzame, dynamische en innovatieve economie

De gegeven impulsen aan de economie en de versterkte innovatiekracht zijn niet op korte termijn meetbaar. Dit wordt pas zichtbaar als er macro-economische cijfers zijn en die komen met een vertraging van soms enkele jaren. Dit zijn bovendien langetermijndoelstellingen die je moet afrekenen over een aantal jaren (dit geldt ook voor prioriteit 4.2). Met onder meer het Innovatief actieprogramma en een aantal projecten (zie activiteiten) is een investeringsimpuls gegeven aan de Drentse economie. De grootte daarvan kan pas achteraf worden vastgesteld.

De revitalisering van (volgende fasen van) drie bedrijventerreinen is in gang gezet.

In het voorjaar van 2008 is het Innovatief actieprogramma Drenthe 2008-2010 van start gegaan. Voor de uitvoering van het IAD is € 4.500.000,- cofinanciering uit de reserve Versterking economische structuur beschikbaar gesteld. Vanuit OP-EFRO is hiernaast ook € 3.000.000,- beschikbaar gesteld voor het IAD. In beginsel worden vijf tenders uitgeschreven in de periode 2008-2010. De eerste tender is geopend op 29 mei 2008 door middel van een druk bezochte kick-off in het Cicero-gebouw in Assen. In december zijn 17 projecten gehonoreerd voor een totaalbedrag van € Het programma Sensor Universe 2008-2013 kan sinds deze zomer rekenen op een forse subsidiebijdrage uit het programma Koers Noord om invulling te geven aan nog forsere ambities om sensortechnologie voor Noord-Nederland verder op de kaart te zetten. De provincie Drenthe is belangrijke cofinancier (een bijdrage uit de reserve VES van € 1.326.520,-) en partner in dat geheel. Binnen de kaders van dat programma ontwikkelt stichting Sensor Universe tal van activiteiten, variërend van hoogwaardig lobbywerk, strategische projectontwikkeling, tot het organiseren van netwerkbijeenkomsten en stimuleren van regionale activiteiten etc. Belangrijke (zichtbare) resultaten van die inspanningen in de afgelopen maanden zijn de volgende.

- De opening van het Hanze institute for Technology, opleiding voor Sensortechnologie. In datzelfde gebouw is sinds medio 2008 ook Sensor Universe zelf gevestigd.
- Er ligt een zeer interessant voorstel om een Innovation Centre for Applied Sensors and Sensor Systems te realiseren, dat een brugfunctie tussen top wetenschappelijk onderzoek en toegepast onderzoek en business.
- Lobbywerkzaamheden rond het SKA (Square Kilometer Array) en mogelijkheid om de "Controlroom" daarvoor hier in de regio te krijgen.

Samen met de gemeente Assen heeft de provincie een start gemaakt met de eerste fase van Sensor City. De doelen van dit project zijn:

- bijdragen aan vergroten kenniseconomie in Drenthe via sensorsysteemtechnologie
- stimuleren kennisintensieve MKB Drenthe
- vergroten van de bekendheid van Sensor Universe.

Hanze Institute of Technology

In de eerste helft van 2009 zal worden besloten over de volgende fase van Sensor City en de aanvraag van subsidie in het kader van het programma Koers Noord.

Eind 2008 is ook de eerste fase van start gegaan van INCAS³, een wetenschappelijk instituut op het gebied van sensortechnologie.

In het kader van Interreg 4B is het project Innovative Foresight Planning for business development gestart. Het doel is het creëren van gezamenlijke kennisbasis over de toekomstmogelijkheden van bedrijvigheid in 4 aangewezen clusters: Food, Advanced Technology, Energy en Financial Services.

Ook de revitalisering van de Drentse bedrijventerreinen verloopt voorspoedig. Voor BAHCO in Emmen en De Wieken in Hoogeveen is volgende fase in voorbereiding. Ook de revitalisering van het Stadsbedrijvenpark Assen is in voorbereiding.

4.2. Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt.

Om een goede kwantitatieve en kwalitatieve aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt te realiseren zijn in 2008 diverse activiteiten uitgevoerd. Zo heeft de voortzetting van het samenwerkingsverband Leren en Werken geleid tot de realisatie van 500 duale en 300 EVC trajecten en uitbreiding van het samenwerkingsverband met de kenniscentra. In de 2e bestuursrapportage 2008 is aangegeven dat besloten is het instellen van een Taskforce Jeugdwerkloosheid te laten vervallen. Aanleiding is het feit dat er al een rijksinitiatief loopt. Daarnaast is de benodigde infrastructuur de afgelopen jaren gerealiseerd in de vorm van jongerenloketten, uitbreiding trajectbegeleiding RMC's, betere registratie schooluitval en kwalificatieplicht voor jongeren. In 2008 is extra ingezet op het stimuleren van technische beroepen en ambachtelijke opleidingen. Dit heeft onder andere geresulteerd in 115 stageplaatsen tot niveau 2 in het kader van het Stagevoucherproject en de realisatie van het Hanze Institute voor Technology (HIT).

Samenwerking met partijen ivm sociale innovatie op de werkvloer heeft plaatsgevonden door het instellen van een subsidieregeling Human Resource Management plus 2009. Ook doet Drenthe in IPO verband mee aan een onderzoek naar Sociale Innovatie. Doelstelling van dat onderzoek is om te inventariseren welke ambities en activiteiten in de onderscheiden provincies bestaan, onderzoeken of en in hoeverre daarbij sprake is van een gemeenschappelijke noemer(s), aangeven welke (onderscheidende) rol provincies kunnen spelen en in beeld brengen van best practices. Tevens is TNO ingehuurd om een te inventariseren welke bestaande stimuleringsregelingen voor sociaal ondernemerschap er zijn en om uit te zoeken welk van deze regelingen wij in Drenthe zouden kunnen gebruiken.

4.3. Profileren Drenthe in Noordelijke ontwikkelingsas (NOA)

Bij de NOA heeft een beleidwijziging plaatsgevonden. De Drentse inspanningen in de NOA lopen volledig via het SNN. Dit is dus geen zelfstandige Drentse prioriteit meer. De uitvoering van het actieplan NOA is nu een SNN-aangelegenheid.

Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we eraan doen?		
Prioriteiten	Resultaten	Activiteiten 2008
4.1. Omvorming Drentse economie tot duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie	<ul style="list-style-type: none"> - Impuls transitie Drentse economie naar "kenniseconomie", met internationale component. - Versterkte innovatiekracht en ondernemerschap Drenthe, waarbij excelleren mogelijk is! - Investeringsimpuls kansrijke economische sectoren en speerpunten provinciaal beleid. - Gerevitaliseerde bedrijventerreinen met parkmanagement. 	<ul style="list-style-type: none"> - Projectontwikkeling, samen met externe partijen en binnen Drents uitvoeringskader SNN-programma's Koers Noord, OP-EFRO, en EU-interregionale fondsen (2007 tot en met 2013). - Actualiseren Beleidsnota bedrijventerreinen. - Opstellen en uitvoeren Drents Innovatief Actieprogramma (IAP).
4.2. Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt	<ul style="list-style-type: none"> - Groter aantal structurele samenwerkingsverbanden bedrijven-onderwijs. - Verder uitbouwen van economische potenties van kennis en sensortechnologie. - Doorstroom mbo naar hbo is 50% in 2011. Grotere instroom in kraptesectoren, onder andere zorg. - Beroepsbevolking: opleiding minimaal op landelijk gemiddelde. - Voldoende (gekwaliceerd) - personeel voor economische speerpunten, technische sector en zorg. - Minder jeugdwerkloosheid; participatie en zelfstandigheid jongeren onder 27 jaar. - Sociale innovatie op werkvloer. 	<ul style="list-style-type: none"> - Nieuw meerjarig uitvoeringsprogramma "Kennis wérkt" (gereed 2007, uitvoering 2008-2011). - Stimuleren samenwerking onderwijs en bedrijfsleven. - Met Emmen en Hogeschool Drenthe visie en masterplan ontwikkelen voor beroeps-onderwijs in Drenthe. - In 2008 minimaal 1 project sociale innovatie bedrijventerreinaanpak. - Versterken bestaande kenniscentra met onder andere uitbouw Kenniscampus, verbeteren opleidingsinfrastructuur en impuls economische spin-off. - Instellen Taakgroep Jeugdwerkloosheid.
4.3. Profileren Drenthe in Noordelijke ontwikkelingsas (NOA)	<ul style="list-style-type: none"> - Drenthe op basis van eigen kernkwaliteiten internationaal herkenbaar als aantrekkelijke regio voor wonen, werken en recreëren. 	<ul style="list-style-type: none"> - Bijdragen aan uitvoering Actieplan NOA (2007-2010)

VVV kantoor in Norg

Wat is er aan de prioriteiten van 2008 gedaan en wat is er bereikt?		
Prioriteiten	Resultaten	Activiteiten 2008
4.1. Omvorming Drentse economie tot duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie	<ul style="list-style-type: none"> - Met onder meer het Innovatief actieprogramma en een aantal projecten (zie activiteiten) is een investeringsimpuls gegeven aan de Drentse economie. De grootte daarvan kan pas achteraf worden vastgesteld. - De revitalisering van (volgende fasen van) drie bedrijventerreinen is ingang gezet. 	<ul style="list-style-type: none"> - In het voorjaar van 2008 is het Innovatief actieprogramma Drenthe 2008-2010 van start gegaan. - Het programma Sensor Universe 2008-2013 kan sinds de zomer van 2008 rekenen op een forse subsidiebijdrage uit het programma Koers Noord om invulling te geven aan nog forsere ambities om sensortechnologie voor Noord-Nederland verder op de kaart te zetten. - Samen met de gemeente Assen heeft de provincie een start gemaakt met de eerste fase van Sensor City. - Eind 2008 is ook de eerste fase van start gegaan van INCAS3, een wetenschappelijk instituut op het gebied van sensortechnologie. - In het kader van Interreg 4B is het project Innovative Foresight Planning for business development gestart.

Wat is er aan de prioriteiten van 2008 gedaan en wat is er bereikt?

Prioriteiten	Resultaten	Activiteiten 2008
4.2. Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt	<ul style="list-style-type: none"> - Uitbreiding van technisch onderwijs in Drenthe vanaf voortgezet onderwijs (technasium) tot hoger onderwijs (HIT). 	<ul style="list-style-type: none"> - Voortzetting samenwerkingsverband Leren en werken heeft geleid tot de realisatie van 500 duale en 300 EVC trajecten en uitbreiding van het samenwerkingsverband met de kenniscentra. - In 2008 is het symposium Dag van de Techniek georganiseerd. - Er is uitvoering gegeven aan BTO (Bedrijfs-takgericht opleiden in de technische sector). - Er is een samenwerkingsproject Arbeidsmarktgerelateerd opleiden opgericht. - Het onderzoekstraject Masterplan Beroeps-onderwijs is opgezet en (deels) uitgevoerd. - Het Hanze Institute voor Technology is gerealiseerd. . - Er is een Technasium netwerk Drenthe gerealiseerd. - Er zijn 115 stageplaatsen tot niveau 2 gerealiseerd in het kader van het Stagevoucherproject - Het instellen van een subsidieregeling Human Resource Management plus 2009 - Deelname IPO onderzoek naar Sociale Innovatie
4.3. Profileren Drenthe in Noordelijke ontwikkelingsas (NOA)		<ul style="list-style-type: none"> - Geen. De Drentse inspanningen in de NOA lopen volledig via het SNN. Dit is dus geen zelfstandige Drentse prioriteit meer.

P-4.1 Toerisme en recreatie

Prioriteit uit Begroting 2008

4.4. Structuurversterking recreatie en toerisme

In samenspraak met de medeoverheden, het onderwijs, brancheorganisaties en ondernemers wordt voor de periode 2008-2013 een gezamenlijk actieplan opgesteld voor de totale toeristische sector (inclusief de zorgcomponent). Beleidsmatige ontwikkelingen en beeldvorming voor de planhorizon 2013 worden meegenomen in de ontwikkeling van de provinciale structuurvisie. Projectontwikkeling vindt plaats in overleg met ondernemers, betrokkenen uit onderwijs, onderzoek en overheid (4 O's), onder andere gestimuleerd door het vormen van een Coalitie Toerisme Drenthe. Onze inzet is structurele versterking van recreatie en toerisme met toekomstperspectief. Wij richten ons op het verder versterken van de kennis, het organiserend vermogen en de grensoverschrijdende netwerken in de sector. Belangrijk is een kwaliteitsverbetering via de toepassing van nieuwe technologieën, ontwikkeling van nieuwe producten, marktconcepten en publieksattracties. Wij willen Drenthe ontwikkelen en promoten als provincie voor actieve recreatie. Realisatie van het fietsknooppuntenplan vinden wij belangrijk. Toeristische knelpunten in waardevolle gebieden (onder andere door Natura 2000) worden opgelost. Ontwikkeldoel is verder toename van de lengte van de verblijfsduur en het aantal toeristen, van de toeristische bestedingen en de investeringen in sector, met als uiteindelijk effect toename van de (in)directe werkgelegenheid. Onze bijdrage aan de uitvoering van maatregelen en projecten is een aanvulling op de cofinanciering voor de uitvoering van de noordelijke economische programma's.

P-4.1 Toerisme en recreatie

4.4. *Structuurversterking recreatie en toerisme*

Het economische rendement van de toeristische sector in Drenthe blijft achter bij het landelijk gemiddelde. Met het opstellen van een Drentse Agenda Recreatie en Toerisme wordt een strategische uitvoeringsagenda ontwikkeld waarin de inzet wordt gedefinieerd die nodig is voor de vervolmaking en de optimalisering van het toeristisch product Drenthe. Met het opstellen van deze agenda is in 2008 een aanvang gemaakt. De 4 O's worden bij het opstellen van de agenda betrokken.

De toekomstvisie tot 2020 voor recreatie en toerisme is opgesteld door het platform Toeristisch Recreatief Drenthe (TRD) en Stenden Hogeschool. Deze toekomst visie wordt gebruikt als input voor het omgevingsbeleid.

Er is voor ruim € 0,5 miljoen aan POP2- en provinciale middelen beschikbaar gesteld voor het project Fietsknooppuntensysteem om te komen tot een nog betere ontsluiting van het aantrekkelijke landelijke gebied en de benutting van de fietsinfrastructuur binnen Drenthe en daarnaast aansluiting te krijgen op het systeem dat vrijwel landelijk wordt/gaat worden toegepast. Verder is ruim € 200.000,- POP2- en provinciale middelen beschikbaar gesteld voor de revitalisering van 40 knapzak(wandel)routes om een belangrijk onderdeel van het Drentse wandelproduct weer te laten voldoen aan de wensen van de gebruiker (start 2008 af in 2010).

Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?		
Prioriteiten	Resultaten	Activiteiten 2008
4.4. Structuurversterking sector recreatie en toerisme	<ul style="list-style-type: none"> - Kwaliteits- en vernieuwingslag totale sector. - Versterking concurrentiekracht en groei marktaandeel toeristische sector 	<ul style="list-style-type: none"> - Opstellen Actieplan toeristische sector 2008 tot en met 2013. - Bijdragen aan maatregelen en projecten (2008 tot en met 2013). - Vormen Coalitie Toerisme Drenthe 2020. - Uitvoeren van fietsknooppuntenplan.

Wat is er aan de prioriteiten van 2008 gedaan en wat is er bereikt?		
Prioriteiten	Resultaten	Activiteiten 2008
4.4. Structuurversterking sector recreatie en toerisme	De te maken kwaliteitsslag en versterking van de concurrentiekracht zijn nog niet te meten. De activiteiten die in 2008 zijn uitgevoerd zullen echter onmiskenbaar een positieve invloed hebben uitgeoefend.	<p>Aanvang opstellen Drentse Agenda Recreatie en Toerisme.</p> <p>De toekomstvisie tot 2020 voor recreatie en toerisme is opgesteld door het platform Toeristisch Recreatief Drenthe (TRD) en Stenden Hogeschool.</p> <p>Er is voor ruim € 0,5 miljoen aan POP2 en Provinciale middelen beschikbaar gesteld voor het project Fietsknooppunten.</p> <p>Verder is ruim € 200.000 POP2 en Provinciale middelen beschikbaar gesteld voor de revitalisering van 40 knapzak(wandel)routes.</p>

P-4.2 Landbouw

Prioriteit uit begroting 2008

4.5. Structuurversterking land- en tuinbouw

Het agrocluster is voor Drenthe een belangrijke economische drager. Door de hervorming van het Europese landbouwbeleid staan belangrijke clusters als zuivel, suiker en zetmeel onder druk. In Drenthe zijn volop kansen om de noodzakelijke omslag te maken. Inzet is ontwikkeling van nieuwe, marktgerichte ketenactiviteiten. Kennisinfrastructurele voorzieningen worden ontwikkeld en/of verbeterd. Innovaties in onder andere agrobiologie, ICT, agrificatie, bioraffinage en levenswetenschappen (groene life sciences) worden gestimuleerd. De concurrentiekracht van de traditionele productieketens binnen het regionale agrofoodcomplex moet worden versterkt. Verbetering van productkwaliteit, productiewijze en -omgeving en voedselveiligheid wordt bevorderd. Ondernemerschap (ook maatschappelijk verantwoord) wordt versterkt, inclusief de ondersteuning van innovatieve tendensen via voorbeeldprojecten, voorlichting en toekomststudies. De beoogde activiteiten passen binnen de Strategische Agenda van het SNN. De haalbaarheid van de hoge ambities is mede afhankelijk van de voor de komende periode beschikbare middelen van het Ministerie van LNV. Ondanks de afbouw van de UILN-N-regeling (Uitvoeringsprogramma Innovatieve Landbouw Noord-Nederland) gaan wij investeren in structuurversterkende en/of innovatieve maatregelen en projecten in de landbouwsector. Onze bijdragen zijn een aanvulling op medefinanciering van de nieuwe nationale en EU-programma's voor regionale ontwikkeling (zie prioriteit 4.1).

P-4.2 Landbouw

4.5. Structuurversterking land- en tuinbouw.

In 2008 is ingezet op het versterken van de samenwerking in de keten met als doel de versterking van de concurrentiekracht in de land- en tuinbouw. Enerzijds is dit op Drentse schaal opgepakt door het blijvend faciliteren van het Drentse agrocluster. Daarnaast is in 2008 het initiatief ontwikkeld om te komen tot een noordelijk agrocluster. Vanuit diverse bronnen zijn ondernemersinitiatieven op het gebied van duurzaamheid en innovatie mede gefinancierd (financiering via het PMJP, Koers Noord / OP-EFRO en het UILN-N regeling).

Wat zin de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?		
Prioriteiten	Resultaten	Activiteiten 2008
4.5. Duurzame structuurversterking land- en tuinbouw (volledige keten)	<ul style="list-style-type: none"> - Impuls samenwerking en verbeterde systeem-, product- en procesinnovaties in primaire bedrijven en keten. - Versterking concurrentiekracht, vergroten toegevoegde waarde agrosector en verbeteren financiële positie landbouwbedrijfsleven. - Maatschappelijk verantwoorde en duurzame markt- en ketengerichte productieprocessen. - Behoud of toename van werkgelegenheid.	<ul style="list-style-type: none"> - Meewerken aan projectontwikkeling op basis van vraaggerichte benadering. - Creëren platform waar ondernemers, onderwijs, onderzoek en overheid - (zgn. 4 O's) elkaar ontmoeten en waaraan innovatieve ideeën en projecten hun basis ontleen.

Wat is er aan de prioriteiten van 2008 gedaan en wat is er bereikt?

Prioriteiten	Resultaten	Activiteiten 2008
4.5. Duurzame structuurversterking land- en tuinbouw (volledige keten)	- Realisatie vele programma's en projecten, zie toelichting.	- Bijeenkomsten Drents Agrocluster - Realisatie Investeringsprogramma jonge agrariërs - Realisatie Landbouwondernemersprogramma - Realisatie Cranberry project - Realisatie Boeren Nieuw Buinen: verbetering structuurversterking in landbouwontwikkelingsgebied; gericht op verplaatsingsplan in 2009. - Realisatie DAJK: optimalisatie in de landbouw

Financieel overzicht prioriteiten

Programma 4 Kennis wérkt	1 Realisatie 2007	2 Primitieve begroting 2008	3 Begroting 2008 na wijziging	4 Realisatie 2008	(3-4) Verschil
P4.02 Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt	0	1.210.000	1.210.000	867.548	342.452
P4.03 Profileren Drenthe in Noordelijke Ontwikkelingsas	0	176.000	25.000	0	25.000
P4.04 Structuurversterking recreatie en (zorg)toerisme	0	120.000	120.000	125.258	-5.258
Totaal prioriteiten	0	1.506.000	1.355.000	992.806	362.194

Akkerbouw in Drenthe

4.02 Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt

Het budget voor kennisontwikkeling is voor drie kwart bestemd in 2008. Ook het resterende kwart is bestemd, maar de interne besluitvorming hierover (acquisitie in Drenthe) liep net over de jaarwisseling heen. Hiervoor stellen wij voor een bedrag van € 333.806,-- over te hevelen naar 2009. De betalingen volgen derhalve in de eerste maanden van 2009. De beoogde resultaten voor 2008 zijn behaald.

4.03 Profileren Drenthe in Noordelijke ontwikkelingsas (NOA)

Bij de NOA heeft een beleidswijziging plaatsgevonden. De Drentse inspanningen in de NOA lopen volledig via het SNN. Dit is dus geen zelfstandige Drentse prioriteit meer. De uitvoering van het actieplan NOA is nu een SNN-aangelegenheid.

Wat hebben we nog meer gedaan?

P-4.0 Economie

Met betrekking tot de deelnemingen is in 2008 veel aandacht besteed aan de procedure rond de baanverlenging van Groningen Airport Eelde. Ook de deelneming in Essent heeft veel inzet van de provincie gevraagd. Het jaar stond in het teken van het zoeken van een overnamepartner. Met betrekking tot de deelneming in de Waterleidingmaatschappij Drenthe (WMD) is in 2008 door directie en commissarissen uitvoerig gepraat over en gestudeerd op de structuur van bedrijfsvoering en toezicht.

Om tot versterking van de parkmanagementorganisaties te komen is door de gezamenlijke parkmanagementorganisaties voorgesteld om een businessplan op te stellen en nader uit te werken voor een back-office PMO Drenthe. Hierin is door de provincie 100.000 euro bijgedragen. Door deze back-office zal de continuïteit en kwaliteit van de lokale PMO's moeten worden gewaarborgd.

Marketing Drenthe is in 2008 verder geprofessionaliseerd om Drenthe te promoten als de provincie om te wonen, werken en te recreëren. Aanvullend heeft Marketing Drenthe de ambitie om het kenniscentrum voor regiomarketing te worden.

Er is een massamediaal pakket ontwikkeld en uitgevoerd in 2008: TV commercial op nationale televisie en printcampagne. Deze zal worden herhaald in 2009. De campagnedoelstelling is behaald (bereik etc). Er worden acties en concepten ontwikkeld waar de sectoren op aan kunnen haken (co-promoties etc.) Er is een samenwerking gestart met portaal drenthe.nl. Van ander groot belang is de verdere ontwikkeling van de corporate website, www.drenthe.nl. en het Integraal Internetplatform, geïnitieerd door Marketing Drenthe, Biblionet Drenthe en TIP/VVV Drenthe.

Veenhuizen is uitgegroeid tot een mondiaal uniek complex met een overvloed aan Rijksmonumenten (ruim 100) in een groots landschap met een fascinerende ruimtelijke ordening. Veenhuizen laat ook de weerslag zien van 200 jaar denken over mens en samenleving. Juist de combinatie van fysieke schoonheid en spiritualiteit zorgt er voor dat Veenhuizen een van de mooiste en meest betekenisvolle identiteiten in van Nederland is, met potenties voor een plaats op de Werelderfgoedlijst van de Unesco. Er is brede steun in de 2e kamer voor de plaatsing van Veenhuizen op de Werelderfgoedlijst.

Veenhuizen kent een enorm schaalniveau en een opdracht van ‘behoud door ontwikkeling’ waar nog maar nauwelijks ervaring mee is opgedaan. Daarbij komt ook nog de dreigende sluiting van een of twee gevangenissen in Veenhuizen en daarmee het verlies van honderden arbeidsplaatsen. Rijk en provincie zijn het er over eens dat deze opdracht c.q. deze problematiek de gemeente Noordenveld te boven gaat en zien dan ook voor zichzelf een belangrijke rol weggelegd in de integrale gebiedsontwikkeling in Veenhuizen. Bestuurlijk zijn hierover verregaande afspraken gemaakt. Met het Rijk en de gemeente zijn afspraken gemaakt voor het opstellen en uitvoeren van een Transitieplan Veenhuizen 2018. Er is gestart met de renovatie met herbestemming van 3 grote complexen

P-4.1 Toerisme en recreatie

In 2008 is verder gewerkt aan de aanleg van de vaarverbinding Erika Ter Apel. De opzet van de gebiedsontwikkeling is nader in beeld gebracht. Dit heeft geresulteerd in een projectbeschrijving “Vaarwaterwereld”. Het project “vaarwaterwereld heeft betrekking op de aanpak van de gebiedsontwikkeling rond het kanaal.

In het kader van het PMjP is uitvoering geven aan de thema’s landbouw, recreatie en toerisme en sociaal economische vitalisering van het PMJP 2007-2013. Dit heeft geleid tot de volgende projecten:

- Goedkeuring Leader/pop programma ZO Drenthe door het ministerie van LNV.
- Stimuleringsregeling plattelandsondernemers STIPO van start Drenthe breed. De functie van ondernemerscoach is ingevuld. Inmiddels zijn er 80 aanvragen in behandeling.
- Gestart met het Businessplan voor de Veencompagnie. Een uitvoeringsorganisatie voor o.a. Het Belvédère project van Hondsrug tot Hümling.
- Diverse projecten gecommiteerd waaronder het Cultuur, kennis en beleefcentrum collectie Brands, Dorpsgezichten. Herinrichting Gebied tussen Huttenheugte en Dalen en de beheerskosten van het Leaderprogramma
- Publicatie resultaten Leader+ in special Noorderbreedte.
- Afronding Projecten Leader+programma 2001-2007 waaronder Het provinciale project Drentsgoed Toerisme

In 2008 is de verdere uitrol van het project natuurlijke recreatie ter hand genomen. Dit heeft geresulteerd in ontwikkelperspectieven in De Wolden, Drents Friese Wold, Aa & Hunze, Leekstermeer. Daarnaast is er een uitwerking op bedrijfsniveau in de vorm van 5 businesscases en is een Kwaliteitsteam ingesteld.

De regeling Toerisme Natuurlijk! Drenthe 2008-2010 (STINAT) is gestart in 2008 met 4,5 miljoen aan provinciale en 3 miljoen OP EFRO middelen. Op 31 december 2008 waren er 23 aanvragen ingediend met een verwachte subsidieverstrekking ca. € 800.000,-. Het merendeel van deze aanvragen betreft kwaliteitsverbeteringsprojecten.

P-4.2 Landbouw

In het najaar van 2008 zijn met diverse instanties gesprekken gevoerd die moeten leiden tot concrete projectvoorstellen op gebied van kunstmestvervangers, landbouw en het gebruik van sensoren, kenniscentrum akkerbouw en omschakeling biologische landbouw. Voor het project met betrekking tot kunstmestvervangers is in december een subsidieverzoek ingediend dat recent is goedgekeurd. De overige projectvoorstellen zullen ook leiden tot het indienen van een subsidieverzoek.

Samen met de gemeente Emmen is blijvend aandacht besteed aan de ontwikkeling van het glastuinbouwgebied. Een en ander overeenkomstig het Masterplan Glastuinbouw. Dit heeft geresulteerd in:

- Realisatie Samenwerking Greenport(s) Nederland. visie Greenport 2040: Excelleren.
- Realisatie Stichting Tuinbouw Emmen: samenwerking in de keten verder uitgebouwd. Ook richting duurzaamheid.
- Realisatie samenwerking gebieden in SNN: doorstart via SAGNN.
- Realisatie Masterplan glastuinbouw: samenwerking in glastuinbouwketen afgerond.
- Realisatie evaluatie borgstellingfonds: de bodem van het fonds is overschreden.

Wat heeft het gekost?

Programma 4 Kennis wérkt

	Product/prioriteit	1 Realisatie 2007	2 Primitieve begroting 2008	3 Begroting 2008 na wijziging	4 Realisatie 2008	(3-4) Verschil
Lasten	Prioriteiten	0	1.506.000	1.355.000	992.806	362.194
	P-4.0 Economie	6.155.179	2.791.646	2.977.185	3.279.125	-301.940
	P-4.1 Toerisme en recreatie	2.031.822	1.515.860	2.029.178	1.965.218	63.960
	P-4.2 Landbouw	175.927	180.000	163.047	148.699	14.348
	Apparaatskosten	3.040.625	0	0	0	0
	Totaal	11.403.553	5.993.506	6.524.410	6.385.848	138.562
Baten	Prioriteiten	0	0	0	0	0
	P-4.0 Economie	31.220.364	7.328.670	9.703.526	18.895.338	-9.191.812
	P-4.1 Toerisme en recreatie	205.343	0	0	0	0
	P-4.2 Landbouw	2.958	0	0	0	0
	Totaal	31.428.666	7.328.670	9.703.526	18.895.338	-9.191.812
Saldo		-20.025.112	-1.335.164	-3.179.116	-12.509.491	9.330.375

Toelichting

Saldo programma	9.330.375
Bestemming resultaat reserves bij programma	
Reserve versterking economische structuur	1.097.243
Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten	-9.531.240
Totaal	-8.433.997
Resultaat programma na bestemming reserves	896.378

Toelichting op verschillen begroting en rekening

P-4.0 Economie lasten

Bij het oude innovatief Actieprogramma Drenthe is een lager kasritme (ruim € 350.000,--) gerealiseerd dan geraamd door vertraging bij een externe partij in de afrondingsfase. In 2009 zal dit leiden tot een naar verwachting even grote verhoging van het kasritme. Op de beoogde resultaten voor 2008 heeft dit geen invloed gehad.

Bij het Actieprogramma ICT zijn de beoogde resultaten behaald. Eind 2008 aangegane toezeggingen leiden door extern oorzaken echter pas begin 2009 tot betalingen. Hierdoor is het budget in 2008 niet helemaal benut (€ 360.000,--). Voorgesteld wordt om een bedrag van € 300.000,-- over te hevelen naar 2009. Het Actieprogramma ICT is daarmee afgerond.

In de laatste maanden van het jaar is er nog voor € 1.097.000,-- aan innovatie projecten beschikbaar naar aanleiding van een zeer succesvolle tender. Dit grote succes en daarmee de stroomversneling was ten tijde van de 2e bestuursrapportage niet te voorzien. Om deze reden heeft destijds geen verrekening met de reserve economische structuur plaatsgevonden.

Deze 3 budgetten samen verklaren het verschil van € -301.940,-- ten opzichte van de begroting.

P-4.0 Economie baten

Eind december 2008 is een extra bedrag van ongeveer € 8 miljoen (na aftrek van dividendbelasting) uitbetaald, zijnde het bedrag dat Drenthe als oud-EDON-aandeelhouder kreeg als gevolg van een schikkingsvoorstel betreffende de verkoop van het elektriciteitsproductiebedrijf EPON. Het verschil van ruim € 9,5 miljoen over 2008 zijn het resultaat van deze schikking samen met een hogere reguliere dividenduitkeringen dan begroot. Ten tijde van de 2e bestuursrapportage was deze schikking nog niet beschikbaar. Ten gevolge daarvan heeft geen tijdige wijziging in de begroting plaats kunnen vinden. Door de uitgestelde uitgave IAP ad € 350.000,-- zijn de ontvangen middelen derden gereserveerd waardoor de inkomsten ook € 350.000,-- lager zijn dan begroot. Hierdoor is de totaal afwijking inkomsten per saldo € 9,2 miljoen.

Programma 5

Leefomgeving

Hermeandering van beken,
beekdalherstel Oostervoortsediep

Programma 5 Leefomgeving

Missie

Wij willen de voorsprong van Drenthe als aantrekkelijke vestigingsregio voor wonen, werken en recreëren in een mooie, schone en sociaal veilige leefomgeving verder uitbouwen. De provincie zal (inter)nationaal worden geprofileerd op basis van deze kwalitatief hoogwaardige kenmerken. Projectontwikkeling is gebaseerd op het beginsel van versterking van de onderlinge synergie van de in het collegeprogramma genoemde kernwaarden (onder andere samenhangende benadering "blauwe en groene diensten"). Wij willen een voortrekkersrol vervullen bij de ontwikkeling van kennis en innovatie rond klimaat en energie. Wij nemen het voortouw bij de afstemming van ruimtelijke vraagstukken rond klimaat en energie. Milieugezondheid en duurzaamheid worden belangrijke wegingsfactoren in het provinciaal beleid. Ook worden een integraal beleidsplan voor de ondergrond en een innovatieve visie op het grondwater opgesteld.

Belangrijkste resultaten

In juni is het programma Klimaat en Energie door PS vastgesteld. Met de vaststelling van het programma is voor de komende vier jaar € 22,6 miljoen beschikbaar gekomen voor de realisatie van onze klimaat- en energiedoelen. Eind 2008 wordt het actieprogramma aangeboden aan PS waarin onder meer de activiteiten zijn opgenomen rond om het Energieakkoord Noord-Nederland, waarin de afspraken met betrekking tot Zuidoost-Drenthe zijn opgenomen (geothermie, charrette dierenpark Emmen, Europark).

De bodemnota is door ons vastgesteld. In de bodemnota zijn de beleidsdoelstellingen en de uitvoeringsaspecten van het bodembeleid opgenomen.

Bodemkwaliteitsdoelstellingen zijn bereikt door uitvoering van succesvolle projecten zoals Bedreven Bedrijven, Bollenteelt en het pilotproject Bodemkwaliteit Drenthe.

Kaderrichtlijn water: waterkwaliteitsdoelen zijn door PS vastgesteld.

Realisatie van complexe besluiten waarin mede provinciale doelstellingen worden gerealiseerd (bijvoorbeeld cultuurbeleid in kader vergunningen grootschalige muziek-evenementen TT-circuit).

Start Lofar met natuurontwikkeling.

Er is een stevige basis gelegd onder de planvorming (inclusief MER) voor de Robuuste verbindingzone Sallandse Heuvelrug-Dwingelderveld.

Na jaren van overleg heeft besluitvorming plaatsgevonden over de inrichting van het Dwingelderveld en zullen de plannen worden uitgevoerd.

De planvorming voor het VIEP Leekstermeer is afgerond en de uitvoering is gestart (totale kosten € 34 miljoen).

In het Hunzegebied heeft 2.000 ha kavelruil plaatsgevonden. Dit is het voorbeeld geworden voor heel Drenthe (Drentse Maat).

Drenthe hoort tot de koplopers in Nederland voor wat betreft de uitvoering van het pMJP. De kwaliteit van het pMJP is verder verbeterd: Drenthe heeft in 2008 meer focus in het pMJP aangebracht.

De planvorming voor wat betreft het Bargerveen is afgerond en de uitvoering gaat, zodra de (versnelde) financiering rond is, van start.

De visievorming op het gebied van Natuur en Landschap vindt in toenemende mate plaats, samen met die voor de wateropgave (Programma Klimaat en Energie). Dit geldt ook voor de vorming van het nieuwe omgevingsbeleid.

Wat waren onze doelen en wat hebben we gerealiseerd?

P-5.0 Waterhuishouding

Doelen vanuit de begroting 2008 (per product/deelproduct)

Een veilig en bewoonbaar Drenthe. Geen ernstige bedreigingen van grote hoeveelheden water. De norm van overstromingsfrequentie voor kaden is 1 x 100 jaar om zo de stedelijke gebieden te beschermen tegen het water. De grote maatregelen ter bescherming tegen wateroverlast in de vorm van bergingsgebieden zijn uiterlijk 2015 gerealiseerd. Daarmee is het gewenste veiligheidsniveau bereikt.

De verdroging in een achttal gebieden in Drenthe (de zogenaamde TOP-gebieden) aanpakken. Het gaat hierbij om de volgende gebieden: Drentsche Aa, Peizerdiep, Bargerveen, Elperstroom, Fochteloërveen, Dwingelderveld, Drents Friese Wold en Reest (zie hiervoor de in het Provinciaal Meerjarenprogramma (pMJP) geformuleerde doelstellingen).

Optimale waterpeilen op de Drentse kanalen.

Ter verbetering van de waterkwaliteit van de Drentse beken worden ecologische doelen van de Drentse wateren nader geformuleerd tegen de achtergrond van de Europese kaderrichtlijn water.

Realisatie duurzaam waterbeheer in de stedelijke omgeving door onder andere stimulering, bijdrage in innovatieve projecten ten aanzien van afkoppelen regenwater van riool, sanitatieprojecten en bewustwordingsprojecten.

P- 5.0 waterhuishouding

Veilig en bewoonbaar Drenthe

- Ter voorkoming van wateroverlast is in 2008 het convenant Meppelerdiep ondertekend en is de deelstructuurvisie (tevens uitwerkingsopdracht POP II) Aanwijzing bergingsgebieden in Zuid-Drenthe opgesteld. Tevens zijn de regionale keringen vastgelegd. In samenwerking met Overijssel, Groningen en inliggende waterschappen is de Kadernotitie normering regionale wateroverlast opgesteld.
- De uitwerking van het convenant Meppelerdiep is ingebed in het Gebiedsprogramma Zuid-West.

Verdroging

Er is een plan van aanpak opgesteld voor de uitvoering van de verdrogingsbestrijding in de 8 top-gebieden. Concrete resultaten zijn nog niet te melden. In 2008 heeft de projectvoorbereiding in het Dwingelderveld en Fochteloërveen geresulteerd in twee Life-subsidie aanvragen. Daarnaast is voor het Bargerveen duidelijk geworden hoe de verdroging aan de zuidelijke rand door middel van een buffer aangepakt kan worden.

Waterkwaliteit/KWR

Samen met de buurprovincies en de waterschappen zijn doelen en maatregelpakketten voor de grondwaterlichamen en oppervlaktewaterlichamen in Drenthe geformuleerd. Een en ander is gebeurd op grond van de regelgeving en systematiek zoals dat is verwoord vanuit de Europese Kaderrichtlijn Water. De doelen en maatregelen van de Drentse wateren zijn in december 2008 door PS in ontwerp vastgesteld.

Drentse kanalen

Op de Drentse kanalen wordt het peilbeheer afgestemd op de scheepvaart.

Stedelijk waterbeheer

- In samenwerking met Overijssel, waterschap Velt en Vecht en de gemeenten Emmen, Coevorden, Hardenberg en Ommen is gewerkt aan het opstellen van een Lokaal bestuursakkoord waterbeheer.
- Er is een quickscan uitgevoerd om de kansen voor regionale waterberging en stadsrandontwikkeling Meppel-noordoost in kaart te brengen.

P-5.1 Milieubeleid

Doelen vanuit de begroting 2008 (per product/deelproduct)

Klimaat en energie

Een reductie van 30% CO₂-uitstoot in 2020 te realiseren ten opzichte van 1990. Dit staat gelijk aan een reductie van 3.100 Kton CO₂ in 2020. Voor deze collegeperiode houdt dit een reductie in van 800 Kton.

Externe Veiligheid

Streven naar een situatie in de samenleving waarin risico's van zware ongevallen met gevaarlijke stoffen zoveel mogelijk beperkt en maatschappelijk en bestuurlijk geaccepteerd zijn en waarbij een bepaald basisveiligheidsniveau niet overschreden wordt. Dit wordt bereikt in 2010. In het Provinciaal uitvoeringsprogramma externe veiligheid 2006-2010 en in de Drentse Structuurvisie EV-beleid worden de stappen daartoe gedetailleerd beschreven en uitgewerkt.

Hoofdkantoor WMD te Assen

P-5.1 Milieubeleid

Programma Klimaat en Energie

In 2008 is het Programma Klimaat en Energie vastgesteld. Dit programma, dat een doorlooptijd van 4 jaar heeft, zal een bijdrage gaan leveren aan het realiseren van de gestelde doelstelling. In het kader van dit programma zal in 2009 met behulp van het CarMon monitoringssysteem de stand van zaken met betrekking tot de realisatie van gestelde reductie van 800 Kton aan u worden toegezonden.

Externe veiligheid

In 2008 is het Provinciaal uitvoeringsprogramma externe veiligheid 2006-2010 verder ten uitvoer gekomen. Dit is vooral gerealiseerd via de drie experts EV die vanuit het Steunpunt Externe Veiligheid Drenthe zorgen voor de implementatie en ondersteuning van het beleid bij de twaalf Drentse gemeenten en binnen de provinciale organisatie. De uitvoering verloopt volgens planning.

P-5.2 Bodem

Doelen vanuit de begroting 2008 (per product/deelproduct)

Bodemsanering

Met betrekking tot landbodems dienen voor 2015 alle risicovolle locaties te zijn gesaneerd/beheerst. Voor 2030 dienen de niet spoedeisende gevallen van ernstige bodemverontreiniging van voor 1987 te zijn gesaneerd/beheerst, zodanig dat zij voldoen aan de eisen gesteld voor de specifieke functie van deze locaties. De totale werkvoorraad in de provincie Drenthe bestaat uit circa 40.000 verdachte locaties. Al deze locaties moeten worden bekeken. De verwachting is dat circa 6% (landelijk percentage) daadwerkelijk gesaneerd/beheerst dient te worden. Dit moet er toe leiden dat er geen stagnatie in de ruimtelijke ontwikkelingen en de economische groei van bedrijven optreedt als gevolg van bodemverontreiniging.

Met betrekking tot waterbodems worden de verontreinigde waterbodems conform het landelijk opgestelde TJS (Tienjarensenario) gesaneerd. Dit betekent dat in 2025 de provincie, in samenwerking met waterschappen en gemeenten, de gestelde saneringsopgave (raming 2005: 2,0 miljoen m³) gerealiseerd heeft. Hierbij hoort ook het zorg dragen voor voldoende depotcapaciteit voor be-/verwerking van baggerslib zonder directe bestemming (voor verwerking van in totaal 0,8 miljoen m³ Drentse baggerspecie). Dit moet bijdragen aan het opheffen van knelpunten in de waterhuishouding en scheepvaart.

Planning doelrealisatie

Indicator	Nulmeting	2007	2008	later
Aantal afgeronde saneringen	512	31	40	Zie doelstelling
m ³ verwijderde verontreinigde waterbodem				ca. 2.000.000 m ³ in 2025
m ³ verwerkingscapaciteit				ca. 800.000 m ³ in 2025

Bodembescherming

Het voorkomen van vermijdbare verontreiniging en aantasting van de bodem (inclusief grondwater)

Het duurzaam beschermen van aardkundige waarden en het Drentse bodemarchief door het voorkomen van vermijdbare verontreiniging, alsmede de fysische en biologische aantasting van de bodem; het faciliteren van maatschappelijk nuttige en gewenste ontwikkelingen en het veiligstellen van niet of nauwelijks te vervangen bodemgerelateerde waarden.

Bij maatschappelijk gebruik van de (diepe) ondergrond moet aantasting van de bodem zoveel mogelijk worden beperkt.

Geen opslag van (gevaarlijk en radioactief) afval in de diepe ondergrond. Om dit te bereiken dient de provincie te beschikken over het wettelijk instrumentarium (3D Omgevingsvergunning).

Planning doelrealisatie 2008

Reductie bestrijdingsmiddelen leliebollenteelt met 75%.

Beleidskader en uitvoeringsprogramma bescherming Aardkundige waarden naar aanleiding van onderzoek milieutekorten een nieuw beleidskader ten behoeve van de doorwerking van milieutekorten in de EHS en de landbouw.

Actueel bodembeleid als gevolg van Europese en nationale wetgeving.

P-5.2 Bodem

Doelen vanuit de begroting 2008 (per product/deelproduct)

Structuurvisie voor de ondergrond als bouwsteen voor de integrale structuurvisie.

MER of SMB voor een opslaglocatie van CO₂ in Drenthe.

Pilot bodemenergie als onderdeel van grootstedelijk energieplan en (bodem)energieplan voor Zuidoost-Drenthe.

Lange termijn

2010: het gehalte aan bestrijdingsmiddelen in grond(water) neemt niet toe en de nitraatconcentratie bovenste grondwater voldoet aan de Europese normen

2010: bodeminformatie is actueel

2015: 75% van het AW (Aardkundige Waarden)-gebied is duurzaam beschermd (veiliggesteld, hersteld)

Bijdrage aan klimaatdoelstelling:

2020: 500 kiloton CO₂-opslag in ondergrond

2020: structureel 900 kiloton CO₂-reductie per jaar (behoud van de veengronden)

Grondwaterbescherming

Een zodanige kwaliteit van het (grond-)water dat het water zonder ingrijpende en kostbare zuivering geschikt is voor de bereiding van drinkwater. Daarnaast voldoet het grondwater in de gehele provincie aan de door EU gestelde eisen van de drinkwaterkwaliteit. Aanvullend voldoet het bovenste grondwater in de grondwaterbeschermingsgebieden en natuurgebieden op termijn aan de EU-voorkeursnorm voor drinkwater van 25 mg nitraat/l.

Planning doelrealisatie

Kwaliteit oppervlaktewater in Drentsche Aa voldoet aan wettelijke normen voor bereiding van drinkwater nabij innamepunt.

2008: één integraal grondwaterplan en beleidskader voor uitvoeringsprogramma grondwaterbescherming.

2010: kwaliteit grondwater bestemd voor drinkwater voldoet aan de EG-drinkwaterrichtlijn en is zonder ingrijpende en kostbare zuivering geschikt als drinkwater. Nitraatconcentratie bovenste grondwater in grondwaterbeschermingsgebieden en natuurgebieden voldoet op termijn aan de EU-voorkeursnorm van 25 mg/l en concentratie bestrijdingsmiddelen in grondwater zijn niet hoger dan 0,1 µg/l voor individuele stoffen en 0,5 µg/l voor de som van alle stoffen en hun omzettingsproducten.

Bestuurlijke doorwerking

Gemeenten hebben in hun bestemmingsplannen de waterwingebieden en de gebieden met grondwaterbescherming opgenomen en de bestemmingen hierop afgestemd.

Waterbedrijven voeren bescherming uit in waterwingebieden conform opgestelde beheerplannen.

Terreinbeheerders en overige bodemgebruikers stemmen hun gebruik af op de functie van het gebied.

Maatschappelijke doorwerking

Burgers zijn zich bewust van risico's van het gebruik van bestrijdingsmiddelen en zijn bereid de maatschappelijke gevolgen te accepteren.

Binnen de grondwaterbeschermingsgebieden vinden geen activiteiten plaats die negatieve invloed hebben op de kwaliteit van het grondwater.

2010: Landbouwsector heeft gebruik van mest en bestrijdingsmiddelen verminderd en maakt geen gebruik van reststoffen als meststof.

P- 5.2 Bodem

Bodemsanering

Doelrealisatie

Indicator	Nulmeting	2007	2008	Later
Aantal afgeronde saneringen	512	45	49	Zie doelstelling
m ³ verwijderde verontreinigde waterbodem.		13.122	91.805	ca. 2.000.000 m ³ in 2025
m ³ verwerkingscapaciteit				ca. 800.000 m ³ in 2025

In 2008 is het aantal uitgevoerde saneringen ongeveer een kwart hoger uitgevallen dan gepland. De hoeveelheid verwijderde verontreinigde waterbodemplas was in 2008 op schema (gemiddeld 100.000 m³ per jaar).

Bodembescherming

De bodemnota is door GS vastgesteld. Het project Bezem door de middenkast heeft veel boeren hun oude bestrijdingsmiddelen laten afvoeren, zodat deze niet meer in het milieu terecht kunnen komen.

In het kader van het traject “De waarde van de Drentse Aarde” is in 2006 een Stuurgroep AW ingesteld met als taak te adviseren over toekomstig beleid en de wijze waarop dat gerealiseerd kan worden. In 2008 zijn de werkzaamheden met betrekking tot de advisering van de stuurgroep beter in structuur gezet. De stuurgroep heeft advies uitgebracht over de hoofdlijnen van het beleid. Dit advies wordt in 2009 ingebracht in de integrale beleidsadvisering ten behoeve van het Omgevingsbeleid.

In 2009 zal concretisering van het beleid vastgesteld worden in een Beleidsnotitie die deel gaat uitmaken van de brede bodemvisie.

Bodemfilm “De waarde van de Drentse Aarde” is gemaakt en tweemaal uitgezonden op TV Drenthe. In november 2008 is een bodemweek georganiseerd. Er is een boekje gemaakt met bodemkaarten (Bodematlas).

Grondwaterbescherming

In 2008 is onderzoek gedaan naar het gebruik van bestrijdingsmiddelen door zowel landbouw als daarbuiten. Vervolgens is een herkomstanalyse verricht van aangetroffen stoffen in het grondwater.

Bodemenergie

In 2008 is nadere uitwerking gegeven aan de beleidsmatige kaders. Voor warmte-/koudeopslag (WKO) is een beleidsplan uitgewerkt in een uitvoeringsprogramma; verder is in de Notitie diepe ondergrond Drenthe op basis van een 3D-benadering uitwerking gegeven aan ondergrondse mogelijkheden voor bodemenergie. In de notitie waarbij de lagenbenadering gevolgd is, is ook een voorstel uitgewerkt voor beleid. De resultaten maken onderdeel uit van de bouwsteen bodem en zijn ingebracht in het traject om te komen tot een nieuw omgevingsbeleid. Ook is het input geweest voor de beleidsontwikkeling voor bodemenergie in SNN-verband. In Zuidoost-Drenthe is een stuurgroep opgericht en is - in samenspraak met glastuinders - gestart met onderzoek naar toepassingsmogelijkheden van geothermie in de glastuinbouw.

P-5.3 Vergunningverlening

Doelen vanuit de begroting 2008 (per product/deelproduct)

Het sturen van bedrijven in de richting van duurzame milieuprestaties door het vervullen van de wettelijke taak door middel van een eenduidig uitvoerbaar beleid.

P- 5.3 Vergunningverlening

In 2008 zijn er besluiten in het kader van de Wet milieubeheer afgegeven. Het betreffen hier vergunningen (oprichting-, revisie- en veranderingsvergunningen) en meldingen in het kader van de Wet milieubeheer en het Vuurwerkbesluit. Onderdeel hiervan is een aantal besluiten in zeer complexe dossiers, zoals de vergunningprocedure van Essent Milieu Noord te Wijster.

Toezicht op ontgrondingen

Bij het opstellen van de besluiten is gebruikgemaakt van het standaardvoorschriftenpakket dat de eenduidigheid van de te nemen besluiten vergroot. Hierbij is rekening gehouden met het verminderen van de belasting van de kwaliteit van de leefomgeving door terugdringen emissies CO₂, SO₂, NO_x, VOS en fijn stof.

P-5.4 Handhaving

Doelen vanuit de begroting 2008 (per product/deelproduct)

Het doel van handhaving is dat wetten, besluiten en regels goed worden nageleefd. Om de naleving van de voorschriften te verbeteren - wat leidt tot minder milieubelasting -, worden de controles op professionele wijze uitgevoerd en wordt goed overleg gepleegd met ondernemers. Hierdoor zijn wij op de landelijke evaluatie in 2008 van het Besluit kwaliteitseisen handhaving milieubeheer goed voorbereid.

In deze collegeperiode zullen op de volgende beleidsdoelen accenten worden gelegd.

- Een voortdurende verbetering van de kwaliteit, mede gericht op de uitvoeringstaak in het kader van de WABO. De aandacht voor kwaliteit zal vooral gericht zijn op een ketengerichte aanpak, bijvoorbeeld grondstromen en afval.
- De samenwerking (Samenwerking Handhaving Drenthe) moet worden gestimuleerd en gefacilieerd, gericht op efficiënter en effectiever toezicht door de afzonderlijke samenwerkingspartners. Een en ander moet leiden tot drie handhavingsregio's.
- In samenwerking met de handhavingpartners meer gebruikmaken van intelligente ICT-toepassingen.

P-5.4 Handhaving

In 2008 is veel aandacht besteed aan nieuwe vormen van toezicht. Zo zijn er in 2008 door de provincie projecten in het kader van ketenhandhaving geïnitieerd. De eerste projectresultaten op het gebied van grondstromen en afval (asbest en biomassa) zijn hierbij al gerealiseerd. Verder is in 2008 succesvol geëxperimenteerd met intensief administratief toezicht op bedrijven.

De Samenwerking Handhaving Drenthe functioneert naar behoren. Inmiddels is ook de derde samenwerkingsregio in Drenthe (Noordwest) gerealiseerd. De organisatie van de handhaving binnen het provinciaal apparaat is al enige jaren ISO-gecertificeerd. In 2008 is deze kwaliteit van de handhaving opnieuw beoordeeld door een externe auditor. Dit heeft geresulteerd in continuering van de certificering NEN-EN-ISO 9001:2000 tot 1 juli 2011 voor alle handhavingtaken binnen de afdeling SEO.

P-5.5 Natuur en Landschap

Doelen vanuit de begroting 2008 (per product/deelproduct)

Bescherming van bossen, natuurgebieden, planten en dieren door het adequaat uitvoeren van wettelijke en door het rijk aan de provincie gemandateerde taken (Flora- en Faunawet, de Natuurbeschermingswet 1998, Boswet).

Behoud en versterking van de landschappelijke kwaliteit en ontwikkeling van nieuwe bossen en landgoederen op daarvoor geëigende locaties door uitvoering van de Boswet en de Natuurschoonwet.

Monitoren van natuurwaarden door opnames ten behoeve van het landelijk weidevogelmeetnet, het landelijk meetnet flora milieu- en natuurkwaliteit in natuurgebieden en het meetnet flora milieu- en natuurkwaliteit lijnvormige elementen.

Actualisering en modernisering van de natuurinformatie door inventarisatie flora en vegetaties en broedvogels en door het verwerken en stimuleren van inventarisaties van derden en vrijwilligers voor overige flora en fauna. Daarnaast het verbeteren van het basisbestand en de toegankelijkheid ervan.

Behoud en versterking van natuur en landschappelijke kwaliteit en creëren van draagvlak (middels financiële bijdrage aan IVN Consulentenschap, Landschapsbeheer Drenthe, Stichting "Het Drentse Landschap", FBE Drenthe, BoerEnNatuur).

Beleidsontwikkeling en overleg voor natuur, bos, landschap en door interactieve plantoetsing Uitvoeren van de internationale projecten TEN, SPARC, Water4all en Waterline Economy.

Actualisatie van de natuurdoeltypekaart.

Jaarlijkse actualisatie van het Integraal groen gebiedsplan Drenthe (IGGD) als basis van Subsidieregeling natuurbeheer (SN) en Subsidieregeling agrarisch natuurbeheer (SAN).

Ontgrondingen

Het beëindigen van zandwinning in de EHS door het realiseren van één nieuwe zandwinning (40 ha) voor beton- en metselzand buiten EHS waarvoor afwijgingsprocedure POP II is toegepast.

Op een verantwoorde wijze voldoen aan de behoefte aan oppervlaktedelfstoffen en aan verbetering van landbouwgronden door het meewerken aan ontgrondingsaanvragen conform beleid in POP II (verlenen 5 tot 10 vergunningen)

Geen tweede zandwinning voor beton- en metselzand in Zuidwest-Drenthe.

P-5.5 Natuur en Landschap

Landschappelijke kwaliteit en ontwikkeling van nieuwe bossen

De in de begroting genoemde activiteiten zijn over het algemeen adequaat uitgevoerd.

Zo hebben wij de afgelopen 2 jaar meer duidelijkheid gegeven over de begrenzing van de EHS en de na te streven natuurdoeltypen. Deze zijn op kaarten vastgelegd. Verder hebben wij goed inzicht gekregen in de restantaakstelling realisatie EHS. In het kader van het nieuwe omgevingsbeleid hebben de terreinbeherende instanties en de Milieufederatie Drenthe een natuurvisie op Drenthe uitgebracht. De visie is vooral gericht op het in samenhang met de watersystemen robuust maken van de EHS. Deze visie is als bouwsteen meegenomen in de op te stellen provinciale structuurvisie (nieuw omgevingsbeleid). Daarnaast is de afgelopen 2 jaar

Zwartendijksterschans uit 1593,
wordt onderhouden door landschapsbeheer Drenthe

140 ha nieuw bos gerealiseerd en zijn 3 nieuwe landgoederen gesticht op daarvoor geëigende locaties. Het afgelopen jaar is hard gewerkt aan de actualisering van Natuur in Drenthe 2. Dit is een uitwerking van de aanbevelingen symposium Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe. In opdracht van de provincie zijn natuurgegevens verzameld die komend jaar worden samengevoegd in een overzicht, dat de basis vormt voor een verdere evaluatie en aanpassing van het provinciaal natuurbeleid, zoals het meer robuust maken van de EHS en het nieuwe subsidie-systeem voor natuur en landschap. Verder zal Natuur in Drenthe 2 zijn beleidsmatige doorvertaling moeten krijgen richting gemeenten en waterschappen ten aanzien van bestemming en beheer van voor de ecologische kwaliteit belangrijke elementen in samenhang met landschappelijke, cultuurhistorische en aardkundige waarden.

Internationale projecten

In totaal werden 6 Europese projecten op het gebied van Natuur en landschap uitgevoerd in de afgelopen 2 jaar:

- a. Grondwaterbescherming: Water4All en Watercost
- b. Landbouw en natuur: Farmers4Nature
- c. Beekherstel: TEN en SPARC
- d. Waterprojecten gekoppeld aan economische ontwikkeling: Waterline Economy

In totaal werd in het Interreg IIIB-programma € 3,-- aan extra Europese en nationale subsidie voor deze projecten verkregen. In 2008 startte de nieuwe programmaperiode IV B. Naast de Interreg-projecten zijn er door Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten op eigen kracht Europese middelen verkregen uit het LIFE-programma voor een amfibieënproject in Zuidwest-Drenthe en voor de gebieden Fochteloërveen en Bargerveen.

Ontgrondingen

Bij de verlening van de vergunning voor de uitbreiding van de zandwinning Gasselterveld, ter overbrugging van de periode dat er op de in ontwikkeling zijnde zandwinlocatie te Echten substantieel beton- en metselzand kan worden gewonnen, is er expliciet rekening mee gehouden dat de zandwinning Gasselterveld, die in de EHS ligt, op 1 januari 2013 wordt beëindigd.

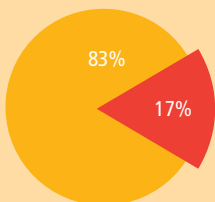
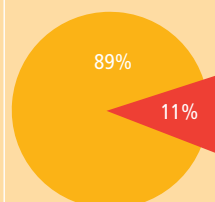
P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP)			
Doelen vanuit de begroting 2008 met daarbij de realisatie t/m 2008			
Uitvoering van het PMJP in 2007 – 2013, initiëren van aansprekende projecten en impuls geven aan prioritaire projecten. Dit is nader uitgewerkt in de volgende doelen.			
Doel	2007-2013	Realisatie 2007-2008	In uitvoering
Natuur			
Realisatie natuur in EHS			
- Nieuwe EHS, verwerven	1.638 ha	Ca. 500 ha	-
- Inrichting EHS	2.948 ha	Ca. 300 ha	2.303 ha
- Opheffen aantal knelpunten rijksinfrastructuur	3	0	3
Soortenbeleid			
Uitvoeren aantal jaarplannen soortenbescherming*	7	5	2
Behoud en beheer Nationale Parken	3	3	3
Milieukwaliteit EHS/Natura 2000			
- Vermindering verdroging	10.168 ha	0	2007
- Maatregelen tegen verzuring en vermessing	3.130 ha	0	1000
Beheersovereenkomsten (Programma Beheer, PB)			
- pSN	12.822 ha	11.304	-
- pSN-f	3.564 ha	88	-
- pSAN	4.680 ha	574	-
Natuurbeheer buiten de EHS			
- Natuurlijk Platteland Nederland	1	1	1
- Besluit Natuurbeheer schaapskuddes **	6	6	6
Landbouw			
Grondgebonden landbouw			
- Inrichting ruimtelijke structuur (taskforce)	1	1	1
- Landinrichtingsafspraken met minister LNV	13.004 ha	842	9.758
Duurzaam ondernemen			
- Aantal projecten agrobiodiversiteit	1	0	0
- Aantal kennis en samenwerkingsprojecten innovatie agrocluster	5	0	3
Recreatie en toerisme			
- Oplossen knelpunten landelijke wandelroutes	1	0	1
- Oplossen knelpunten landelijke fietsroutes	5	0	0
- Vaarroutes knelpuntvrij (Erica-Ter Apel 23 km + Assen 2 km)	292 km	0	107
- Aantal toeristische voorzieningen, aanleg ontbrekende schakels in (provinciale) routes, bewegwijzering en productontwikkeling	10	0	2

Doel	2007-2013	Realisatie 2007-2008	In uitvoering
Landschap			
- Lopende verplichtingen bos/landschap, ruimtelijke structuren	363 ha 1	*PB	*PB
- Ondersteuning Stichting Landschapsbeheer Drenthe			
- Nationaal landschap			
- Realiseren van uitvoeringsprogramma Drentsche Aa	1	1	1
Aantal Belvédèreprojecten	5		
Aantal SOL-beschikkingen (onderhoud landschap)	484	97	loopt af
Bosaanleg en landgoederen	5	2	2
Projecten tegengaan verrommeling landschap	10	2	onbekend
Bodem			
Duurzaam gebruik bodem			
- Opstellen bodemvisie	1	0	0
- Aantal projecten duurzaam bodemgebruik	4	0	0
Bodemsanering			
- Gesaneerde bodem (2010 tot en met 2013)	511000 BPE	Vanaf 2010	
Water			
Waterbodemsanering			
- Gesaneerde waterbodem (2010 tot en met 2013)	129000 BPE	Vanaf 2010	
Sociaaleconomische vitalisering			
Stimulering en verbreding van de plattelandseconomie	25	0	3 12
Verbetering van de leefbaarheid in plattelandsgebieden			
Impuls sociaaleconomische vitalisering	50	2	33

* Voor het onderdeel soortenbescherming is jaarlijks een bedrag gekoppeld aan een jaarplan. In dat jaarplan wordt het mogelijk gemaakt om een aantal projecten uit te voeren. Dat aantal verschilt per jaar. In de kolom 2007-2013 is het aantal jaarplannen vermeld, in de overige kolommen staan het aantal plannen in 2007-2008 vermeld.

** Het aantal schaapskuddes dat vermeld staat is 6; hetgeen betekent dat jaarlijks 6, dezelfde, kuddes een subsidie vanuit het ILG ontvangen.

Baten en lasten programma

	Lasten	Baten
Programma 5. Leefomgeving	41.312.547 	26.564.110
Overige programma's	201.801.355	224.289.312

Programma 5. Leefomgeving	1 Realisatie 2007	2 Primitieve begroting 2008	3 Begroting 2008 na wijziging	4 Realisatie 2008	(3-4) Verschil
Totaal lasten	38.746.788	64.228.118	50.754.725	41.312.547	9.442.178
Apparaatskosten	15.746.830	0	0	0	0
Totaal baten	30.973.764	49.844.996	33.371.487	26.564.110	6.807.377
Saldo	23.519.854	14.383.122	17.383.238	14.748.437	2.634.801

Ontwikkelingen

P-5.0 Waterhuishouding

Ontwikkelingen uit de begroting 2008

Klimaat

Drenthe dient de komende jaren in te spelen op klimaatontwikkelingen. Samen met de interprovinciale waterschappen en buurprovincies worden de opgaven voor wateroverlast en watertekorten, i.c. "ruimte voor water", in beeld gebracht.

Wet- en regelgeving

De Europese Kaderrichtlijn Water geeft onder andere aan dat planprocessen geharmoniseerd dienen te worden. Rijks-, provinciale, waterschaps- en gemeentepannen dienen voor wat betreft het onderdeel Water eind 2009 gereed te zijn.

Optimale waterpeilen

Door de extreem wordende weersomstandigheden is het mogelijk dat handhaving van de gewenste waterpeilen meer inzet vragen dan normaliter. Het reguliere peilbeheer is volledig geautomatiseerd.

P- 5.0 Waterhuishouding

Klimaat

In 2008 is een nadere invulling en uitwerking gegeven aan het programma Klimaat en Energie. Voor wat betreft het onderdeel Klimaatadaptatie is een start gemaakt met het uitvoeren van een aantal onderzoeken om de effecten van klimaatontwikkelingen op de schaal van Drenthe voor onder andere de landbouw, de natuur en de stedelijke gebieden inzichtelijk te maken. In 2008 is hiervoor een klimaateffectschetsboek voor Groningen-Drenthe opgeleverd. In de periode tot en met 2011 zijn nog diverse andere onderzoeken op specifieke onderdelen voorzien.

Wet- en regelgeving/KRW

Het specifieke wateronderdeel dat op grond van de Europese Kaderrichtlijn Water in een provinciaal waterplan dient te worden verwoord is in december 2008 in de vorm van een "ontwerpbesluit" vastgesteld. Na verwerking van de inspraakreacties zal dit eind 2009 definitief worden vastgesteld. In dezelfde periode in 2008 hebben de vier waterschappen in Drenthe hun ontwerpwaterbeheerplannen opgesteld. Wij hebben samen met de waterschappen de plannen onderling op elkaar afgestemd.

Optimale waterpeilen

Doordat er zich geen bijzondere weersomstandigheden hebben voorgedaan is handhaving van de waterpeilen op normale wijze gerealiseerd.

P-5.1 Milieubeleid

Ontwikkelingen uit de begroting 2008

Het wordt steeds duidelijker (onder andere IPCC-rapporten) dat de klimaatverandering van grote invloed is op de inrichting en kwaliteit van onze leefomgeving. De inwerkingtreding van de nieuwe Wet op de ruimtelijke ordening dwingt tot een herbezinning over de rol van het milieu- en energiebeleid in het POP in het kader van de vaststelling van een nieuwe omgevingsplan. Vanuit Europa is sprake van een duidelijke intensivering op het gebied van Klimaat en Energie. Dit heeft zich vertaald in tal van Europese programma's en projecten.

P-5.1 Milieubeleid

Programma klimaat en energie

Het milieu- en energiebeleid zal een nieuwe rol gaan spelen bij het vaststellen van het nieuwe omgevingsbeleid. Daarom is een Programma klimaat en energie opgesteld met als sturingsfilosofie de Grounds for Change-gedachte. In deze filosofie zijn energie en ruimtegebruik met elkaar verbonden. Het programma gebruikt deze gedachtegang om projecten op het gebied van adaptatie en mitigatie te sturen en de gestelde doelen te bereiken.

In december 2008 is door de Europese unie een richtlijn opgesteld met betrekking tot duurzame energie. De tekst ervan is nog niet officieel gepubliceerd. Toch is al wel duidelijk dat op een belangrijk punt deze richtlijn gevolgen heeft voor het realiseren van de projecten in het kader van het huidige Programma klimaat en energie: aan het gebruik van biobrandstoffen worden duurzaamheidseisen gesteld.

P-5.2 Bodem

Ontwikkelingen uit de begroting 2008

Bodemsanering

De provincie geeft momenteel uitvoering aan het bodemsaneringprogramma 2005-2009. De projecten worden uit drie financieringsbronnen gerealiseerd. De eerste en belangrijkste bron is het budget dat het rijk ter beschikking stelt, € 12 miljoen voor de programmaperiode 2005-2009. Per 1 januari 2006 is echter de verplichte eigen bijdrage van de gemeenten (7,5%) en die van de provincie (2,5%) komen te vervallen. De provincie draagt in de overgangsfase nog wel bij aan financiële verplichtingen die aangegaan zijn voor 1 januari 2006. De voortgang van de bodemsaneringsoperatie is wel afhankelijk van de beschikbaarheid van financiële middelen door derden. De activiteiten en de benodigde financiële bijdragen van derden worden sterk bepaald door de economische ontwikkelingen. Er wordt vaak alleen gesaneerd bij verbouw of nieuwbouw en eigendomsoverdracht (onder andere bij vererving). De provincie en de gemeenten dragen nu eigen geld bij op basis van het belang dat zij aan bepaalde ontwikkelingen hechten.

Waterbodemsanering

Vanaf 2009 ligt de verantwoordelijkheid voor de sanering van waterbodems bij de waterschappen en is het geen provinciale taak meer. Wel blijft de provincie verantwoordelijk voor het beleid rondom verwerking en definitieve berging van baggerspecie in depots.

Bodembescherming

De doorwerking van Europees en landelijk bodembeleid benadrukt een bodemsysteemgerichte benadering. Dat heeft geleid tot actualisatie van bodeminformatie en aanvullende inventarisaties.

De doorwerking van deze nieuwe bodeminformatie voor het (eigen) beleid, alsmede dat van andere organisaties en sectoren vindt op interactieve wijze plaats en leidt naar verwachting tot beleidswijzigingen en bijstelling van provinciale doelstellingen.

Piketauto provincie Drenthe

P-5.2 Bodem

Ontwikkelingen uit de begroting 2008

Bodemenergie en opslag CO₂

Gebruik van aardwarmte voor onder meer stadsverwarming en CO₂-opslag wordt gestimuleerd en maken deel uit van een integraal energieplan voor Zuidoost-Drenthe. Dit energieplan is een vervolg op de Stroomstudie die nog in 2007 gereedkomt en het grondgebied van de gemeenten Coevorden en Emmen bestrijkt.

Bij wijze van voorbeeld voor een grootstedelijke aanpak van het energiebeleid zal in 2007 voor Assen een Plan van aanpak opgesteld worden en zullen maatregelen ontwikkeld en uitgevoerd worden die bijdragen aan Assen CO₂ neutraal in 2020.

P- 5.2 Bodem

Bodemsanering

In 2008 is de intentieverklaring bodem getekend. In de intentieverklaring zijn de afspraken verwoord om te komen tot een gedragen aanpak voor spoedlocaties. Momenteel wordt druk gewerkt aan de totstandkoming van het Convenant bodem waarin de intenties nader worden vormgegeven. Voor de bodemsanering worden in het convenant afspraken gemaakt over de uitvoering van de bodemsanering. Een belangrijke afspraak richt zich op de inventarisatie en aanpak van spoedlocaties en wordt (vooral) als volgt beschreven.

“Partijen (VROM, VW, IPO, VNG, UvW) willen met dit convenant vastleggen dat zij de humane spoedlocaties in 2015 zullen hebben gesaneerd dan wel dat zij de risico's in ieder geval in 2015 zullen hebben beheerst. Uiterlijk 31 december 2010 zal een overzicht gereed zijn waarin voor elke humane spoedlocatie is aangegeven welke (tijdelijke) maatregelen zijn genomen of voorzien. Voor de spoedlocaties waar sprake is van overige risico's (ecologie en verspreiding) zal dit uiterlijk 31 december 2015 het geval zijn.”

Uitvoering van de bodemsanering verloopt via verschillende sporen:

1. saneringen door de bevoegde overheden Wet bodembescherming (Wbb) - het meerjaren-programma Wbb
2. saneringen via het ISV-spoor
3. saneringen in eigen beheer (door bedrijven en particulieren)
4. saneringen waterbodems door de waterschappen

Bodembescherming

De actualisatie van de bodemkaart is gerealiseerd en wordt gebruikt om in andere beleidsvelden, bijvoorbeeld natuur, input te leveren over het halen van die beleidsdoelen. Ook wordt deze gekoppeld aan de klimaatdoelstellingen.

In 2009 wordt een haalbaarheidsonderzoek geïnitieerd ten behoeve van ontwikkelingen met betrekking tot een Geopark.

Grondwaterbescherming

Momenteel wordt de beleidsnotitie gewasbeschermingsmiddelen afgerond. Op basis hiervan zal in 2009 een aantal actiepunten hieruit worden uitgewerkt en uitgevoerd. Te zamen met Omegam Laboratoria en Sorbisense wordt onderzoek gedaan naar alternatieve meetmethoden voor de huidige (dure) bestrijdingsmiddelenonderzoeken in het grondwater.

Bodemenergie

In 2008 is ten behoeve van nadere onderbouwing (geologische gegevens) voor concessie- en boorvergunningaanvragen een aantal onderzoeken gestart door particulieren. De technische verkenningen zijn gesubsidieerd door de provincie. In 2008 is ook een uitvoerig onderzoek gestart voor het hele tuinbouwgebied. Dit onderzoek richt zich op de vraag waar op basis van de warmtebehoefte bij bestaande glastuinbouwgebieden in Erica en Klazienaveen het beste geboord kan worden, en hoeveel doubletten noodzakelijk zijn. Op basis van geologische kennis en bedrijfsgegevens wordt een masterplan opgesteld, waarbij in het vervolg in fasen uitvoering zo optimaal mogelijk kan plaatsvinden.

Ook is een start gemaakt met een SNN-studie naar de potenties van de ondergrond voor de benutting van bodemenergie in Noord-Nederland.

P-5.3 Vergunningverlening

Ontwikkelingen uit de begroting 2008

Gelet op het maatschappelijk belang willen wij per 1 januari 2008 voldoen aan de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (WABO). Voor een nadere toelichting verwijzen wij naar prioriteit 5.16, Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving.

Naar verwachting wordt op zijn vroegst in de eerste helft van 2008 het wetsvoorstel Regelgeving Burgerluchthavens en Militaire Luchthavens vastgesteld, waardoor de taken en bevoegdheden voor de regionale en kleine burgerluchtvaart van het rijk naar de provincies wordt geregeld. Voor een nadere toelichting verwijzen wij naar prioriteit 5.16, Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving.

De ontwikkelingen op het gebied van de Europese en nationale wet- en regelgeving bieden mogelijkheden de belasting door bedrijven verder te verminderen. Bij de actualisatie van milieuvergunningen kan na aandacht worden besteed aan de Energie-efficiency uit oogpunt van CO2-doelstellingen, Emissies uit oogpunt van luchtkwaliteit en nationale emissieplafonds (NEC-doelstellingen EU) en Verruimde reikwijdte Wet milieubeheer (afvalpreventie, vervoersmanagement) uit oogpunt van duurzaamheid. In 2011 worden de effecten van de geïntensifieerde actualisatie van de milieuvergunningen geëvalueerd.

P- 5.3 Vergunningverlening

Ontwikkelingen 2e bestuursrapportage; deze moeten aangepast worden ten behoeve van de jaarrekening.

In de Voorjaarsnota 2008 is aangegeven dat de WABO op 1 januari 2009 in werking zou treden. Op 23 juli jl. heeft het college van GS een brief van het ministerie van VROM ontvangen waarin wordt medegedeeld dat de invoeringsdatum van de WABO is verschoven naar 1 januari 2010. De discussie over het inrichten van omgevingsdiensten is na het verschijnen van het rapport van de commissie-Mans in een stroomversnelling geraakt. Op dit moment is de inzet van de provincies om in elke provincie uitvoeringsdiensten op te richten waarin gemeenten en provincies samenwerken. Uitgangspunt is dat de omgevingsdiensten pas starten als zij voldoen aan minimale, vooraf vastgestelde kwaliteitseisen. De taken van de omgevingsdiensten zijn geënt op de Wabo-taken. De Wabo kan dan ook gezien worden als basis voor deze omgevingsdiensten.

Voornemen van het Ministerie van VROM is om per 1 januari 2010 de WABO in te voeren. Ter voorbereiding op de invoering zijn er conceptsamenwerkingsafspraken opgesteld. Verder is er aansluiting bij Omgevingsloket online gerealiseerd. Daarnaast zijn de functies voor de front-office, casemanagers en accountmanagers beschreven. Ook is er overeenstemming bereikt met de gemeenten met betrekking tot nut/noodzaak van de pilot WABO.

IPO en VNG dienen voor 1 april 2009 aan het Ministerie van VROM uitsluitsel te geven over hoe de Omgevingsdiensten in te richten.

Het IPO stelt zich op het standpunt dat de inzet moet zijn dat provincies het bevoegde gezag blijven voor de IPPC-inrichtingen en andere grote en ingewikkelde bedrijven. Daarnaast kan er pas sprake zijn van een bevoegdheidsoverdracht wanneer sprake is van een vastgesteld kwaliteitsniveau van de uitvoering.

Per 1 juli 2009 wordt de Wet luchtvaart van kracht. De bevoegdheden worden overgeheveld van het rijk naar de provincies. Het betreft hier een kaderwet, die door middel van AMvB's nader wordt uitgewerkt. Met het team Verkeer en Vervoer is een samenwerkingsovereenkomst gesloten met betrekking tot de implementatie van de wet. Verder zullen er een ontheffing Luchtvaartbesluit en een verordening worden opgesteld.

P-5.4 Handhaving

Ontwikkelingen uit de begroting 2008

WABO

De invoering van de WABO zal ingrijpende gevolgen hebben voor de provinciale handhaving. Voor een nadere toelichting verwijzen wij naar prioriteit 5.16, Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving.

Luchtvaartterreinen

Medio 2008 zal de provincie het bevoegde gezag worden met betrekking tot regionale en kleine luchtvaartterreinen. Zie voor een nadere toelichting prioriteit 5.16, Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving.

Samenwerking Handhaving Drenthe

In Drenthe zijn 12 gemeenten, 4 waterschappen, de politie, de Algemene Inspectie Dienst, Ministerie van VROM en het Openbaar Ministerie actief op het terrein van de handhaving. Om niet versnipperd op te treden heeft de provincie de regierol opgedragen gekregen om samenwerking te initiëren, te stimuleren en te coördineren. Voor een nadere toelichting verwijzen wij naar prioriteit 5.17, Adequaate uitvoering van toezicht naleving regelgeving en vergunningen.

P-5.4 Handhaving

WABO

Invoering van de WABO is uitgesteld tot 1 januari 2010.

Luchtvaartterreinen.

De overdracht van de taken van het rijk naar de provincie heeft niet in 2008 plaatsgevonden omdat de wettelijke regelingen niet op tijd klaar waren. De overdracht is nu voorzien op 1 juli 2009.

Samenwerking Handhaving Drenthe

In 2008 is een nieuwe samenwerkingsovereenkomst tussen de verschillende handhavingorganisaties in Drenthe ondertekend. Met deze overeenkomst hebben gemeenten, waterschappen en provincie zich verplicht tot intensivering van de samenwerking op het gebied van handhaving. Daarnaast is met de provincies Groningen en Fryslân voor een zevental onderwerpen een gezamenlijk handhavingsuitvoeringsprogramma 2009 vastgesteld.

P-5.5 Natuur en Landschap

Ontwikkelingen uit de begroting 2008

Flora- en Faunawet (FFW)

Er zal een start worden gemaakt met het evalueren van het Faunabeheerplan en de provinciale FFW-beleidsnota .

Natuurbeschermingswet 1998/Natura 2000

In Drenthe liggen 14 Natura 2000-gebieden, die zijn of worden aangewezen op grond van de Natuurbeschermingswet 1998. Voor deze gebieden worden beheerplannen opgesteld, die uiterlijk in 2012/2013 gereed moeten zijn. De provincie is verantwoordelijk voor 8 beheerplannen en is nauw betrokken bij de opstelling van de overige beheerplannen. In het najaar van 2007 wordt gestart met de voorbereiding. De verwachting is dat na vaststelling van beheersplannen het aantal vooroverleggen en/of vergunningen licht zal afnemen. Dit komt doordat maatregelen die in het beheerplan staan niet meer apart vergunningplichtig zijn.

Natuur, bos en landschap

Beleidswijzigingen door het rijk, zoals vastgelegd in de Nota ruimte: minder aandacht en geen rijksmiddelen voor natuur en landschap (bosuitbreiding, inrichting en beheer van landschapselementen) buiten de door het rijk erkende onderdelen van EHS en nationale landschappen.

Meer armslag voor beleidskeuzes en het benutten van kansen door decentralisatie van taken en afspraken in kader Investeringsbudget landelijk gebied (ILG).

Informatiesysteem

Door het Ministerie van LNV wordt gewerkt aan de oprichting van een zogenaamde gegevensautoriteit. Dit kan ook gevolgen hebben voor de werkwijze bij de provincies.

De behoefte aan gegevens over flora en fauna is sterk toegenomen onder invloed van de FFW. Om het grote aantal aanvragen goed te kunnen verwerken, wordt systematisch doorgewerkt aan verbetering van de toegankelijkheid van het informatiesysteem

Ontgrondingen

Procedures van al ingediende en nog in te dienen ontgrondingsaanvragen en de daartegen ingebrachte of nog in te brengen bedenkingen en eventuele beroepen, lopen door.

P-5.5 Natuur en Landschap

Flora- en Faunawet (FFW)

De evaluatie van het Faunabeheerplan is in 2008 gestart. Het rapport wordt in het voorjaar van 2009 opgeleverd. Vervolgens zal de provinciale FFW-beleidsnota waar nodig worden herzien.

De ecologische hoofdstructuur

Voor Drenthe wordt in totaal 19.990 ha landbouwgrond omgevormd tot natuur. In 2007 is daarvan reeds 12.760 ha gerealiseerd. Wij moeten, uitgaande van realisatie EHS in 2018, nog 7.230 ha realiseren. Daarvan hebben wij met de minister van LNV een inspanningsverplichting afgesproken dat 40% door particulieren wordt gerealiseerd, wat overeenkomt met circa 3.000 ha. De grondverwerving moet in 2015 gereed zijn en de inrichting in 2018. In landelijk perspectief is Drenthe wat grondverwerving betreft koploper. Ook in de periode 2007-2008 hebben wij 720 ha grond verworven. Een punt van zorg is dat particulier natuurbeheer nog nauwelijks van de grond komt en ook de inrichting van de reeds verworven en aan de terreinbeherende instanties doorgeleverde gronden vaak nog niet kan worden gerealiseerd. De komende periode zal daarom onze realisatiestrategie naast grondverwerving vooral gericht zijn op particulier beheer en inrichting.

Er wordt gewerkt aan het nog beter toegankelijk maken van het provinciale natuurinformatiesysteem waarbij ook geanticipeerd wordt op landelijke ontwikkelingen, zoals de Gegevensautoriteit Natuur bij LNV.

Natuurbeschermingswet 1998/Natura 2000

Het project Opstellen beheerplannen N2000 is eind 2007 formeel gestart door het vaststellen van de startnotitie door GS. In maart 2008 is door de minister besloten de procedure te wijzigen. Dit betekent dat de provincie eerst de beheerplannen Natura 2000 opstelt en dat daarna de aanwijzingsbesluiten definitief worden. Begin 2008 is de projectgroep geformeerd

Landgoed Kleuveveen

waarin diverse terreinbeheerders, overheden en andere belangenbehartigende organisaties uit de natuur, recreatie- en landbouwsector deelnemen. De projectgroep heeft medio 2008 het plan van aanpak voor het opstellen van de beheerplannen (en het communicatieplan) vastgesteld. Het opstellen van de beheerplannen is uitbesteed aan een combinatie van (advies)bureaus. Selectie van de bureaus is geschied door een Europese aanbestedingsprocedure. In september 2008 is de combinatie daadwerkelijk begonnen met de inventarisatiefase van het project. De inventarisatiefase zou eind 2008 moeten zijn afgerond, maar door problemen ten aanzien van de benodigde gegevens is dit doorgeschoven naar januari 2009. De beheerplannen dienen in september 2009 in concept aan de minister te worden aangeboden. Complicerende factor daarbij is wel dat er vanuit het rijk nog steeds geen duidelijke richtlijnen beschikbaar zijn over het hanteren van de ammoniakproblematiek in de beheerplannen. De conceptbeheerplannen zullen door de minister in beschouwing worden genomen bij de definitieve aanwijzingsbesluiten in het laatste kwartaal van 2009. Vervolgens zal het formele traject van vaststelling van de beheerplannen in gang worden gezet.

Ontgrondingen

In 2008 zijn in totaal 10 ontgrondingvergunningen verleend. De Raad van State heeft uitspraak gedaan over de omstreden ontgronding in het Gasselterveld waarbij de provincie in het gelijk is gesteld. De ontgrondingsvergunning is rechtmatig, maar de totale oppervlakte is teruggebracht, alsmede de doorlooptijd van de vergunning. Hiermee is een belangrijke concessie gedaan in de richting van de particuliere natuurbescherming en de terreinbeheerder SBB.

P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP)

Ontwikkelingen uit de begroting 2008

ILG/pMJP

Met het provinciaal Meerjarenprogramma (pMJP) 2007-2013 is gekozen voor een integrale aanpak om de ambities in het landelijk gebied te verwezenlijken. Met het van kracht worden van de Wet inrichting landelijk gebied (WILG) is de provincie met ingang van 1 januari 2007 verantwoordelijk voor de realisatie van verschillende rijksdoelen in het landelijk gebied. Het gaat hierbij om rijksdoelen op het gebied van natuur, landschap (alleen voor nationale landschappen), bodem, water, landbouw, recreatie en toerisme en de sociaaleconomische vitalisering. De budgetten die voor het realiseren van de rijksdoelstellingen beschikbaar zijn, zijn ondergebracht in één Investeringsbudget landelijk gebied (ILG). De middelen die het rijk hiervoor in de periode 2007-2013 beschikbaar stelt, zijn onderdeel van de provinciale programmabegroting en worden op basis van de provinciale beschikkingen in projecten ingezet.

Natuur

Grondverwerving is noodzakelijk om de EHS in 2018 voltooid te hebben, maar ook onmisbaar om gebiedsgerichte processen te kunnen faciliteren.

Omslag van verwerving naar beheer biedt kansen voor particulier natuurbeheer, maar kan tegelijkertijd ook voor stagnatie in functieverandering en de realisatie van de inrichting van EHS zorgen.

Met het rijk zijn afspraken gemaakt rondom de financiering van ecologische verbindingzones, zodat hier kansen op een versnelling van de uitvoering aanwezig zijn.

Door maatregelen tegen verdroging en verzuring en vermessing worden de natuurdoelen beter gestalte gegeven.

Landbouw

Door schaalvergroting verdwijnen in de primaire sector steeds meer agrarische bedrijven. Dit leidt tot veel grondynamiek met gevolgen voor de aankoop van gronden ten behoeve van EHS en voor landinrichting/kavelruil.

Landschap

Het rijk beperkt zijn inzet voor het landschap tot de nationale landschappen, waarvan Drenthe er één bezit, het Drentsche Aa-gebied.

P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP)

Ontwikkelingen uit de begroting 2008

Water

Uitvoering moet gebeuren met inzet van middelen door de regionale partijen en combinatie van maatregelen op het gebied van EHS bijvoorbeeld. Met het beschikbaar stellen van rijksmiddelen in de vorm van synergiegelden kan hier nu een impuls aan worden gegeven.

Sociaaleconomische ontwikkeling

De inzet van aanvullende Europese middelen boven op de regionale middelen biedt kansen om de sociaal-economische vitalisering van het Drentse platteland verder vorm te geven.

Leefbaarheid

Op basis van het ILG en het pMJP is in 2007 een start gemaakt met de nieuwe opzet van de uitvoering van het plattelandsbeleid. Het nieuwe Europese Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP 2) biedt mogelijkheden voor de regionale stimulering van diversificatie van de plattelandseconomie (onder andere LEADER).

P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP)

pMJP algemeen

De uitvoering van het pMJP ligt goed op stoom. Vergeleken met andere provincies doet Drenthe het zelfs uitstekend. Dit blijkt uit de resultaten van de Visitatiecommissie die eind vorig jaar door het IPO is ingesteld.

Het pMJP is een programma voor de periode 2007-2013. De beschikbare budgetten waren tot nu toe gelijkmatig over de 7 jaren verdeeld (1/7, 1/7 ... 1/7). De ervaring leert, dat een programma als dit een aanlooperperiode nodig heeft en dat langzamerhand in de loop van de jaren de uitgaven exponentieel gaan toenemen. Tegen deze achtergrond is het afgelopen jaar de planning en programmering voor de hele planperiode verbeterd. Voor een deel heeft dat al zijn vertaling gekregen in de tweede Bestuursrapportage van 2008. Een verdere vertaling vindt plaats via de begroting 2009. De onderbesteding over 2008 vindt voor een deel hierin zijn verklaring. De onderbesteding is echter met name ontstaan, omdat wij verwacht hadden eind 2008 nog een tweetal belangrijke aankopen af te kunnen ronden. Deze aankopen zijn echter begin 2009 afgerond.

Hierna worden de diverse thema's toegelicht. Enkele zaken willen wij hier specifiek onder de aandacht brengen.

De grondverwerving voor de EHS ligt goed op schema. Met betrekking tot de inrichting van de EHS is veel in uitvoering; een versterking van de regio op de inrichting achten wij wel noodzakelijk om de voortgang erin te houden.

Het onderdeel Milieukwaliteit laat nog een forse achterstand zien. Daarvoor zijn twee redenen aan te wijzen. In tegenstelling tot andere onderdelen van het pMJP gaat het hier om een onderdeel dat pas in 2007 is gestart. Een aanlooperperiode is nodig alvorens tot realisatie te kunnen komen. Verder is van belang, dat de EHS voor een belangrijk deel is verworven, voordat de milieukwaliteit van de EHS kan worden versterkt. Met andere woorden, in tijdsvolgorde wordt eerst het accent gelegd bij verwerving, daarna bij versterking van de milieukwaliteit.

Het onderdeel sociaaleconomische vitalisering krijgt steeds meer vorm en inhoud.

Natuur/realisatie EHS

In 2008 is de realisatiestrategie EHS door GS vastgesteld; een belangrijke stap om de realisatie EHS in beeld te brengen en afspraken te maken over verwerving, inrichting en particulier natuurbeheer. Het jaar 2008 is moeizaam gestart voor de grondverwerving; de prijzen in de grondmarkt stegen enorm waardoor eigenaren een afwachtende houding aannamen. Uiteindelijk terugkijkend is er een inhaalslag gemaakt in de loop van het jaar. In de loop van het

jaar is het subsidieplafond verhoogd met het doel 2 bedrijven te verwerven; de aktepassering van deze bedrijven zal in 2009 plaatsvinden. Voor de ILG-periode (2007-2013) loopt de verwerving voorspoedig. De inrichting voor natuur ligt op schema. Er zijn verplichtingen aangegaan die in de loop van de ILG-periode tot realisatie leiden. Met het oplossen van de knelpunten met rijksinfrastructuur is een start gemaakt.

Programma Beheer

De prestaties worden gerapporteerd door Dienst Regelingen. De gegevens zijn niet tijdig beschikbaar.

- Functieverandering/inrichting. Nadat in 2007 bleek dat een aantal beheerders er niet in was geslaagd tijdig hun aanvraag in te dienen is in 2008 overgegaan tot een extra openstelling. Enkele grote projecten zijn toen voor inrichting ingediend, zoals het Stroetenveld en Torenveen. Verwachting 2009: een aantal aanvragen van bosboeren is ingediend.
- SAN: Voor continuïteit is minder aangevraagd, voor nieuwe overeenkomsten meer. Op basis van de rapportage hebben we door verschuiving de nieuwe aanvragen kunnen honoreren. Verwachting 2009 : Beperkte openstelling SAN voor akkerranden (veenkoloniën) en landschap. Verwachting is een goede deelname.
- SN: Zowel voor continuïteit en nieuwe aanvragen zijn de budgetten overschreden. Ook deze aanvragen hebben wij door te schuiven kunnen honoreren. Verwachting voor 2009: volgens planning.

Creëren van goede balans rood-groen binnen
samenwerkingsverband Leek - Roden

Milieutekorten

Maatregelen tegen verdroging

De projectvoorbereiding is gestart in de TOP-gebieden Drentsche Aa, Drents Friese Wold, Fochteloërveen, Bargerveen, Dwingelderveld, Elperstroom, Peizerdiep en Reest. Voor het Dwingelderveld en het Fochteloërveen is een Life subsidieaanvraag ingediend. Voor het Bargerveen is duidelijk geworden waar en hoe breed een bufferstrook aan de zuidzijde moet worden aangelegd. Hiermee is 225 ha functiewijziging gemoeid. De voorbereiding van de aanpak van de verdroging voor het Peizerdiep wordt meegenomen in de landinrichting Roden/Norg en Peize. Voor alle gebieden is de relatie met grondverwerving voor de EHS in kaart gebracht

Maatregelen tegen verzuring en vermisting

In 2008 is het project Duurzaam boer blijven in Drenthe gestart dat de stikstofuitstoot van melkveehouderijen naar de EHS zal verminderen. Verder zijn diverse grote afplagprojecten (bijvoorbeeld VIEP, Dwingelderveld) ten behoeve van de ontwikkeling van nieuwe natuur ingepland voor de uitvoering in 2009 en 2010. In het kader van de synergie-gelden zijn met de waterschappen al projecten gekoppeld met dit thema. Met de waterschappen wordt begin 2009 geïnventariseerd welke overige waterprojecten 'op de plank' liggen voor uitvoering in deze ILG-periode die het thema verzuring en vermisting kunnen worden gekoppeld. In 2009 wordt gestart met een herhaling c.q. actualisatie van de zogenaamde nulmeting die in 2006, voorafgaand aan de ILG-periode is uitgevoerd.

De overige prestaties onder natuur, zoals subsidiëring schaapskuddes, zijn uitgevoerd.

Landbouw

Landbouwstructuurverbetering ligt op schema. Voor de pilot agrobiodiversiteit was het Amerdiep-project bedoeld. In 2009 wordt bezien hoe dit nader in te vullen.

Landschap, recreatie en toerisme, bodem

Deze prestaties liggen op schema. Voor de Subsidieregeling onderhoud landschapselementen (SOL) worden geen nieuwe overeenkomsten afgesloten. Aflopende overeenkomsten komen onder het Programma Beheer te vallen. Door Tennet is voor de compensatie van hoogspanningskabels over de Reest een bedrag van € 6 miljoen beschikbaar gesteld voor landschap. Hiervoor worden concrete projecten ontwikkeld.

Water

In 2008 was hiervoor geen prestatie te leveren. In 2009 komt geld beschikbaar in de vorm van Synergiegelden. Dit wordt gekoppeld aan reeds geprogrammeerde projecten in samenwerking met de waterschappen.

Sociaaleconomische vitalisering

In 2008 is de Stimuleringsregeling plattelandsondernemers STIPO van start gegaan. Deze regeling is van toepassing voor heel Drenthe, voor de thema's Toerisme en Verbrede landbouw. In het LEADER-gebied Zuidoost-Drenthe kan ook het MKB van de regeling gebruikmaken. De functie van ondernemerscoach is ingevuld. Er zijn inmiddels 80 aanvragen in behandeling. Uit de extra provinciale middelen voor de impuls vitaal platteland zijn, na een aarzelend begin in 2007, diverse projecten gehonoreerd. Dit instrument, waarbij zonder hoge bureaucratische lasten kleine projecten gesteund kunnen worden, werkt efficiënt. Ook in 2009 worden er veel aanvragen verwacht. Het zwaartepunt bij de besteding van de middelen voor sociaaleconomische vitalisering ligt bij de uitvoering in de gebieden.

Stand van zaken per gebied

Noord-West

In 2008 is een projectenlijst opgesteld, waarop ruim 80 projecten staan die de komende jaren uitgevoerd kunnen gaan worden. Daarnaast is gewerkt aan het maken van een Leekstermeervisie met betrokken partijen, een visie rond het dorp Peizermade en wordt ondersteuning verleend aan ondernemersinitiatieven Veenhuizen. Er is verder gewerkt aan de uitvoering waterberging VIEP en ontwikkelingen rond het Fochteloeveen. In het kader van Sociaaleconomische vitalisering zijn diverse bijdragen aan kleine projecten op het gebied van landschap, dorpsommetjes en bewonersactiviteiten verstrekt.

Drentsche Aa

In 2008 is gewerkt aan het uitklappen van de werkwijze, aanpak en beschikbaar stellen van middelen vanuit het nationaal beek- en esdorpenlandschap (NBEL) Drentsche Aa naar het totale Nationale Landschap. Dit is tevens het pMJP-gebied. Het Amerdiep-project is verder onderzocht, maar heeft in 2008 nog niet tot een definitieve projectopzet geleid. Voor de verdubbeling N33: hoe landschappelijk inpassing te verbeteren en gelijktijdig de barrièrewerking (natuur, recreatie, dorpen) op te heffen. Verder is er uitvoering gegeven aan de staande uitvoeringsprogramma's NBEL en het Nationaal Park.

Zuidwest

In 2008 is via het pMJP in Zuidwest voor € 33 miljoen aan verplichtingen aangegaan. Daarvan kwam € 1.2 miljoen uit de Europese POP-gelden. Een elftal projecten kwam in aanmerking voor een subsidie uit de impuls Sociaaleconomische vitalisering.

Vanaf dit jaar zal een stijgende lijn zichtbaar worden in het aantal financiële verplichtingen dat wordt aangegaan. Projecten, zoals Havelte-Oost en Frederiksoord komen nu in de uitvoeringsfase. De grote natuurontwikkelingsprojecten, zoals in het Dwingelderveld, de Middenloop van de Vledder Aa en het Reestgebied zullen dan echt van de grond komen. Daarnaast zijn er vele initiatieven op het gebied van Sociaaleconomische vitalisering.

Hunze

Het afgelopen jaar zijn er veel inspanningen verricht in het realiseren van de natuurontwikkeling Lofar (loopt nog), het obstakelvrij maken voor de uitvoering van Torensveen (180 ha natuur en hermeandering), afronding onderzoek Tusschenwater (samengaan functies openbare drinkwatervoorziening, waterberging en natuurontwikkeling met een gebied van totaal ca 500ha). Hiervoor is MER-procedure gestart. Er zijn de nodige gronden aangekocht en geruimd om de realisatie van Tusschenwater, Noordma, Oude Weer en Mandelanden mogelijk te maken waarbij een grote bijdrage aan landbouwstructuurverbetering is bewerkstelligd. Ook op het gebied van de leefbaarheid zijn de nodige projecten uitgevoerd en in voorbereiding.

Zuidoost

Begin 2008 ontving de Gebiedscommissie Zuidoost-Drenthe de goedkeuring van haar LEADER-/POP-programma van het Ministerie van LNV.

Zuidoost-Drenthe heeft zich in 2008 diverse projecten gecommitteerd waaronder het Cultuur, kennis en beleefcentrum collectie Brands, het kunstproject "Dorpsgezichten", de Herinrichting van het Gebied tussen Huttenheugte en Dalen, Het landschapplan Wachstum-Dalen, Gees vitaal en de uitvoering van de Stipo-regeling. De Stipo-regeling heeft in Zuidoost-Drenthe al 50 initiatieven opgeleverd.

Daarnaast heeft de gebiedscommissie zich gericht op de planontwikkeling voor 10 zogenaamde sterprojecten, die breed over de thema's van de gebiedsopgave gaan. Voor elk sterproject is een plan van aanpak gemaakt. Er zijn gebiedsgerichte sterprojecten, zoals de Runde

(inclusief grensoverschrijdend fiets- en wandeltoerisme, De Klencke, Vaarwaterwereld en het Schoonebekerdiep en themagerichte sterprojecten, zoals Veenland, innovatie toerisme en vitale dorpen. Belangrijke projecten voor 2009 zijn de planvorming rond het Bargerveen, waarin een flink aantal ILG-doelen gerealiseerd kunnen worden, de uitvoering van het Runde-programma, RSP Coevorden, toeristische productontwikkeling, de start van de Veencompagnie, een project gericht op uitvoering van de belvedèrestudie van Hondsrug tot Hümmling.

Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?

P-5.0 Waterhuishouding

Prioriteiten uit Begroting 2008

5.1. Opgaven voor wateroverlast en watertekort en combineren "groenblauwe diensten"

Provincies hebben een regisserende rol richting waterschappen voor de uitvoering van maatregelen op het terrein van waterbeheersing. Een belangrijk thema in de samenwerking met onze waterschappen zijn de opgaven voor het tegengaan van wateroverlast en watertekort. Het proces tot aanwijzing van de gebieden voor waterberging in Drenthe loopt. De gebieden worden planologisch vastgelegd in een POP c.q. de nieuwe structuurvisie. Met de inrichting van bergingsgebieden is reeds begonnen in Noord-Drenthe (Eelder- en Peizerdiep, Lappenvoort en Tusschenwater ten zuiden van het Zuidlaardermeer). Met deze prioriteit wordt tijdig ingespeeld op de klimaatontwikkelingen. Uiterlijk in 2015 is het gewenste veiligheidsniveau bereikt. Bij het treffen van maatregelen voor waterbeheersing wordt waar mogelijk gestreefd naar het combineren van "blauwe en groene diensten". "Groenblauwe diensten" zijn projecten en activiteiten op het gebied van water, landschap, natuur, cultuurhistorie en recreatie die de kwaliteit en toegankelijkheid van het landelijk gebied verhogen en die verder gaan dan de wettelijke plicht hiertoe. Ze worden uitgevoerd door particuliere grondgebruikers. Bij "groenblauwe diensten" gaat het ook om waterberging, waterconservering en verbetering van de kwaliteit van grond- en oppervlaktewater. Het gaat om actief beheer en betreft geen schadevergoeding. Waar mogelijk wordt aansluiting gezocht bij doelen op het terrein van natuur en recreatie. In de op te stellen nota Groenblauwe diensten worden in samenspraak met de waterschappen visie en doelstellingen geformuleerd.

5.2. Bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit

In het pMJP is voor de gebieden met de hoogste prioriteit (zogenaamde TOP-gebieden) een begroting opgenomen van € 34,7 miljoen voor de periode 2007 tot en met 2013. Hierbij is rekening gehouden met bijdragen van de provincie van 7% en de waterschappen van 40%. De rest wordt gefinancierd uit de programma's ILG en POP. Sommige maatregelen betreffen gebieden van terreinbeheerders. Zij beschikken vaak niet over voldoende eigen middelen om een substantiële bijdrage te kunnen leveren aan de maatregelen antiverdroging. Om de doelstelling voor antiverdroging toch te kunnen halen wordt voorgesteld de provinciale bijdrage voor de uitvoering van maatregelen te verdubbelen.

5.3. Verbeteren waterkwaliteit Drentse beken

In het kader van de Europese Kaderrichtlijn Water worden de ambitieuze doelen en normen voor de waterkwaliteit van de Drentse beken afgewogen volgens het principe van "praktisch en (financieel) haalbaar". Per hoofdstroomgebied wordt een MKBA uitgevoerd voor de te nemen maatregelen. In de analyses wordt inzichtelijk gemaakt welke maatschappelijke baten worden bereikt, naast de baten voor de waterkwaliteit. Op basis van de resultaten gaan wij na of een extra provinciale investering in water en gebiedsontwikkeling aanbeveling verdient. Bij het treffen van maatregelen ligt een relatie met het beleidskader Blauwe Diensten (zie 5.1).

5.4. Opstellen Innovatieve visie grondwater

De voorraad zoet grondwater onder het Drents Plateau is van strategische betekenis voor meerdere gebruiksfuncties voor mens en natuur, onder andere koude- en warmteopslag, energiewinning warm grondwater, enz. Het beheer vraagt een integrale visie, met betrekking tot de afstemming van gebruiksfuncties en het nemen van beschermingsmaatregelen. De visie wordt ontwikkeld samen met bedrijfsleven, wetenschap en medeoverheden. Centraal in de aanpak staat de instelling van een grondwaterplatform Drenthe. Het platform moet samen met de provincie vormgeven aan beleidsdoelen en het ontwikkelen van projecten. Het project Risicogericht grondwaterbeschermingsbeleid is een bouwsteen voor deze visieontwikkeling.

5.5. Versterken proces samenwerking alle partijen binnen waterketen

De provincies hebben wettelijke bevoegdheden in de waterketen. Het wetsvoorstel "Verankerung en bekostiging gemeentelijke watertaken" onderstreept de provinciale bevoegdheden voor het toezicht op gemeenten voor (verbrede) rioleringsplannen (afstemming en normering) en de provinciale rol als bevoegd gezag voor grondwater. De nieuwe Waterwet voorziet in het maken van bestuurlijke afspraken (waterakkoorden) tussen gemeenten en waterschappen over de aanpak van waterproblemen, met een toezichhoudende c.q. arbitrerende rol voor de provincies. Naast de wettelijke taken zien wij een stimulerende en faciliterende rol voor de provincie ter versterking van de "bottom up"-samenwerking in de waterketen tussen waterbedrijf, waterschappen en gemeenten. De samenwerking moet leiden tot een grotere doelmatigheid en transparantie in de keten en een verantwoorde kostenbeheersing voor de Drentse burger.

P- 5.0 Waterhuishouding

5.1. Opgaven voor wateroverlast en watertekort en combineren "blauwe en groene diensten"

Ter voorkoming van wateroverlast is in 2008 het convenant Meppelerdiep ondertekend en is de deelstructuurvisie (tevens uitwerkingsopdracht POP II) Aanwijzing bergingsgebieden in Zuid-Drenthe opgesteld. Tevens zijn de regionale keringen vastgelegd. In samenwerking met Overijssel, Groningen en inliggende waterschappen is de Kadernotitie normering regionale wateroverlast opgesteld. Hierin zijn de normen opgenomen voor de kans op wateroverlast variëren van 1 keer per 10 jaar voor grasland tot 1 keer per 100 jaar voor stedelijk gebied. De waterschappen werken de normen gebiedsgericht verder uit.

De uitwerking van het convenant Meppelerdiep is ingebed in het Gebiedsprogramma Zuid-West. Eind 2008 heeft de provincie Drenthe een eerste stap gezet om, samen met de vier waterschappen, een kader groenblauwe diensten te ontwikkelen. Dit heeft geresulteerd in een ontwikkelkader. Het bevat de eerste stap naar een voldragen beleidsinstrument.

5.2. Bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit

De projectvoorbereiding is gestart in de top-gebieden Drentsche Aa, Drents-Friese Wold, Fochteloërveen, Bargerveen, Dwingelderveld, Elperstroom, Peizerdiep en Reest. Voor het Dwingelderveld en het Fochteloërveen is een Life subsidieaanvraag ingediend. Voor het Bargerveen is duidelijk geworden waar en hoe breed een bufferstrook aan de zuidzijde moet worden aangelegd. Hiermee is 225 ha functiewijziging gemoeid. De voorbereiding van de aanpak van de verdroging voor het Peizerdiep wordt meegenomen in de landinrichting Roden/Norg en Peize. Voor alle gebieden is de relatie met grondverwerving voor de EHS in kaart gebracht. In het kader van het project Realisatiestrategie EHS wordt in 2009 meer duidelijkheid verwacht over de realisatie van de grondverwerving.

5.3. Verbeteren waterkwaliteit Drentse beken

Een onderzoek naar de effecten van beekherstel in Drenthe is eind 2008 uitgevoerd. In deze maatschappelijke kosten - batenanalyse (MKBA) is inzichtelijk gemaakt welke maatschappelijke baten worden bereikt, naast de baten ten aanzien van de doelen voor waterkwaliteit en waterkwantiteit. Op basis van de resultaten wordt in 2009 nagegaan in hoeverre beekherstel in het nieuwe omgevingsbeleid wordt opgenomen en of een extra provinciale investering in water en gebiedsontwikkeling aanbeveling verdient.

5.4. Opstellen Innovatieve visie grondwater

In november is de eerste werkconferentie gehouden ter voorbereiding van het opstellen van een innovatieve grondwatervisie. Bovendien is in de notitie Drenthe kiest aangekondigd dat de provincie de mogelijkheden om het grondwater te gebruiken als 'waterfabriek' voor Noord-

Nederland wil gaan onderzoeken. Hiermee krijgt de innovatieve grondwatervisie een plaats in het nieuwe omgevingsbeleid.

5.5. Versterken proces samenwerking alle partijen binnen waterketen

Op 3 september 2008 hebben drie waterbedrijven, vier waterschappen en het merendeel van de Drentse gemeenten een begin gemaakt met het inventariseren en ontwikkelen van een aantal samenwerkingsprojecten. De deelnemende partijen zijn vervolgens gestart met het voorbereiden en uitvoeren van de volgende projecten.

Monitorsysteem.

Voor heel Drenthe ontwikkelen de waterschappen en de gemeenten één uniform systeem waarmee het functioneren in de praktijk van alle overstorten en pompgemalen in het riool- en zuiveringssysteem kan worden gevolgd. De provincie heeft de vier waterschappen en de gemeenten hiervoor een stimuleringsbijdrage verleend. Het project loopt.

Met provinciebrede verzameling van data en vervolgens bewerking daarvan gaan de gemeenten en waterschappen het afvalwatersysteem in Drenthe uiteindelijk slimmer beheren. Dit systeem kan in 2010 operationeel zijn. De vier waterschappen en de provincie trekken dit project

Inventarisatie nieuwbouwplannen Drentse zorginstellingen

De provincie en de vier waterschappen hebben de nieuwbouwplannen laten inventariseren in de zorgsector. Aan de hand hiervan start in 2009 een deelproject gericht op de integratie van brongescheiden sanitatie in nieuwbouwprojecten in de zorg.

Zorgplicht grondwater

De wet verbrede gemeentelijke watertaken is op 1 januari 2008 in werking getreden. De gemeenten nemen het initiatief om alle betrokken overheden uit te nodigen voor het opstellen van uitvoeringsafspraken.

Vergroten waterbewustzijn

De provincie neemt het initiatief bij het ontwikkelen van communicatie-activiteiten over samenwerking in de waterketen. Leidend daarbij wordt de campagne ‘Nederland leeft met water’. Vanuit de regio zullen we voorstellen doen voor de invulling van deze campagne. Deze hebben uiteraard een bredere opzet dan de invalshoek waterketen.

Doorontwikkelen van de OAS nieuwe stijl

De partijen gaan verder met het uitvoeren van optimalisatiestudies van de Drentse rioleringsstelsels. Over de vorm en inhoud daarvan maken wij nadere afspraken. Het waterschap Reest en Wieden treedt op als trekker.

Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we eraan doen?		
Prioriteiten	Resultaten	Activiteiten 2008
5.1. Opgaven voor wateroverlast en watertekort en combineren "blauwe en groene diensten"	<ul style="list-style-type: none"> - Veilig en bewoonbaar Drenthe. Geen ernstige bedreigingen van wateroverlast. Stedelijke gebieden beschermen tegen water volgens norm overstroomingsfrequentie kaden 1 x 100 jaar. - Waterbergingsgebieden zijn uiterlijk 2015 gerealiseerd. 	<ul style="list-style-type: none"> - Afronden proces aanwijzing bergingsgebieden en start uitwerking in Structuurvisie. - Inrichting gebieden waterberging. - Opstellen beleidsnota Blauwe en groene diensten.

Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we eraan doen?

Prioriteiten	Resultaten	Activiteiten 2008
5.2. Bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit	<ul style="list-style-type: none"> - Verdroging aanpakken in - 8 zogenaamde TOP-gebieden en hiervoor in pMJP geformuleerde doelstellingen uiterlijk in 2013 bereiken. 	<ul style="list-style-type: none"> - Per gebied globale klimaattoets uitvoeren. - Stimulering projectontwikkeling door grotere provinciale bijdrage. - Uitvoering maatregelen in gebieden Bargerveen, Dwingelderveld, Elperstroom, Peizerdiep en Reest. - P.M.: start uitvoering gebieden Drentsche Aa, Drents-Friese Wold en Fochteloërveen.
5.3. Verbeteren waterkwaliteit Drentse beken.	<ul style="list-style-type: none"> - Formuleren ecologische doelstellingen (kwalitatief en kwantitatief) voor Drentse wateren, waarbij zoveel mogelijk ook maatschappelijke nevendoelen worden gehaald. - Herstellen beken in combinatie met realiseren doelen natuur en recreatie geeft meerwaarde voor leefomgeving. 	<ul style="list-style-type: none"> - Uitvoeren MKBA 4 hoofdstroomgebieden.
5.4. Opstellen Innovatieve visie grondwater	<ul style="list-style-type: none"> - Formuleren beleid voor integraal beheer strategische voorraad zoet grondwater. 	<ul style="list-style-type: none"> - Instelling grondwaterplatform Drenthe. - Opstellen innovatieve visie Grondwater.
5.5. Versterken proces samenwerking alle partijen binnen waterketen	<ul style="list-style-type: none"> - Kostenreductie voor bedrijven en burgers van beheer voorzieningen in integrale waterketen. - Bevorderen waterkwaliteit in Drenthe. 	<ul style="list-style-type: none"> - Start samenwerkingsproces provincie, gemeenten, waterleidingmaatschappijen en waterschappen. - Uitvoeren benchmark en vaststellen referentieniveau rioleringszorg 12 gemeenten. - Zowel in Noord-Drenthe als in Zuid-Drenthe starten van pilot samenwerking tussen gemeenten, waterbedrijf en waterschap(pen).

P- 5.0 Waterhuishouding

Wat is er aan de prioriteiten van 2008 gedaan en wat is er bereikt?		
Prioriteiten	Resultaten	Activiteiten 2008
5.1. Opgaven voor wateroverlast en watertekort en combineren "blauwe en groene diensten"	<ul style="list-style-type: none"> - Het eerste bestek voor het waterbergingsgebied in Noord-Drenthe is in uitvoering genomen. - Ondertekening Convenant Meppelerdiep. - GS-besluit Kader normering regionale wateroverlast. - GS-besluit Aanwijzing regionale waterkeringen. 	<ul style="list-style-type: none"> - Voorbereiding van de deelstructuurvisie (POP-uitwerking) waterberging Zuid-Drenthe. - Uitwerking maatregelen Convenant Meppelerdiep. - Quickscan kansen voor regionale waterberging en standsrandontwikkeling Meppel-Noordoost. - Opstellen Lokaal Bestuursakkoord waterbeheer (beheersgebied WsVV). - Ontwikkeling kader groen-blauwe diensten.
5.2. Bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit	<ul style="list-style-type: none"> - De provincie heeft de bijdrage verhoogd van 7% naar 15% - Er is een plan van aanpak opgesteld voor de uitvoering van de verdrogingsbestrijding in de 8 top-gebieden. - Concrete resultaten zijn nog niet te melden 	<ul style="list-style-type: none"> - De projectvoorbereiding is gestart in de top-gebieden verdroging. - Life-subsidieaanvragen ingediend voor Dwingelderveld en Fochteloërveen.
5.3. Verbeteren waterkwaliteit Drentse beken	<ul style="list-style-type: none"> - Ecologische doelstellingen oppervlaktewaterlichamen en doelstellingen + maatregelen grondwaterlichamen geformuleerd en in een ontwerpbesluit vastgelegd. 	<ul style="list-style-type: none"> - Een maatschappelijke kosten-batenanalyse (MKBA) is uitgevoerd.
5.4. Opstellen Innovatieve visie grondwater	<ul style="list-style-type: none"> - Nog geen resultaat. 	<ul style="list-style-type: none"> - In november is de eerste werkconferentie gehouden ter voorbereiding van het opstellen van een innovatieve grondwater-visie.
5.5. Versterken proces samenwerking alle partijen binnen waterketen		<ul style="list-style-type: none"> - De deelnemende partijen zijn gestart met het voorbereiden en uitvoeren van de volgende projecten: <ul style="list-style-type: none"> - Monitorsysteem - Inventarisatie nieuwbouwplannen Drentse zorginstellingen - Zorgplicht grondwater - Vergroten waterbewustzijn - Doorontwikkelen van de optimalisatiestudies van de Drentse rioleringsstelsels en afvalwaterverwerking nieuwe stijl

5.12. Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving

Samen met de externe partijen wordt een impuls gegeven aan een duurzame verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving. Hierbij worden in ieder geval betrokken nieuwe thema's zoals de gevolgen van klimaatverandering, energie, verrommeling van het landschap en duurzaam stedelijk waterbeheer. Het beleid leidt tot een extra impuls voor thema's en gebieden, die in het bijzonder kenmerkend zijn voor Drenthe: behoud en ontwikkeling van de in het collegeprogramma genoemde kernwaarden en herstel bij achterstand. Prioriteiten en keuzes kunnen regionaal verschillend zijn. Dit kan leiden tot meer selectiviteit en scherpte in keuzes. Er wordt samen met de externe partijen een integraal uitvoeringsprogramma opgesteld. Inzet daarbij is dat betrokkenen die acties voor hun rekening nemen, die passen bij hun positie en rol.

5.13. Uitwerking klimaat en energiebeleid

Het klimaat- en energievraagstuk heeft een uitermate strategisch, multidisciplinair en complex karakter. Wij zullen een stevige programmastructuur inrichten om de doelen voor CO₂-reductie te realiseren. De aanpak is gebaseerd op de nota Energiek Drenthe. Uitgangspunt voor het uitvoeringsprogramma is: beperken energievraag, gebruik duurzame bronnen en efficiënt gebruik eindige bronnen (zgn. Trias Energetica). Maximaal wordt ingezet op maatregelen met een "no regret"-karakter. Belangrijk worden de interne interdisciplinaire samenwerking en de externe samenwerking met gemeenten, corporaties, bedrijfsleven en kennisinstellingen. Strategische allianties, mede als onderdeel van Energy Valley, en gebiedsgerichte aanpak hebben de voorkeur. Wij willen dat Drenthe geldt als proeftuin voor innovatie en kennisontwikkeling, gericht op het realiseren van een evenwichtige bio-based economy en de toepassing van duurzame transportbrandstoffen en groen gas. Bewustwording wordt versterkt. Bij het externe spoor krijgt de provinciale voorbeeldfunctie (in brede zin) extra aandacht. Het uitvoeringsprogramma kent een lange doorlooptijd en de verplichtingen en uitgaven strekken zich uit over meerdere jaren.

5.14. Uitvoeringsprogramma luchtkwaliteit

Het ontwerpprogramma Luchtkwaliteit is in nauwe samenwerking met vele externe partijen tot stand gekomen. De vaststelling door de staten is gepland in het najaar van 2007. De uitvoering van het programma is voorzien in 2008 t/m 2010. Het programma voorziet in de volgende acties:

- uitwerking onderzoek luchtkwaliteit tot een toetsingskader voor de gemeenten
- opstellen en uitvoeren van een programma monitoring
- uitvoeren van een programma emissiereductie voor industriële bronnen
- samenwerking en kennisuitwisseling met gemeenten en andere belanghebbenden
- beoordeling luchtkwaliteit bij alle projectprocedures (ruimtelijke ordening en verkeer en vervoer)
- opstellen en uitvoeren van een communicatieplan
- volgen van (inter)nationale ontwikkelingen

Eind 2010 vindt een evaluatie plaats met het oog op een eventueel vervolg na 2010.

5.15. Uitvoeringsprogramma externe veiligheid

De externe veiligheid betreft de onveiligheid die direct of indirect het gevolg is van risico's voor mensen in de woon-, werk- of leefomgeving als gevolg van het gebruik, de opslag, de productie of transport van gevaarlijke stoffen. Het provinciaal Uitvoeringsprogramma externe veiligheid 2006-2010 is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van het rijk (VROM), de 12 gemeenten en de Regionale Brandweer Drenthe. Voor de uitvoering van het gezamenlijke programma is begin 2007 door alle partijen het Convenant "Aanpak Externe Veiligheid" ondertekend.

Geplande activiteiten zijn:

- op peil brengen van kennis en informatie bij betrokken overheden (onder andere instelling Coördinatiepunt Opleidingen)
- structurele en adequate uitvoering van de minimaal wettelijke EV-taken (vergunningverlening, handhaving en afweging risico's in plannen/procedures ruimtelijke ordening)
- samenwerking bevorderen en inrichten op effectief en efficiënt schaalniveau
- oplossen van bestaande en voorkomen van nieuwe niet-aanvaardbare risicovolle situaties
- vroegtijdig, gebiedsgericht en geïntegreerd betrekken van milieu- en veiligheidsaspecten bij planvorming ruimtelijke ordening

P-5.1 Milieubeleid

Prioriteiten uit begroting 2008

Het uitvoeringsprogramma loopt tot en met 2010. Vervolgactiviteiten voor 2011 en volgende jaren zijn afhankelijk van medefinanciering door het rijk. De bijdrage van het rijk tot en met 2010 is ontoereikend om de doelstellingen te halen. Wij stellen voor 2008 tot en met 2010 daarom een jaarlijkse aanvullende provinciale bijdrage voor.

5.16. Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving

Verminderen belasting kwaliteit leefomgeving

Het collegeprogramma kent als sleutelbegrip een goede kwaliteit van de leefomgeving. Om dit doel te realiseren is een minimale belasting door de bedrijven van de omgeving nodig. Inzet is intensiveren van de actualisering van de milieuvergunningen. De ontwikkelingen op het gebied van de Europese en nationale wet- en regelgeving bieden mogelijkheden de belasting door bedrijven verder te verminderen. Bij de actualisering van milieuvergunningen wordt aandacht besteed aan:

- energie-efficiency uit oogpunt van CO2-doelstellingen
- emissies uit oogpunt van luchtkwaliteit en nationale emissieplafonds (NEC-doelstellingen EU)
- verruimde reikwijdte Wet Milieubeheer (afvalpreventie, vervoersmanagement) uit oogpunt van duurzaamheid

In 2011 worden de effecten van de geïntensiveerde actualisatie van de milieuvergunningen geëvalueerd.

Implementatie Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (WABO)

Gelet op het maatschappelijk belang willen wij per 1 januari 2008 voldoen aan de WABO. De voorbereiding en implementatie van de WABO en de plannen van aanpak voor de pilots Proeftuin(en) en Bedrijvenloket zijn rond 1 juli 2008 gereed. De invoering van de WABO leidt tot een kwaliteitsslag voor vergunningverlening (onder andere integratie aantal vergunningen op gebied van fysieke leefomgeving), versterking van de samenwerking bij de handhaving van het omgevingsbeleid, snelle digitalisering van het vergunningproces en versterking van de vaardigheden in het kader van "Samen Sterker". WABO verbetert de klantgerichtheid van de overheid richting burger en bedrijf. Het gehele proces vindt plaats samen met de externe partijen. In 2009 vindt een tussenevaluatie plaats. Het project wordt uiterlijk eind 2010 afgerond.

Wijziging Luchtvaartwet

De minister van Verkeer en Waterstaat heeft in juni 2007 een heroverweging aangekondigd van de decentralisatie van luchtvaarttaken en bevoegdheden. Dit betekent een opschorting van de overdracht van taken en bevoegdheden voor de regionale en kleine burgerluchtvaart van rijk naar provincies. Naar verwachting wordt op zijn vroegst in de eerste helft van 2008 het wetsvoorstel "Regelgeving Burgerluchthavens en Militaire Luchthavens" vastgesteld. De provinciale bevoegdheden betreffen in hoofdzaak de vaststelling van de milieuruimte voor luchthavens (onder andere groeitaakstelling), de vaststelling van het fysieke ruimtegebruik rond luchthavens (ruimtelijk beleid), de handhaving van de vastgestelde kaders en het instellen van Commissies Regionaal Overleg voor de Luchthavens Groningen Airport Eelde en Hogeveen. De decentralisatie van de luchtvaarttaken leidt tot een jaarlijkse structurele ophoging van het Provinciefonds.

P-5.1 Milieubeleid

5.12. Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving

In 2008 is een Raamwerk ontwikkeld om tot een nieuw omgevingsbeleid te komen. Dit raamwerk is gericht op behoud en verbetering van de fysieke leefomgevingskwaliteit. Ter ondersteuning daarvan is een Map-table gehuurd om ruimtelijke schetsen te kunnen maken vanuit een lagenbenadering. Ook zijn integrale alternatieven ontwikkeld voor het nieuwe omgevingsbeleid. En is een beoordelingskader ontwikkeld voor een duurzaamheids-effectrapportage

5.13. Uitwerking klimaat en energiebeleid

In 2008 is het Programma Klimaat en Energie vastgesteld. Dit programma zal bijdragen aan het gestelde doel van 30% CO₂ reductie in 2020. De stand van zaken in relatie tot het doel zal in

2009 naar u worden toegezonden. In het kader van dit programma zijn verscheidene projecten gestart of zullen gestart worden. Een aantal resultaten kunnen we noemen:

- Het “100.000 woningenplan - noordelijk actieplan energie in gebouwde omgeving 2008-2011” is vastgesteld in 2008.
- Prestatieovereenkomst met de verscheidene woningbouwcorporaties is ondertekend.
- Het 100.000 Voertuigenplan is vastgesteld.
- De energiebesparing-campagne “Drenthe Bespaart” is in 2008 in alle Drentse gemeenten van start gegaan.
- Versterking van aandacht voor bodem als bron van duurzame energie en opslagplaats CO₂.

Tevens hebben wij een aantal concrete stappen genomen:

Zuidoost Drenthe

In 2008 is samen met de gemeenten Emmen en Coevorden, en het bedrijfsleven een stuurgroep Zuidoost Drenthe geformeerd en aangesteld die ervoor zorg gaat dragen dat de Drentse proeftuin tot ontwikkeling komt. De stuurgroep heeft de plannen in het gebied gepresenteerd. Zo is een werkgroep geothermie en glastuinbouw opgericht die een speciale dag heeft georganiseerd rond bodemenergie in Zuidoost Drenthe.

Inmiddels is er een traject m.b.t. geothermie in zuidoost Drenthe opgestart. In dit kader is uitgevoerd:

- Sceneriostudie rendement bodemenergie
- Beleidsnotitie ondergrond Drenthe
- Technische potentieelstudie diepe ondergrond
- start voorbereiding aanvraag boorvergunning-
- concessie-aanvraag (geologisch onderzoek/
- onderzoek bedrijven naar deelname,
- draagkracht en warmteredistributie; masterplan)

Bodem

Naast de al vermelde activiteiten op het gebied van geothermie is in het kader van NNL onderzoek gedaan naar de afvang van koolstofdioxide en de opslag ervan in de bodem (CCS). Ook is er een meeting geweest rond Warmte en koudeopslag.

Wonen

In samenspraak met provincies Groningen en Friesland, 66 gemeenten en vele tientallen externe partijen (o.m. de noordelijke corporaties en Bouwend Nederland) is het 100.000 woningenplan ontwikkeld. Dat is een uitwerking van een thema uit het Energieakkoord Noord-Nederland. Het Drentse convenant met de corporaties is inmiddels ondertekend door: Actium (incl. SWA), Woonconcept, Wooncom, Domesta, Woonservice Drenthe en de provincie Drenthe.

Tevens is er onderzoek gedaan naar mogelijke klimaat- en gezondheidsmaatregelen bij de renovatie van het Provinciehuis Dit is vastgelegd in het Programma van Eisen.

5.14. Uitvoeringsprogramma luchtkwaliteit

Gedurende het jaar 2008 is er gewerkt aan de totstandkoming van het Provinciaal Actieplan Luchtkwaliteit Drenthe 2009 – 2012. Het Actieplan is een geactualiseerde versie van het ontwerp-programma Luchtkwaliteit Drenthe 2007 – 2010. Tijdens dit proces is gebruik gemaakt van de inbreng van gemeenten en derde belanghebbenden. Daarnaast is de tijd benut om de laatste wetswijzigingen en normstellingen mee te nemen in de definitieve tekst van het Actieplan.

De verwachting is dat het Actieplan in het eerste kwartaal van 2009 definitief kan worden vastgesteld. Anticiperend hierop zal al met de voorbereiding van de uitvoering van de opgenomen actie's worden begonnen.

Het Actieplan is voor advies aangeboden aan de AFLO en de commissie OGB. De behandeling door de AFLO heeft op 12 december geresulteerd in een positief advies. Behandeling door de commissie OGB zal naar verwachting tweede helft februari 2009 plaatsvinden.

5.15. Uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid

Ter uitvoering van het programma Externe Veiligheid is door drie experts ondersteuning geboden s bij gemeenten en provincie voor de implementatie van het beleid en voor andere zaken uit provinciaal uitvoeringsprogramma externe veiligheid. In dit kader zijn cursussen informatiebijeenkomsten georganiseerd over specifieke onderdelen van Externe veiligheid. Ook zijn voorbereidingen getroffen om in Drenthe een gezamenlijk vervolg te geven aan de programmaperiode 2011 t/m 2014, als het huidige programma afgelopen is.

5.16 Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving

Implementatie Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo)

Het Ministerie van VROM heeft aangegeven dat de WABO per 1 januari 2010 wordt ingevoerd. Ter voorbereiding op de invoering zijn er concept samenwerkingsafspraken opgesteld. Verder is er aansluiting bij Omgevingsloket on-line gerealiseerd. Daarnaast zijn de functies voor de frontoffice, casemanagers en accountmanagers beschreven.

Ook is er overeenstemming bereikt met de gemeenten met betrekking tot nut/noodzaak pilot WABO.

Wijziging Luchtvaartwet

Organisatie wordt voorbereid en aangepast op het inwerking treden van de Wet Luchtvaart op 1 juli 2009.

Actualiseren vergunningen

Na het negatief rapport van de VROM-Inspectie is geïnvesteerd in de kwaliteit van de vergunningverlening. De prioriteit heeft met name gelegen bij het tijdig afgeven van kwalitatieve goede besluiten. Het tijdig verlenen van vergunningen blijft een punt van zorg/aandacht. Actualisatie heeft plaatsgevonden in het geval van knelpunten op handhavings-technisch gebied en op aanvraag van initiatiefnemer. VROM-inspectie heeft nazorgonderzoek uitgevoerd en geconcludeerd dat alle verbeterpunten zijn opgelost.

Daarnaast is het project autodemontage gestart. Het betreft hier het branchegewijs actualiseren van de vergunningen van autodemontagebedrijven.

Instellen bedrijven loket WABO

Aangesloten is bij het Landelijk Omgevingsloket On-line (LVO). De testfase is afgesloten en nu volgt implementatie (=fase II).

Samenwerking met Handhaving

Samen met Handhaving is een analyse gemaakt knelpunten die vanuit beide afdelingen zijn aangedragen. Hier is een knelpuntenlijst van opgesteld. Deze knelpunten zullen als eerste worden opgepakt door beide afdelingen.

Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we eraan doen?

Prioriteiten	Resultaten	Activiteiten 2008
5.12. Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving	<ul style="list-style-type: none"> - Duurzaam behoud en herstel kwaliteit Drentse leefomgeving. - Integrale aanpak met beleid klimaatverandering, energie, verrommeling landschap en duurzaam stedelijk waterbeheer. - Realiseren van wervende woon-, werk- en recreatieomgeving. 	<ul style="list-style-type: none"> - Met externe partijen regionaal specifieke kenmerken, kwaliteiten en waarden in beeld brengen, die bepalend zijn voor goede kwaliteit leefomgeving. - Vaststellen integraal uitvoeringsprogramma en prioritering. - Afweging milieugezondheid via procesgerichte benaderingen en koppeling met gebiedsgerichte ruimtelijke kwaliteitsafweging.
5.13. Uitwerking klimaat en energiebeleid	<ul style="list-style-type: none"> - In 2020 reductie van 30% uitstoot CO2 ten opzichte van 1990. - Drenthe als proeftuin voor innovatie en kennisontwikkeling, gericht op evenwichtige bio-based economy en toepassing van duurzame transportbrandstoffen en groen gas. - Belangrijkste thema: grootschalige inzet op energiebesparing. Versterking bewustwording en duurzaam energiegebruik. - Versterking bodem als bron van duurzame energie en opslagplaats CO2. 	<ul style="list-style-type: none"> - Heroriëntatie rol provincie, strategie, prioriteiten en uitvoering. - Vaststelling programma Energie(k) Drenthe 2008-2009. - Aansluiting bij Convenant voor het Noorden, Noordelijk actieprogramma energiebesparing in bebouwde omgeving en Samenwerkingsverband Bouwen met Kwaliteit.

landgoed Mensinge te Roden

Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we eraan doen?		
Prioriteiten	Resultaten	Activiteiten 2008
5.14. Uitvoerings-programma luchtkwaliteit	<ul style="list-style-type: none"> - Versterken duurzaamheid in ruimtelijke ordening en in economische ontwikkelingen. - Geen verslechtering huidige milieukwaliteit, luchtkwaliteit binnen wettelijke grenswaarden en waarborgen gezondheid van mensen. 	<ul style="list-style-type: none"> - Vaststellen uitvoeringsprogramma. - Uitvoering programma in samenspraak met externe partijen tot en met 2010.
5.15. Uitvoerings-programma externe veiligheid	<ul style="list-style-type: none"> - Verbeteren kennis en beperken risico's van zware ongevallen met gevaarlijke stoffen. 	<ul style="list-style-type: none"> - In samenspraak met externe partijen realisatie van provinciaal Uitvoeringsprogramma externe veiligheid 2006-2010.
5.16. Inpassen veranderende EU- en nationale wetgeving	<ul style="list-style-type: none"> - Belasting kwaliteit leefomgeving verminderen, door terugdringen emissies CO₂, SO₂, NO_x, fijn stof en vluchtige stoffen. - Actualisatie milieuvergunningen en extra aandacht afvalpreventie, vervoersmanagement en duurzame bedrijfsvoering. - Aanpassen provinciale organisatie aan eisen Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (WABO). - In 2008 ISO-certificering van nieuwe processen vergunningverlening en handhaving. - Aanpassen organisatie aan nieuwe rol provincie als bevoegd gezag voor luchthaven Groningen Airport Eelde, vliegveld Hoogeveen en activiteiten kleine luchtvaart c.q. luchtvaartbedrijven (wijziging Luchtvaartwet). 	<ul style="list-style-type: none"> - Intensivering van screening actualisatie en eventuele aanpassingen. - milieuvergunningen. - Uitvoeren projectplan Implementatie Wabo. - Speerpunt WABO in kader van "Welkom in Digitaal Drenthe". - Instellen bedrijvenloket WABO. - Pilot implementatie WABO. - In samenspraak met externe partijen: <ul style="list-style-type: none"> - verdere ontwikkeling professionalisering vergunningverlening; - intensivering samenwerking handhaving. - Concrete implementatie "Samen Sterker" (proeftuin + follow up). - Effectuering decentralisatie taken en bevoegdheden Regelgeving Burgerluchthavens en Militaire Luchthavens, waaronder: <ul style="list-style-type: none"> - vergunningverlening en handhaving; - verantwoordelijkheid voor Commissies Regionaal Overleg voor de luchthavens Groningen Airport Eelde en Hoogeveen.

P- 5.1 Milieubeleid

Wat is er aan de prioriteiten van 2008 gedaan en wat is er bereikt?		
Prioriteiten	Resultaten	Activiteiten 2008
5.12. Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving	- Raamwerk nieuw omgevingsbeleid	- Map-table - alternatieven omgevingsbeleid - beoordelingskader duurzaamheids-effect-rapportage.
5.13. Uitwerking klimaat en energiebeleid	- Programma klimaat en energie	- Actieplan klimaat en energie - Ondertekening prestatieovereenkomst woningcorporaties - Stuurgroep Zuidoost-Drenthe/geothermie - 100.000 woningenplan - CCS - Programma van eisen renovatie provinciehuis. - Duurzaamheidsbijeenkomsten regiovisie - Energiekansenkaart
5.14. Uitvoerings-programma luchtkwaliteit	- Provinciaal Actieplan luchtkwaliteit Drenthe 2009-2012	- Actieplan naar AFLO en OGB
5.15. Uitvoerings-programma externe veiligheid	- Uitvoeringsprogramma externe veiligheid	- Cursussen - Voorbereiding toekomst e.v.
5.16. Inpassen veranderende EU- en nationale wetgeving	- De controle-audit in het kader van het iso-certificaat heeft niet geleid tot het aanpassen van het kwaliteitssysteem. - Besluiten in het kader van de Wm zijn verleend. Onderdeel hiervan is een aantal besluiten in zeer complexe dossiers. Bij het opstellen is gebruikgemaakt van het standaardvoorschriftenpakket. Hierbij is rekening gehouden met het verminderen van de belasting van de kwaliteit van de leefomgeving door terugdringen emissies CO ₂ , SO ₂ , NO _x , VOS en fijn stof. - Actualisatie vindt plaats op natuurlijke momenten. Prioriteit lag bij tijdig kwalitatieve goede vergunningen verlenen. - Aansluiting bij LVO online. - Samenwerking met HH geïntensiveerd, onder andere door het opstellen van een gezamenlijke knelpuntenanalyse.	

5.6. Opstellen integraal beleidsplan ondergrond

VROM heeft een landelijke verkenning uitgevoerd voor de ondergrond. Een plan van aanpak wordt in overleg met de provincies opgesteld om de conclusies van de beleidsverkenning uit te werken. De provincies willen bevoegd gezag worden voor omgevingsvergunningen en mijnbouwwerken, gezien hun rol en het regionale strategische belang bij de ondergrond. Drenthe heeft VROM voorgesteld om als pilotprovincie deel te nemen aan de beleidsuitwerking. Er wordt op interactieve wijze een integraal beleidskader voor de Drentse ondergrond ontwikkeld. Het is een driedimensionale visie op de ondergrondse activiteiten (exploratie, winning en gebruik van water, radioactief afval, aardwarmte, opslag CO₂, enz.) en de gevolgen hiervan voor de bovengrondse ruimtelijke ontwikkeling. Het beleidskader dient mede als bouwsteen voor de provinciale structuurvisie. Het beleidskader wordt eind 2008 vastgesteld door de staten. Het kader zal ook eventuele uitvoeringsmaatregelen en projecten benoemen, inclusief bijbehorende financiële gevolgen.

5.7. Actualisering bodemkaart

Bodemkundige waarden bepalen in belangrijke mate de potenties van watersystemen, bodemgebruik en ontwikkeling van natuur en landschap. Een geactualiseerde bodemkaart is nodig als afwegingskader voor het maken van economische, ecologische en ruimtelijke keuzes voor de ontwikkeling van het landelijk gebied. De duurzame ontwikkeling van landbouw en natuur in vooral de veengebieden staat onder druk als gevolg van vermindering van de bodemvruchtbaarheid. Onderzoek in een deel van de veengebieden heeft aangetoond dat de afgelopen 30 jaar een groot deel van de veenbodems en moerige gronden is verdwenen. Dit heeft grote gevolgen voor het landbouwkundig bodemgebruik en de kwaliteit van de natuur en leefomgeving. Een vervolgonderzoek door het rijk moet de situatie voor de rest van Drenthe in beeld brengen. Gelet op de samenhang met het beleid voor de Drentse kernwaarden is een versnelling van het onderzoek gewenst. De versnelling van de actualisatie van de bodemkaart kost eenmalig € 125.000,- voor extern onderzoek. Op basis van de kaart kan vanaf 2009 meer gericht worden gekeken waar de kansen liggen voor de diverse functies, zoals landbouw (verplaatsing, uitbreiding en verbreding) en natuur (ontwikkeling EHS en typen natuurdoelen). Vanaf 2009 moet rekening worden gehouden met eventueel aanvullend budget voor extra beheersmaatregelen.

5.8. Samenwerking met Drentse steden en bevorderen schone en sociaal veilige omgeving

Herontwikkeling van kleine vervuilde terreinen in binnenstedelijke gebieden wordt regelmatig geblokkeerd, doordat grondeigenaren niet beschikken over voldoende financiële middelen voor de vereiste sanering. Wij nemen daarom het initiatief tot instelling van een Stimuleringsregeling sanering door particulieren en kleine (voormalige) zelfstandigen. De regeling beoogt jaarlijkse provinciale medefinanciering van 2-5 saneringen. De maatregel moet leiden tot extra investeringen van de eigenaar.

5.9. Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS

Om in de buurt van Natura 2000-gebieden en de gebieden Wet Ammoniak en Veehouderij de landbouw een kans te laten behouden moeten bedrijven voldoen aan criteria voor de uitstoot van ammoniak. Het project "Bedreven Bedrijven" heeft de afgelopen jaren aangetoond dat de uitstoot kan worden teruggedrongen met 25%. Daardoor kan de EU-norm voor schoon grondwater worden gehaald doordat de bedrijven volgens dit principe werken. Voorgesteld wordt de regeling voort te zetten en opnieuw 100 bedrijven voor deze werkwijze te winnen. Dat vergt jaarlijks een provinciale bijdrage, naast andere instrumenten als uitplaatsing en aanpassing van bedrijfsgebouwen.

Daarnaast wordt voorgesteld eenmalig een bedrag beschikbaar te stellen voor een stimuleringsregeling voor aanpassing van de bedrijfsgebouwen van ca. 50 boeren in de omgeving van Natura 2000-gebieden. De beoogde aanpassingen betreffen bouwkundige, werktuigbouwkundige of bedrijfsmatige maatregelen. De maatregelen zijn aanvullend op de instrumenten van het rijk, zoals uitplaatsing en luchtwasinstallaties. Door de aanpassingen kan de emissie worden gereduceerd van 1.200 Km³ naar 700 Km³. Voor de intensieve tak van veehouderij wordt een relatie gelegd met de uitkomsten van de provinciale klankbordgroep Wet ammoniak en veehouderij. Het niet nemen van deze maatregelen leidt tot verzuring van bodem en grondwater, waardoor natuurdoelen niet worden gerealiseerd.

P-5.2 Bodem

Prioriteiten uit Begroting 2008

5.10. Terugdringen milieudruk bestrijdingsmiddelen in grondwater

De Kaderrichtlijn Water verplicht de provincies te rapporteren over de kwaliteit van het grondwater, de maatregelen die worden getroffen om de gewenste kwaliteit te bereiken en de risico's weg te nemen. In het POP staat als beleidsdoel dat het grondwater moet voldoen aan de EU-normen voor drinkwater. Tot nu toe is er geen budget beschikbaar om de POP-doelstelling te realiseren. Met ingang van 2008 wordt een bedrag beschikbaar gesteld voor aanvullend onderzoek en monitoring van de indicator bestrijdingsmiddelen. Voor de opzet en externe begeleiding van een gedegen voorlichtingscampagne is in 2008 een eenmalig bedrag vereist. In het kader van "Leren voor duurzaamheid" wordt een projectvoorstel ingediend voor de uitwerking van dit thema voor het basisonderwijs.

5.11. Taakstelling waterbedrijven

In de vorige collegeperiode is de taakstelling van € 500.000,- aan de waterbedrijven niet gerealiseerd. Momenteel loopt het project naar een meer risicogericht beleid grondwaterbescherming. Daarbij wordt ingezet op het nemen van maatschappelijke verantwoordelijkheid en financiële deelname van alle waterbedrijven in Drenthe in risicoreducerende maatregelen in grondwaterbeschermingsgebieden. Het project wordt duidelijk op welke wijze de bijdragen van de waterbedrijven de provinciale begroting gaan ontlasten. Ook de WMD heeft haar bijdrage gekoppeld aan de uitkomsten van het onderzoek.

P-5.2 Bodem

5.6. *Opstellen integraal beleidsplan ondergrond*

In de ambtelijke Beleidsnotitie Ondergrond Drenthe is het gebruik van de ondergrond per laag van de ondergrond in samenhang in beeld gebracht en zijn provinciale beleidsaccenten voorlopig bepaald. Dit is een bijdrage aan het vormgeven van het nieuwe omgevingsbeleid. Wij namen het initiatief voor een potentiëelstudie voor het gebruik van de diepe ondergrond Noord-Nederland, samen met de provincies Fryslân en Groningen. Noordelijke keuzes worden in SNN-verband verder uitgewerkt via de noordelijke agenda. De keuzes worden per provincie afgewogen in een driedimensionale uitwerking van het omgevingsbeleid.

Voor het project Uitwerking omgevingsbeleid ondergrond is in 2009 € 50.000,- nodig voor een plan-mer procedure i.v.m. mer-plicht voor keuzes gebruik ondergrond (uitwerking driedimensionaal omgevingsbeleid).

De noordelijke agenda gaat vooral over het gebruik van lege gasvelden voor opslag van CO₂ en over het ontwikkelen van het gebruik van geothermie. De ondergrond is van groot belang voor de uitvoering van het programma Klimaat en energie en het Energieakkoord van SNN met het rijk. We stelden een plan van aanpak op voor versnelde groei van het aantal systemen voor warmte- en koude opslag in Drenthe. In Zuidoost-Drenthe stimuleren we de toepassing van geothermie voor de glastuinbouw. De planvorming voor de aanleg is gaande en hieraan dragen we als provincie bij.

5.7. *Actualisering bodemkaart*

De actualisatie wordt gebruikt om in andere beleidsvelden, bijv. natuur, input te leveren voor het halen van de beleidsdoelen. Ook wordt deze gekoppeld aan de klimaatdoelstellingen.

5.8. *Samenwerking met Drentse steden en bevorderen schone en sociaal veilige omgeving*

De officiële start van de sanering van de gasfabriek Assen is op 9 maart 2009.

De stimuleringsregeling voor particulieren is vastgesteld. Er is een informatiefolder gemaakt die zal worden toegestuurd aan makelaars, notarissen etc.

5.9. Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS

Om in de buurt van Natura 200-gebieden en de gebieden Wet Ammoniak en Veehouderij de landbouw een kans te laten behouden moeten bedrijven voldoen aan criteria voor de uitstoot van ammoniak. Het project "Bedreven Bedrijven" heeft de afgelopen jaren aangetoond dat de uitstoot kan worden teruggedrongen met 25%. Daardoor kan de EU-norm voor schoon grondwater worden gehaald doordat de bedrijven volgens dit principe werken. Voorgesteld wordt de regeling voort te zetten en opnieuw 100 bedrijven voor deze werkwijze te winnen. Dat vergt jaarlijks een provinciale bijdrage, naast andere instrumenten als uitplaatsing en aanpassing van bedrijfsgebouwen.

5.10. Terugdringen milieudruk bestrijdingsmiddelen in grondwater

Momenteel wordt de beleidsnotitie gewasbeschermingsmiddelen afgerond. Op basis hiervan zal in 2009 een aantal actiepunten hieruit worden uitgewerkt en uitgevoerd. Tezamen met Omegam Laboratoria en Sorbisense wordt onderzoek gedaan naar alternatieve meetmethoden voor de huidige (dure) bestrijdingsmiddelenonderzoeken in het grondwater.

5.11. Taakstelling waterbedrijven

Uitkomsten zijn vertraagd en doorgeschoven naar 2009 en de (financiële bijdragen zijn anders ingevuld. In de lijn van deze nieuwe afspraken is een gedeelte van de taakstelling gerealiseerd.

Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we eraan doen?		
Prioriteiten	Resultaten	Activiteiten 2008
5.6. Opstellen integraal beleidsplan ondergrond	- Provinciale regie en stimulering duurzame ontwikkeling ondergrond.	- Opstellen integraal beleidsplan voor ondergrond.
5.7. Actualiseren bodemkaart	- Behoud en ontwikkeling van kernkwaliteiten vergen zorgvuldige, maar scherpe beleidskeuzes. Keuzes werken door in onderscheid ruimtelijke en economische ontwikkelopgaven voor verschillende deelgebieden van Drenthe.	- Actualisering bodemkaart.
5.8. Samenwerking met Drentse steden en bevorderen schone en sociaal veilige leefomgeving	- Stimuleren ruimtelijke en economische ontwikkeling steden door wegnemen blokkades veroorzaakt door bodemvervuiling	- Sanering terrein gasfabriek Assen. - Vaststellen stimuleringsregeling sanering door particulieren en kleine voormalige zelfstandigen
5.9. Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS	- Versterking "kroonjuwelen" natuur en landschap. - Verminderen belasting van grond- en oppervlaktewater met nitraat (behalen EU-norm 50 mg/l in bovenste grondwater)	- Project "Bedreven bedrijven" opnieuw opstarten voor 100 andere melkveebedrijven. - 50 bedrijven stimuleren tot aanpassen van stallen (bouwkundig, werktuigbouwkundig en bedrijfsmatig).
5.10. Terugdringen milieudruk bestrijdingsmiddelen in grondwater	- Verbetering kwaliteit grond- en oppervlaktewater. - Beter monitoren effecten genomen maatregelen.	- Uitbreiden analysepakket grond- en oppervlaktewater met indicator bestrijdingsmiddelen. - Risicoanalyse gebruik bestrijdingsmiddelen. - Terugdringen gebruik middelen gewasbescherming, niet zijnde Agrosector.
5.11. Taakstelling waterbedrijven	- Actieve bijdrage waterbedrijven aan risicoreducerende maatregelen in beschermingsgebieden grondwater	- Op basis uitkomsten project "Risicogericht grondwaterbeschermingsbeleid" afspraken maken met waterbedrijven over hun (financiële) bijdrage aan risicoreducerende projecten in grondwaterbeschermingsgebieden.

P- 5.2 Bodem

Wat is er aan de prioriteiten van 2008 gedaan en wat is er bereikt?		
Prioriteiten	Resultaten	Activiteiten 2008
5.6. Opstellen integraal beleidsplan ondergrond	<ul style="list-style-type: none"> - Beleidsplan voor de ondergrond is gereed. Het plan geeft een uitwerking in drie lagen: de ondiepe ondergrond, de waterlaag en de diepe ondergrond. 	<ul style="list-style-type: none"> - Opstellen integraal beleidsplan voor ondergrond
5.7. Actualiseren bodemkaart	<ul style="list-style-type: none"> - Bodemkaart is gedeeltelijk aangepast. Onderzoek naar veenoxidatie gestart. 	<ul style="list-style-type: none"> - Nieuwe bodemgegevens zijn verzameld en overige beschikbare bodemgegevens zijn in de bodemkaart verwerkt. - Gedeeltelijke cofinanciering is gerealiseerd. - Boek "het veen verdwijnt in Drenthe" gereedgekomen. - Onderzoek gestart naar mogelijke maatregelen om gevolgen veenoxidatie te beperken.
5.8. Samenwerking met Drentse steden en bevorderen schone en sociaal veilige leefomgeving	<ul style="list-style-type: none"> - Stimuleren ruimtelijke en economische ontwikkeling steden door wegnemen blokkades veroorzaakt door bodemvervuiling. - Intentieverklaring sanering gasfabriek Assen getekend. Het terrein van de gasfabriek is obstakelvrij. De aanbesteding van de sanering is gestart. - Stimuleringsregeling ontworpen en vastgesteld. - Er zijn 49 bodemlocaties gesaneerd. - Problematiek industrieterrein Holwert (Coevorden) geïnventariseerd en mogelijke routes om tot oplossing te komen verkend. - Bodemspoor in ISV levert vaak te weinig concrete resultaten. 	<ul style="list-style-type: none"> - Voorbereiding sanering terrein gasfabriek Assen. - Vaststellen stimuleringsregeling sanering door particulieren en kleine voormalige zelfstandigen.
5.9. Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS	<ul style="list-style-type: none"> - Project is opgestart (ILG milieutekorten). 	
5.10. Terugdringen milieudruk bestrijdingsmiddelen in grondwater	<ul style="list-style-type: none"> - Verkrijgen beter inzicht in kwaliteit grondwater, omvang van het gebruik en verbeteren van de monitoring. 	<ul style="list-style-type: none"> - Rapportages Alterra: <ul style="list-style-type: none"> - Gebruik van bestrijdingsmiddelen door landbouw en niet landbouw - Herkomstanalyse bestrijdingsmiddelen in grondwater - Nader onderzoek voorkomen bestrijdingsmiddelen in grondwater te zamen met Friesland, Groningen en Overijssel - Pilot gestart met Omegam/ Sorbisense naar efficiëntere monitoring - Beleidsnotitie Gewasbeschermingsmiddelen

Geluidmetingen bij sportcentrum De Pottendijk te Emmen

Wat is er aan de prioriteiten van 2008 gedaan en wat is er bereikt?		
Prioriteiten	Resultaten	Activiteiten 2008
5.11. Taakstelling waterbedrijven	<ul style="list-style-type: none"> - Uitkomsten zijn vertraagd en doorgeschoven naar 2009 en de (financiële) bijdragen zijn anders ingevuld. - In de lijn van deze nieuwe afspraken is een gedeelte van de taakstelling gerealiseerd 	<ul style="list-style-type: none"> - Op basis van de uitkomsten van het project Risicogericht grondwaterbeschermingsbeleid moeten er afspraken worden gemaakt met waterbedrijven over hun (financiële) bijdrage aan risicoreducerende projecten in grondwaterbeschermingsgebieden

P-5.4 Handhaving

Prioriteit uit begroting 2008

5.17. Adequaat uitoefenen van toezicht naleving regelgeving en vergunningen

Effectieve handhaving van de regelgeving en vergunningen is een onmisbare factor voor de realisatie van de ambitieuze milieudoelstellingen. De provincie vervult hierbij een belangrijke regierol. Inzet is verbetering van het inzicht in de verschillende stof- en productiestromen en de samenwerking tussen de verschillende partijen bij de handhaving. Op basis van de door het Landelijk Overleg Milieuhandhaving vastgestelde methodiek ketenhandhaving worden ketens en interventiemomenten in beeld gebracht. Deze taak vereist jaarlijks onderzoek, analyses en projectondersteuning. Inzet bij de samenwerking is drie regionale samenwerkingsverbanden, met als coördinerend platform Samenwerking Handhaving Drenthe (SHD). De samenwerking wordt vastgelegd in bestuursovereenkomsten en geborgd voor een periode van 5 jaar. De SHD stelt jaarprogramma's op. Wij zetten hiervoor eind 2007 een mediacampagne op, onder andere voor het bewustwordingsproces voor burgers en bedrijven. De kosten van het platform SHD komen voor rekening van de gemeenten, waterschappen en de provincie.

P-5.4 Handhaving

5.17. Adequaat uitoefenen van toezicht naleving regelgeving en vergunningen

De uitvoering van toezicht en handhaving van geluid heeft een adequaat niveau bereikt. Vanuit ketenhandhaving is voor de ketens asbest, grondstromen en biomassa een aantal projecten geïnitieerd. De eerste resultaten zijn in 2008 gerealiseerd. Daarnaast is geïnvesteerd in het provinciale en landelijke netwerk rondom de ketenaanpak.

In 2008 is intern intensief samengewerkt om het kwaliteitsniveau met betrekking tot Geluid op adequaat niveau te krijgen. Er is onder andere een geluid monitoringssysteem rondom het TT circuit gerealiseerd. Daarnaast is samen met de provincies Friesland en Groningen een gezamenlijk Handhavinguitvoeringprogramma 2009 voor onder andere Geluid gerealiseerd.

Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we ervoor doen?		
Prioriteiten	Resultaten	Activiteiten 2008
5.17. Adequaaf uitvoeren van toezicht naleving regelgeving en vergunningen	<ul style="list-style-type: none"> - Actuele naleving geluidsvoorschriften. - Verbeteren samenwerking organisaties handhaving en ketentoezicht in stof- en productstromen. - Versterken provinciale regietaak handhaving . 	<ul style="list-style-type: none"> - Onderzoek monitoring bestaande en nieuwe activiteiten. - In kader ketentoezicht: <ul style="list-style-type: none"> - inventarisatie van: relevante ketens, daarin actief zijnde actoren, van toepassing zijnde wet- en regelgeving en verdeling bevoegdheden; - vaststelling uitvoeringsstrategie; - gerichte handhavingacties; - bewustwordingscampagne nakomen milieuregels richting burgers en bedrijven. - Vaststellen bestuursovereenkomst samenwerking handhaving. - Jaarlijkse uitvoering van 8 externe audits.

Wat is er aan de prioriteiten van 2008 gedaan en wat is er bereikt?		
Prioriteiten	Resultaten	Activiteiten 2008
5.17. Adequaaf uitvoeren van toezicht naleving regelgeving en vergunningen	<ul style="list-style-type: none"> - Met de provincies Fryslân en Groningen zijn voor zeven verschillende onderwerpen afspraken gemaakt over een gezamenlijk handhavinguitvoeringsprogramma 	<ul style="list-style-type: none"> - De bestuursovereenkomst is door alle handhavingpartners in Drenthe ondertekend op 23 juni 2008 in Roden. - In 2008 zijn in het kader van het interbestuurlijk toezicht van de provincie op het gebied van de kwaliteit van handhaving, vijf audits bij gemeenten en waterschappen uitgevoerd.

P-5.5 Natuur en Landschap

Prioriteiten uit begroting 2008

5.18. Uitwerken aanbevelingen symposium "Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe"

Biodiversiteit is de centrale opgave in het natuurbeleid. Recent onderzoek heeft aangetoond dat een belangrijk deel van de biodiversiteit wordt gerealiseerd buiten de ecologische hoofdstructuur (EHS) en dus in samenhang met andere functies. Natuurinformaties weegt steeds zwaarder in de planvormingen en wordt steeds meer gebruikt door externe partijen. De informatie is ook nodig voor het uitvoeren van gebiedsgerichte projecten en voor integrale planvorming. De voorstellen leiden tot een effectievere (financiële) inzet van het provinciale natuurbeleid en meer samenwerking en inzet van de andere partijen. Onze bijdrage is bestemd voor: samenwerking met derden, verdere operationalisering natuurinformatiesysteem, evaluatie en analyse natuurbeleid en verkenning naar gebieden met hoge graad natuurlijkheid.

5.19. Versnelde aankoop en inrichting van EHS

Realisatie van de EHS maakt deel uit van POP2. De mogelijkheden van aankoop van gronden zijn in Drenthe groter dan het door het Ministerie van LNV gefaseerd beschikbaar gestelde budget. Door het extra provinciale budget wordt het tempo van realisatie van de EHS aanzienlijk versneld en wordt effectief gebruik gemaakt van gebiedsgerichte processen en mogelijkheden in het landelijk gebied. Waar mogelijk worden bij de EHS ook andere doelstellingen gerealiseerd, zoals waterberging, recreatief medegebruik, vastleggen CO2 en versterking van het landschap. De beoogde provinciale bijdrage maakt onderdeel uit van het investeringsaanbod van het IPO aan het rijk (Bestuursakkoord IPO-kabinet). Mocht het bestuursakkoord niet worden gesloten, dan wordt voorgesteld de bijdrage te benutten voor versnelde realisering van de EHS via voorfinanciering van de rijksmiddelen.

5.21. Ontwikkeling natuurgebied LOFAR

Het LOFAR-gebied biedt mogelijkheden om extra natuur te ontwikkelen. Het project is een extra stimulans voor de natuurontwikkeling in dit deel van het Hunzegebied en versterkt de kernwaarden van Drenthe. Het verbetert de landschappelijke en recreatieve structuren en een aantrekkelijke woon- en werkomgeving. De provinciale bijdrage maakt onderdeel uit van het investeringsaanbod richting rijk rondom het bestuursakkoord IPO-kabinet. Het betalingsritme is afhankelijk van de te maken financieringsafspraken.

P-5.5 Natuur en Landschap

5.18. *Uitwerken aanbevelingen symposium "Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe"*

Er is hard gewerkt aan de uitwerking van de aanbevelingen van het symposium "Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe". Een belangrijk project daarbinnen is Natuur in Drenthe 2, waarbij een actualisatie plaatsvindt van alle natuurgegevens in Drenthe. Het project kost meer tijd maar daar staat tegenover dat er in het beleidsproces voor het omgevingsbeleid al diverse zaken naar voren zijn getrokken. Een uitloop van het totale project in 2010 lijkt onvermijdelijk. Met name de inhoudelijke inzet van informatie en kennis richting de gemeenten en waterschappen vergt nog veel tijd en energie. Verder is er een notitie uitgebracht over de natuurlijk wildernis in Drenthe. Daarin is voor 5 gebieden gekeken wat de natuurlijke wildernis bijdraagt aan de sociaal economische versterking. Het gebied Drents-Friese Wold en Midden-Drenthe blijken daarbij kansrijk. Besloten is om als pilot dit voor het gebied van het Drents-Friese Wold verder uit te werken in een plan van aanpak.

Er is een start gemaakt met het project Mooi Drenthe. Dit project is erop gericht om samen met de Drentse gemeenten actief de verrommeling van het landschap tegen te gaan door extra aandacht te besteden aan kwalitatief goede landschappelijk inpassing van nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen. Een viertal gemeenten is begonnen met de uitvoering van gemeentelijke landschapsplannen en vier gemeenten hebben gemeentelijke landschapsplannen in voorbereiding. Deze zullen naar verwachting in 2009 in uitvoering worden genomen.

5.19. *Versnelde aankoop en inrichting van EHS*

De aankoop van grond ten behoeve van de EHS ligt op schema. Voor de beoogde versnelling is in de begroting 2009 voor € 2 miljoen extra geld opgenomen. Voor de periode 2010 tot 2013 is aanvullende financiering vanuit de provincie nodig om de taakstelling van 2015 evenwichtig te kunnen realiseren. Het gaat om een bedrag van € 3 miljoen dat voor een belangrijk deel in latere jaren zal terugkomen via gelden LNV.

5.21. *Ontwikkeling natuurgebied LOFAR*

Het LOFAR-project waarbij 400 ha nieuwe natuur in combinatie met een geavanceerde radio-telescoop worden gecombineerd is in 2008 in uitvoering genomen en zal in 2009 zijn ingericht.

Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?		
Prioriteiten	Resultaten	Activiteiten 2008
5.18. Uitwerken aanbevelingen symposium "Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe" (2007)	<ul style="list-style-type: none"> - Invulling geven aan aanbevelingen onderdeel NATUUR. - Nauwere samenwerking op gebied van natuur. - Behoud en vergroting biodiversiteit en meer zicht op effectiviteit van specifiek natuurbeleid in Drenthe. - Drenthe profileren door unieke natuurkwaliteit te realiseren in gebieden waar natuurlijke processen leidend zijn. 	<ul style="list-style-type: none"> - Intensiveren samenwerking voor behoud en vergroting biodiversiteit in landelijk gebied buiten EHS, in samenhang met invullen "blauwe en groene diensten" en uitwerking van benadering leefgebieden soortenbeleid. - Verder operationaliseren van natuurinformatiesysteem. - Uitvoeren evaluatie en analyse van natuurbeleid "De staat van de natuur in Drenthe". - Verkenning naar gebieden met hoge graad van natuurlijkheid.
5.19. Versnelde aankoop en inrichting van EHS	<ul style="list-style-type: none"> - Realisatie EHS-Drenthe in 2015. 	<ul style="list-style-type: none"> - Met jaarlijkse provinciale bijdrage EHS-gronden versneld aankopen en inrichten.
5.21. Ontwikkeling natuurgebied LOFAR	<ul style="list-style-type: none"> - Kwaliteitsimpuls natuur en landschap doorontwikkelen ca. 400 ha aaneengesloten natuurgebied in LOFAR-gebied (Achterste Diep). 	<ul style="list-style-type: none"> - Onderzoek, in samenspraak met belanghebbende partijen, van mogelijkheden financiering totaalplan.

Wat is er aan de prioriteiten van 2008 gedaan en wat is er bereikt?		
Prioriteiten	Resultaten	Activiteiten 2008
5.18. Uitwerken aanbevelingen symposium "Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe" (2007)	<ul style="list-style-type: none"> - Start project Natuur in Drenthe 2 - Rapport studie Natuurlijke Wildernis in Drenthe 	<ul style="list-style-type: none"> - Opdrachten verstrekt aan diverse organisaties om bijdragen te verzorgen voor Natuur in Drenthe. - Project Natuurlijke Wildernis opstarten en afronden. - Voorbereiden Mooi Drenthe. - Integreren van aanbevelingen in Bouwsteen Natuur voor nieuwe omgevingsbeleid.
5.19. Versnelde aankoop en inrichting van EHS	<ul style="list-style-type: none"> - Aankoop ligt voor op schema. In 2008 is 360 ha verworven. Drenthe is qua grondverwerving EHS koploper in Nederland. 	<ul style="list-style-type: none"> - Uitvoering geven aan aankoop strategie EHS, meer inzet op particulier natuurbeheer en inrichting EHS Intensivering overleg met federatie particulier grondbezit.
5.21. Ontwikkeling natuurgebied LOFAR	<ul style="list-style-type: none"> - Uitvoering gestart. 	<ul style="list-style-type: none"> - Planvorming, financiering en inrichting begeleid.

P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP)

Prioriteiten uit begroting 2008

5.20. Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid

Bosuitbreiding draagt bij aan een duurzame ontwikkeling en sterkere kernwaarden van Drenthe. Het leidt tot versterking van de EHS, het landschap, recreatieve structuren, een aantrekkelijke woon- en werkomgeving en verbetering van het klimaat door vastlegging van CO₂. In het POP-2 is als ambitie geformuleerd dat in de periode 2004-2014 in milieubeschermingsgebieden en grenzend aan bestaande bos-, natuur- en recreatiegebieden en woonkernen 1500 ha bosuitbreiding wordt gerealiseerd. Hiervan is ca. 1000 ha gerealiseerd of in voorbereiding. Onze jaarlijkse bijdrage is bedoeld voor medefinanciering van 50% van de waardevermindering van de resterende ha's. De resterende 50% komt ten laste van het EU-budget. Het pMJP voorziet in een bijdrage voor alleen de aanlegkosten van bos. Zonder provinciale bijdrage wordt de doelstelling van versnelde aanleg van de EHS niet gerealiseerd.

P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP)

Prioriteiten uit begroting 2008

5.22. Ontwikkeling Regiopark Groningen-Assen

Het project Regiopark heeft als wezenlijk onderdeel van de Regiovisie Groningen-Assen voor de periode 2008-2015 een totale investeringsbehoefte van ca. € 60 miljoen. Realisatie van ambities uit de regiovisie worden voor maximaal 45% per project meegefinancierd uit het Regiofonds, i.c. ca. € 27 miljoen. Op grond van de afspraken rond de instelling en voeding van het Regiofonds is voor de periode 2008-2015 ca. € 10 miljoen beschikbaar voor het project Regiopark. De extra Drentse bijdrage is bedoeld als medefinanciering van het tekort van € 17 miljoen.

5.23. Vitaal Platteland

Ter uitvoering van de statenmotie van 20 december 2006 worden bottom up-processen voor versterking van de leefbaarheid van het platteland gefaciliteerd via 4 projecten Vitale Dorpen. Met deze eenvoudige, maar doeltreffende aanpak is eerder ervaring opgedaan in het Leader+programma voor Oost-Drenthe en het Drents-Friese LEADER-gebied. Wij ondersteunen via medefinanciering lokale initiatieven om de dorpen economisch en sociaal sterker te maken. De gemeenten zijn bij voorkeur uitvoerder van de projecten en de gebiedscommissie beslist over de aanvragen..

5.24. Herijking ontwikkelingsperspectief Veenkoloniën

In samenspraak met de betrokken medeoverheden wordt het ontwikkelingsperspectief voor de Veenkoloniën herijkt. Een nieuw meerjarig maatregelenprogramma wordt opgesteld. Inzet is een structurele verbetering van het toekomstperspectief van het gebied via een brede aanpak. Belangrijke ontwikkelopgaven zijn: het creëren van aantrekkelijke woonmilieus, (b.v. in samenhang met vaarverbindingen), agribusiness (diversificatie, kennis, bio-massa), informatie- en communicatie-technologie (ICT / LOFAR), toerisme (o.a. ontwikkeling spin-off van vaarverbindingen), het wegwerken van de achterstand in onderwijs en werkgelegenheid, innovatie en infrastructuur. Beleidsmatig is tot nu toe vooral noord-zuid naar de Veenkoloniën gekeken. Het nieuwe initiatief focust zich op de mogelijkheden van de oost-westoriëntatie. Het verbindt de recreatief aantrekkelijke gebieden Hondsrug en Westerwolde met elkaar. Het realiseren van een robuuste recreatieve, landschappelijke, ecologische en infrastructurele verbinding vergroot de toeristische potenties van beide gebieden. Ook de afgeleide ruimtelijke en economische ontwikkelingen profiteren daarvan. Wonen, (dag)recreatie, nieuwe vormen van landbouw en landschapsbouw kunnen deel uitmaken van dit schakelgebied. De planvorming vindt plaats in samenspraak met de betrokken partijen. Besluitvorming over bijdragen aan maatregelen en projecten loopt via het Stimuleringsfonds Drentse projecten.

5.20. Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid

Het onderdeel particulier natuurbeheer alsmede de inrichting van de EHS lopen sterk achter. Hierop zal de komende tijd extra inzet gepleegd moeten worden. Daarom is het afgelopen jaar in nauw overleg met DLG en terreinbeheerders een realisatie strategie EHS ontwikkeld. Aan deze strategie zal in 2009 verdere uitwerking worden gegeven. Er is de afgelopen 2 jaar 140 ha nieuw bos aangelegd en er zijn 3 nieuwe landgoederengesticht. Deze beleidsinspanning wordt voortgezet in 2009.

P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP)

Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we ervoor doen?		
Prioriteiten	Resultaten	Activiteiten 2008
5.20. Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid	- 50 ha bosuitbreiding per jaar.	- Opstellen subsidieregeling Compensatie waardevermindering bij omzetting landbouwgrond naar bosgrond.

Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we ervoor doen?

Prioriteiten	Resultaten	Activiteiten 2008
5.22. Ontwikkeling Regiopark Groningen-Assen	<ul style="list-style-type: none"> - Binnen Nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen realiseren van mooiste woon- en werklandschap van Nederland door: <ul style="list-style-type: none"> - versterken landschaps-ecologische samenhang; - vergroten belevingswaarde en recreatieve toegankelijkheid; - creëren van goede balans "rood-groen" voor stedelijke ontwerpogaven van Groningen, Assen, Leek-Roden en Hoogezand; - ontsluiten en aansluiten landelijk gebied (stedelijke uitloop) in stadsranden en beïnvloedingsfeer stedelijke kernen; - goede zonering recreatie en natuur in 4 "parels": Reitdiepgebied, Eelder- en Peizermaden en Leeksterdiep, Zuidlaardermeer en Hunze en Fochteloërveen en Norg. 	<ul style="list-style-type: none"> - Uitwerken concrete projecten. - Cofinanciering projecten, in aanvulling op bijdrage Regiofonds. - Verkennen mogelijkheden samenwerking derden voor verdere financiering "blauwe en groene opgave", gerelateerd aan pMJP-gebied Noordwest-Drenthe.
5.23. Vitaal Platteland	<ul style="list-style-type: none"> - In alle pMJP-gebieden positieve bijdrage leveren aan versterking economische structuur en leefbaarheid van dorpen en plattelandsregio's. 	<ul style="list-style-type: none"> - Met gemeenten en gebiedscommissies initiatieven nemen voor verbetering voorzieningen en bereikbaarheid en stimuleren nieuwe ondernemingen op terrein van zorg, recreatie en toerisme en samenwerkingsverbanden.
5.24. Herijking ontwikkelingsperspectief Veenkoloniën	<ul style="list-style-type: none"> - Structurele verbetering ruimtelijke en sociaaleconomische structuur: <ul style="list-style-type: none"> - landbouw minder afhankelijk van aardappelzetmeel en suikerbieten; - aantrekkelijke woonmilieus; - regelruime zone voor ondernemers; - impuls waardevolle cultuur-historische elementen; - achterstand in onderwijs en werkgelegenheid weggewerkt; - realisatie recreatieve, landschappelijke, ecologische en infrastructurele verbinding tussen Hondsrug en gebied Stadskanaal/Veendam, mede als onderdeelverbinding met Westerwolde. 	<ul style="list-style-type: none"> - Planvorming in 2008-2009. - Uitvoeren Actieprogramma 2009 e.v. - Faciliteren projectbureau en stuurgroep.

Wat is er aan de prioriteiten van 2008 gedaan en wat is er bereikt?		
Prioriteiten	Resultaten	Activiteiten 2008
5.20. Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid	<ul style="list-style-type: none"> - Er is in 2008 voor 30 ha nieuw bos gerealiseerd en 1 landgoed gesticht. 	<ul style="list-style-type: none"> - Stimulering particulieren voor aanleg nieuw bos of oprichten van nieuwe landgoederen. De discussie over landgoederen wordt verbreed, wonen in het groen, rood voor groen en de Drentse ontwikkelingsmaatschappij.
5.22. Ontwikkeling Regiopark Groningen-Assen	<ul style="list-style-type: none"> - Uitwerken van concrete projecten en cofinanciering projecten in aanvulling op bijdrage regiofonds. 	<ul style="list-style-type: none"> - In 2008 zijn de volgende projecten in uitvoering genomen: - de fietspaden Veenhuizen en Fochteloërveen, ecologische verbinding bovenloop Slokkert-Fochteloërveen, revitalisering Knapzakroutes, Herstel Bongeveen (klaar), Arboretum Assen. - Verder zijn er bijdragen toegezegd aan: <ul style="list-style-type: none"> - Belevingsonderzoek Assen (SEV) - Brink en kampje Rhee (SEV) - Strooiveld Nieuw Roden (SEV) - Museum Kinderwereld (SEV) - Brinkenplan Noordenveld (SEV) - Projecten Cultuur en toerisme Veenhuizen (SEV en pMJP) - Vogelwacht Eelde (SEV) - Bijdrage aankoop Klein Soestdijk (Veenhuizen) - Dorpsommetjes Vries (SEV)
5.23. Vitaal Platteland	<ul style="list-style-type: none"> - Ca 6 ton aan subsidieaanvragen gehonoreerd. 	<ul style="list-style-type: none"> - Extra impuls via gebiedscommissies gegeven
5.24. Herijking ontwikkelingsperspectief Veenkoloniën	<ul style="list-style-type: none"> - Het actieprogramma 2008 is afgerond. Ten aanzien van het project Inplaatsing melkveehouderijen zijn de activiteiten voor de uitvoering en afronding van het project verschoven naar 2009 in verband met afronding van een aantal juridische procedures. 	<ul style="list-style-type: none"> - Voor de structurele verbetering van de ruimtelijke en sociaaleconomische structuur zijn verbinding- en innovatieprojecten opgestart of in voorbereiding op de 7 thema's richten: agribusiness, landschap, infrastructuur, toerisme, wonen, sociaaleconomische vernieuwing en regio's verbinden.

Financieel overzicht prioriteiten

Programma 5. Leefomgeving	1 Realisatie 2007	2 Primitieve begroting 2008	3 Begroting 2008 na wijziging	4 Realisatie 2008	(3-4) Verschil
P5.01 Opgaven voor wateroverlast en watertekort, realisatie waterwinbergingsgebieden en combineren "	0	50.000	30.000	23.824	6.176
P5.02 Grote stap zetten in bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit	0	93.000	93.000	0	93.000
P5.07 Actualisering bodemkaart	0	125.000	0	0	0
P5.08 Samenwerking met Drentse steden en bevorderen schone en sociaal veilige leefomgeving	0	100.000	100.000	0	100.000
P5.09 Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS	0	569.000	569.000	24.750	544.250
P5.10 Terugdringen milieudruk bestrijdingsmiddelen in grondwater	25.000	25.000	25.000	24.831	169
P5.11 Taakstelling waterbedrijven	0	500.000	0	0	0
P5.12 Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving	0	230.000	150.000	116.159	33.841
P5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid	137.086	250.000	2.250.000	1.536.523	713.477
P5.14 Uitvoeringsprogramma luchtkwaliteit	0	75.000	0	0	0
P5.15 Uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid	0	150.000	150.000	69.822	80.178
P5.16 Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving	140.946	292.100	504.600	293.300	211.300
P5.17 Adequaaf uitvoeren van toezicht naleving regelgeving en vergunningen	0	0	0	0	0
P5.18 Uitwerken aanbevelingen symposium "Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe"	0	186.000	146.000	138.790	7.210
P5.19 Versnelde aankoop en inrichting van Ecologische Hoofdstructuur	0	112.500	112.500	112.500	0
P5.20 Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid	0	350.000	350.000	350.000	0
P5.21 Ontwikkeling natuurgebied LOFAR	0	0	2.750.000	2.750.000	0
P5.23 Vitaal Platteland	0	500.000	600.000	511.411	88.589
P5.24 Herijking ontwikkelingsperspectief Veenkoloniën	0	150.000	190.000	177.819	12.181
Totaal prioriteiten	303.032	3.757.600	8.020.100	6.129.731	1.890.369

P5.02 Grote stap zetten in bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit
De provinciale bijdrage voor verdrogingsbestrijding is gekoppeld aan het ILG-budget. Het ILG-budget is gekoppeld aan een programma voor de periode 2007-2013. De projectvoorbereiding loopt thans. De verwachting is dat de eerste uitgaven in 2010 zullen plaatsvinden. Voorgesteld wordt het bedrag van € 93.000,- toe te voegen aan de reserve ILG.

P5.08 Samenwerking met Drentse steden en bevorderen schone en sociaal veilige leefomgeving
De regeling voor particulierenregeling/kleine voormalige zelfstandigen is in oktober 2008 vastgesteld. Van de regeling is nog geen gebruik gemaakt.

P5.09 Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS
Het budget voor het terugdringen van de uitstoot ammoniak bij de EHS hoort bij prestaties vallend onder het pMJP. Het geld is voorzien voor het oplossen van knelpunten nabij kwets-

bare natuurgebieden (met name Natura 2000). Onderzoek van Alterra heeft voor de provincie Drenthe inmiddels in beeld gebracht waar de bedrijfsgerichte maatregelen het meest effectief kunnen worden toegepast. Er zijn echter uitvoeringsproblemen gerezen waardoor het restant van het budget niet in 2008 kon worden ingezet. Voorgesteld wordt het restantbedrag van € 544.250,-- toe te voegen aan de reserve ILG.

P5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid

Toelichten overheveling.

Op deze prioriteit is de onderbesteding € 713.477, --. Het jaar 2008 is een voorbereidend jaar geweest op een kansrijke en zorgvuldige uitvoering van het programma Klimaat en Energie de beschikbare budgetten zijn behoudend aangewend. Naast de projectuitgaven is in 2008 relatief veel aandacht uitgegaan naar draagvlakverwerving. Voor een goede en zorgvuldige uitvoering van het programma is een gezamenlijke uitvoering met externe partners van groot belang. Daar hangen inspanningen mee samen als het koppelen van doelen en inzet aan de gewenste provinciale rollen, het verkrijgen van financiering van externe partijen en uit andere programma's en een andere wijze van werken. Al deze punten vergen een zorgvuldige benadering en hebben dan ook in de periode na het vaststellen van het programma een relatief groot beslag gelegd op de beschikbare menskracht. Er zijn veel beleidsinspanningen gepleegd en projecten in de startblokken gezet waarvoor (nog) geen beroep is gedaan op provinciaal geld. Naast een behoudende aanwending, vormt dit ook een belangrijke reden dat het programmabudget voor het jaar 2008 slechts ten dele zijn benut. Wij willen het restantbudget overhevelen naar 2009 om het te besteden aan energiereleerde bedrijvigheid en innovatie in Drenthe.

P5.15 Uitvoeringsprogramma externe veiligheid

De onderbesteding van € 80.178,-- heeft te maken met het feit dat in eerste instantie betalingen worden gedaan vanuit het budget dat als rijksbijdrage (€ 313.000,--) wordt ontvangen.

Omdat via de structurele personele inzet van de experts van het Steunpunt projecten en activiteiten veelal rechtstreeks worden geïmplementeerd in de uitvoeringspraktijk, is inzet van externe bureau's steeds minder nodig. Dit betekent dat er in de praktijk, zeker in vergelijking met de jaren 2006 en 2007, minder aan externe projectkosten hoeft worden uitgegeven. De onderbesteding heeft in 2008 niet geleid tot het niet behalen van de resultaten en doelen.

P5.16 Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving

Voor de uitvoering van het project omgevingsdiensten (een verkennende studie naar de mogelijkheid van een breed gedragen standpunt voor een omgevingsdienst binnen Drenthe) is in het najaar van 2008 een budget van € 200.000,-- beschikbaar gesteld. Dit procesgeld is met name bedoeld voor het opzetten van een projectstructuur. De tijd is te krap gebleken om de projectstructuur goed vorm te geven, mede gelet op het feit dat het project deel gaat uitmaken van de uitwerking van het bestuursakkoord/Amen is geen Amsterdam. Daarom is besloten om pas op de plaats te maken, zodat het deelproject Omgevingsdienst goed kan worden ingepast in de uitwerking van het project Amen is geen Amsterdam. Voorgesteld wordt dan ook het budget van € 200.000,-- over te hevelen naar 2009.

P5.23 Vitaal Platteland

Via de motie van 20 december 2006 hebben provinciale staten een impuls gegeven aan de sociaal economische vitalisering van in totaal 2,5 miljoen tot en met 2013. De uitgaven sociaal economische vitalisering maken onderdeel uit van het PMJP. In 2008 is hiervoor 511.000,-- uitgegeven. Dit betreft projecten zoals bv. de multifunctionele accommodatie Bovensmilde, Project keientuin, Vitaal Veenhuizen, Gees Vitaal, verbouw dorps huis Balinge en Kwaliteitsimpuls Museum Kinderwereld etc (alleen de grotere uitgaven vermeld). Vanwege een vertraagde start

was het volledige budget 2007 overgeheveld naar 2008. Bij de tweede bestuursrapportage gaven wij reeds aan dat wij in 2008 maximaal 600.000,-- zouden kunnen besteden. Uiteindelijk is dit 511.000,-- uit gekomen en stellen wij voor om het restant, evenals bij de tweede bestuursrapportage is gebeurd, te storten in de reserve provinciaal aandeel ILG.

Wat hebben we nog meer gedaan?

P-5.1 Milieubeleid

In het kader van de regiovisie zijn er aan aantal duurzaamheidsbijeenkomsten georganiseerd, er is een excursie georganiseerd, er is een energiekansenkaart gemaakt voor het regiogebied Groningen Assen.

De provincie Drenthe participeerde sinds 2007 in het project “ruimtelijke kwaliteit en duurzaamheid in de Regio Groningen- Assen”. Medewerkers van provinciale en gemeentelijke overheden binnen het regiogebied Groningen Assen hebben ervaren dat milieu en duurzaamheid kansen bied en hebben geleerd hoe die kansen in de praktijk verzilverd kunnen worden.

P- 5.2 Bodem

Bodemsanering

In 2008 is de integrale Bodemnota vastgesteld.

Aardkundige waarden

In het kader van het traject De waarde van de Drentse Aarde is in 2006 een Stuurgroep AW ingesteld met als taak te adviseren over toekomstig beleid en de wijze waarop dat gerealiseerd kan worden. In 2008 zijn de werkzaamheden met betrekking tot de advisering van de stuurgroep beter in structuur gezet. De stuurgroep heeft advies uitgebracht over de hoofdlijnen van het beleid. Dit advies wordt in 2009 ingebracht in de integrale beleidsadvisering ten behoeve van het omgevingsbeleid.

In 2009 zal concretisering van het beleid vastgesteld worden in een beleidsnotitie die deel gaat uitmaken van de brede bodemvisie. Ook hierbij zal de stuurgroep weer een adviesrol hebben. Het beleid wordt door middel van kaartmateriaal concreet gemaakt en vastgesteld. In 2009 zal daarom op het bestaande kaartmateriaal een actualiseringslag gedaan worden.

Bodembescherming

Wij hebben de bodemfilm De waarde van de Drentse Aarde gemaakt. Deze is tweemaal uitgezonden op TV Drenthe. In november hebben wij een bodemweek georganiseerd. Daarvoor is een boekje gemaakt met bodemkaarten (Bodematlas).

P- 5.3 Vergunningverlening

In 2008 hebben wij de Integrated Pollution Prevention and Control(IPPC)-database geactualiseerd. Daarnaast zijn de restende bedrijven voorzien van een nieuwe vergunning die voldoet aan IPPC. Op dit moment zijn er nog 4 bedrijven van de in totaal 19 die nog niet over een IPPC-vergunning beschikken. Het voornemen is om deze in 2009 te gaan verlenen.

Om de werkprocessen te stroomlijnen door middel van Lean Production is een zestal projectgroepen bezig om voorstellen te doen voor het vergunningenproces. De resultaten van drie projectgroepen zijn inmiddels geïmplementeerd.

VROM heeft in het najaar van 2008 het zogenaamde nazorgonderzoek bij de provincie Drenthe uitgevoerd ten aanzien van een behoorlijk aantal verbeterpunten met betrekking tot de uitvoering van de VROM-taken. Na een goede voorinventarisatie van de stand van zaken met betrekking tot de uitvoering van de verbeter- en aandachtspunten is het uiteindelijke onderzoek zeer goed verlopen. Hierop is een positief eindoordeel van de VROM inspectie gekomen. Alle verbeterpunten zijn opgelost.

Samen met de gemeente Assen is een start gemaakt met de ontwikkeling van een integrale gebiedsgerichte visie op het TT-circuit.

Daarnaast is er een start gemaakt met de ontwikkeling van een integrale gebiedvisie voor het Europark Coevorden.

P-5.4 Handhaving

Naast onze reguliere handhavingtaken hebben wij bijdragen geleverd aan de ontwikkeling van landelijk beleid op het gebied van handhaving. Onze bijdrage bestond uit het becommentariëren van landelijke Handhaving Uitvoering Methodes. Bijdragen aan cahiers waarin uitleg wordt gegeven over aspecten met betrekking tot bodemverontreiniging en bodemsanering. Wij hebben een artikel gepubliceerd in een landelijk vakblad en hebben als spreker op een landelijk congres een bijdrage geleverd. Tevens zijn wij deelnemer aan landelijke gremia zoals LOM en IPO en landelijke projecten op het gebied van chemie en afval.

P-5.5 Natuur en Landschap

In het kader van het nieuwe provinciale omgevingsbeleid is aan de terreinbeherende organisatie en de Milieufederatie Drenthe gevraagd om een natuurvisie te ontwikkelen voor Drenthe. De provincie heeft het proces financieel ondersteund. De natuurvisie is een belangrijke bouwsteen in de nota Drenthe kiest. Verder zal de natuurvisie worden gebruikt voor de discussie in het kader van het omgevingsbeleid en over de herbegrenzing van de EHS.

Wat heeft het gekost?

Programma 5. Leefomgeving

	Product/prioriteit	1 Realisatie 2007	2 Primitieve begroting 2008	3 Begroting 2008 na wijziging	Realisatie 2008	(3-4) Verschil
Lasten	Prioriteiten	303.032	3.757.600	8.020.100	6.129.731	1.890.369
	P-5.0 Waterhuishouding	1.302.371	1.839.406	1.948.412	1.365.793	582.619
	P-5.1 Milieubeleid	1.842.746	1.044.250	1.139.550	1.094.102	45.448
	P-5.2 Bodem	3.057.241	4.114.464	5.136.399	3.955.649	1.180.750
	P-5.3 Vergunningverlening	1.096.884	318.520	304.440	317.729	-13.289
	P-5.4 Handhaving	191.550	175.750	228.250	231.943	-3.693
	P-5.5 Natuur en Landschap	4.942.732	2.497.433	3.722.670	3.706.864	15.806
	P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP)	26.010.233	50.480.695	30.254.904	24.510.735	5.744.169
	Apparaatskosten	15.746.830	0	0	0	0
	Totaal	54.493.618	64.228.118	50.754.725	41.312.547	9.442.178

Natuurgebied Drentse Aa

	Product/prioriteit	1 Realisatie 2007	2 Primitieve begroting 2008	3 Begroting 2008 na wijziging	Realisatie 2008	(3-4) Verschil
Baten	Prioriteiten	0	0	0	0	0
	P-5.0 Waterhuishouding	721.242	746.135	735.000	683.126	51.874
	P-5.1 Milieubeleid	16.228	0	21.583	21.711	-128
	P-5.2 Bodem	2.562.812	4.367.177	4.354.679	3.820.082	534.597
	P-5.3 Vergunningverlening	522.396	358.378	353.000	325.221	27.779
	P-5.4 Handhaving	62.105	0	17.850	28.093	-10.243
	P-5.5 Natuur en Landschap	3.344.579	43.650	716.983	1.017.004	-300.021
	P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP)	23.744.402	44.329.656	27.172.392	20.668.874	6.503.518
	Totaal	30.973.764	49.844.996	33.371.487	26.564.110	6.807.377
Saldo		23.519.854	14.383.122	17.383.238	14.748.437	2.634.801

Toelichting

Saldo programma	2.634.801
Bestemming resultaat reserves bij programma	
Reserve grondwaterheffing	-475.593
Reserve monitoring voorm. stortplaatsen	-554.747
Reserve provinciaal aandeel ILG	21.330
Reserve grondwaterheffing	16.952
Reserve nationaal Milieubeleidsplan	-9.001
Reserve ontgrondingenheffing	-87.989
Totaal	-1.089.047
Resultaat programma na bestemming reserves	1.545.754

Herinrichtingsproject bij De Groote Diep (bij Norg)

Toelichting op verschillen begroting en rekening

P- 5.0 Waterhuishouding

In het kader van de uitvoering van de grondwaterwet was voor het project Torenveen in het Hunzegebied in 2008 een bedrag beschikbaar van € 166.000,--. Dit project is niet doorgegaan. Het zal in gewijzigde vorm in de toekomst worden uitgevoerd. Hiervoor zal bij de provincie een nieuwe subsidieaanvraag worden ingediend.

Daarnaast heeft de Europese aanbesteding van het automatiseren van het grondwatermeetnet tot vertraging geleid waardoor uitgaven zijn doorgeschoven naar 2009.

P- 5.2 Bodem

De onderschijding van de begroting van het product 5.2, Bodem wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door een opgetreden vertraging in de uitvoering van het bodemsaneringsproject wijk Esweg, Veenhuizen. Het gaat hier om een omvangrijk project met een begroting van € 1.200.000,-- (onderdeel Bodemsanering) die nagenoeg volledig door derden gefinancierd. Volgens de oorspronkelijke planning zou dit project versneld worden uitgevoerd en eind 2008 financieel worden afgewikkeld. Echter, in de startfase van de sanering zijn problemen aan het

licht gekomen met betrekking tot de tijdelijke opslag van het verontreinigde grond (onigheid met de eigenaar). Inmiddels zijn de problemen opgelost en is de uitvoering van de sanering van start gegaan. De verwachting is, onder voorbehoud van de weersomstandigheden, dat de sanering eind maart 2009 zal worden afgerond.

Voor de uitvoering van het WBB-programma (Wet bodembescherming) 2005-2009 is een VROM-budget van € 11,6 miljoen beschikbaar, € 6 miljoen voor de aanpak van de gasfabriek-terreinen en € 5,6 miljoen voor de overige gevallen. De ervaring heeft geleerd dat het verwachte uitgavenpatroon wordt overschat. In de beginjaren van de uitvoering van het meerjarenprogramma zijn planning en realisatie minder kritisch. Nu het laatste jaar van de uitvoeringsperiode nadert is het zaak om de vinger goed aan de pols te houden om over- of onderschrijdingen te voorkomen.

Nazorg voormalige stortplaatsen

Begin 2005 heeft de provincie een eindafrekening bij het Ministerie van VROM ingediend over de WBB programmaperiode 2002-2004. In deze afrekening waren naast de programmakosten ook onderzoekskosten opgenomen (€ 549.170,66) die te maken hadden met de nazorg gesloten stortplaatsen (NaVoS). Op dat moment was het niet duidelijk of deze kosten in aanmerking zouden komen voor een rijksbijdrage op grond van de WBB. Omdat de provincie het risico liep dat de bovengenoemde kosten door het ministerie niet subsidiabel zouden kunnen worden geacht, is besloten een bedrag van € 549.170,66 uit de reserve Nazorg voormalige stortplaatsen te onttrekken en aan de voorziening bodemsanering toe te voegen ter dekking van een mogelijke toekomstige claim van het ministerie.

Op 23 december 2008 hebben wij de vaststellingsbeschikking met betrekking tot de rijksbijdrage WBB 2002-2004 ontvangen. Hieruit blijkt dat de ministerie de kosten in het kader van de NaVoS over de periode 2002 tot en met 2004 subsidiabel heeft geacht.

Aangezien het Ministerie van VROM nog steeds van mening is dat het saneren van de voormalige stortplaatsen de verantwoordelijkheid is van de provincies en voorlopig geen budget voor de aanpak ervan aan de provincie zal toekennen, stellen wij voor het bedrag van € 549.170,66 terug te storten in de reserve Nazorg voormalige stortplaatsen.

P- 5.6 Product Plattelandsontwikkeling (pMJP)

De totale uitgaven in het kader van het pMJP bedroegen € 25,6 (actueel begroot € 32,2) miljoen. Ten tijde van de tweede bestuursrapportage was reeds duidelijk dat de in de begroting opgenomen uitgaven en inkomsten niet zouden worden gerealiseerd.

Er heeft toen een begrotingsaanpassing naar een voor 2008 meer realistisch niveau plaatsgevonden. In de tussentijd is door de verschillende prestatiehouders en gebiedscoördinatoren een meerjaren programmering opgesteld. Deze moet nog worden doorvertaald naar de begroting 2009 en de meerjarenbegroting, zodat een scherpere monitoring per jaarschijf uit dit meerjaren uitvoeringsprogramma 2007-2013 mogelijk is.

Dat zich ten opzichte van de bijgestelde begroting nog een onderschijding voordeed heeft er onder andere mee te maken dat wij eind 2008 nog een tweetal belangrijke aankopen dachten te kunnen afronden. Deze aankopen worden echter begin 2009 afgerond. De grondverwerving ligt goed op schema. Met betrekking tot de inrichting van de EHS is veel in uitvoering. Het onderdeel Milieukwaliteit laat nog wel een forse achterstand zien. Hierbij geldt echter dat de EHS voor een belangrijk deel moet zijn verworven, voordat de milieukwaliteit van de EHS kan

worden versterkt. Het onderdeel sociaaleconomische vitalisering ligt weliswaar nog achter op de begroting maar komt goed op gang.

In het najaar heeft een indexering en aanpassingen van de bestuursovereenkomst Investeringsbudget landelijk gebied (ILG) plaatsgevonden. Dit had een verhoging van het totale beschikbare budget in het provinciaal Meerjarenprogramma (pMJP) tot gevolg. Hiervoor moeten meer prestaties geleverd worden, onder andere op het gebied van water en sociaaleconomische vitalisering. De verantwoorde rijksbijdragen zijn berekend op afgesproken dekkingspercentages van de gerealiseerde uitgaven. Evenals de uitgaven zijn deze dus lager dan actueel begroot. Het verschil met de van het Ministerie van LNV verstrekte voorschotten is verantwoord bij de vooruit ontvangen middelen derden.

Programma 6

Middelen

Programma 6 Middelen

Missie

De provincie Drenthe is een solide partner, hetgeen onder meer geborgd wordt door een gezonde financiële positie - in meerjarig perspectief - en meer in het algemeen het "in control" zijn van de organisatie. De provincie Drenthe is daarbij een aantrekkelijke werkgever waar mensen in een prettige en gezonde werkomgeving op een interactieve, doelgerichte en toekomstgerichte wijze samenwerken en waarbij op een professionele wijze voorzien wordt in de behoeften van bestuur, management en medewerkers aan advies en ondersteuning op het gebied van personeel, informatietechnologie, financiën en overige voorzieningen.

Inleiding

De belangrijkste prioriteiten om de werking van de organisatie te verbeteren en aan te passen aan nieuwe bestuurlijke, organisatorische en technologische ontwikkelingen zijn uitgewerkt in een visie (Sámen Sterker in de slimme provincie) en in een uitvoeringsprogramma Concernplan 2008-2011. Over de doelen en uitwerking daarvan in 2008 leggen wij inhoudelijk verantwoording af in de qua opzet vernieuwde en mee transparante bedrijfsvoeringparagraaf.

Belangrijkste resultaten

Belangrijk resultaat binnen de organisatieontwikkeling is de succesvolle structuuraanpassing op basis van het Organisatiebesluit die betere randvoorwaarden schept voor een verbetering van de sturing, het beheersen van risico's, minder overhead en de kwalitatieve ontwikkeling van management en medewerkers.

In de nieuwe afdelingen ontwikkelplannen gemaakt die onder het motto 'al werkende leert men' de verbinding tussen Sámen Sterker en het dagelijkse werk zoeken. Kortom: er wordt samen en methodisch gewerkt aan ontwikkeling, niet naast het werk maar in het werk.

Het project Digitalisering is nu ondergebracht in het programma Provinciehuis van Morgen. Het nieuwe werken is een essentieel onderdeel van het werkplek- en huisvestingsconcept

Het digitaal ondersteunen van het werken aan documenten en de documentstromen is in 2008 uitgewerkt in een plan van aanpak voor de versimpeling en digitalisering van de belangrijkste (document)processen in de organisatie. Daarin is geborgd dat het gelijk loopt met de revitalisering van het provinciehuis. In 2008 is gestart met het verbeteren en digitaliseren van een viertal processen.

In 2007 is het Stimuleringsfonds Drentse projecten ingevoerd; diverse projecten zijn inmiddels opgestart. Het Stimuleringsfonds heeft een soort van "actuaireel tekort". Dit was mede acceptabel door het uitgangspunt van het financiële beleid, dat alle financiële meevallers die zich gedurende een begrotingsjaar voordoen ingezet worden voor de voeding van het stimuleringsfonds. Op de korte termijn betekent dit echter, dat dergelijke middelen voor de korte termijn "geparkeerd" blijven in de Algemene Reserve. Wij zijn gestart met een onderzoek dit anders te doen en de plannen voor het stimuleringsfonds op een eerder moment "op geld te zetten" en vervolgens de voeding van het fonds meer aan de plannen te relateren.

Wat waren onze doelen en wat hebben we gerealiseerd?

P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen

Doelen vanuit de begroting 2008 (per product/deelproduct)

Planning en control

Een financieel gezonde organisatie blijkend uit toepassing van repressief toezicht door de toezichthouder en een goedkeurende verklaring van de accountant, ook op het gebied van de rechtmatigheid.

Personeel en organisatie

Een lerende organisatie met een attractief HRM-beleid en arbeidsvoorwaardenpakket met een strategische personeelsbezetting waarbij:

- een slagvaardige, compacte en flexibele organisatie(structuur) gericht is op de primaire taakstelling van de provincie Drente;
- tijdig jonge medewerkers instromen, de flexibele inzet wordt vergroot en de door- en uitstroom in meerjarenperspectief in evenwicht is: "De juiste medewerker op de juiste plek op het juiste moment";
- herallocatie plaatsvindt van formatie en personeel (20%) ten behoeve van de primaire taakstelling.

ICT

Effectieve, planmatige en efficiënte inzet van ICT-toepassingen bij organisatieonderdelen op basis van procesverbetering. Tevens stimuleren van samenwerking met gemeenten en provincies.

Facilitaire voorzieningen

Een goede kwalitatieve facilitaire ondersteuning van het primaire proces door:

- een efficiënt gebruik van een goed functionerend en veilig gebouw met een bijpassende infrastructuur en groenvoorziening
- goede bereikbaarheid van de facilitaire ondersteuning (reserveren vergaderruimte, catering, storingen, drukwerk en dergelijke)
- een kwalitatief, ergonomisch en arbotechnisch verantwoorde inrichting
- kwalitatief goede documentaire informatievoorziening

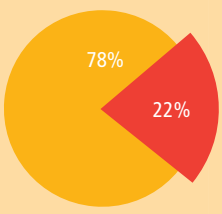
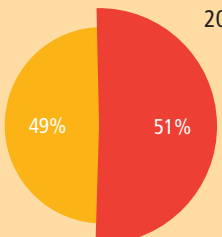
P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen

Planning en Control

De jaarrekening 2007 is door de accountant goedgekeurd en voor provincie Drenthe is de repressieve toezichtsvorm van toepassing.

Voor de overige onderdelen verwijzen wij naar de bedrijfsvoeringparagraaf.

Baten en lasten programma

	Lasten	Baten
Programma 6. Middelen	132.338.955 	205.974.154
Overige programma's	189.248.864	123.240.881

Programma 6. Middelen	1 Realisatie 2007	2 Primitieve begroting 2008	3 Begroting 2008 na wijziging	4 Realisatie 2008	(3-4) Verschil
Totaal lasten	65.204.828	17.907.649	80.260.481	87.887.387	-7.626.906
Apparaatskosten	415.558	46.388.212	45.028.340	44.451.568	576.772
Totaal baten	167.032.844	128.729.132	207.793.058	205.974.154	1.818.904
Saldo	-101.412.459	-64.433.271	-82.504.237	-73.635.199	-8.869.038

Ontwikkelingen

P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen vanuit de begroting 2008

Motorrijtuigenbelasting

Uit de door de belastingdienst verstrekte gegevens per 1 juli 2007 blijkt dat de groei van het wagenpark in het eerste half jaar van 2007 1,3% bedraagt. Op basis daarvan is de groeiverwachting over het gehele jaar 2007 bijgesteld tot 1,75%. Ook doet zich een ontwikkeling voor in het wagenpark van een verschuiving naar zwaardere gewichtsklassen. Naar verwachting (volgens een scherp scenario) zal de groeitrend van het wagenpark, alsmede de verschuiving naar zwaardere gewichtsklassen zich de komende jaren continueren. De structurele doorwerking van de meevaller in 2007 is voor de jaren 2008 tot en met 2011: 2.044.000, 2.395.000, 2.765.000 en 3.154.000.

Personeels- en organisatiebeleid

Het provinciale personeels- en organisatiebeleid wordt beïnvloed door onder meer:

- de uitkomsten van onderhandelingen omtrent de Collectieve Arbeidsvoorwaarden Provincies 2007;
- de krapper wordende arbeidsmarkt en intensivering van Noord-Nederlandse samenwerkingsverbanden voor in-, door- en uitstroom;
- vergrijzing van het personeelsbestand en uitstroom van zeer ervaren medewerkers.

E-overheid

De planning van landelijke voorzieningen op het gebied van e-overheid wordt vertraagd door een matige voortgang van de wetgeving (onder andere privacyproblematiek). De ontwikkelingen worden voornamelijk bepaald door de interbestuurlijk beleid en de voortgang in het programma e-overheid. Drenthe sluit daar door middel van haar nota Welkom in Digitaal Drenthe op aan. Verder onderzoeken meerdere provincies, waaronder Drenthe, of aansluiting bij de Vereniging D!mpact (zie ook www.dimpact.nl) kan leiden tot versnelling van het aanbod van e-diensten door het gezamenlijk ontwikkelen en beheren binnen deze vereniging. De Begroting 2008 is in overleg met PS opgesteld met een geringer aantal programma's. De uitwerking van de prioriteiten uit het Collegeprogramma nemen daarin een prominente plek in. Over de voortgang van deze prioriteiten zal via de bestuursrapportages worden gecommuniceerd met PS.

Om financieel slagvaardiger, efficiënter (lagere rekeningoverschotten) en transparanter te kunnen handelen zijn nieuwe afspraken met PS gemaakt over het niveau van autorisatie, de systematiek van begrotingswijzigingen, de verdeling van apparaatskosten.

P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen

Motorrijtuigenbelasting

De opcenten op de motorrijtuigenbelasting (MRB) als provinciaal belastinggebied zijn nog steeds onderwerp van discussie. Dit als gevolg van de op handen zijnde vervanging van de motorrijtuigenbelasting door het zogenoemde “rekeningrijden”. Als gevolg van deze ontwikkeling wordt meer in het algemeen gekeken naar het toekomstige provinciale belastinggebied en ook naar de financiële consequenties die een wijziging hiervan zou kunnen hebben.

Provinciefonds

Op nationaal niveau is momenteel ook een discussie gaande over een herziening van de verdeelsystematiek voor de algemene uitkering uit het provinciefonds. Ook de omvang van de algemene uitkering staat ter discussie. De Raad voor de financiële verhoudingen zal hier onderzoek naar verrichten.

Tot dusverre werd het beeld van de algemene uitkering uit het Provinciefonds voor het grootste deel bepaald door een – vooralsnog – gunstige ontwikkeling van het accres. Dit financiële beeld staat inmiddels onder de invloed van een veelheid van ontwikkelingen. Om te beginnen is de discussie over het verdeelmodel voor de algemene uitkering uit het provinciefonds inmiddels verbreed naar een discussie die ook gaat over de omvang van de algemene uitkering. Inmiddels zijn er de nodige vooronderzoeken afgerond in de aanloop naar het uiteindelijke onderzoek door de Raad voor de financiële verhoudingen. Daarbij worden ook zaken als de ontwikkeling van de overige eigen middelen (OEM) van de provincies en het nog in te vullen nieuwe belastinggebied betrokken.

De discussie wordt nog eens verscherpt door de recente ontwikkelingen rond de economische crisis. Ook van de provincies wordt een inzet gevraagd in het bestrijden van de crisis door het anticyclisch versnellen van investeringen, met name op infrastructureel gebied. Daarnaast valt het niet uit te sluiten, dat van de kant van het rijk een aanvullende korting wordt toegepast op de algemene uitkering uit het Provinciefonds.

Meer specifiek zal ook de invulling van het Bestuursakkoord doorwerken in de middelen die de provincie ontvangt. Er zal een verschuiving optreden in geldstromen en die zal doorwerken in de ijkpunten die de verdeling van de algemene uitkering uit het provinciefonds mede bepalen. Op dit moment valt de uitkomst van die ontwikkeling nog niet te voorzien, maar het staat wel vast dat deze er zal zijn.

Essent

Een meerderheid van de aandeelhouders van Essent heeft ingestemd met de strategie voor het commerciële deel van Essent, het productie- en leveringsbedrijf, om op termijn aansluiting te zoeken bij een internationale partner. Dit betekent vervreemding van de aandelen op korte termijn. Inmiddels heeft Essent gezocht naar een overnamepartner en meent die nu gevonden te hebben in het Duitse RWE AG (Rheinisch-Westfälische Elektrizitätswerke AG met hoofdkantoor in Essen). RWE biedt bruto € 9,3 miljard voor het energieproductiebedrijf van Essent NV, minus het netwerkbedrijf en minus de afvalverwerkingstak.

Zoals de zaken momenteel liggen, zal de volledige opbrengst voor Drenthe van – vooreerst – € 162 miljoen in haar geheel herbelegd moeten worden om een opbrengst te genereren die overeen komt met het momenteel geraamde een structureel dividend van € 6,7 miljoen. Zoals in de Voorjaarsnota 2008 is aangegeven, zijn die baten bestemd voor de financiële dekking van de Drentse bijdrage in de cofinanciering van het RSP/RSP+-programma.

E-overheid

De inspanningen van de overheden om de doelstellingen van het actieprogramma elektronische overheid (ELO) hebben nog onvoldoende resultaat gehad. Uit het rapport van de commissie-Wallage is aangegeven dat het gebrek aan focus en regie leidt tot verlamming. Op basis van Wallage is een Nationaal uitvoeringsprogramma (NUP) gemaakt dat in 2008 heeft geleid tot een akkoord tussen de overheden. De provincie verplicht zich de NUP-doelstellingen in 2011 te halen. Intern zijn wij een audit gestart naar de aanpak binnen onze organisatie en de impact die het NUP zal krijgen.

Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?

P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen

Prioriteiten uit Begroting 2008

6.1. Organisatieontwikkeling

Om de ambities van het college waar te maken hebben wij een organisatie nodig die daarbij past. Dat is een organisatie waarin collegialiteit, initiatief en uitvoeringsgerichtheid centraal staan. Daarvoor is noodzakelijk dat in de organisatie - budgettair neutraal - een verschuiving van beheer naar beleid ook intern vorm krijgt. Daar zetten wij ook op in bij de reorganisatie, waarbij we willen bereiken dat de organisatie zich weer op de primaire processen - wat bereiken we in de Drentse samenleving - gaat richten in plaats van met zichzelf bezig te zijn. Voortbouwend op de aanpassingen die in de organisatie al aangebracht zijn gaan we door het verbeteren en vereenvoudigen van bedrijfsvoeringsprocessen een verschuiving realiseren van - taakstellend - 20% van huidige inzet voor ondersteunende werkzaamheden naar inzet voor het primaire proces.

De nieuwe wijze van werken betekent ook, dat er meer van de medewerkers kan en mag worden verwacht op het vlak van hun professionaliteit. En ook dat er minder vanzelfsprekendheden kunnen en zullen zijn. Ook de organisatie moet dynamiek laten zien. In dit verband zal worden geïnvesteerd in het versnellen van strategische personeelsplanning, het oplossen van complexe personele dossiers en in instroom, doorstroom en uitstroomactiviteiten ten behoeve van personeelsplanning.

Voor het realiseren van de voorgestelde beleidsdoelen en prioriteiten wordt het uitgangspunt gehanteerd dat de personele omvang van de organisatie niet zal worden uitgebreid. In samenhang met de organisatieontwikkeling zal worden bezien in welke mate de geraamde proceskosten kunnen worden ingewisseld met de inverdieneffecten van de organisatieontwikkeling.

6.2. Digitalisering

Ook onze eigen organisatie is in ontwikkeling. Wij zijn altijd op zoek naar effectieve en efficiëntere werkwijzen, die aansluiten op onze ambities als provincie. Een nieuw in te voeren huisvestingsconcept neemt digitalisering als uitgangspunt. Maar ook de toenemende dienstverlening via de Website (zie programma De provincie dóet ertoe!) maken dat de 'backoffice' steeds meer digitaal moet werken.

Digitaal vastgelegde kennis, digitale processen en digitale archieven zijn nodig en onvermijdelijk. Informatie: any time, any place. Nog een ander feit speelt een belangrijke rol: na 2008 stromen veel oudere medewerkers uit. En de arbeidsmarkt is dan naar verwachting krap. Met gerichte inzet van IT kunnen wij intern kennisverlies voorkomen, efficiënter werken en wij geven jongere medewerkers een instrument waar ze mee zijn opgegroeid. Zo blijven wij ook een interessante, moderne werkgever.

In de komende periode zullen wij vooral inzetten op de brede invoering van digitale stukkenstroom, werkprocessen en de digitalisering van het archief (op basis van een in 2007 afgeronde pilot). Ook vervangen wij het verouderde personeelssysteem. Op de interne website (huisnet) worden kennissystemen beschikbaar gesteld.

Vanwege de grotere afhankelijkheid van IT wordt omwille van de continuïteit een externe uitwijkvoorziening voorzien. Samen met de gemeente Assen onderzoeken wij de mogelijkheid tot een gezamenlijke investering voor een externe locatie, aangesloten op het lokale glasvezelnetwerk.

P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen

Prioriteiten uit Begroting 2008

6.3. Stimuleringsfonds Drentse projecten

Wij stellen uw staten voor een Stimuleringsfonds Drentse projecten in te stellen. Dit Stimuleringsfonds Drentse projecten betreft een fonds voor gebiedsgerichte cofinanciering voor relatief grote projecten. Voorgesteld wordt om in 2007 ten laste van de vrije bestedingsruimte € 17 miljoen aan dit fonds te doteren en in 2008 een dotatie van € 3 miljoen. Wij doen uw staten deze collegeperiode op verschillende terreinen voorstellen toekomen, die bedoeld zijn om als cofinanciering voor Europese programma's te dienen of als bijdrage aan relatief grootschalige projecten om zodoende financiering mogelijk te maken. De verschillende ambities staan vermeld onder de programma's in hoofdstuk 2.

Vanwege de gebiedsgerichte aanpak en het samenbrengen van verschillende ambities op de diverse beleidsterreinen worden de intensiveringen integraal gewogen. De komende periode zullen concreet uitgewerkte voorstellen worden gedaan op het gebied van:

- Kansen voor Onderwijs: kwaliteitsslag basisonderwijs Drenthe
- Uitwerking klimaat en energiebeleid
- Omvorming Drentse economie tot duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie
- Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt
- Structuurversterking recreatie en toerisme
- Structuurversterking land- en tuinbouw
- Ontwikkeling Regiopark Groningen Assen
- Attractieve steden
- Ontwikkeling natuurgebied LOFAR
- Integrale en duurzame gebiedsontwikkeling Assen-Zuid
- Verplaatsing dierentuin en theater Emmen naar Noordbargeres
- Verdubbeling van de spoorlijn Zwolle-Emmen

De mogelijkheid bestaat, het nog vrij besteedbare restant van de algemene reserve in te zetten voor dotatie aan het Stimuleringsfonds Drentse projecten.

6.4. Proceskosten

Voor het realiseren van de voorgestelde beleidsdoelen en prioriteiten wordt het uitgangspunt gehanteerd dat de personele omvang van de organisatie niet zal worden uitgebreid. In samenhang met de organisatie-ontwikkeling zal worden bezien in welke mate de geraamde proceskosten kunnen worden ingewisseld met de inverdieneffecten van de organisatieontwikkeling.

Proceskosten zullen zich met name waar wordt samengewerkt met partners voordoen. Voor de overige voorstellen geldt, dat aangenomen is dat zich in de praktijk toch nog bijkomende kosten zullen voordoen.

P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen

6.2. Digitalisering

Het project Drenthe Digitaal zorgt voor digitaliseren van de werkprocessen van de provincie: post en andere stukken, werkstroom en (toekomstige) archieven. In 2008 is hard gewerkt aan de voorbereidingen om te kunnen starten met digitaal maken van de werkprocessen.

Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we eraan doen?		
Prioriteiten	Resultaten	Activiteiten 2008
6.1. Organisatieontwikkeling	<ul style="list-style-type: none"> - Een slagvaardige, compacte en flexibele organisatie, gericht op de primaire taakstelling van de provincie. - Op termijn inverdieneffecten vanwege minder managementfuncties. - Formatiereallocatie voor nieuw beleid.	<ul style="list-style-type: none"> - Verder implementeren reorganisatie. - Investeren in en versnellen van strategische personeelsplanning. - Oplossen van complexe P-dossiers. - Instroom-, doorstroom- en uitstroomactiviteiten ten behoeve van personeelsplanning.

Vanuit de Reserve stimuleringsfonds Drentse projecten is bijgedragen aan het Cultureel Kwartier Assen

Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we eraan doen?		
Prioriteiten	Resultaten	Activiteiten 2008
6.2. Digitalisering	<ul style="list-style-type: none"> - Voldoen aan de doelen rond interne bedrijfsvoering die de Statennota Welkom in Digitaal Drenthe 2.0 vastgesteld - Digitaal werken is daarbij een voorwaarde voor het slagen van het nieuwe huisvestingsconcept en het voeren en verwerken van digitale diensten via de interne en externe sites. 	<ul style="list-style-type: none"> - Een nieuw Uitvoeringsprogramma bedrijfsvoering is in de maak. Het gaat dan om: <ul style="list-style-type: none"> - digitalisering van post, stukkenstroom en archieven - de stroomlijning van bedrijfsvoeringssystemen, alsmede de vervanging van het personeelssysteem - bouw van kennissystemen - uitwijkvoorzieningen
6.3. Stimuleringsfonds Drentse projecten	<ul style="list-style-type: none"> - Vanuit een gebiedsgerichte aanpak worden meer omvangrijke en grootschalige projecten van de grond getrokken. 	<ul style="list-style-type: none"> - Instellen Stimuleringsfonds Drentse projecten en uitwerken diverse concrete projectvoorstellen
6.4. Proceskosten	<ul style="list-style-type: none"> - Inzet in samenwerking met partners wordt gepleegd zonder dat daarvoor direct een uitbreiding van de organisatie noodzakelijk is. 	<ul style="list-style-type: none"> - Diverse beleidsinitiatieven worden eerst uitgewerkt naar uitvoeringsplannen die na besluitvorming met de samenleving worden gecommuniceerd

Wat is er aan de prioriteiten van 2008 gedaan en wat is er bereikt?		
Prioriteiten	Resultaten	Resultaten 2008
6.1. Organisatieontwikkeling	<ul style="list-style-type: none"> - Uitrol programma Sámen Sterker in Actie: <ul style="list-style-type: none"> - flexibele, professionele organisatie - stimulerender werkklimaat - effectievere samenwerking in teams (teamontwikkeling) - inspirerender en teamgerichter leiderschap (MD-beleid) - meer externe gerichtheid en professionaliteit van de medewerkers (ontwikkelprogramma's, opleidingen, Drentalent, Locomotion) 	<ul style="list-style-type: none"> - Invoering van programmamanagement. - Start eenheid PPM. - Programmaplan SIA. - Teamontwikkelingsplannen. - Beschikbaar ondersteunend team (VTB). - Geselecteerde aanjagers per afdeling. - Beleid managementontwikkeling en MD uitvoeringsprogramma. - Opleidingsprogramma. - Diverse reflectiebijeenkomsten, seminars, workshops. - Project Locomotion (instroom en doorstroomprojecten), genomineerd voor de Noorderlinkprijs.
6.2. Digitalisering	<ul style="list-style-type: none"> - Noodzakelijke stappen gezet ter voorbereiding op het daadwerkelijk digitaliseren van de werkprocessen, die van start gaat in 2009. Planning is gericht op klaar zijn met digitalisering hoofd- ondersteunende processen op moment dat Revitalisering/ Nieuw provinciehuis gereed is. 	<ul style="list-style-type: none"> - Afgerond onderzoek naar te digitaliseren processen. - Plan van aanpak procesoptimalisatie (methodekeuze: Lean production). - Voorlichtingsfilm. - Ontwikkelomgeving opgeleverd. - Vier werkprocessen digitaal als pilot. - Plan van aanpak modernisering van de (ICT) technische infrastructuur.
6.3. Stimuleringsfonds Drentse projecten	<ul style="list-style-type: none"> - Vanuit dit fonds is aan een aantal grote projecten financieel bijgedragen. 	<ul style="list-style-type: none"> - Bijdrage LOFAR: € 2.750.000,-- - Bijdrage Kennis Werkt: € 9.500.000,-- - Bijdrage Klimaat en Energie: € 2.000.000,-- - Bijdrage Cultureel Kwartier Assen: € 2.400.000,-- - Bijdrage Onderwijskansenplan: € 150.000,--
6.4. Proceskosten	<ul style="list-style-type: none"> - Een aantal met samenwerkende partners uitgewerkte beleidsinitiatieven. Uitvoeringsprogramma's zijn opgesteld. 	<ul style="list-style-type: none"> - Diverse projecten zijn geïnitieerd (zie programma's 1 tot en met 5) via de proceskosten. Zodra een plan van aanpak is vastgesteld worden de kosten gedekt uit de programmabegroting.

Financieel overzicht prioriteiten

Programma 6. Middelen	1 Realisatie 2007	2 Primitieve begroting 2008	3 Begroting 2008 na wijziging	4 Realisatie 2008	(3-4) Verschil
P6.01 Organisatieontwikkeling	1.078.038	2.500.000	4.571.962	2.637.577	1.934.385
P6.02 Digitalisering	366.297	1.050.000	468.264	468.287	-23
P6.04 Proceskosten	50.000	1.850.000	1.675.000	1.195.634	479.366
Totaal prioriteiten	1.494.335	5.400.000	6.715.226	4.301.498	2.413.728

P6.01 Organisatieontwikkeling

Voor organisatieontwikkeling was een bedrag beschikbaar van € 4.571.962,--. Een gedeelte daarvan is gebruikt voor het afwikkelen van complexe personele dossiers. De dossiers die zijn afgewikkeld hebben minder geld gekost dan was geraamd. Er resteert nog een drietal dossiers. Een gedeelte van de daarvoor benodigde middelen is in de 2e Bestuursrapportage overgeheveld naar 2009, omdat de afwikkeling ervan meer tijd kost.

De overige uitgaven op de post organisatieontwikkeling zijn gedaan voor teamontwikkeling, ontwikkelingstrajecten voor management en mobiliteit. Er resteert over 2008 een voordeel van ruim € 1.900.000,--. Dit bedrag van € 1.900.000,-- is in 2009 nodig voor verdere uitrol en implementatie van de reorganisatie en daarom wordt voorgesteld dit over te hevelen naar 2009.

P6.04 Proceskosten

Voor proceskosten 2008 was een budget van € 1.675.000,-- beschikbaar. Daarvan is € 1.195.634,-- besteed aan het starten van beleidsinitiatieven die worden uitgewerkt naar uitvoeringsplannen. Een aantal initiatieven is net gestart of wordt binnenkort gestart. Daarom wordt voorgesteld om van het resterende bedrag ad € 479.366,-- een gedeelte van € 125.000,-- over te hevelen naar 2009.

Wat hebben we nog meer gedaan?

P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen

De projecten digitalisering en e-dienstverlening en de landelijke ontwikkelingen als het Nationaal uitvoeringsprogramma (NUP) hebben grote invloed op onze eigen interne ICT- en facilitaire ontwikkelingen. De afhankelijkheid in de dienstverlening en in de productie van ICT leidt tot een verhoogde aandacht voor de ICT-ontwikkeling en het ICT-beheer. Wij hebben daarbij de informatie functie (inclusief geografische informatievoorziening) en de automatiseringsfunctie gescheiden en de telecom ondergebracht bij automatisering. Wij hebben een nieuw werkplekconcept vastgesteld die als basis dient voor de verdere ontwikkeling van de interne infrastructuur.

De sturing op de informatiebeleid, informatiebeveiliging en ICT-projecten wordt verbeterd. In 2008 is een ICT-board ingesteld die stuurt op de bewaking op doelen, richtlijnen en de projectenportfolio vaststelt. Deze professionaliseringslag is nodig om aan alle uitdagingen het hoofd te kunnen bieden.

Wat heeft het gekost?

Programma 6. Middelen

	Product/prioriteit	1 Realisatie 2007	2 Primitieve begroting 2008	3 Begroting 2008 na wijziging	4 Realisatie 2008	(3-4) Verschil
Lasten	Prioriteiten	1.494.335	5.400.000	6.715.226	4.301.498	2.413.728
	P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen	2.730.779	1.788.171	5.099.650	5.111.971	-12.321
	P-6.1 Reserve mutaties	60.979.713	10.719.478	68.445.605	78.473.917	-10.028.312
	Apparaatskosten	415.558	46.388.212	45.028.340	44.451.568	576.772
	Totaal	65.620.386	64.295.861	125.288.821	132.338.955	-7.050.134
Baten	Prioriteiten	0	0	0	0	0
	P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen	120.706.592	115.442.235	125.854.067	127.612.541	-1.758.474
	P-6.1 Reserve mutaties	46.326.252	13.286.897	81.938.991	78.361.613	3.577.378
	Totaal	167.032.844	128.729.132	207.793.058	205.974.154	1.818.904
Saldo		-101.412.459	-64.433.271	-82.504.237	-73.635.199	-8.869.038

Toelichting op verschillen begroting en rekening

P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen

Geldleningen en uitzettingen korter dan 1 jaar

In 2008 is er € 1.179.768,-- meer aan rente gerealiseerd dan begroot. Enerzijds komt dat doordat in de begroting rekening is gehouden met een gemiddeld uitgezet saldo van ruim € 134 miljoen. Het werkelijk gemiddeld uitgezet saldo bedraagt € 146,2 miljoen. Daarnaast is de euribor, en daarmee de rentevergoeding door financiële instellingen, het afgelopen jaar behoorlijk gestegen. In de begroting was aangenomen dat er op de uitzettingen een rendement van 4 procent behaald zou worden. In werkelijkheid bedroeg het gemiddeld rendement op uitzettingen 4,81 procent in 2008. Daarnaast is het gemiddeld saldo op de Groenfonds-rekening ten behoeve van het ILG in 2008 hoger dan begroot: ruim € 25 miljoen tegenover € 17 miljoen. Dit heeft eveneens geleid tot een groter gerealiseerd dan begroot rendement.

Provinciefonds

De ontvangen uitkering uit het Provinciefonds is € 377.278,-- hoger dan geraamd.

Dit wordt veroorzaakt door:

1. een gunstige ontwikkeling van het accres. Die is met ingang van september 2008 in de bevoorschotting verwerkt en leidt tot een extra bedrag van € 186.450,--;
2. een afrekening van de uitkering over 2007 ad € 190.828,--.

In de begroting is een stelpost nettering algemene uitkering opgenomen van € 516.560,--. De stelpost is opgenomen omdat enkele oude specifieke uitkeringen zullen worden gene- teerd, hetgeen betekent dat de btw-component niet langer in de specifieke uitkering wordt opgenomen, maar in de algemene uitkering. Deze begrotingspost met een technisch karakter

compenseert dus lagere gerealiseerde specifieke uitkeringen dan begroot in de diverse programma's van de rekening. Op deze post leidt het tot een voordeel van € 516.560,--

Motorrijtuigenbelasting

De geraamde opbrengst van de motorrijtuigenbelasting is met € 197.425,-- overschreden. Dat komt enerzijds door een grotere stijging dan geraamd van de omvang van het wagenpark en anderzijds door een nog steeds doorgezette verschuiving naar hogere gewichtsklassen.

Saldo kostenplaats kapitaallasten

Door extra aflossingen op hypotheek van provinciaal personeel is er minder rente ontvangen over verstrekte hypotheek dan geraamd. Tevens zijn er lagere kapitaallasten toegerekend aan de investeringen van met name verkeer en vervoer. Daardoor is de rente (lange termijn) € 520.579,-- lager dan begroot. Daar staat tegenover dat er meer liquide middelen beschikbaar waren om uit te zetten voor de korte termijn. De renteopbrengst van kort geld is zoals hiervoor is aangegeven dan ook hoger dan geraamd.

I.2

Paragrafen

1.2.1 Lokale heffingen

In deze paragraaf gaan wij in op de heffingen van de provincie Drenthe. Wij geven per heffing weer wat de gerealiseerde opbrengsten zijn in relatie tot het geformuleerde beleid.

1 Grondwaterheffing

Voor de aan het grondwaterbeheer verbonden kosten is een grondwaterheffing ingesteld. De heffing wordt opgebracht door de houders van vergunningplichtige pompinrichtingen, zoals waterbedrijven, zuivelbedrijven, zwembaden en dergelijke. De heffing mag alleen worden ingezet voor in de Grondwaterwet nader omschreven werkzaamheden, gericht op het beheer van het grondwater.

Vanaf 2007 is de registratie van meldingen van grondwateronttrekkingen en de behandeling van vergunningaanvragen voor industriële onttrekkingen tot 150.000 m³ gedelegeerd naar de waterschappen. Dit heeft geen gevolgen voor de bevoegdheid tot het innen van de provinciale grondwaterheffingen en voor de wijze waarop de grondwaterheffingen worden ingezet voor provinciale grondwatertaken.

Elk kwartaal worden aan vergunningplichtige pomphouders aangiftebiljetten grondwaterbelasting uitgereikt. In 2008 waren 26 houders van pompinrichtingen vergunningplichtig. In verband met de conversie naar een landelijk grondwaterregister (LGR) zijn er nog geen totale hoeveelheden bekend van het jaar 2008. Een voorlopige schatting is dat er rond de 70 miljoen m³ grondwater onttrokken is en ca. 1 miljoen m³ grondwater werd geïnfiltreerd.

Geraamde en gerealiseerde inkomsten

Het tarief per 100 m³ onttrokken grondwater bedroeg in 2008 € 1,036. Begroot was een bedrag van € 720.000,-. De opbrengst van de aangifte grondwaterheffing is € 672.000,-. Het verschil tussen de opbrengst van de aangiften en de onttrokken minus geïnfiltreerde m³ grondwater heeft enerzijds te maken met de overdracht van het grondwaterbeheer naar de waterschappen en anderzijds met het door de provincie terugdringen van het laagwaardig grondwatergebruik bij industriële onttrekkingen.

2 Heffing ontgroning

Met de heffing op ontgrondingen dragen de houders van ontgrondingsvergunningen bij in de kosten die de provincie maakt voor de planning van ontgrondingen, voor onderzoek en voor de coördinatie van het ontgrondingenbeleid. Daarnaast is er een aanvullende heffing ingesteld voor de bestrijding van kosten van schadevergoeding. De heffing is verschuldigd naast de leges die worden geheven voor de vergunningverlening.

Het ontgrondingenbeleid is vastgelegd in het Provinciaal omgevingsplan II (POP II).

Bij het indienen van de vergunningaanvraag zijn leges verschuldigd en de heffing wordt opgelegd op het tijdstip waarop de vergunning of machtiging is verleend.

In 2008 zijn 14 vergunningaanvragen ontvangen, waarvan er 10 zijn verleend en 4 nog in behandeling. Van 2 vergunningen is de geldigheidstermijn verlengd.

De opbrengsten uit leges en de ontgrondingenheffing zijn jaarlijks afhankelijk van het aantal verleende ontgrondingsvergunningen. In 2008 is via de ontgrondingenheffing in totaal € 97.989,-- aan inkomsten gerealiseerd en is aan kosten € 11.345,-- opgevoerd. Het saldo van de opbrengsten en lasten is gestort in de reserve Ontgrondingenheffing.

3 Leges

Onder de naam leges worden rechten geheven terzake van het genot van de door of vanwege het provinciaal bestuur verstrekte diensten. De aanvrager van de dienst dan wel degene ten behoeve van wie de dienst is verleend is het legestartief verschuldigd.

In de provinciale Legesverordening zijn de tarieven opgenomen die verschuldigd zijn voor het in behandeling nemen van een te verstrekken dienst.

Geraamde en gerealiseerde inkomsten

Voor 2008 waren de leges begroot op € 70.900,-- en is € 116.059,-- gerealiseerd.

Gemiddeld over de laatste 4 jaar waren de legesopbrengsten € 140.678,--.

De leges voor Vaarweg Meppel-De Punt zijn te hoog begroot. Het bedrag is gebaseerd op een oude systematiek, waarbij jaarlijks leges werden geheven. In de begroting van 2009 is dit opgelost en is de raming, voor zowel Vaarweg Meppel-De Punt als het zuidelijk vaarwegennet, € 500,--.

De aanvragen voor het onttrekken van grondwater zijn lager uitgevallen dan verwacht, wat resulteert in een lagere legesopbrengst. Daarnaast is een in 2008 aangevraagde vergunning in 2009 afgehandeld en zal de opbrengst van € 6.400,-- in 2009 worden verantwoord.

De legesopbrengsten voor ontgrondingen zijn beduidend hoger uitgevallen dan begroot. Dit heeft te maken met de vergunningverlening voor de uitbreiding van een drietal dieptewinningen, omdat de hoeveelheid te winnen bodemmateriaal bepalend is voor de hoogte van de leges.

Programma	Hoofdfunctie/doelstelling	Begroot 2008	Resultaat 2008	Resultaat 2007	Resultaat 2006	Resultaat 2005	Gemiddelde laatste 4 jaar
3.0	Verkeer en vervoer (verkeer)	€16.725	€ 17.095	€ 12.925	€ 2.365	€ 20.990	€ 13.344
3.1	Verkeer en vervoer (wegen- beheer)	€ 4.600	€ 5.105	€ 5.867	€ 5.969	€ 6.174	€ 5.779
3.1	Verkeer en vervoer (Vaarweg Meppel-De Punt)	€ 6.925	€ 425	€ 485	€ 217	€ 425	€ 388
3.1	Verkeer en vervoer (Zuide- lijk vaarwegennet)	€ -	€ 1.137	€ 442	€ 2.118	€ 1.390	€ 1.272
4.0	Waterhuishouding (Grond- waterwet)	€ 15.000	€ 2.440	€ 5.742	€ 32.499	€ 17.047	€ 14.432
6.0	Landelijk Gebied (ontgrondingen)	€ 27.650	€ 89.857	€ 116.582	€ 155.370	€ 60.044	€ 105.463
		€ 70.900	€ 116.059	€ 142.043	€ 198.538	€ 106.070	€ 140.678

4 Nazorgheffing stortplaatsen

Wettelijk heeft de provincie de eeuwigdurende nazorg over afgesloten stortplaatsen. De provincie Drenthe draagt deze verantwoordelijkheid voor twee stortplaatsen. Dit zijn de Stortplaats Meisner Noord-Drenthe BV te Ubbena (in eigendom bij SITA Holding) en de Essent Milieu Wijster stortplaats te Wijster, welke onderdeel is van Essent NV. De nazorgheffing, die de provincie op grond van artikel 15.44 van de Wet milieubeheer heeft ingesteld, is ter bestrijding van de in de wet limitatief opgenomen kosten om deze taak uit te voeren. Het Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe stelt een eigen begroting en jaarverslag op, die ter informatie aan de leden van provinciale staten worden gestuurd. In het jaarverslag wordt onder meer verantwoording afgelegd over het gerealiseerde rendement op het belegde vermogen en over de gemaakte kosten.

Geraamde en gerealiseerde inkomsten

De nazorgheffing wordt geheven per stortplaats. De hoogte van de jaarlijkse heffing is afgeleid van het doelvermogen per stortplaats. In 2008 is slechts aan Meisner te Ubbena een heffing begroot en gerealiseerd van € 201.577,--. De heffing aan Essent te Wijster is nog steeds opgeschort.

5 Opcenten motorrijtuigenbelasting

Op grond van artikel 222 van de Provinciewet worden provinciale opcenten geheven. De opcenten zijn een opslag op een andere belasting, namelijk de motorrijtuigenbelasting. Deze belasting wordt geïnd door de Rijksbelastingdienst.

Geraamde en gerealiseerde inkomsten

De opbrengst opcenten motorrijtuigenbelasting is qua opbrengst de belangrijkste provinciale heffing. Deze belasting is voor de provincies een algemeen dekkingsmiddel. Het tarief wordt gebaseerd op het vierjarig gemiddelde van het prijsindexcijfer voor de gezinsconsumptie en gaat steeds in op 1 april van ieder jaar. Provinciale staten stellen het opcententarieff jaarlijks vast.

In 2008 is er ten opzichte van de raming € 197.425,-- meer aan opbrengst van de opcenten op de motorrijtuigenbelasting gerealiseerd dan geraamd. In het navolgende zijn raming en realisatie tegenover elkaar gezet.

Raming 2008	€ 42.867.000,--
Realisatie 2008	- 43.064.425,--
Verschil	€ 197.425,--

Het totaal van het wagenpark dat deel uitmaakt van de grondslag voor de berekening van de opbrengst van de motorrijtuigenbelasting bedroeg op 31 december 2007 222.649. Voor de berekening van de opbrengst voor 2008 is uitgegaan van een groei van 2,5% als gevolg van de groei van het wagenpark en een verschuiving naar zwaardere gewichtsklassen. Met name de verschuiving naar zwaardere gewichtsklassen heeft geleid tot de meevallende opbrengst in 2008.

I.2.2 Weerstandsvermogen

Inleiding

In deze paragraaf wordt het weerstandvermogen van de provincie Drenthe weergegeven. Het weerstandsvermogen is de relatie tussen de weerstandscapaciteit en de risico's. De weerstandscapaciteit omvat de middelen en mogelijkheden waarover de provincie kan beschikken om niet begrote kosten te dekken. Voor het kunnen beoordelen van het weerstandsvermogen is het noodzakelijk de aanwezige weerstandscapaciteit te analyseren in samenhang met de omvang en de achtergronden van de risico's.

Provinciaal beleid

In de Voorjaarsnota 2007 PLUS is de nieuwe koers van het college gepresenteerd. Om de vele ambities van de provincie Drenthe te realiseren is het van belang dat de provinciale middelen zo scherp mogelijk ingezet worden. Hier past een wat minder behoudende financiële koers bij. Het is niet de bedoeling dat er geld blijft liggen. Deze koers houdt ook in dat er meer dan voorheen risico's genomen worden. Deze risicovollere koers kan gevolgd worden indien er sprake is van voldoende weerstandscapaciteit, zodat de eventuele financiële tegenvallers opgevangen kunnen worden.

Hierna gaan wij in op het beleid met betrekking tot weerstandscapaciteit en de risico's. Op basis van de conclusie uit het rapport over weerstandsvermogen van onze huisaccountant uit 2005 werd een noodzakelijke weerstandscapaciteit geacht ongeveer € 25 miljoen te zijn.

De weerstandscapaciteit als percentage van de totale lasten (10%) is eveneens een goed meetpunt. Immers, naarmate de lasten toenemen zijn de risico's vaak ook groter. De totale werkelijke lasten 2008 bedragen € 243 miljoen, 10% hiervan is € 24,3 miljoen.

Weerstandscapaciteit

Onder weerstandscapaciteit verstaat het BBV de middelen en mogelijkheden waarover de provincie beschikt om niet begrote kosten te dekken. Hierbij kan een onderscheid worden gemaakt tussen incidentele en structurele weerstandscapaciteit.

Vanwege de nieuwe koers die het college voorstaat en die door middel van de Voorjaarsnota PLUS door de staten is bekrachtigd, wordt er ten aanzien van de incidentele en structurele weerstandscapaciteit een ander uitgangspunt gehanteerd. Niet alle vrije reserves worden gerekend tot de weerstandscapaciteit. Immers, de intentie is uitgesproken concrete en uitgewerkte plannen aan de staten voor te leggen ten laste van reserves. Dit uit zich met name in de (vrij aanwendbare) reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten. Binnen de definitie van de BBV valt een dergelijke reserve te rekenen tot de weerstandscapaciteit. Omdat de komende collegeperiode een aantal projecten uit deze reserve gefinancierd gaan worden is het niet reëel om deze reserve mee te tellen voor de weerstandscapaciteit. Dit geldt gedeeltelijk ook voor de reserve voor algemene doeleinden.

Om scherper het onderscheid te krijgen tussen een reserve die nodig is om te voldoen aan de weerstandscapaciteit en de vrij aanwendbare reserves is een risicoreserve ingesteld.

Deze risicoreserve wordt gevormd ten laste van de reserve voor algemene doeleinden en de saldireserve. Na deze mutatie is er in 2008 een vrij besteedbare reserve voor algemene doeleinden naast een risicoreserve als buffer ten behoeve van de weerstandscapaciteit. De saldireserve wordt niet in z'n geheel naar de reserve voor algemene doeleinden gebracht vanwege uitgaven die nog gemaakt worden voor zaken uit het collegeprogramma 2003-2007. Uiteindelijk zal de saldireserve medio 2010 op € 0,00 uitkomen. Daarmee vormt de reserve voor algemene doeleinden de incidenteel vrij besteedbare ruimte.

1 Incidentele weerstandscapaciteit

De incidentele weerstandscapaciteit is het vermogen dat ingezet kan worden om eenmalige tegenvallers op te vangen. Na doorvoering van de wijziging wordt in 2008 hiervoor de risicoreserve gebruikt met de grootte van € 19 miljoen.

De daarmee ingestelde reserves hebben de volgende functie

Risicoreserve

Deze reserve wordt ingesteld om incidentele tegenvallers op te vangen, welke niet door een specifieke voorziening worden afgedekt. Voorgesteld wordt deze reserve € 19 miljoen groot te laten zijn de komende jaren. Jaarlijks zal aan de hand van een risico inventarisatie worden bekeken in hoeverre het weerstandsvermogen in de toekomst bijgesteld dient te worden.

Saldireserve

Deze reserve zal worden gebruikt als algemeen dekkingsmiddel voor resterende uitgaven uit het Collegeprogramma 2003-2007. In PS is besloten hier de saldireserve voor te gebruiken, met het overhevelen van een groot gedeelte van het saldo zal de reserve medio 2010 op € 0,00 uitkomen.

De eventuele resultaten van de oud voor nieuw discussie zullen leiden tot lagere onttrekkingen en daarmee een hogere incidenteel besteedbare vrije reserve.

De samenstelling en ontwikkeling van de algemene reserves ziet er als volgt uit.

(Bedragen x € 1.000,-) per 31 december	2005	2006	2007	2008
Reserve voor algemene doeleinden	14.179	63.425	42.725	33.834
Saldireserve	8.762	5.204	16.293	6.231
Reserve voor flexibel beleid	4.204	494	160	0
Reserve uitvoering Collegeprogramma 2003-2007	4.725	3.150	1.575	0
Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten	0	0	22.181	44.419
Risicoreserve	0	0	0	19.000
Totaal algemene reserves	31.870	72.273	82.934	103.484

De algemene reserves zijn met € 20,5 miljoen toegenomen. Deze toename is met name toe te rekenen aan de forse toename van de reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten die meer dan verdubbeld is.

Resultaat boekjaar 2008

Het rekeningssaldo over het boekjaar 2008 bedraagt € 21,2 miljoen voor bestemming van de reserves. Het saldo is per 31 december 2008 in afwachting tot de definitieve bestemming onder de algemene reserves geplaatst. Als bestemming voor verrekening met reserves wordt een bedrag van € 13,6 miljoen voorgesteld. Van het resultaat dat dan overblijft van € 7,6 miljoen zijn een aantal projecten nog niet (volledig) gerealiseerd in 2008, waardoor gelden zijn overgehouden

in 2008. Bij de vaststelling van de jaarstukken stelen we voor een bedrag van € 4,9 miljoen voor. Het restant van € 2,7 miljoen heeft nog geen bestemmingsvoorstel gekregen en kan daarom (voorlopig) tot de weerstandscapaciteit worden gerekend.

Conclusie algemene reserves

Het saldo van de reserve voor algemene doeleinden (saldo per 31 december 2008 € 33,8 miljoen) wordt in de nieuwe opzet van 2008 niet tot de incidentele weerstandscapaciteit van de provincie gerekend, omdat deze gedeeltelijk wordt ingezet voor dekking van projecten in de huidige collegeperiode. Feitelijk vallen ze echter wel onder de vrije reserves. Het resultaat boekjaar 2008 dat nog geen bestemming heeft gekregen (€ 2,7 miljoen) kan (voorlopig) gerekend worden tot de incidentele weerstandscapaciteit. Dit verandert pas als PS tot een definitieve bestemming hebben besloten die niet de algemene reserves betreffen.

Bestemmingsreserves

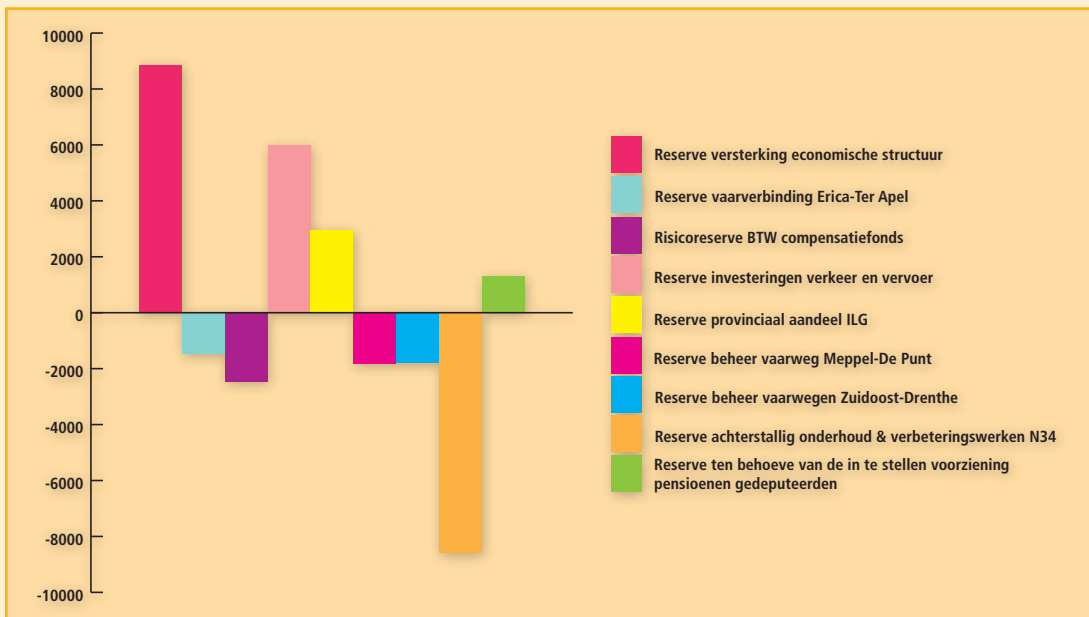
Alle bestemmingsreserves zijn door PS bestemd voor een bepaald doel. Alleen voor het afgesproken doel mogen bestedingen plaatsvinden. Alle uitgaven en inkomsten van de bestemmingsreserves lopen via de exploitatierekening. Bij de begroting worden toevoegingen aan en bijdragen van reserves opgenomen. Dit kunnen afgesproken algemene mutaties zijn, maar ook kunnen dit bijdragen van reserves zijn die dienen voor het opvoeren van jaarbudgetten in de begroting. Dit is een verwachte besteding van de reserve in het boekjaar. Wanneer er meer of minder wordt besteed dan is begroot, moet PS toestemming geven voor een extra toevoeging of onttrekking aan de reserve. Volgens de BBV-voorschriften worden alle mutaties op de reserves vermeld bij het programma 6 Middelen. Dit maken wij expliciet zichtbaar door een resultaat voor bestemming en een resultaat na bestemming van reserves te presenteren. Het resultaat in de exploitatie van de bestemmingsreserves bedraagt € 13,6 miljoen.

De samenstelling en ontwikkeling van de bestemmingsreserves (voor bestemming resultaat reserves 2008) ziet er als volgt uit.

(Bedragen x € 1.000,-) per 31 december	2005	2006	2007	2008
Bestemmingsreserves	47.482	83.942	105.357	102.715

Het totale saldo van de bestemmingsreserves is, op basis van de goedgekeurde begrotingsbedragen, in 2008 gedaald met € 2,6 miljoen. Als de voorgestelde bestemming van reserves van € 4,1 miljoen ook goedgekeurd wordt, dan is het saldo van de bestemmingsreserves in 2008 gestegen met € 1,4 miljoen.

De belangrijkste mutaties in de bestemmingsreserves zijn dan de volgende:

De mutaties zijn toegelicht bij de overige gegevens, in hoofdstuk III.1.2 van de Jaarrekening.

Conclusie bestemmingsreserves

In de Voorjaarsnota 2008 zijn voor de komende periode voorstellen gedaan hoe met reserves wordt omgegaan. Uitgangspunt hierbij is het verbeteren van de transparantie en het jaarlijks integraal afwegen van middelen. Een aantal bestemmingsreserve is in 2008 opgeheven.

Stille reserves

De stille reserves zijn de reserves die niet op de balans staan. Stille reserves ontstaan wanneer bezittingen niet worden geactiveerd of wanneer de reële waarde afwijkt van de waarde die in de boeken staat. Een provincie kan echter verborgen vermogen niet zo maar te gelde maken. Bij de toelichting op de balans is dit jaar wel de geschatte stille reserves van de deelnemingen aangegeven. Dit is in totaal € 141,8 miljoen. Ook is het voor stille reserves die zijn ‘opgesloten’ in andere activa niet zinvol om deze mee te nemen in de weerstandscapaciteit. De meerwaarde van deze activa kan immers alleen dan verzilverd worden als er geen vervanging voor terug hoeft te komen. De activa die bij de provincie Drenthe op de balans staan worden voornamelijk gebruikt voor de normale bedrijfsvoering.

Mochten de aandelen van PME-groep (Essent) voor de verkoop worden vrijgegeven en daadwerkelijk worden verkocht, dan kan deze waarde (€ 118 miljoen intrinsieke waarde) tot de weerstandscapaciteit worden gerekend. Wel zullen bij eventuele verkoop de ruimte op de begroting daardoor worden ingekrompen, omdat de dividend inkomsten van deze aandelen structureel op € 6,7 miljoen in de begroting zijn geraamd.

2 Structurele weerstandscapaciteit

Met de structurele weerstandscapaciteit worden de middelen bedoeld die permanent ingezet kunnen worden om tegenvallers in de lopende exploitatie op te vangen, zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van bestaande taken. Dit betreft in de beginsel de optelsom van de ruimte op de begroting en de onbenutte belastingcapaciteit.

Ruimte op de begroting

De post Onvoorziene uitgaven binnen het begrotingsprogramma Financiering en algemene dekkingsmiddelen, ten bedrage van structureel € 450.000,--, kan worden aangemerkt als onderdeel van de structurele weerstandscapaciteit. In de Voorjaarsnota 2007 PLUS is voorgesteld om deze post voor onvoorziene omstandigheden te blijven gebruiken, maar ook te gebruiken voor dekking van voorbereidingskosten. Hieronder worden kosten verstaan die gemaakt worden om een project(investing) uit te werken tot een concreet statenvoorstel. Indien de staten besluiten tot een dergelijke investering of project zullen deze kosten worden toegevoegd aan de investering/project. Als het project niet doorgaat, zullen de voorbereidingskosten ten laste van de post Onvoorzien worden gebracht. In 2008 is deze post geheel besteed.

Onbenutte belastingcapaciteit

De onbenutte belastingcapaciteit van de provincie Drenthe bestaat uit het verschil tussen de opbrengst bij het maximaal aantal te heffen opcenten motorrijtuigenbelasting en de opbrengst bij het werkelijk tarief. Het tarief dat is voorgesteld aan PS bij de begroting 2008 bedraagt 79,7. Het meest recente maximum tarief dat door het ministerie van Financiën is vastgesteld bedraagt 107,9. Op grond van deze uitgangspunten is de onbenutte belastingcapaciteit als volgt (x € 1.000,--):

	2008	2009	2010	2011
Voorgesteld tarief	42.708	44.030	45.394	46.801
Maximaal tarief	57.390	59.428	61.299	63.229
Onbenutte belastingcapaciteit	14.682	15.398	15.905	16.428

De weerstandscapaciteit van de provincie Drenthe

Uit het vorenstaande blijkt dat de weerstandscapaciteit van de provincie Drenthe als volgt meerjarig kan worden weergegeven (afgerond, x € 1.000,--).

Omschrijving	2008		2009		2010		2011	
	Inc.	Struct.	Inc.	Struct.	Inc.	Struct.	Inc.	Struct.
Risicoreserve	19.000		19.000		19.000		19.000	
Ruimte binnen begroting		0		450		450		450
Onbenutte belastingcapaciteit		14.682		15.398		15.905		16.428
Totaal (inc. + struct)		33.682		34.848		35.355		35.878

De algemene reserves en het nog niet bestemde rekeningresultaat 2008 zijn niet meer meegeteld in deze optelling, omdat met de nieuwe systematiek in de begroting 2008 alleen de risicoreserve tot de weerstandscapaciteit wordt gerekend. Deze risicoreserve is niet vrij aanwendbaar voor PS, omdat anders de mogelijke tegenvallers niet meer opgevangen kunnen worden. De rest van de algemene reserves zijn wel vrij aanwendbaar. Zolang PS deze reserves niet inzet voor specifieke doelen, kunnen deze reserves volgens het BBV feitelijk ook nog tot de weerstandscapaciteit gerekend worden. Voor 2008 is dit de algemene reserve van € 33,8 miljoen en het niet bestemde rekeningresultaat 2008 van € 2,7 miljoen.

De weerstandscapaciteit ziet er dan feitelijk als volgt uit:

Omschrijving	2008	
	Inc.	Struct.
Risicoreserve	19.000	
Reserve voor algemene doeleinden	33.834	
Rekeningresultaat 2008 (nog niet bestemd)	21.232	
Onbenutte belastingcapaciteit		14.682
Totaal (inc. + struct)		88.748

De ruimte binnen de begroting wordt in de opstelling van 2008 weggelaten, omdat het restant van deze begrotingspost is verwerkt in het rekeningresultaat 2008.

Vanzelfsprekend geldt dat de componenten van de weerstandscapaciteit verschillen in hun mate van inzetbaarheid. Zo is de risicoreserve direct aanwendbaar tot het maximum. Het verhogen van het opcententariaf in het kader van het opvangen van risico's zal daarentegen niet lichtvaardig worden besloten.

Inventarisatie van de aanwezige risico's

Van de risico's die de provincie loopt, is een aantal afgedekt door de gebruikelijke verzekeringen of door het instellen van voorzieningen. In deze paragraaf gaat het om risico's die niet zijn afgedekt of niet kunnen worden afgedekt. Provincies hebben te maken met een diversiteit aan lastig in te schatten risico's die bovendien soms onderling afhankelijk zijn. De provincie onderkent de volgende risico's.

Renteontwikkeling

Het vreemd vermogen bedraagt 34,48% van het totale vermogen. De risico's bij de renteontwikkeling van het vreemd vermogen zijn beperkt, omdat het hier vooral om overlopende passiva gaat dus kortlopende schulden met een rentelooptijd korter dan 1 jaar met een vast laag rentepercentage. Voor de uitgezette gelden werd in 2008 uitgegaan van een korte termijnrente van 2,5 %. De gerealiseerde kortetermijnrente over de uitgezette gelden bedroeg 4,82 %. Wij hebben in 2008 geen nieuw lang vreemd vermogen aangetrokken.

Renterisico ILG

De provincie Drenthe loopt een renterisico bij de uitvoering van het ILG 2007-2013. De hoogte van het risico is afhankelijk van de snelheid in de uitvoering van het pMJP Drenthe landelijk gebied.

Het risico is ontstaan, omdat GS hebben uitgesproken de ambities die in het pMJP staan en voor wat betreft de rijksmiddelen (uitvoering rijksdoelen door provincie) over zeven jaar verspreid worden uitbetaald.

Concreet betekent dit dat als we de rijksdoelen snel uitvoeren om op termijn kans te maken op extra middelen door bijstelling van de te behalen prestaties aan rijksdoelen, de provincie gebruik zal moeten maken van de leenfaciliteit bij het Groenfonds. Elk kwartaal stort het Rijk bij het Groenfonds middelen, waaruit de provincie DLG en DR bevoorschot worden.

Naast het risico van betalen staat natuurlijk ook het voordeel van rentevergoeding ontvangen. Op dit moment heeft de provincie een batig saldo op de rekening bij het Groenfonds staan (eerste storting ontvangen, eerste betalingen aan DR en DLG gedaan).

Overige risico's ILG

Met ingang van 2007 voert de provincie de regie inzake het ILG. De feitelijke (financiële) uitvoering vindt plaats door DLG en DR. Ten tijde van opmaken van deze begroting zijn er risico's te onderkennen, omdat de procedures nog niet volledig uitgekristalliseerd zijn:

- onduidelijkheid over de accountantsverklaringen die de provincie van DLG en DR gaat ontvangen;
- nog geen volledige afstemming tussen door DLG en DR verstrekte verantwoordingsinformatie en de wijze van verantwoording in de provinciale administratie;
- DLG en DR verantwoorden op kasbasis (dus exclusief verplichtingen) en registeren daarnaast apart verplichtingen. De provinciale boekhouding kent een stelsel van baten en lasten. Dit betekent dat de provincie (mogelijk) een deel van de verplichtingen in de provinciale jaarrekening moeten opnemen.

Verder kent het ILG een lange looptijd, namelijk tot en met 31 december 2013.

Het financieel risico dat in dit verband gelopen wordt is niet te kwantificeren.

Financiële risico's

Over de verstrekte leningen loopt de provincie een kredietrisico. Voor het merendeel van de verstrekte geldleningen is echter sprake van hypothecaire zekerheidstelling. Over de verstrekte lening aan RTV Drenthe (per 31 december 2008 nog een uitstaande schuld € 3,8 miljoen) loopt de provincie een kredietrisico. In 2008 heeft Landschapsbeheer Drenthe haar geldlening ter hoogte van € 75.000,- aan de provincie afgelost.

Begrotingsrisico's

Aan veel ramingen in de Begroting zijn onzekerheden verbonden. Bovendien zijn de te realiseren baten en lasten soms niet goed te beïnvloeden.

Risico's op gegarandeerde geldleningen

De gewaarborgde geldleningen betreffen geldleningen verstrekt ten behoeve van instellingen in de gezondheidszorg. In deze sector worden geen nieuwe garanties afgegeven.

Het totaal van de gegarandeerde geldleningen bedraagt per 31 december 2008 € 6,9 miljoen (2007: € 10,7 miljoen). Het risico is door de aflossingen afgenomen met € 3,8 miljoen.

Kosten bestuursdwang

Bij de geïntensiveerde handhavingsactiviteiten kan het noodzakelijk zijn dat de provincie bestuursdwang moet toepassen. Het is niet altijd zeker dat verhaal van de kosten hiervan mogelijk is.

Claims van derden

Hierbij gaat het om de aansprakelijkheid van de provincie bij (vermeend) onrechtmatig handelen. In de afgelopen jaren is "de lagere overheid" regelmatig geconfronteerd met gebeurtenissen die haar imago geen goed hebben gedaan. Deze gebeurtenissen hebben geleid tot een kritischer houding van burgers en bedrijven ten opzichte van de lagere overheid. Deze kritische houding leidt ertoe dat de lagere overheid vaker wordt aangesproken op de kwaliteit van de door haar geleverde prestaties. De nasleep van de recente gebeurtenissen bij de lagere overheid, waaronder de gebrekkige handhaving van veiligheidsvoorschriften, bevestigen dit. Hoewel zich in de afgelopen jaren bij de provincie Drenthe geen claims van belang hebben voorgedaan die het noodzakelijk maakten de hiertoe aangehouden buffer in het weerstandsvermogen aan te spreken, achten wij het, gezien de maatschappelijke ontwikkelingen ter zake, toch blijvend

nodig hiervoor een risicoreserve binnen het eigen vermogen aan te houden. De accountant heeft daarom aanbevolen een risicobandbreedte aan te houden van minimaal € 1,5 miljoen tot maximaal € 2,5 miljoen. Deze inschatting is gemaakt door uit te gaan van vijf tot tien gebeurtenissen, waarbij claimrisico's zouden kunnen ontstaan en een maximaal risico per gebeurtenis van circa € 250.000,-. Er lopen momenteel twee schadeclaims inzake de vorming van slijmalg in de Grote Rietplas. De provincie is naast de gemeente en het waterschap aansprakelijk gesteld. De gemeente is de hoofdaansprakelijke.

Decentralisatie van rijkstaken

Naast de overdracht van bevoegdheden en middelen vindt ook overdracht van risico's plaats waarbij geen compensatie in geld plaatsvindt. Ook herverdeeffecten dragen in geval van overdracht van rijkstaken naar de lagere overheden bij tot een verhoging van de risico's. De verwachting is dat het risico toeneemt door de verdergaande bezuinigingen en ombuigingen van het rijk.

Bodemsanering en -bescherming

Verontreinigde bodemlocaties worden steeds vaker vanuit een maatschappelijk oogpunt gesaneerd, waarbij de provincie een stimulerende en een regierol vervult. Met het afkomen van de Voorziening bodemsanering is het risico groot dat, bij onvoldoende rijksmiddelen, de ruimtelijke stedelijke ontwikkeling stagneert door het ontbreken van middelen voor voorfinanciering of cofinanciering. In de programmaperiode 2005-2009 is met de genoemde risico's rekening gehouden.

Locatie-specifiek

Provincie heeft jarenlang veel onderzoek gedaan naar de verontreinigings situatie op en nabij de locatie Van Wijk en Boerma te Tynaarlo. Tevens wordt nu gewerkt, samen met andere partijen waar onder de gemeente, NS vastgoed etc. om een bestemming voor deze locatie te ontwikkelen. De kosten voor deze sanering, geschat op een bedrag van € 10 miljoen, zijn dermate hoog dat het beschikbaar gestelde budget van VROM lang niet toereikend is om de saneringskosten te kunnen financieren. De steeds verder gaande verspreiding van verontreinigd grondwater kan op termijn een risico gaan vormen voor het gebied van de Drentsche Aa, alwaar ook drinkwater wordt gewonnen door de Waterleidingmaatschappij Groningen.

Onderhoud wegen en kanalen

De provincie loopt het risico dat door derden veroorzaakte schades niet of niet geheel verhaald kunnen worden. Met name schades aan wegen veroorzaakt, anders dan door een ongeval, zijn veelal niet op de eigenaar te verhalen. De provincie wordt verder met enige regelmaat aansprakelijk gesteld voor ongevallen die vaarweggebruikers overkomen. De provincie is hiervoor verzekerd. Daarnaast kunnen ook natuurlijke calamiteiten als extreme regen- of sneeuwval of aardbevingen aanzienlijke schades tot gevolg hebben. De risico's blijven structureel aanwezig.

Vergoeding btw op schade

Er is een landelijke btw-discussie met de verzekeringsmaatschappijen. De verzekeringsmaatschappijen willen de btw van de schades niet vergoeden omdat de provincies en gemeenten deze btw kunnen compenseren. Over de te volgen koers inzake uitkering van compensabele btw op schadeclaims heeft een overleg plaatsgevonden tussen vertegenwoordigers van onder meer het Verbond van Verzekeraars, de VNG en het IPO. Het overleg heeft niet geresulteerd in een definitieve standpuntinname van het Verbond van Verzekeraars, maar wel in het besluit van de vertegenwoordigende overheden om de rechter een bindende uitspraak te laten doen.

Marktsituatie bij aanbestedingen

De (aanbestedings)marktsituatie in de jaren 2001-2006 kenmerkte zich door verlaagde aanneemsommen, mede door de Bouwaffaire en lagere omzetvolumina bij opdrachtgevers. Deze gunstige marktsituatie heeft in het verleden geleid tot kortingen in de aanneemsommen. Aan deze gunstige marktsituatie is medio 2008 ten gevolge van de kredietcrisis en de hieruit volgende economische crisis een eind gekomen. De hieruit voortvloeiende tendens is thans dat de vraag op de aannemersmarkt naar onderhoudswerken afneemt. Bij een gelijkblijvend aanbod en een afnemende vraag loopt de provincie minder risico dat de aanneemsommen hoger worden.

Openbare verlichting

Het voornemen is om in het kader van het energiebeleid de openbare verlichting te gaan verminderen. De provincie loopt het risico dat er verschil in inzicht is met betrekking tot openbare verlichting tussen de burgers en de provincie. Om de risico's te beperken hecht de provincie waarde aan de communicatie hieromtrent met de burgers. Uit onderzoek is gebleken dat door het uitvoeren van deze energiebesparende maatregel de verkeersveiligheid niet in het geding komt.

Financiële risico's ten aanzien van Landinrichting op Drentse maat (LODM), Hunzemaat, Verplaatsingsregeling Drentse bedrijven (VDB) en Verplaatsingsregeling agrarische bedrijven (VAB).

De provincie heeft een viertal fondsen opgericht bij het Nationaal Groenfonds ten behoeve van de vier vorengenoemde regelingen. Daarnaast wordt geld geleend bij het Nationaal Groenfonds ten behoeve van de aankoop dan grond door DLG ter realisatie van de doelen waarvoor deze fondsen zijn opgericht. Wanneer de doelen bereikt zijn, worden deze gronden weer vervreemd. Vanuit de fondsen worden de kosten die het Nationaal Groenfonds hiervoor maakt betaald en komen de pachtinkomsten binnen. Aangezien een deel van de gronden meerjarig in eigendom is van DLG, hebben fluctuaties in de prijsontwikkeling van gronden invloed hebben op de het vermogen in de fondsen. De langjarige ontwikkeling is dat de grondprijzen stijgen. De kortetermijnhandel laat wel eens fluctuaties zien, waardoor de laatste jaren zowel gronden met winst als met verlies verhandeld zijn. De fondsen worden zodanig beheerd dat er een ruime buffer is om dergelijke fluctuaties op te vangen.

Europese programma's

De Commissie vordert een bedrag terug van € 6.064.234. Hiervan betreft € 1,8 miljoen het project Martinihal. Dit project is nog niet afgerekend omdat er nog een staatssteunprocedure bij de rechter loopt. Het project is dan ook buiten de afrekening van het programma gehouden. Desalniettemin vordert de Commissie deze € 1,8 miljoen nu terug. Mocht later blijken dat de subsidie aan de Martinihal terecht is toegekend, dan zal de Commissie dit bedrag alsnog weer overmaken. Overigens is dit voor Drenthe niet van belang omdat het risico voor dit project volledig bij de provincie Groningen ligt. De overige € 4,2 miljoen komt voor 60% voor rekening van Groningen en voor 40% voor rekening van Drenthe. Tegenover deze € 4,2 miljoen staat echter een opgebouwde rente op het programma van ongeveer € 3,6 miljoen. Deze rente komt voor 40% ten gunste van Drenthe. De rentebaten op het programma die nu nog bij SNN op de begroting staat, is nog niet ingeboekt als ontvangst in de Drentse begroting in enig jaar. Het risico voor de provinciale begroting is daarmee maximaal 40% van € 600.000 is € 240.000. Dit wordt werkelijkheid op het moment dat het Hof de Europese Commissie op alle punten in het gelijk stelt. Deze uitspraak valt op zijn vroegst in 2011 te verwachten.

Naast de in het SNN uitgevoerde Europese programma's is de provincie Drenthe betrokken bij de projecten Hanze Passage, Innovatieve Acties, Farmers for Nature, Waterline Economy, Watercost en Sparc, IFP en Aquarius. Ook bij deze projecten is sprake van risico's ten aanzien van de eindafrekening.

Risico's in het kader van het Kompas

De provincie Drenthe is bij de Gemeenschappelijke regeling SNN mede risicodragend voor de risico's bij de uitvoering van het Kompas-programma, zoals onrechtmatigheden bij de uitvoering van projecten, interpretatieverschillen en verandering van regelgeving. Voor oude en huidige programma's en regelingen is geraamd hoe groot de risico's zijn. De risico's zijn vervolgens afgezet tegen de beschikbare reserves. Voor de oude programma's en regelingen is er binnen SNN ruim voldoende weerstandsvermogen om de resterende risico's op te vangen. De omvang van de reserves bij de huidige programma's en regelingen is voldoende om inhoudelijke en budgettaire risico's op te vangen.

Dividend Essent

Het dividend van Essent is voor 2008 geraamd op € 9,1 miljoen. De winst is per definitie echter onzeker. Het risico kan zowel positief als negatief zijn. Wel is het zo dat Essent ernaar streeft het dividend niet minder te laten zijn dan over het voorgaande jaar. Het uitgangspunt hierbij is dat het dividend is gebaseerd op de winst uit normale bedrijfsactiviteiten. In 2008 is er naast de normale dividend uitkering in december een eenmalige extra uitkering geweest van € 9,5 miljoen. Ten gevolge van de verkoop aandelen EPON zijn deze extra baten beschikbaar gekomen.

Nazorg stortplaatsen

Op grond van de wettelijke nazorgregeling in de Wm wordt de provincie, na overdracht van de nu operationele stortplaatsen, verantwoordelijk voor de bestuurlijke, organisatorische en financiële aspecten van de nazorg van deze stortplaatsen. Er worden in dit kader risico's genomen, vooral als het doelvermogen niet wordt bereikt als gevolg van tegenvallende rendementen, een snellere sluiting van de stortplaats dan voorzien of door wanbetaling, evenals door niet-voorzien omstandigheden nadat overdracht van de stortplaatsen aan de provincie heeft plaatsgevonden. Nadat de stortplaatsen zijn gesloten, kan geen verrekening met de exploitant meer plaatsvinden. Met behulp van een protocol sluitingsverklaring en een risicomodel wordt het risico beperkt.

Uitvoering Meerjarenuivoeringsprogramma verkeer en vervoer

Het gaat hierbij om diverse risico's, waaronder:

- planschade. Met name bij de grotere nieuwbouwprojecten (zoals de aanleg van rondwegen) kan het risico van planschade ex artikel 49 van de WRO niet geheel worden uitgesloten. Van belang is dat dit risico al tijdens de bestemmingsplanprocedure wordt geïnventariseerd; vertraging planprocedures als gevolg van de advies- en beroepsprocedures bij het voldoen aan planologische regelingen en/of diverse vergunningen;
- draagvlak planontwikkeling. Kenmerk voor het huidige provinciale beleid is het streven naar een verkeers- en vervoersvisie per corridor of gebied en een daarop gericht integraal maatregelenpakket. Met name het draagvlak voor de conclusies en aanbevelingen van de verschillende corridorstudies bepaalt de haalbaarheid van meerjarenuivoeringsconvenanten. In financiële zin kunnen deze risico's positief en negatief zijn;
- onteigening. Veelal worden de gronden langs minnelijke weg verworven. In een aantal situaties is echter een onteigeningsprocedure nodig. Deze procedures zijn tijdrovend, dus vertragend en kostenverhogend;
- bodemsaneringen. In incidentele gevallen zal tijdens de uitvoering van het werk verontreiniging van het grondwater of van de bodem worden aangetroffen. Bodemsaneringen kunnen aanzienlijk kostenverhogend werken en zullen vaak tot grote vertragingen van het project leiden. Bij wegconstructies moet rekening worden gehouden met de mogelijkheid van het moeten afvoeren en verwerken van teerhoudend asfalt;

- geluidhinder. Sinds een aantal jaren moet bij reconstructies een akoestisch geluidsonderzoek worden uitgevoerd naar de effecten van de maatregelen op de omgeving (bijvoorbeeld de woningen langs een weg). Voor het geval de berekende geluidbelasting 1,5 dB hoger is dan de waarde in de oude situatie, moet de overheid maatregelen treffen. Daarbij kan gedacht worden aan maatregelen aan de bron (bijvoorbeeld geluidsreducerend asfalt) dan wel aan maatregelen op de plaats waar het effect optreedt (bijvoorbeeld maatregelen aan de woningen). Indien er maatregelen moeten worden getroffen, zijn deze van invloed op de kosten van het project;
- kabels en leidingen. Het moeten verleggen van kabels en leidingen kan in sommige gevallen aanzienlijk kostenverhogend werken en in de tijd gezien vertragingen opleveren;
- aanbestedingen. De op het moment van aanbesteden heersende marktsituatie kan een risico vormen. Een mee- of tegenvallende aanbesteding kan wel 30% verschil maken;
- water-, archeologie-, flora- en faunatoets. Voordat een bestemmingsplan gewijzigd kan worden moet de water-, archeologie-, flora en faunatoets met een positief resultaat worden doorlopen. Bij negatief resultaat kan het leiden tot een wijziging dan wel vertraging van het project;
- financiële dekkingsplannen. De uitwerking van het provinciale beleid wordt in nauwe samenwerking met derden (onder andere rijk en gemeenten) in een Meerjarig regionaal investeringsprogramma opgenomen. Per project wordt aangegeven welke overheden en instanties als financieel medeverantwoordelijke partner worden gezien. De afspraken daarover worden sinds 2005 jaarlijks in het PUP vastgelegd. Het dekkingsplan moet als een risico worden gezien in geval over de financieringsopzet nog geen overeenstemming is bereikt. In die gevallen waar een project in eerste aanleg een provinciale verantwoordelijkheid betreft, zal de provincie zelf moeten zorg dragen voor een financieel vangnet voor het eventueel (gedeeltelijk) mislukken van de nagestreefde financieringsopzet. Dat vangnet zal in beginsel worden gevonden binnen de provinciale budgetten.

Motorrijtuigenbelasting

Het Centraal Bureau Motorrijtuigenbelasting (CBM) int de provinciale opcenten en draagt deze aan de provincies af. De provincies hebben geen controlemogelijkheden op deze afdrachten en zijn daarmee informatieafhankelijk van het CBM. Er blijft onzekerheid bestaan over de juistheid en de volledigheid van de ontvangen opcenten. Overigens is inmiddels door het IPO het initiatief genomen om een convenant met de Belastingdienst op te stellen waarin de controle- en informatiemogelijkheden afdoende worden geregeld.

Overige aanwezige risico's

Ten slotte vermelden wij nog de volgende aanwezige risico's.

- Computeruitval
- Oninbare debiteuren
- Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen
- Kosten Sociaal statuut
- Subsidieafrekeningen richting het rijk
- Ontoereikende verzekeringen
- Beleidsrisico's

Computeruitval

Voorkomen moet worden dat ingeval van ingrijpende storingen of calamiteiten bedrijfsactiviteiten voor langere tijd onderbroken zijn en dat kritische (geautomatiseerde) bedrijfsprocessen

tegen deze effecten worden beschermd. Contracten met leveranciers, voorraden en de beheersorganisatie zijn afgestemd op een 99% beschikbaarheid van de voorzieningen. In het calamiteitenplan van de Bedrijfshulpverlening zijn verschillende scenario's omschreven hoe gehandeld dient te worden in geval van calamiteit om zoveel mogelijk slachtoffers te voorkomen, schade te beperken en zo snel mogelijk na een incident weer over te gaan op de normale bedrijfsvoering. De risico's zijn door vorenstaande maatregelen gering, maar bij grote (langdurige) calamiteiten en beveiligingsincidenten (als gevolg van bijvoorbeeld natuurrampen, ongevallen, brand en opzettelijke handelingen) zou een beheersproces van bedrijfscontinuïteit moeten worden geïmplementeerd om verstoring tot een aanvaardbaar niveau te beperken, door een combinatie van preventieve maatregelen en herstelmaatregelen. Dit alles zou te zijner tijd (2010-2011) gevat kunnen worden in een continuïteitsplan.

Oninbare debiteuren

Zowel in de reguliere bedrijfsvoering als bij de grotere investeringen en projecten is er sprake van oninbaarheid op debiteuren. Het debiteurensaldo van de provincie bedroeg per 31 december 2008 € 9,0 miljoen. Op deze vorderingen is in de jaarrekening een voorziening voor mogelijke oninbaarheid in mindering gebracht van € 1,2 miljoen. Jaarlijks wordt in de jaarrekening de hoogte van de voorziening beoordeeld.

Specifieke uitkeringen

De provincie ontvangt uit vele subsidieregelingen gelden van het rijk. Over de besteding ervan moet in veel gevallen verantwoording worden afgelegd. Hierbij dient meestal een accountantsverklaring te worden afgegeven. Met ingang van 2006 worden in de jaarrekening (SISA-bijlage) een aantal specifieke uitkeringen opgenomen, waardoor een specifieke accountantsverklaring niet meer vereist is. De verwachting is dat dit voor steeds meer specifieke uitkeringen zal gaan gelden. Indien de subsidievoorwaarden niet adequaat worden nageleefd, bestaat het risico dat gelden dienen te worden terug betaald aan het rijk, terwijl de kosten wel zijn gemaakt of bedragen wel zijn doorgegeven naar andere instellingen. Het genoemde risico leidt daarom niet tot een kwantificering van een aanwezig financieel effect.

Ontoereikende verzekeringen

Een groot deel van de risico's is te verzekeren. De provincie heeft de normaal gebruikelijke risico's behorende bij hun taken dan ook verzekerd. Daarnaast zijn diverse aansprakelijkheidsverzekeringen afgesloten.

Beleidsrisico's

De provincie loopt ook ten aanzien van wijziging beleid en/of (financiële) herprioritering risico's. Met name bij langjarige projecten is dit risico reëel, omdat het Rijk hier een grote invloed op heeft. Verder loopt de provincie risico ten aanzien van draagvlak bij externe partijen. Veel provinciale ambities zijn qua haalbaarheid afhankelijk van de medewerking van derden: bestuurlijk - politiek, beleidsmatig, financieel, prioriteit en procedureel. Dit risico kan zich in het bijzonder voordoen bij deelname van de provincie aan bijvoorbeeld de ontwikkeling van het gebied Leek-Roden of aan het Masterplan Assen-Zuid.

Verbonden partijen en overige samenwerkingsverbanden

Onder een verbonden partij wordt verstaan: een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de provincie zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft. Vooral het financiële belang impliceert een risico voor de provincie. Immers, de middelen die door de provincie

ter beschikking zijn gesteld, kunnen een verlies zijn in geval van faillissement. Verder heeft de provincie een financieel belang indien financiële problemen bij de verbonden partij kunnen worden verhaald op de provincie.

In deze Jaarstukken is een afzonderlijke paragraaf besteed aan verbonden partijen (paragraaf I.2.6). De risico's van de samenwerkingsverbanden worden niet in alle gevallen gekwantificeerd. De accountant geeft in zijn rapport aan dat hij inschat dat de provincie hierbij specifiek risico loopt bij het SNN en GAE. Het gaat hierbij globaal geschat om een risico van vijfmaal de jaarlijkse bijdrage. Dit is omgerekend op basis van de Begroting 2008 ongeveer € 4,3 miljoen.

De volgende verbonden partijen en overige samenwerkingsverbanden zijn te onderscheiden.

Deelnemingen

- Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij. Het betreft een symbolische deelname; de provincie Drenthe is voor 0,01% aandeelhouder.
- WMD. De provincie bezit 50% van het aandelenkapitaal.
- GAE. De provincie bezit 30% van de aandelen. De bijdrage in 2008 bedroeg voor Drenthe € 308.062,--.
- Europark Coevorden/Emlichheim Entwicklungsgesellschaft mbH. De provincie zal, gelet op de omvorming van het Europark naar een risicodragende onderneming, alleen indirect (via lening NOM) bijdragen aan het stamkapitaal van het Europark.
- NV Essent. In het 'oude' nutsbedrijf Essent heeft de provincie Drenthe 2,28% van de aandelen. Drenthe ontvangt dividend en heeft een stem in de aandeelhoudersvergadering.

Gemeenschappelijke regelingen

- SNN. De bijdrage in de uitvoeringskosten bedroeg over 2008 € 562.700,--. Bij SNN is voor de risico's van de lopende projecten een ruime voorziening gevormd. Door deelname in het bestuur en het bestuderen en bijhouden van alle bestuursstukken houdt de provincie Drenthe greep op de eventueel aanwezige risico's bij het SNN. Daarnaast vindt toezicht plaats door het Ministerie van BZK.
- BANN. Het bestuursonderwijs is geprivatiseerd. De gemeenschappelijke regeling is in stand gebleven om de eventuele verplichtingen ten opzichte van voormalig personeel na te kunnen komen. Vooralsnog is hierbij geen financieel risico te verwachten.
- Noordelijke Rekenkamer. De GS, waaraan de drie noordelijke provincies deelnemen, is in werking getreden op 1 januari 2005. Vooralsnog is hierbij geen financieel risico te verwachten.
- OV-bureau. Vooralsnog is hierbij geen financieel risico te verwachten.

Stichtingen en andere privaatrechtelijke rechtspersonen

- Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie. Vooralsnog is hierbij geen financieel risico te verwachten.
- Stichting Drentse Bedrijfslocaties (DBL). De provinciale bijdrage bedroeg over 2008 € 43.651,- (dit is de netto last na compensatie btw).
- Stichting Landelijk Meldpunt Afvalstoffen (LMA). De bijdrage over 2008 bedroeg € 173.425,--.
- Stichting Drents Plateau. Vooralsnog is hierbij geen financieel risico te verwachten.
- Vereniging IPO. De bijdrage over 2008 van de provincie bedroeg € 635.545,--.

Bestuursrechtelijke rechtspersonen

Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe. Het fonds beheert de gesloten stortplaatsen uit de opbrengsten van de nazorgheffing verkregen middelen. Vooralnog is hierbij geen financieel risico te verwachten.

De risico's van de samenwerkingsverbanden worden in de rapportages van de provincie niet gekwantificeerd. Bestudering van de stukken levert het volgende beeld op.

Nr.	Verbonden partij	Kwantificering (x €
		1.000,--)
1.	Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij	0
2.	Waterleidingsmaatschappij Drenthe	0
3.	Groningen Airport Eelde (5x de werkelijke bijdrage 2007)	1.500
4.	Europark Coevorden/Emlichheim Entwicklungsgesellschaft mbH	0
5.	NV Essent	0
6.	Samenwerkingsverband Noord-Nederland (5x de werkelijke bijdrage 2007)	2.600
7.	Interprovinciaal Overleg	0
8.	Bestuursacademie Noord-Nederland	0
9.	Noordelijke Rekenkamer	0
10.	OV-bureau	0
11.	Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie	0
12.	Stichting Drentse bedrijfslocaties	0
13.	Stichting Landelijk Meldpunt Afvalstoffen	0
14.	Stichting Drents Plateau	0
15.	Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe	0
	Totaal	4.100

Conclusie financieel effect van de risico's

Uit het vorenstaande blijkt dat de risico's als volgt gekwantificeerd kunnen worden weergegeven (afgerond x € 1.000,--).

	Financieel effect	
	Minimum	Maximum
Risico's vermeld in deze paragraaf		
- claims van derden	1.500	2.500
Inschatting p.m.-posten risico's vermeld in deze paragraaf en een aan te houden buffer voor algemene bedrijfsvoeringrisico's (5%-8% van de begrote lasten 2008)	12.570	20.112
Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen, inschatting	5.000	5.000
Verbonden partijen	4.100	4.100
Totaal financieel effect van de risico's	23.170	31.712

De financiële effecten van de aangegeven risico's worden gezien het vorenstaande ingeschat tussen de € 23 en € 32 miljoen.

Omvang van het weerstandsvermogen

Op basis van diverse kengetallen is getracht een oordeel te geven over het weerstandsvermogen. De volgende kengetallen zijn hiertoe aangegeven (afgerond, x € 1.000,--).

Weerstandsvermogen	Totaal
Omvang risico's	23.170 – 31.712
Weerstandscapaciteit (alleen bij te vormen risicoreserve)	33.682
Totaal lasten 2008	243.000
10% van de totale lasten	24.300
Aanbevolen weerstandscapaciteit accountant	25.000

Door de huisaccountant wordt een omvang van de weerstandscapaciteit aanbevolen van € 25 miljoen. Uit het vorenstaande blijkt dat het risicoprofiel niet erg is veranderd in 2008. Wij achten daarom deze norm ook voor 2008 juist.

De totale weerstandscapaciteit bedraagt per 31 december 2008 € 33,7 miljoen. Feitelijk zijn er wel meer vrije reserves, zoals in deze paragraaf is aangegeven. Zolang die reserves niet worden aangewend door PS kunnen die ook tot de weerstandscapaciteit worden gerekend. De weerstandscapaciteit is in dat geval € 88,7 miljoen. Geconcludeerd kan worden dat het huidige weerstandsvermogen van de provincie ruim voldoende is. De omvang van de weerstandscapaciteit is toereikend om de aanwezige risico's op te vangen.

I.2.3 Onderhoud kapitaalgoederen

Met het onderhoud van kapitaalgoederen is een substantieel deel van de exploitatie gemoeid. In de paragraaf die hieraan wordt gewijd, worden de beleidslijnen met betrekking tot beheersmatige aspecten daarvan weergegeven. In deze verantwoording doen we verslag over de uitvoering van het onderhoud aan de kapitaalgoederen.

Onder kapitaalgoederen wordt verstaan alle in eigendom van de provincie zijnde goederen met een meerjarig nut. Deze kapitaalgoederen hebben wij als volgt gerubriceerd.

- Wegen
- Kanalen
- Gebouwen

Wegenbeheer

Kengetallen

- 467 km weg
- 13 km parallelweg
- 9 km dubbele rijbaan
- 28 km op-/afritten
- 264 km fietspad

Budget voor onderhoud

Het beschikbare budget voor onderhoud in de provinciale begroting wordt berekend op basis van een normbedrag. Dit bedrag wordt jaarlijks met een percentage verhoogd (inflatiecorrectie). Hierna vindt u een overzicht van de kosten van onderhoud van de wegen, zoals opgenomen in de begroting 2008, en de werkelijke kosten.

Verantwoording 2008

Lasten	Begroet 2008	Realisatie 2008
Programma Beheer en onderhoud	€ 10.138.929,--	€ 10.559.246,--

Het cyclische beheer en onderhoud is volgens planning verlopen. Er zijn geen noemenswaardigheden in het bijzonder te melden. De bestrijding van het jacobskruiskruid met het huidige maairegiem geeft een positief resultaat. In juni/juli worden de gehele berm en opgeruimd; vervolgens wordt in september/oktober nogmaals alles geklepeld.

Door de zachte winter begin 2008 bleef het afgelopen jaar het aantal strooibeurten beperkt tot 22.

Met het uitvoeren van de zogenaamde grootonderhoudprojecten hebben wij 21,3 km nieuwe deklaag aangebracht op de hoofdrijbanen en 18,3 km op fietspaden. Daarnaast hebben wij een rotonde bij Peize aangelegd en een tweetal in de op- en afritten van de N375 naar de A32 bij Meppel. Bij groot onderhoud hebben wij nadrukkelijk aandacht voor een verscheidenheid aan maatregelen in de omgeving; zo zijn bijvoorbeeld faunaknelpunten meegenomen, nieuwe inritten voor aangrenzende percelen aangelegd en is het aantal lichtpunten inmiddels vermindert met 450. Ook hebben wij een tweetal proefprojecten met LED-verlichting gerealiseerd,

namelijk langs het fietspad van de N855 tussen Frederiksoord en Vledder en op 2 kruispunten van de N374 tussen Westerbork en Hoogeveen.

Bovendien is in 2008 hard gewerkt aan de reconstructie van de N34 Ees-Gieten, waarbij 10.300 m hoofdrijbaan is gereconstrueerd, 6 viaducten zijn gebouwd en 6 rotondes aangelegd. Ook is in dit deel van de N34 de omgeving beplant met een voor Drentse begrippen ongekend groot aantal bomen: circa 700 eiken en 200 beuken.

Daarnaast is de nieuwe weg Vierslagen / N853 bij Nieuw Amsterdam (inclusief 2 nieuwe viaducten), een werk dat in 2007 is gestart, opgeleverd in 2008.

Met het aanbrengen van de Essentiële Herkenbaarheids Kenmerken (EHK, is nieuwe belijning met onder andere groene middenstreep) zijn wij tot 2/3 van het areaal gevorderd. Merendeels wordt de nieuwe belijning aangebracht in combinatie met het vervangen van de deklagen. Tevens worden in combinatie met nieuwe deklagen de uitritten gesaneerd en opnieuw vergund volgens het nieuwe uitrittenbesluit.

Het dagelijks beheer en onderhoud van de wegen is volgens de planning uitgevoerd.

Kanalen

Vaarweg Meppel-De Punt

Kengetallen

Totale lengte is 64 km vaarweg: het Noord-Willemskanaal, de Drentsche Hoofdvaart en het Meppelerdiep. Over de vaarweg liggen 26 bruggen en het water wordt op peil gehouden door middel van 9 sluizen en 6 pompgemalen/aflaten.

Reserve Beheer vaarweg Meppel-De Punt

Met het doel het beheer en onderhoud van de vaarweg Meppel-De Punt te waarborgen met een vast geïndexeerd budget, hoofdzakelijk de vergoeding van het Rijk, is deze reserve ingesteld. De werkelijke onderhoudsuitgaven worden ten laste van deze reserve gebracht, terwijl de baten ten gunste van de reserve komen. Door deze systematiek komen in de provinciale begroting geen pieken en dalen voor, maar worden de schokken in de onderhoudsuitgaven opgevangen binnen deze reserve.

Budget voor onderhoud

Het beschikbare budget voor onderhoud bestaat voornamelijk uit bijdragen van derden (rijk en waterschappen). Opmerking hierbij is dat de vergoeding van het rijk voor groot onderhoud met ingang van 2024 komt te vervallen.

Verantwoording 2008

Lasten	Begroot 2008	Realisatie 2008
Programma Beheer en onderhoud	€ 4.475.298,--	€ 2.784.975,--
	Stand per 1 januari 2008	Stand 31 december 2008
Saldo reserve Beheer vaarweg MDP	€ 6.895.613,--	€ 6.578.328,--

Het dagelijks beheer en onderhoud van de vaarweg is volgens planning uitgevoerd. Wel hebben wij in 2008 in toenemende mate te maken gehad met het opruimen van exotische planten als waternavel. Op korte termijn gaan wij in overleg met de waterschappen over een adequate wijze van bestrijden.

De baggerwerkzaamheden in de Drentsche Hoofdvaart en het Meppelerdiep zijn gestart. Door de marktomstandigheden zijn deze werkzaamheden duurder dan geraamd; ten opzichte van de reeds eerder bijgestelde begroting leverde dat nogmaals na aanbesteding een nadeel op van 400 duizend euro. Het baggeren vindt plaats buiten het seizoen van de recreatievaart, dus vooral in de herfst en de winter. Dit project wordt in 2009 afgerond.

De voorbereiding van een aantal andere projecten kostte meer tijd. Deze zijn inmiddels aanbesteed, maar de uitvoering vindt plaats in 2009. Het betreft het vervangen van de val (het brugdek) van de Pieter Hummelenbrug, de restauratie van de wachtvoorziening bij de Havelterbrug, de renovatie van de Asserwijkbrug en de oeverconstructie nabij de Haarsluis. Het ontwikkelen van het waterrecreatiegebied Dieverbrug is met het opknappen van de voorzieningen verdergegaan. De aanleg van de passantenhaven heeft door de bestemmingsplan-procedure vertraging opgelopen. Inmiddels is een bouwvergunning aangevraagd. Bij een gunstig verloop van deze procedure, verwachten wij met de aanleg van de passantenhaven in 2009 te kunnen beginnen. Voor genoemde projecten zal in 2009 een onttrekking aan de bestemmings-reserve benodigd zijn van rond € 1.500.000,--.

Zuidoost-Drentse vaarwegen

Kengetallen

De totale lengte is 91 km, waarin zijn opgenomen alle vaarwegen die in het beheer en onderhoud zijn van de provincie Drenthe en die niet vallen onder de vaarweg Meppel-De Punt. Over deze vaarwegen liggen 20 bruggen en wordt het water op peil gehouden door middel van 8 sluizen en 5 gemalen met aflatwerken.

Budget voor onderhoud

Het voor het onderhoud beschikbare budget bestaat naast een jaarlijks geïndexeerd normbedrag uit bijdragen die van derden (met name waterschappen) worden ontvangen.

Verantwoording 2008

Lasten	Begroot 2008	Realisatie 2008
Programma Beheer en onderhoud	€ 3.605.996,--	€ 3.125.944,--

Het dagelijks beheer en onderhoud van de vaarwegen is volgens de planning uitgevoerd. Vooral op de Zuidoost-Drentse vaarwegen hebben wij extra werk gehad van het opruimen van exotische planten als waternavel. Deze plantensoorten komen steeds meer voor en zijn moeilijk te bestrijden. Samen met de waterschappen zoeken wij naar een goede bestrijdingsmaatregel.

In 2008 hebben wij een aantal omvangrijke beschoeiingbestekken gerealiseerd aan de Verlengde Hoogeveensche Vaart en aan het Coevorden Vechtkanaal. Hiermee is voor dit traject het wegwerken van het achterstallig onderhoud, waarmee wij in 2004 waren gestart, afgerond. Wij zijn gestart met het project afstandbediening Hoogeveensche Vaart. Doel van dit project is het op afstand bedienbaar maken van de Staphorster Grote Stouwe brug, de Rogatsluis, de Ossesluis en de Nieuwebrugsluis en een aantal gemeentelijke bruggen. Bij de Nieuwebrugsluis komt een centrale bedieningspost. Gelijktijdig vinden onderhoudswerkzaamheden plaats. De totale kosten voor dit project bedragen 2,4 miljoen euro. In 2008 is een groot deel van fase 1 gerealiseerd. Er is enige vertraging ontstaan omdat de vaarweg voor de scheepvaart voor langere tijd moet worden gestremd. Dit moest worden afgestemd met bedrijven in verband met aanvoer van producten via de Hoogeveensche Vaart en heeft langer geduurd dan was gepland. De voorbereiding en de uitvoering hebben hierdoor ook vertraging opgelopen. Verwacht wordt

dat dit project in 2009 wordt gerealiseerd. Inmiddels wordt overlegd met gemeenten om op het verdere traject van de Zuidoost-Drentse vaarwegen ook afstandsbediening toe te passen.

De realisatie van het bevaarbaar maken van de vaarweg Zuidlaardermeer - Oost-Groningen is voltooid en in voorjaar 2008 opengesteld voor de scheepvaart.

Daarnaast zijn wij doorgestaan het herbevaarbaar maken van de vaarverbinding Erica-Ter Apel; fase 1a + fase 2.

Alle voorgenomen werkzaamheden binnen fase 1a op het traject Ter Apel - Emmer-Compascuum zijn uitgevoerd binnen het gestelde budget van 2008. Er zijn 2 nieuwe bruggen aangelegd, 4 bruggen, waaronder de historische Viertorenbrug, zijn totaal gerenoveerd en 3 bruggen zijn geëlektrificeerd. De 3 sluizen in het traject zijn weer omgebouwd van een stuw naar volledig bedrijfsgereed zijnde sluizen. Bij 2 sluizen is een wachthuisje geplaatst. De oeverconstructie is over ca. 6 km verbeterd.

Door een vrijval in de Europese middelen voor Noord-Nederland is een aanvullend verzoek voor EFRO-subsidie ingediend en gehonoreerd van circa 600 duizend euro.

De volgende projecten op het traject tussen Emmer-Compascuum en Barger-Compascuum zijn inmiddels op de Europese aanbestedingskalender geplaatst en aanbesteed; de oeververbeteringswerken en de aanleg van een ophaalbrug en 2 draaibruggen. Na voltooiing van deze werken wordt over het gehele traject nog gebaggerd. In voorjaar 2010 is het Veenpark volledig bereikbaar.

De uitwerkingen voor de 2e fase, de trajecten Veenpark-Scholtenskanaal en Scholtenskanaal-Oosterbos-Bedrijvenpark A37-Bladderswijk, is in volle gang. Momenteel ligt hier het accent op grondverwerving, gebiedsonderzoeken en planologische regelingen. In 2009 wordt gestart met bestekvoorbereidingen. De totale vaarverbinding willen wij voor het vaarseizoen 2012 gereed hebben.

I.2.4 Financiering

In het Besluit begroting en verantwoording (BBV), de Wet financiering decentrale overheden (Wet fido) en de Regeling uitzettingen en derivaten decentrale overheden (Ruddo) wordt een aantal regels en normen gesteld over financiering en de daaraan gekoppelde risico's bij lagere overheden. Het Financieringsstatuut 2005 en de Financiële verordening 2004 vormen het beleidskader waarbinnen de treasuryfunctie door de provincie Drenthe wordt uitgeoefend. In deze paragraaf zetten wij uiteen hoe de provincie Drenthe in 2008 aan deze eisen heeft voldaan. Bij het uitvoeren van de treasuryfunctie staat het minimaliseren van risico's voorop.

Financieringssaldo

Hierna vindt u een overzicht van de investeringen en de financiering, alsmede het financieringssaldo per ultimo (vorig) boekjaar (x € 1.000,--).

	31 december 2007	31 december 2008
Vaste activa		
Materiële vaste activa	55.868	63.240
Financiële vaste activa	39.391	40.484
Subtotaal	95.259	103.724
Financiering		
Eigen Vermogen	204.614	217.901
Voorzieningen	9.356	4.290
Opgenomen geldleningen	1.897	1.329
Subtotaal	215.867	223.520
Financieringssaldo	120.608	119.796

Toelichting financieringssaldo

Tussen 31 december 2007 en 31 december 2008 is het financieringsoverschot gedaald tot € 119,8 miljoen.

Investeringen vaste activa

De investeringen (x € 1.000,--) kunnen als volgt worden gerecapituleerd.

	Realisatie 2007	Realisatie 2008
Saldo per 1 januari	48.767	57.320
Investeringen	13.425	15.893
Ontvangen bijdragen	3.825	1.196
Afschrijvingen	2.500	4.089
Saldo per 31 december	55.868	67.928

Toelichting op het vermogen

De vermogensstijging (x € 1.000,-) ten opzichte van vorig jaar kan in eenzelfde vorm worden weergegeven.

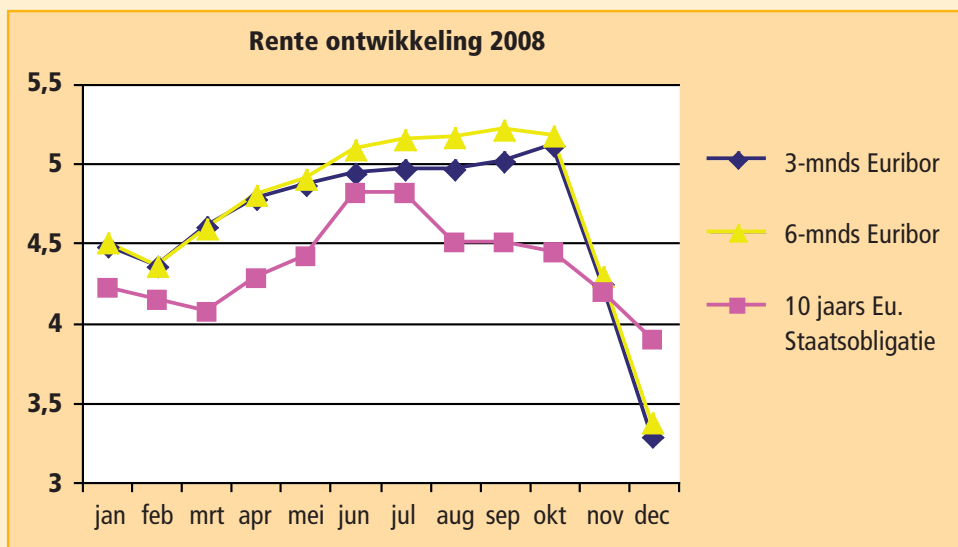
	Realisatie 2007*	Realisatie 2008
Saldo per 1 januari	173.597	210.161
Vermeerderingen	83.017	89.678
Verminderingen	52.000	81.939
Saldo per 31 december	204.614	217.901

* Weergave (x € 1.000,-) na stelselwijziging (zie toelichting balans).

	31 december 2007	31 december 2008
Algemene reserves	82.935	93.953
Bestemmingsreserves	93.850	102.715
Rekeningsaldo	27.829	21.233
Totaal vermogen	204.614	217.901

Ontwikkeling van de rente

De strategie voor het uitzetten van tijdelijk overtollige liquide middelen wordt mede bepaald door de ontwikkeling van de geld- en kapitaalmarktrente. De ontwikkeling van de rente is afhankelijk van (macro-)economische ontwikkelingen. De Europese Centrale Bank (ECB) anticipeert hierop door renteaanpassingen en beïnvloedt daarmee de inflatie en geldmarkt. Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) heeft vastgesteld dat de inflatie in Nederland in 2008 gemiddeld 2,5 procent bedroeg. Dit is weliswaar 0,9 procent hoger dan in 2007, maar nog steeds onder de 3 procent. Het is wel voor het eerst in vier jaar tijd dat de prijsstijging meer dan 2 procent was. De Nederlandse economie is daarentegen met slechts 2 procent gegroeid in 2008 en daarmee is de groei lager uitgekomen dan de inflatiestijging. Deze economische groei is beduidend minder dan in de voorspoedige jaren 2006 en 2007. In het laatste kwartaal van 2008 is de Nederlandse economie zelfs met 0,9 procent gekrompen, waardoor Nederland zich na neerwaatse bijstelling van het groeicijfer in het tweede en derde kwartaal officieel in een recessie bevindt. Dat de inflatie hoger was dan de economische groei heeft aan het einde van 2008 geleid tot een stijgende lange rente (> 1 jaar, zie grafiek renteontwikkeling). De eerste 10 maanden van 2008 was er net zoals in voorgaande jaren sprake van een inverse rentestructuur: de korte rente was hoger dan de lange rente. Deze situatie heeft naast de liquiditeitsbehoefte geleid tot het kort uitzetten van tijdelijk overtollige middelen. Voor 2009 verwachten wij een verdere daling van de korte en lange rente.

De gemiddelde korte rente (3-maands Euribor) was in 2008 relatief hoog met 4,64 procent. De gemiddelde kapitaalmarktrente (10 jaars Europese staatsobligaties) was 4,36 procent in 2008. Vanaf oktober, na uitbraak van de kredietcrisis, heeft de geld- en kapitaalmarktrente een neerwaartse trend ingezet. De onrust op de financiële markten heeft geleid tot een relatief grote vraag naar veilige beleggingen in 2008. Hierdoor heeft het effectieve rendement van Europese staatsobligaties ook een neergaande lijn ingezet. De verwachting is dat de lange rente voorlopig iets hoger blijft dan de korte rente.

Het belangrijkste rentetarief van de ECB, de refi-rente¹ lag op 4 december 2008 op 2,5 procent. Begin 2008 was de refi-rente nog 4 procent. Daarna zijn er 4 wijzigingen geweest en in 2009 verwachten wij nogmaals een verlaging van de refi-rente. Dit leidt tot verdere daling van de geld- en kapitaalmarktrente. Lenen wordt dan goedkoper, waardoor naar verwachting investeringen en consumptie stijgen. De vergoeding voor het uitzetten van tijdelijk overtollige liquide middelen op deposito's en spaarrekeningen wordt daardoor echter nog lager.

Financiële positie

In 2008 hebben wij een gezonde financiële positie gehad. Gedurende heel 2008 was er een positief banksaldo.

Uitzettingen

Tijdelijk overtollige liquide middelen zijn in 2008 uitgezet op deposito's, spaarrekeningen en rentefondsen. De financiële instellingen en producten voldeden aan de eisen zoals geformuleerd in het Financieringsstatuut. Na het uitbreken van de kredietcrisis heeft interne aanscherping van het treasurybeleid plaatsgevonden. Dit houdt in dat na de kredietcrisis de uitzettingen bij minimaal AA-rating instellingen geplaatst zijn. Per 31 december 2008 was het saldo € 146,1 miljoen aan kortlopende uitzettingen. Vanwege de onzekerheid in de liquiditeitsplanning en de korte rente die het grootste deel van 2008 hoger was dan de lange rente, waren er op dat moment geen lange uitzettingen. Voorts proberen wij een banksaldo op de rekening-courant aan te houden van € 500.000,-. De spreiding in financiële producten ziet er per 31 december 2008 als volgt uit.

¹ De refi-rente is de rente die financiële instellingen betalen aan de Centrale Bank wanneer zij geld opnemen. Het is een instrument dat door de Europese Centrale Bank gebruikt wordt voor het beheersen van de geldmarkt en de inflatie.

Financieel product	Bedrag
Deposito's	71.600.000
Rentefondsen	15.294.602
Geldmarktselectfonds	49.192.245
Parkeerrekening	10.000.000
Totaal	146.086.847

Opgenomen geldleningen

In 2008 is een langlopende lening bij de BNG (€ 1,3 miljoen, rentepercentage van 6,92) afgelost. Er is per 31 december 2008 nog slechts één lening bij de BNG (€ 340.335,--, rentepercentage 5,10), waarvan de laatste aflossing in 2009 plaatsvindt. Daarnaast zijn er 3 groenfondsleningen met een totale omvang van € 989.002,-- met een looptijd van maximaal 10 jaar. De leningen bij het groenfonds dienen de kavelruil van boeren te financieren.

Omschrijving	Bedrag	Gemiddelde rente
Stand per 1 januari 2008	1.896.563	3,76%
Reguliere aflossingen	567.225	5,83%
Stand per 31 december 2008	1.329.338	4,06%

Verstrekte langlopende geldleningen

De provincie heeft per 31 december 2008 een saldo van € 35,8 miljoen aan verstrekte leningen (2007: € 37,9 miljoen). Dit bestaat voor ongeveer 77% uit hypotheekleningen verstrekt aan het personeel. Er worden geen nieuwe hypotheekleningen meer verstrekt aan het personeel. De overige 23% zijn geldleningen die om bestuurlijke redenen verstrekt zijn aan instellingen zoals RTV Drenthe en de PME-groep (Essent). RTV Drenthe heeft per 31 december 2008 nog een schuld uitstaan van € 3,8 miljoen. Op de achtergestelde, niet opeisbare lening aan Essent NV, wordt niet afgelost en staat per 31 december 2008 nog een schuld van € 4,25 miljoen. In 2008 heeft Landschapsbeheer Drenthe zijn geldlening ter hoogte van € 75.000,-- aan de provincie afgelost.

Saldo 1 januari 2008	Saldo aflossingen	Saldo 31 december 2008
37.939.325	2.143.231	35.796.093

Gewaarborgde geldleningen

De gewaarborgde geldleningen betreffen geldleningen verstrekt ten behoeve van instellingen in de gezondheidszorg. In deze sector worden geen nieuwe garanties afgegeven.

Het totaal van de gegarandeerde geldleningen bedraagt per 31 december 2008 € 7,2 miljoen (2007: € 10,7 miljoen). Het risico is door de aflossingen afgenomen met € 3,5 miljoen.

Rentebaten

Er is in 2008 € 8,9 miljoen aan renteopbrengsten gerealiseerd (2007: € 7,4 miljoen). Dit is inclusief een renteopbrengst van € 1,4 miljoen op de Groenfonds-rekening. Er is totaal € 1,2 miljoen meer aan rente ontvangen dan begroot. Enerzijds komt dat doordat in de begroting rekening is gehouden met een gemiddeld uitgezet saldo van ruim € 134 miljoen. Het werkelijk gemiddeld uitgezet saldo bedraagt € 146,1 miljoen. Daarnaast was de Euribor, en daarmee de rentevergoeding door financiële instellingen, het afgelopen jaar relatief hoog. In de begroting was aangenomen dat er op de uitzettingen een rendement van 4 procent behaald zou worden. In werkelijkheid bedroeg het gemiddeld rendement op deposito uitzettingen 4,81 procent in 2008. Daarnaast is het gemiddeld saldo op de Groenfonds-rekening ten behoeve van het ILG in 2008 hoger dan begroot: ruim € 25 miljoen tegenover € 17 miljoen. Dit heeft eveneens geleid tot een hoger gerealiseerd dan begroot rendement.

Begrote en gerealiseerde rente	2008
Begrote rente	2.427.828
4e Begrotingswijziging	3.630.000
9e Begrotingswijziging	939.672
Begrote rente na begrotingswijzigingen	6.997.500
Begroot Rentefondsen APG	525.000
9e Begrotingswijziging	215.500
	740.500
Totaal begrote rente	7.738.000
Ontvangen rente	
APG Rentefondsen	740.509
Deposito's	3.256.506
BNG Geldmarktselectfonds	3.028.007
Spaarrekeningen	372.820
Rekening-courant	103.242
Rente van rekening-courant Groenfonds	1.419.184
Ontvangen rente	8.920.268
Rente en kosten van opgenomen kasgeld	20.152
Totaal ontvangen rente	8.900.116
Meer ontvangen dan begroot	1.162.116

Risicobeheer

Een belangrijk uitgangspunt in de Wet fido is het vermijden van grote fluctuaties in de rentelasten. Er is een toets gemaakt in de Wet fido voor risico's op kortlopende schulden (kasgeldlimiet) en op langlopende schulden (renterisiconorm). In het Financieringsstatuut zijn de risico's opgenomen die intern beheerst moeten worden. In deze paragraaf worden een drietal analyses gemaakt van de kasgeldlimiet, de renterisiconorm en het kredietrisico op uitgezette liquide middelen. De financiële risico's zoals het koersrisico en valutarisico worden nader toegelicht.

Kasgeldlimiet

De Wet fido geeft aan dat de netto vlottende schuld niet hoger mag zijn dan de kasgeldlimiet. Dit is bedoeld om de hoeveelheid kort aangetrokken leningen te begrenzen. Vooral bij korte financieringen kan het renterisico aanzienlijk zijn. In 2008 zijn in het geheel geen korte geldleningen aangetrokken en de limiet is niet overschreden.

Omschrijving toets kasgeldlimiet	Per 1 januari
Omvang totale begroting per 1 januari (= grondslag)	189.725.000
Toegestane kasgeldlimiet 7%	13.280.750
Vlottende kortlopende schulden	0
Vlottende middelen	92.578.621
Totaal vlottende schuld	-92.578.621
Kasgeldlimiet	13.280.750
Vlottende schuld	-92.578.621
Ruimte	105.859.371

Renterisiconorm

Het doel van de renterisiconorm is, net als bij de kasgeldlimiet, het minimaliseren van grote fluctuaties in de rentelasten. De renterisiconorm is vastgesteld op 20 procent van de vaste schuld per 1 januari van een jaar. Als grondslag wordt aangehouden dat de provincie niet meer dan 20% van haar vaste schuld, met een volgens ministeriële regeling vastgesteld minimum van € 2.500.000,- in aanmerking mag laten komen voor herfinanciering. Net als in 2007 is ook dit jaar aan de norm voldaan, omdat herfinanciering en renteherziening niet aan de orde waren.

Toets renterisiconorm	Bedrag
Vaste schuld per 1 januari	1.896.563
Renterisiconorm	379.313

Kredietrisico

Het kredietrisico geeft de mate aan waarin de provincie een risico loopt over haar uitgezette gelden, vanwege het niet (kunnen) voldoen aan de betalingsverplichtingen door de tegenpartij. De diverse tegenpartijen zijn onderverdeeld in risicogroepen naar financiële zekerheid en variëren van extreem kredietwaardig tot twijfelachtig. Voor de beoordeling van de kredietwaardigheid maakt de provincie gebruik van ratingbureau Moody's. De provincie heeft in 2008 haar gemiddelde liquiditeitsoverschot uitgezet bij financiële instellingen met minimaal een A-rating (conform de Wet fido en het financieringsstatuut) en daarmee haar risico beperkt. Bovendien is na het uitbreken van de kredietcrisis de kredieteis opgehoogd naar financiële instellingen met minimaal een AA-rating.

Rating	Toelichting op de rating	Financiële instelling	Bedrag per 31 december 2008	Percentage
AAA	Extreem kredietwaardig	BNG, Rabobank	69.092.245	47
AA	Zeër kredietwaardig	ING, APG/Loyalis, ABN AMRO	49.894.602	34
A	Kredietwaardig	Frieslandbank	27.100.000	19
			146.086.847	100

Koersrisico

Koersrisico wordt gelopen bij uitzettingen in de vorm van vastrentende waarden zoals bijvoorbeeld bij obligaties en onderhandse leningen, waarbij voor het einde van de looptijd tot verkoop wordt overgegaan. Dit risico is aan de orde bij een tweetal rentefondsen waarin wij deelnemen. Deze rentefondsen worden beheerd door de vermogensbeheerder APG. Het APG Rentefonds Europa belegt in staatsobligaties binnen de EMU-landen. Daarnaast hebben wij belegd in het APG Rentefonds Europa 1-3. Dit fonds belegt in (staats)obligaties, medium term notes en floating rate notes uitgegeven door overheden, supranationale en financiële instellingen van

landen gevestigd in de EMU-zone. Doel van deze rentefondsen is om met een aantal investeerders tot een collectieve belegging van vermogen te komen. Door een grote spreiding van de aangetrokken vastrentende waarden kan het koersrisico bij onttrekking tot een minimum worden beperkt.

Valutarisico

De provincie kent geen valutarisico, omdat het sluiten van transacties en het verlenen van garanties uitsluitend in euro's plaatsvinden.

Ontwikkelingen bij de provincie Drenthe

- In 2008 bedroeg de reguliere dividenduitkering van Essent ruim € 9 miljoen. Daarnaast is eind 2008 aan oud-Edon-aandeelhouders ruim € 9,5 miljoen extra dividend uitgekeerd.
- De wereldwijde kredietcrisis heeft tot een interne aanscherping van ons treasurybeleid geleid. Nieuw uit te zetten overtollige liquide middelen worden bij minimaal AA-rating instellingen uitgezet.
- In 2009 komen wij, na vaststelling van wijzigingen in de Rudo door de Ministerraad, met een nieuw Treasurystatuut. Hierin worden de aangescherpte beleidsregels opgenomen.
- De treasurer maakt deel uit van het project Sluitingsverklaring voormalige stortplaats Meisner te Ubbena. De stortplaats wil in 2010 de eeuwigdurende nazorg overdragen aan de provincie. Daarnaast onderhoudt de treasurer contact met de vermogensbeheerder APG over de behaalde rendementen op het belegde vermogen van Essent Milieu Noord te Wijster.

I.2.5 Bedrijfsvoering

Missie

De provincie Drenthe is een solide partner en zal dat in de toekomst blijven. De organisatie is 'in control'. De provincie is een aantrekkelijke werkgever en biedt een prettige en gezonde werkomgeving waar mensen op een interactieve, doelgerichte en toekomstgerichte wijze samenwerken. De organisatie voorziet op een professionele wijze in de behoeften van bestuur, management en medewerkers aan advies en ondersteuning op het gebied van personeel, informatietechnologie, financiën en overige voorzieningen. Dit alles vraagt om een organisatie met een bedrijfsvoering die daarop is toegesneden.

Inleiding

Bedrijfsvoering zien wij als de sturing en beheersing van bedrijfsprocessen binnen de organisatie om de gestelde beleidsdoelstellingen te kunnen realiseren. Het betreft de sturing en beheersing van zowel de primaire processen als van de processen die hiervoor faciliterend zijn. Kortom alles wat gaat over de werking van de organisatie. De bedrijfsvoeringparagraaf is deels een uitwerking van de prioriteiten 6.1 en 6.2 in programma 6.

De visie op en verbeteracties die op het gebied van de bedrijfsvoering in ontwikkeling zijn, is vastgelegd in een meerjarig Concernplan 2008-2011, Sámen Sterker in de Slimme provincie. Het Concernplan geeft aan op welke wijze de organisatie de bedrijfsvoering de komende jaren verder vormgeeft. Nu de structuuraanpassing in 2008 succesvol is afgerond zijn er betere randvoorwaarden voor de daarbij passende cultuurverandering. Met aandacht voor ontwikkeling van managers en medewerkers, sturing, samenhang, het creëren van een lagere overhead en het verder afschaffen van overbodige bureaucratie. Wij geven daarbij vorm aan de verworvenheden van het al eerder ingezette organisatieontwikkelingstraject Sámen Sterker en bouwen deze verder uit in onze organisatie. Daarmee zijn wij een slimme organisatie met een uitdagend arbeidsklimaat. Een organisatie die de ambities van bestuurlijk Drenthe waarmaakt en maximaal presteert tegen minimale kosten.

Vanuit deze ambities zijn in het Concernplan doelen, inspanningen en acties geordend in een aantal ontwikkellijnen. Deze ontwikkellijnen vormen de kapstok van deze paragraaf. Daarbij ligt in dit Jaarverslag de nadruk op de bedrijfsvoeringzaken die in 2008 speelden.

De vijf ontwikkellijnen uit het Concernplan 2008-2011 zijn:

- I Slimmere productie: uitvoeren Collegeprogramma, strategische projecten en programma's, procesverbetering
- II Programma Drenthe dóet ertoe!: samenwerken met partners, centraal stellen burgers
- III Programma Sámen Sterker in Actie!: organisatieontwikkeling
- IV Programma Provinciehuis van Morgen: werkomgeving
- V Zaken op orde: bedrijfsvoering

Lauwers 1 wordt tijdelijk de huisvesting voor een deel van het personeel

I **Slimmere productie**

Met de ontwikkellijn Slimmere productie richten wij ons op het realiseren van de Programmabegroting, de uitvoering van het Collegeprogramma (onder andere door een “midterm review” in 2009), het oppakken van “oud voor nieuw”-beleid, ofwel het vrijmaken van middelen voor prioriteiten uit het Collegeprogramma, en alle activiteiten en projecten binnen de lijn, zoals het inpassen van nieuwe ontwikkelingen en wet- en regelgeving in onze werkprocessen. De ontwikkellijn is gesplitst in strategische projecten/programma’s en in procesverbetering.

Bestuurlijke strategievorming

Het uitzetten van een bestuurlijke strategie tegen de achtergrond van een aangescherpte en aan de actuele ontwikkelingen tegemoet komende positionering van de provincie Drenthe als bestuursorgaan vormt de basis voor de productie van de provincie. Uitgangspunten hiervoor zijn onder meer het Bestuursakkoord tussen kabinet en provincies en het rapport “Amen is geen Amsterdam; een onderzoek naar positionering, rollen en taken van de provincie Drenthe” (provinciale staten van Drenthe, mei 2008). In 2008 is daarover met de staten in een strategische conferentie van gedachten gewisseld, wat leidt tot een programma van uitvoering. In 2008 hebben wij ook een onderzoek uitgevoerd naar de doeltreffendheid van het proces voor de realisatie van de Voorjaarsnota. Op basis van de aanbevelingen is dit proces aangepast en krijgt het een meer bestuurlijk, strategisch karakter. Daarin past een terugblik op hoofdlijnen op de eerste helft van deze collegeperiode. En een afweging van het bestaande beleid tegen de achtergrond van de ontwikkelingen op het gebied van de rollen en taken van de provincie (“oud voor nieuw”).

Slimmere processen: introductie van de businesscase

De businesscase is een methodische afweging van de baten en kosten van een initiatief of project. Deze is in een aantal pilots vormgegeven. Het instrument wordt definitief opgenomen

in onze standaard voor projectmatig werken, de WerkWIJzer. De volgende stap is het systematisch scholen van alle medewerkers in het gebruik van de nieuwe 'tools'. Dit gebeurt volgens een opleidingsprogramma dat inmiddels is gestart.

Geïntegreerde informatievoorziening

De komende jaren zetten wij in op een versterkte koppeling tussen bestuurlijke ambities en beleidscycli en de interne managementcyclus, de administraties en gegevensverzamelingen. Dit geeft niet alleen een solide basis voor de verantwoording, maar ook de monitoring kan meer doelgericht en beleidsrelevant zijn. Via de ontwikkellijn Zaken op orde ontwikkelen we standaards en instrumenten. Dit alles gebeurt tegen de achtergrond van een in te voeren methodiek voor het benoemen en beheren van beleidsdoelstellingen. Een methodiek waarbij vanuit een toetsing van het 'beleidsrendement' wordt toegewerkt naar een systematische ordening van doelstellingen en activiteiten. Daarbij wordt met name aandacht besteed aan de doorwerking van provinciale besluitvorming in het handelen van partners van de provincie en andere derde partijen.

Programma's

Voor de programma's provinciaal Meerjarenprogramma Landelijk Gebied, Drenthe dóet ertoe! en het project Nieuwbouw Drents museum zijn de programmaplannen vastgesteld. Voor de programma's Klimaat en Energie en Regio Specifiek Pakket is daar in 2008 een begin mee gemaakt. Meer in het algemeen is op te merken dat in onze organisatie steeds meer programmatisch wordt gewerkt. Dit gebeurt op een wijze die per programmalijn wordt toegesneden op de eisen en wensen vanuit het desbetreffende programma. Het voorgaande wordt vastgelegd in een programmaplan.

Ontwikkellijn	Resultaten	Resultaten 2008
I Slimmere productie.	<ul style="list-style-type: none"> - Een uitgewerkte provinciale strategie. - Weloverwogen afweging start programma's en projecten. - Eenduidige en concernbrede set van doelstellingen en indicatoren. 	<ul style="list-style-type: none"> - Strategische conferentie toekomstig takenpakket. - Programmaplan Uitwerking Bestuursakkoord. - Start diverse programma's. - Nieuwe aanpak Voorjaarsnota. - Pilots toepassing van het instrument businesscase. - Verbeterde instrumenten Planning en control (zie ook ontwikkellijn V).

II Programma Drenthe dóet ertoe!

Het programma Drenthe dóet ertoe! heeft als doel beleid en beleidsprocessen te verrijken en te verbeteren. Dit doen wij door samenwerking met onze partners, het duurzaam vormgeven van bestuurlijke samenwerking met medeoverheden en profilering van de provincie op haar rollen en taken door transparantie en verantwoording. Rondom e-dienstverlening hebben wij gemeenschappelijke afspraken gemaakt om de digitale service voor onze partners op het juiste niveau te brengen.

Verrijken beleid en beleidsprocessen

De werkwijze die hoort bij onze nieuwe rollen en taken krijgt steeds meer vorm. Vanuit het programma bieden wij vraaggericht ondersteuning bij het invulling geven aan onze regisseursrol en aan het samen met onze partners (interactief) ontwikkelen van beleid. In 2008 hebben wij vraagstukken die team- en projectleiders hebben over interactief en integraal werken en de

behoefte aan ondersteuning geïnventariseerd. In een adviesrapport is een voorstel geformuleerd voor ondersteuning op afdelings- en dossierniveau en voor competentieontwikkeling bij medewerkers. In 2009 werken wij dit concreet uit. Verder hebben wij in 2008 een start gemaakt met het opstellen van een visie rondom interactieve beleidsontwikkeling. Wij willen daarmee bestuurders, directie, management en medewerkers een handvat bieden om vanuit het juiste perspectief, op de juiste manier en met passende instrumenten interactief te werken. Resultaten van interactieve beleidsprocessen (zowel succesverhalen als leerprocessen) en in het programma behaalde resultaten vormen de input voor deze visie.

Samenwerking met medeoverheden

Voor onze dienstverlening hebben we normen vastgelegd in een kwaliteitshandvest. Dit Kwaliteitshandvest dienstverlening provincie Drenthe heeft vooralsnog alleen interne werking. In de tweede helft van 2009 gaan wij extern bekendheid geven aan ons kwaliteitshandvest. In het afgelopen jaar hebben wij het Europees bewustzijn van de organisatie onderzocht. Op grond van de uitkomsten hebben wij gekozen voor een opleidingsaanbod Europa en Europees recht om het bewustzijn van medewerkers rondom dit thema op peil te brengen en te houden. In 2008 hebben wij een begin gemaakt met het kritisch tegen het licht houden van onze rollen en taken als provincie nieuwe stijl. Wij zijn een proces gestart om te komen tot een Voorjaarsnota die is toegesneden op onze visie op de provincie nieuwe stijl en de hierbij behorende rollen en taken. In het eerste kwartaal 2009 doen GS uitspraken over de te kiezen koers.

Profilering op rol en taken provincie

Om eenduidige perscontacten en goede afhandeling van persvragen te coördineren, is in 2008 gestart met het opzetten van een persloket dat 7x24 uur bereikbaar is voor de media. Het persloket bevat zowel een directe telefoonlijn als een database om persvragen en antwoorden in op te nemen (naslagwerk). Om onze bestuurskracht te vergroten en profilering van Drenthe via bestuurders vorm te geven, is stevig ingezet op ondersteuning en advisering van GS. Het afronden hiervan gebeurt in het eerste kwartaal van 2009. Daarnaast is de communicatie rondom grote programma's en projecten versterkt. Op die manier willen wij ons als provincie duidelijker en scherper profileren op onze rol en taken. In 2008 hebben GS, PS en het management gezamenlijk gesproken over vervolgstappen naar aanleiding van het rapport Amen is geen Amsterdam en het bestuursakkoord. Op basis hiervan heeft het college van GS een visie ontwikkeld op de toekomstige rollen en taken van de provincie. Om aan deze visie en aan het bestuursakkoord uitwerking te geven, is eind 2008 een toegespitst programma opgestart.

E-dienstverlening

In 2008 hebben wij ons gecommitteerd aan de uitvoering van het Nationaal uitvoeringsprogramma (NUP) en hebben wij afspraken gemaakt over de normen van de BurgerServiceCode. Er is een aantal e-formulieren beschikbaar gesteld. Gebruik en verwerking van deze e-formulieren vergen nog aanpassingen in de digitale architectuur. Binnenkort nemen wij keuzes rondom de invoering van DigiD en aansluiting op de P(ersoonlijke) I(nternet) P(agina). In 2008 is een begin gemaakt met de ontwikkeling van een digitaal loket, met onder meer een subsidie-loket en Euroloket. Om deze ontwikkeling met kracht te kunnen voortzetten, is eenduidige regie nodig.

Ontwikkellijn	Resultaten	Resultaten 2008
II Programma de Provincie dóet ertoe!	<ul style="list-style-type: none"> - Verrijken beleid en beleidsprocessen. - Samenwerking met medeoverheden. - Profilering op rol en taken provincie. - E-dienstverlening. 	<ul style="list-style-type: none"> - Oplevering adviesrapport ondersteuning interactief werken (inclusief concreet ondersteuningsaanbod). - Start opstellen 'visie' interactieve beleidsontwikkeling. - Oplevering kwaliteitshandvest dienstverlening. - Onderzoek naar Europees bewustzijn van organisatie met vervolgaanbevelingen. - Strategische planning. - Inrichten 7x24 persloket. - Ondersteuning communicatie en advies bestuurders. - Ondersteuning communicatie in grote programma's en projecten. - Opstellen NUP. - Een aantal e-formulieren beschikbaar. - Start met ontwikkelen digitaal loket.

III Programma Sámen Sterker in Actie!

Het programma Sámen Sterker in Actie! (SIA) richt zich op een meer stimulerend werkklimaat in de organisatie. Het programma richt en ondersteunt tot het voorjaar van 2011 de ontwikkeling naar de gewenste bedrijfscultuur van onze organisatie. SIA heeft als doelen: een effectievere samenwerking in teams, inspirerend en teamgericht leiderschap, grotere externe gerichtheid en professionaliteit van de medewerkers, methodisch werken in programma's en projecten en het invoeren van strategisch personeelsbeleid, met meer de juiste medewerker op de juiste plek, verbeterde arbeidsmarktcommunicatie en een vitale organisatie met vitale medewerkers. Vernieuwingen in de organisatie om ons aan de veranderende eisen van de maatschappij te kunnen laten voldoen, zitten in houding en gedrag van de leiders en de medewerkers, in professionaliteit en vertrouwen, competenties, contacten, omgangsvormen, samenwerkingsverbanden en werkwijzen. En bovenal in het lerend vermogen van de organisatie. Wij willen ons ontwikkelen tot een organisatie die de ambities van het bestuur steeds slimmer, meer integraal, professioneler en goedkoper realiseert.

Methodisch werken, programmamanagement

In het Organisatiebesluit van de provincie zijn de fundamenten voor de eenheid Programma- en Projectmanagement (PPM) beschreven. De verdeling van rollen, taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden tussen de lijnorganisatie en een programma is vastgesteld. De vorming van de eenheid en de keuze voor de methodes en hulpmiddelen van programma- en projectmanagement zijn voltooid. Opleidingprogramma's voor methodisch werken zijn ontwikkeld en worden als concernopleidingen aangeboden aan afdelingen, eenheden en programma's. Met de eerste programmacontracten is ervaring opgedaan of het hiervoor beschreven kader werkt. Dat is het geval; de relatie tussen programma en lijn blijft echter een continu aandachtspunt. Qua verantwoordelijkheden en inzet van middelen en mensen moet ook in de looptijd van programma's de vinger aan de pols worden gehouden. De gekozen methode voorziet hierin via voortgangsrapportages.

Effectievere samenwerking in teams

Eind 2008 is een aantal medewerkers op competenties geselecteerd om te helpen bij het opstarten van projecten en het ondersteunen van de ontwikkeling van de bedrijfscultuur binnen eenheden. Deze medewerkers vormen samen een soort vliegende teambrigade (VTB). Andere medewerkers hebben een aanjaagfunctie in de afdelingen en eenheden. Deze medewerkers zijn opgeleid tot procesbegeleiders, voor professionele interne begeleiding bij teamvorming, verbetering teamsamenwerking en teamsessies.

Meer inspirerend en teamgericht leiderschap

In 2008 is een beleid en een trainingsprogramma voor afdelings- en teammanagement opgezet, dat nu, na het plaatsingsproces, uitgevoerd wordt in de organisatie.

Investeren in medewerkers (professioneel en extern gericht)

Door het aanbod van diverse activiteiten wordt medewerkers de kans geboden om deel te nemen aan verschillende vormen van reflecteren en worden diverse (concern)opleidingen aangeboden. Recent is een trainingsprogramma voor beleidsambtenaren en projectleiders gestart, waarin de nieuw gevraagde competenties (meer procesvaardig en omgevingsbewust) nadrukkelijker aan bod komen. Veel aandacht is geschonken, via het integrale project Locomotion, aan het inzetten van starters op de arbeidsmarkt (Drentalenten) en het ondersteunen van zittende medewerkers in hun loopbaanmogelijkheden. Ook nadrukkelijk is daarbij de eigen verantwoordelijkheid voor de persoonlijke ontwikkeling uitgangspunt. Dit project is nog steeds succesvol en was in 2008 genomineerd voor de Noorderlinkprijs.

Ontwikkellijn	Resultaten	Resultaten 2008
III Programma Samen Sterker in Actie!	<ul style="list-style-type: none"> - Flexibele, professionele organisatie. - Stimulerender werkklimaat. - Effectievere samenwerking in teams. - Inspirerender en teamgericht leiderschap. - Meer externe gerichtheid en professionaliteit van de medewerkers.	<ul style="list-style-type: none"> - Invoering van programmamanagement. - Start eenheid PPM. - Programmaplan SIA. - Teamontwikkelingsplannen. - Beschikbaar ondersteunend team (VTB). - Geselecteerde aanjagers per afdeling. - Beleid managementontwikkeling en MD uitvoeringsprogramma. - Opleidingsprogramma. - Diverse reflectiebijeenkomsten, seminars, workshops. - Project Locomotion (instroom en doorstroomprojecten), genomineerd voor de Noorderlinkprijs.

IV Programma Provinciehuis van Morgen

Met het programma Provinciehuis van Morgen zetten wij ons in voor een meer toekomstgericht, duurzamer en milieuvriendelijker provinciehuis, waarbij efficiënter gebruik wordt gemaakt van de ruimte en een betere (interne) digitale informatievoorziening. De werkomgeving zal flexibel zijn, duurzaam en passend bij de nieuwe bedrijfscultuur. De nieuwe fysieke en digitale werkomgeving draagt zo bij aan de gewenste nieuwe manier van werken. Het programma omvat drie projecten om deze doelen te bereiken: revitalisering, digitalisering en tijdelijk huisvesting.

Revitalisering en tijdelijke huisvesting

Dit onderdeel van het programma Provinciehuis van Morgen loopt volgens planning. Dat betekent dat er na Europese aanbestedingen een architect (bd architecten) en een installatieadviseur (Huisman & Van Muijen) zijn geselecteerd. Tezamen met een Arbo-, een bouwfysisch en een lichtadviseur en veel input van medewerkers, bestuurders en statenleden zijn zij gedurende 2008 gekomen tot een voorlopig ontwerp voor het te revitaliseren provinciehuis. Op basis daarvan wordt het definitief ontwerp afgerond, dat vervolgens de besluitvormingsprocedure ingaat. Tegelijkertijd zijn de voorbereidingen getroffen om de aannemer/installateur en de leverancier van het kantoormeubilair Europees aan te besteden en te selecteren.

Gedurende de revitalisering is voor 220 medewerkers een tijdelijke huisvesting noodzakelijk. In 2008 is een uitermate geschikt pand geselecteerd. Er is een verhuisplan opgesteld waarbij de organisatie en de ondernemingsraad nadrukkelijk zijn betrokken. Ook worden er schuifplannen opgesteld, om ervoor te zorgen dat ook de mensen die intern van plek verhuizen tijdens de drie bouwfasen op een prettige manier kunnen verhuizen.

Digitalisering

In het project Drenthe Digitaal, onderdeel van het programma Provinciehuis van Morgen, zijn noodzakelijke stappen gezet ter voorbereiding op het daadwerkelijk digitaliseren van de werkprocessen en documentstromen. De planning is erop gericht om klaar te zijn met de digitalisering van de hoofd- ondersteunende processen op het moment dat de revitalisering van het provinciehuis gereed is in 2011. De te digitaliseren processen zijn in kaart gebracht en opnieuw ingedeeld en ingepland na een uitgebreid onderzoek door adviesbureau Ordina.

De analyse en beschrijving, met behulp van de methode Lean Production, van de eerste vier werkprocessen is uitgevoerd. Tevens is er veel aandacht besteed aan voorlichting aan medewerkers. De voorlichtingsfilm Docnet, over het nieuwe digitale systeem voor medewerkers, is geproduceerd en de tournee langs alle afdelingen en eenheden is succesvol afgerond. Ten slotte verkeren de aspecten Ontwikkeling opleidingen, Testen en Docnet (ontwikkeling van het intranetportaal) in de startfase en is een onderzoek naar de performance, de prestaties van het huidige automatiseringssysteem, uitgevoerd. Naar aanleiding daarvan wordt de technische inrichting nu verder op orde gebracht.

Ontwikkellijn	Resultaten	Resultaten 2008
IV Programma Provinciehuis van Morgen.	<ul style="list-style-type: none"> - Meer toekomstgericht, duurzamer en milieuvriendelijker provinciehuis. - Efficiënter gebruik van de ruimte. - Betere (interne) digitale informatievoorziening. - Bijdrage aan gewenste nieuwe manier van werken.	<ul style="list-style-type: none"> - Aanbesteding architect. - Aanbesteding installatieadvies.
Project Revitalisering.	<ul style="list-style-type: none"> - Een nieuwe werkomgeving: flexibel, activiteitsgerelateerde indeling. - Voorbeeldfunctie: energiezuinig, met CO2-beperking, met innovatieve toepassingen op gebied van klimaat en energie. - Positieve effecten op binnenklimaat en daardoor op gezondheid en productiviteit van de medewerkers.	<ul style="list-style-type: none"> - Voorlopig ontwerp van de revitalisering. - Plan van aanpak aanbesteding.

Ontwikkellijn	Resultaten	Resultaten 2008
Project Digitalisering.	- Informatie altijd en overal voor de organisatie beschikbaar: volledig digitale informatievoorziening van bestuur, management en medewerkers.	- Afgerond onderzoek naar te digitaliseren processen. - Plan van aanpak procesoptimalisatie (methodekeuze: Lean Production). - Voorlichtingsfilm. - Ontwikkelomgeving opgeleverd. - Vier werkprocessen digitaal als pilot. - Plan van aanpak modernisering van de (ICT) technische infrastructuur.
Project Tijdelijke huisvesting.	- Tijdelijke opvang medewerkers tijdens verbouwing om verbouwing mogelijk te maken.	- Selectie tijdelijke huisvesting Lauwers 1, Assen (per 1 januari 2009 beschikbaar).

Het energie- en milieumanagementsysteem

Vooruitlopend op het duurzame Provinciehuis van Morgen hebben wij besloten al te starten met een verbetertraject rond de energie- en milieuaspecten van ons eigen handelen. Een energie- en milieumanagementsysteem (EMMS) is een systeem waarbij energie- en milieuaspecten binnen de verschillende werkprocessen van de provincie continu beheerst, bestuurd en verbeterd worden. Ter ondersteuning van het EMMS worden hiertoe procedures en werkinstructies opgesteld, waarbij taken en verantwoordelijkheden van verschillende functionarissen toegekend worden. Voor de uitvoering van projecten in het kader van het EMMS wordt jaarlijks een EMMS-jaarprogramma opgesteld.

In 2008 zijn diverse projecten uitgevoerd. Ook op het gebied van bewustwording. Eén van de projecten is the European Energy Trophy. The European Energy Trophy is een Europese wedstrijd tussen kantoorgebouwen met als doel zo veel mogelijk energie te besparen door gedragsveranderingen bij de medewerkers. De provincie heeft de tweede prijs gewonnen voor de beste communicatiecampagne van Nederland. Daarnaast zijn er in 2008 acties uitgevoerd met betrekking tot energie- en milieumanagement voor het opnemen van technische energie- en waterbesparingsmaatregelen in het programma Provinciehuis van Morgen en voorstellen voor duurzaam bouwen in dit programma. Tevens is de inkoop van niet-oplaadbare batterijen waar mogelijk teruggebracht.

V Zaken op orde

De ontwikkellijn Zaken op orde richt zich op een slanke en transparante bedrijfsvoering. Het afgelopen jaar hebben wij grote stappen gezet in het verminderen van de verantwoordingsdruk. Met de verdere verbetering van het nieuwe model voor de Programmabegroting is helderheid gegeven in de gewenste productie en de sturing op prioriteiten en hoofdlijnen. Het vormt de basis voor de sturing in de ambtelijke organisatie.

De verdeling van taken en bevoegdheden in de nieuwe organisatie is op hoofdlijnen vastgelegd in het nieuwe compacte Organisatiebesluit, dat diverse oude regelingen inzake de werking van de organisatie heeft vervangen. Dit Organisatiebesluit en het Besturings- en managementconcept zijn de basis om de zaken verder “op orde te krijgen”. Onze doelen met deze ontwikkellijn zijn daarbij: betere sturing, minder bureaucratie, een slanke staf en betere en uniforme werkprocessen en administraties.

Organisatie van de ondersteuning

In de nieuwe organisatiestructuur hebben wij in 2008 de ondersteuning ontvlecht naar de belangrijkste klantgroepen: bestuur (BC: Bestuur en Communicatie), directie (CS: Concernstaf) en management (MO: Management Ondersteuning). De algemene facilitaire ondersteuning, waaronder ICT, is ondergebracht bij de afdeling Facilitaire Ondersteuning (FO). Zoveel mogelijk is de ondersteuning gecentraliseerd als gedeelde dienstverlening. De nieuwe inrichting van de ondersteunende eenheden is voorwaardenscheppend voor een goede en slankere bedrijfsvoering. In de nieuwe ondersteunende structuur geldt dat de afspraken met de klant centraal staan. Na geslaagde pilots in 2008 starten wij in 2009 daadwerkelijk met één interne Servicedesk (vanuit FO en MO). Zowel beschikbaar als fysieke desk als op het interne netwerk (“zelfbediening”). De ondersteunende eenheden hebben de opdracht gezamenlijk hun formatie over een periode van drie jaar terug te brengen tot 35% van de totale formatie (inclusief het totale management). Voor de reorganisatie werd een overheadpercentage van 43 gemeten, einde 2008 was deze teruggebracht tot 39%.

Instrumenten

Op basis van het in 2007 vastgestelde Besturings- en managementconcept Meer Samen, Nóg Sterker! (overkoepelende visie op de werkwijze in onze organisatie) en het in 2008 vastgestelde Organisatiebesluit zijn wij gestart met een vermindering en vernieuwing van het instrumentarium in onze bedrijfsvoering.

Wij hebben in 2008 een nieuw model voor de managementcyclus vastgesteld, waarmee wij de strategische sturing op producten en diensten en de dagelijkse sturing op prestaties en middelen fasegewijs gaan verbeteren. Verantwoorden blijft belangrijk, maar wij leggen meer het accent op plannen, risicobeheersing en sturen.

Diverse managementrapportages zijn afgeschaft en vervangen door online informatie en regelmatige gesprekken tussen management en directie. De inhoudelijke kwaliteit van de Voorjaarsnota en de bestuursrapportages is verbeterd, met minder maar voldoende nadruk op het financieel beheer. In de managementcyclus is een nieuw model ontworpen voor afdelingswerkplannen die nu een directe schakel zijn tussen de programmabegroting (inclusief een gesaneerde administratie) en de individuele werkplannen van medewerkers.

De komende jaren worden gekenmerkt door meer in-, door- en uitstroom van medewerkers. Dit als gevolg van de leeftijdsopbouw, de veranderende arbeidsmarkt, en de veranderende eisen aan functies. In het human resource (HR)-beleid moeten wij hierdoor meer aandacht besteden aan het stimuleren van interne mobiliteit. Wij hebben in 2008 voor het eerst een gestandaardiseerd instrument voor strategische personele planning op afdelings-/eenheids- en concernniveau toegepast. Op deze wijze vergroten wij de sturing op kwantiteit en kwaliteit van het personeel.

Ontwikkellijn	Resultaten	Resultaten 2008
V. Zaken op orde.	<ul style="list-style-type: none"> - Een betrouwbare, integere, transparante, goed werkende interne organisatie die 'in control' is. - Met een betere bedrijfsvoering: meer sturing, minder bureaucratie, een slanke staf en goed lopende en uniforme werkprocessen. 	<ul style="list-style-type: none"> - Nieuwe ondersteunende afdelingen/ eenheden. - Organisatiebesluit (onder intrekking van diverse oude regelingen). - Nieuwe mandaatregeling. - Afschaffing managementcontract WK. - Afgeronde pilots interne Servicedesk. - Afsluiten 1e serviceovereenkomst met ondersteunende eenheden (pilot). - Formatie overhead 39% van de totale formatie. - Nieuw model managementcyclus als basis voor verdere instrumentontwikkeling P&C. - Verbetering van documenten in de begrotingscyclus. - Toepassen instrument voor strategische personele planning. - Via intranet online en maandelijks publiceren van managementinformatie. - Invoeren maandgesprekken directie en management. - Betere informatie over bedrijfsvoering op intranet.

I.2.6 Verbonden partijen

Algemeen

De paragraaf Verbonden partijen is een verplicht onderdeel van de Beleidsbegroting en -verantwoording. In deze verantwoording wordt deels verslag gedaan over de uitvoering inzake de verbonden partijen.

In het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) wordt onder verbonden partijen verstaan: een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de provincie zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft.

Een bestuurlijk belang betekent dat de provincie op enigerlei wijze zeggenschap heeft, hetzij omdat de provincie een zetel in het bestuur heeft, hetzij omdat zij mee kan stemmen. Een financieel belang houdt in dat de provincie middelen ter beschikking heeft gesteld die zij kwijt is in geval van faillissement. Voorts heeft de provincie een financieel belang indien financiële problemen bij de verbonden partij kunnen worden verhaald op de provincie.

Het begrip Verbonden partijen houdt dus in dat participaties in nv's, bv's, v.o.f.'s, commanditaire vennootschappen en gemeenschappelijke regelingen hieronder vallen. Ook stichtingen en verenigingen kunnen onder de verbonden partijen vallen, indien de provincie een zetel in het bestuur heeft en financiële risico's loopt. Een stichting of vereniging die jaarlijks subsidie krijgt, maar waaraan geen andere financiële verplichtingen zitten met een juridische afdwingbaarheid door derden, is geen verbonden partij. Een eventuele morele verplichting tot betaling in geval van problemen kan het wel verstandig maken de stichting of vereniging in de paragraaf Weerstandvermogen op te nemen. Indien de provincie een aanzienlijk bestuurlijk maar geen financieel belang heeft, kan dit belang in het desbetreffende programma genoemd worden. Naast de hiervoor genoemde participaties maken ook deelnemingen, waarbij de provincie aandelen heeft in een nv of bv, deel uit van de verbonden partijen.

Opsomming van de verbonden partijen in onze provincie

Deelnemingen

- NV NOM, Investerings- en Ontwikkelingsmaatschappij voor Noord-Nederland (NOM)
- NV Waterleidingmaatschappij Drenthe (WMD)
- Groningen Airport Eelde N.V. (GAE)
- Essent N.V.

Gemeenschappelijke regelingen

- Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN)
- Bestuursacademie Noord-Nederland (BANN)
- Openbaar Vervoerbureau Groningen-Drenthe (OV-bureau)
- Noordelijke Rekenkamer

Stichtingen/privaatrechtelijke rechtspersonen

- Vereniging Interprovinciaal Overleg (IPO)
- Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie
- Stichting Drentse Bedrijvenlocaties
- Stichting Landelijk Meldpunt Afvalstoffen (LMA)
- Stichting Drents Plateau
- Stichting Landinrichting en Bodemverontreiniging (SLB) en Stichting Bodembeheer Schoonebeek

Bestuursrechtelijke rechtspersonen

- Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe

Deelnemingen

NOM

De vennootschap heeft tot doel een bijdrage te leveren aan de verbetering van de sociaaleconomische structuur en de werkgelegenheid in de provincies Groningen, Fryslân en Drenthe. In het kapitaal van de NV NOM kan uitsluitend worden deelgenomen door in Nederland gevestigde publiekrechtelijke lichamen. De provincie Drenthe is, evenals de provincies Groningen en Fryslân, voor 0,01% aandeelhouder van de NV NOM. Voor de overige 99,97% is de Staat aandeelhouder.

Elk van de colleges van GS van de provincies Groningen, Fryslân en Drenthe heeft het recht tot het doen van een aanbeveling van één lid van de Raad van Commissarissen (RvC). De commissarissen worden benoemd door de algemene vergadering van aandeelhouders (AvA).

In verband met de corporate governance code (code Tabaksblat), die in de nieuwe beleidslijn Regionale Ontwikkelingsmaatschappijen 2006-2009 gehanteerd wordt door de staatssecretaris van EZ, zijn de aandeelhouders verzocht om in de nabije toekomst geen bestuurders of ambtenaren meer voor te dragen. Er is een profielschets voor de RvC vastgesteld, die het onder andere mogelijk maakt dat oud-bestuurders voorgedragen kunnen worden. Met betrekking tot de onafhankelijkheid van de commissarissen geldt dat de overheidscommissaris niet langer past binnen de gewenste code.

Inmiddels zijn zowel het rijk als de provincies niet langer vertegenwoordigd in de RvC.

Oud-gedeputeerde H. Weggemans lid van de RvC.

De bijdrage aan de NOM is geïndexeerd. De bijdrage in 2008 was € 160.500,--

WMD

Het betreft hier een vennootschap die tot doel heeft de zorg voor en de instandhouding van de (drink)watervoorziening in haar verzorgingsgebied. Alleen de provincie Drenthe en de gemeenten in deze provincie kunnen aandeelhouder zijn. Statutair hebben de gezamenlijke gemeenten en de provincie elk 50% van de aandelen. Het aantal aandelen is afhankelijk van het aantal aansluitingen in de gemeente en eens per drie jaar wordt het aantal uitstaande aandelen bijgesteld.

De WMD is een structuurvennootschap waarbij één commissaris wordt benoemd door GS; drie door de gemeenten en de overige door de RvC. Er zijn dus vier commissarissen van overheidswege. Schorsing en ontslag geschiedt volgens de wet door degene die met de benoeming is belast. De commissaris van overheidswege die door GS is benoemd, wordt dus ook door GS geschorst en ontslagen. De door GS benoemde commissaris is statutair tevens voorzitter van de Raad van Commissarissen; momenteel is dat gedeputeerde mevrouw T. Klip-Martin.

De WMD is een vennootschap die vooral een publiek belang moet dienen. Evenals met andere nutsbedrijven het geval is geweest, ontwikkelt ook de WMD zich meer in de richting van een bedrijf dat, ook marktgerichte dochterondernemingen heeft.

GAE

Het doel van de vennootschap is de uitoefening van het luchthavenbedrijf, waaronder met name de aanleg, het onderhoud, de ontwikkeling en de exploitatie van het luchthaventerrein. Op dit moment zijn er geen private aandeelhouders. De statuten sluiten de mogelijkheid daartoe echter niet uit.

Bij GAE is minder sprake van een openbaar taak karakter. Het in stand houden van de luchthaven is van grote betekenis voor de infrastructuur. Uit het doel van de vennootschap, zoals in de statuten omschreven, komt dit aspect niet of nauwelijks naar voren.

De provincie heeft een aanmerkelijk financieel belang in GAE. De uitoefening van de rechten als aandeelhouder en verstrekker van financiële middelen kan voldoende mogelijkheden bieden voor beïnvloeding en toezicht. Het commissariaat behoeft dan ook niet noodzakelijkerwijs te worden vervuld door een bestuurder, maar kan worden vervuld door een derde. Namens de provincie Drenthe is A. v.d. Hek lid van de RvC.

Tot 2002 droegen de regionale aandeelhouders bij in het exploitatietekort voor in totaal 60%.

Met ingang van 2003 tot en met 2012 verstrekken de regionale aandeelhouders jaarlijks een vaste kapitaalbijdrage van totaal € 1.021.005,--. Deze kapitaalstortingen worden jaarlijks toegevoegd aan de agioreserve van GAE.

Aandelenverdeling	
Provincie Drenthe	30%
Provincie Groningen	30%
Gemeente Groningen	26%
Gemeente Assen	10%
Gemeente Tynaarlo	4%

In 2008 bedroeg het totale aantal passagierbewegingen op GAE 190.000 tegen 172.401 in 2007; een stijging van ruim 10%. GAE heeft 41,5 formatieplaatsen.

NV Essent

In het “oude” nutsbedrijf Essent heeft de provincie Drenthe 2,28% van de aandelen. Sinds de vorming van Essent uit EDON en PNEM/MEGA heeft Drenthe geen commissaris meer in het bedrijf. Wel ontvangt de provincie dividend en heeft zij een stem in de aandeelhoudersvergadering. Sommige aandeelhouders streven naar verkoop van hun aandelen. Na ontvlechting van het productie- en leveringsbedrijf enerzijds en het transportbedrijf anderzijds mag het eerste gepri-vatiseerd worden. Naar verwachting zal de splitsing medio 2009 zijn beslag krijgen. De rol van de aandeelhouders is in de afgelopen jaren beperkt als gevolg van sterk regulerende wetgeving.

Gemeenschappelijke regelingen

SNN

De provincies Groningen, Fryslân en Drenthe hebben hun bestuurlijke krachten sinds 1992 gebundeld in het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN). In SNN-verband ontwikkelt Noord-Nederland gezamenlijk beleid en onderhandelt met het kabinet over zaken die Noord-Nederland aangaan.

Kerntaak is het versterken van de ruimtelijk-economische structuur van Noord-Nederland. De bestuurlijke organisatie is opgebouwd uit een algemeen bestuur (AB-SNN), een dagelijks bestuur (DB-SNN) en bestuurscommissies.

Het AB-SNN bestaat uit de drie commissarissen en twee gedeputeerden per deelnemende provincie, alsmede een lid van iedere fractie per deelnemende provincie. Naast de Commissaris van de Koningin maken de gedeputeerden J.H. Bats en mevrouw J.G. Vlietstra deel uit van het DB-SNN namens de provincie Drenthe. Daarnaast is er een tweetal commissies, dat tot taak heeft beraad te hebben, de coördinatie te verzorgen en te besluiten te nemen op de beleidsterreinen economische zaken (Bestuurscommissie EZ) en stedelijke ontwikkeling en mobiliteit (Bestuurscommissie SOM). Ingaande juli 2007 zijn aan het DB-SNN de vier noordelijke grote gemeenten (NG4) als adviseur toegevoegd. Voor de provincie Drenthe betekent dat de deelname van de gemeenten Emmen en Assen. Aan de beide bestuurscommissies nemen vanaf het genoemde tijdstip ook vertegenwoordigers van de NG4 deel.

De gezamenlijke visie op de ruimtelijk-economische ontwikkeling van Noord-Nederland is omschreven in de Strategische Agenda voor Noord-Nederland 2007-2013. Deze visie met als motto Noord-Nederland zet in op een dynamische kenniseconomie, sterke steden en een vitaal platteland, ligt ten grondslag aan een tweetal uitvoeringsprogramma's, te weten Koers Noord: op weg naar de pieken (een programma van het ministerie van Economische Zaken en het SNN gezamenlijk voor de periode 200- 2010) en het Operationeel Programma EFRO (een programma van het SNN voor de periode 2007-2013).

De hoofddoelstelling van het samenwerkingsverband is de samenwerking en het overleg tussen de deelnemende provinciale besturen te verbreden en te intensiveren. Verdere doelstellingen zijn coördinatie van beleid en het opstellen van gezamenlijke standpunten in de richting van rijks-overheid en Europese Unie en het gemeenschappelijk optreden daarbij.

De deelname van de NG4 betekent ook dat zij bijdragen aan de kosten van het SNN. Vergeleken met de bijdrage van de provincies is die van de NG4 beperkt. De risico's worden door de deelnemende provincies (in gelijke delen) gedragen.

De bijdrage in de uitvoeringskosten bedroeg over 2008 € 543.000,--.

BANN

De gemeenschappelijke regeling had, voordat deze is aangepast, tot doel de behartiging van het bestuursdienstonderwijs in Noord-Nederland. Het bestuursonderwijs is geprivatiseerd. De gemeenschappelijke regeling is in stand gebleven om de eventuele verplichtingen ten opzichte van voormalig personeel na te kunnen komen.

De staten van elke deelnemende provincie, de raden van de deelnemende gemeenten en de bevoegde organen van de deelnemende waterschappen benoemen uit hun midden een lid van het algemeen bestuur. De staten van de deelnemende provincies kunnen ook de secretaris van hun provincie benoemen tot lid van het algemeen bestuur.

Het algemeen bestuur benoemt uit zijn midden de leden voor het dagelijks bestuur. In het dagelijks bestuur wordt een lid benoemd vanuit een van de drie deelnemende provincies. De directeur-secretaris is benoemd tot lid van het algemeen bestuur. Deze bestuursfunctie wordt vervuld uit hoofde van het ambt. Voor het gevoerde bestuur inzake de BANN zijn GS verantwoordig schuldig aan PS. De provincie Drenthe is op dit moment niet vertegenwoordigd in het dagelijks bestuur.

De bijdrage over 2008 van de provincie Drenthe bedroeg € 1.103,--

OV-bureau Groningen-Drenthe

Het OV-bureau verricht de overheidstaken voor het openbaar vervoer (ov) die de drie bestuursorganen (provincies Groningen en Drenthe en gemeente Groningen) voorheen elk afzonderlijk verrichtten. Het OV-bureau is als volgt georganiseerd: het bestaat uit een algemeen bestuur (AB), een dagelijks bestuur (DB) en een uitvoerende organisatie. De deelnemende bestuursorganen wijzen vanuit hun midden de leden aan van het AB en DB OV-bureau Groningen-Drenthe. Het AB bestaat uit de portefeuillehouders verkeer en vervoer, ruimtelijke ordening en financiën. Het DB wordt gevormd door de portefeuillehouders verkeer en vervoer en de directeur van het OV-bureau.

Het OV-bureau heeft de volgende verantwoordelijkheden:

1. zorgen voor en bevorderen van openbaar vervoer per auto en per bus en andere vormen van vervoer ter uitvoering van artikel 20 van de Wet personenvervoer
2. zorgen voor een juiste naleving en uitvoering van de concessievoorschriften
3. zorgen voor de voorbereiding en totstandkoming van nieuwe concessies

Dit openbaar vervoer betreft alle streek- en stadsvervoer per bus, het collectief vraagafhankelijk vervoer (CVV) en de treintaxi. In principe behoort het regionale spoorvervoer onder de gemeenschappelijke regeling, met dien verstande dat de deelnemende bestuursorganen een definitief besluit hierover nemen nadat de financiële en personele consequenties in kaart zijn gebracht.

De algemene taken die het Openbaar Lichaam OV-bureau heeft uit te voeren zijn:

1. het beheer van het openbaar vervoer (concessieverlening en aanbesteding) en ontwikkeling van openbaar vervoer (planvorming en coördinatie van de OV-aspecten);
2. de bundeling van de OV-taken en -verantwoordelijkheden van de drie overheden;
3. de advisering van de provincies en gemeenten in het OV-beleid in relatie tot het algemene beleidsproces van ruimtelijke ordening en verkeer en vervoer.

De werkzaamheden zoals die door het OV-bureau uitgeoefend worden, liggen op het terrein van de uitvoering van de Wet personenvervoer 2000 en behoren daarmee tot de competentie van de colleges van gedeputeerde staten. Provinciale staten van Drenthe en Groningen stellen in het kader van de totale provinciale en gemeentelijke begroting het budget voor het openbaar vervoer vast. Daarnaast hebben provinciale staten hun kaderstellende en controlerende bevoegdheid.

De verdeling van de kosten van het Openbaar Lichaam OV-bureau vindt plaats op basis van een verdeelsleutel die is gebaseerd op het totale stad- en streekvervoerbudget (omzet).

De verdeelsleutel van de inzet per overheid is analoog aan de hoogte van de exploitatiesubsidie: 44% voor de provincie Groningen, 35% voor de provincie Drenthe en 21% voor de gemeente Groningen.

Wanneer het takenpakket van het Openbaar Lichaam OV-bureau wordt uitgebreid met andere vormen van openbaar vervoer dan die hiervoor genoemd, dient de verhouding te worden herberekend naar rato van het dan ingebrachte OV-budget. Dit zal in elk geval geschieden wanneer definitief wordt besloten het regionale spoorvervoer onder het OV-bureau te brengen. Uiteraard zal de verdeelsleutel ook worden gewijzigd indien er sprake is van een uitbreiding van de deelnemende bestuursorganen aan deze gemeenschappelijke regeling.

De dekking van de kosten voor het Openbaar Lichaam OV-bureau wordt bereikt door de inzet van de Drentse exploitatiesubsidie en personele gelden naar rato van deze exploitatiesubsidie.

De bijdrage over 2008 van de provincie Drenthe aan het OV bureau bedroeg € 244.000,-- voor een bijdrage in de apparaatskosten OV-bureau en een bedrag van € 18.480.000,-- voor het openbaar vervoer zelf.

Noordelijke Rekenkamer

De Provinciewet verplicht elke provincie tot het instellen van een rekenkamer of het organiseren van een rekenkamerfunctie. Ook bestaat de mogelijkheid tot een gemeenschappelijke rekenkamer. Op 3 november 2004 is besloten tot het oprichten van een Rekenkamer, gezamenlijk met de provincies Fryslân en Groningen.

Een gemeenschappelijke rekenkamer moet op grond van de Provinciewet een gemeenschappelijke regeling zijn, waarbij niet alle bepalingen van de Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr), gelet op de onafhankelijke positie van de rekenkamer zonder meer van toepassing zijn. Met name voor wat betreft het afleggen van verantwoording aan provinciale staten en de openbaarheid van de vergaderingen zijn de bepalingen van de Wgr niet van toepassing.

Het doel van Rekenkamer is om vanuit een onafhankelijke positie PS te ondersteunen in de kaderstellende en controlerende rol. Dit gebeurt door onderzoek te doen naar het gevoerde bestuur waarbij de vraag naar doeltreffendheid, doelmatigheid en rechtmatigheid centraal staat.

De bijdrage over 2008 van de provincie Drenthe bedroeg € 256.000,--.

Stichtingen en andere privaatrechtelijke rechtspersonen

Vereniging IPO

De twaalf provincies werken samen in het IPO. Die samenwerking beoogt de condities waaronder de provincies werken te optimaliseren. Het IPO is actief op dezelfde terreinen als de provincies. Het IPO is in 2003 omgezet van een gemeenschappelijke regeling naar een vereniging. Het IPO heeft als doelen:

1. het behartigen van de belangen van provincies
2. het bieden van een platform voor uitwisseling van kennis en ervaring
3. het stimuleren en entameren van vernieuwingsprocessen binnen de provincies

Iedere provincie heeft het recht voor één zetel in het bestuur een bindende voordracht te doen. De voordracht wordt gemaakt door het college van GS. Daarnaast zijn twee Drentse staten-leden lid van de algemene vergadering.

Naast het bestuur en de algemene vergadering zijn er 10 adviescommissies en het Bestuurlijk Platform Europa. De adviescommissies en het Bestuurlijk Platform Europa bestaan in beginsel uit twaalf leden. Ieder college van GS benoemt uit zijn midden een lid.

De provincie Drenthe bevordert de goede positionering van de provincie via deze interprovinciale samenwerking. Slagvaardigheid wordt bewerkstelligd door het actief volgen van ontwikkelingen en tijdig inspelen hierop.

De bijdrage over 2008 van de provincie Drenthe bedroeg € 635.545,--.

Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie

De stichting is opgericht ter uitvoering van een besluit van PS. De stichting heeft vooral tot doel het (doen) verrichten van onderzoek en het geven van onderwijs op het terrein van de regionale economie in het algemeen en de economie van Noord-Nederland. Er is sprake van de behartiging van een publiek belang.

In de statuten is aangegeven dat het bestuur van de stichting bestaat uit ten minste vier leden. De benoeming van de bestuursleden geschiedt als volgt. Drie bestuursleden worden benoemd door de colleges van GS van Drenthe, Fryslân en Groningen, te weten door iedere provincie een bestuurslid. Een bestuurslid wordt benoemd door het bestuur van de Faculteit der Economische Wetenschappen van de Rijksuniversiteit Groningen.

Omdat met het besturen van de stichting een openbaar belang wordt behartigd, is het lid van GS dat is benoemd als bestuurslid van de stichting voor het gevoerde bestuur in de stichting verantwoordelijk schuldig aan PS.

De provincie heeft een subsidierelatie met de stichting.

Stichting Drentse Bedrijfslokaties

De stichting heeft tot doel het stimuleren van de economische activiteiten, werkgelegenheid en bedrijvigheid in de provincie Drenthe. De stichting is opgericht ter uitvoering van een besluit van PS. De stichting is dus opgericht ter behartiging van een openbaar belang. Op grond van de statuten heeft de provincie het recht een bestuurslid te benoemen. Het bestuurslidmaatschap eindigt onder meer door verlies van de kwaliteit of de hoedanigheid waarop het werd benoemd. Het lid van het college is uit hoofde van zijn ambt voorzitter van de stichting. Aangezien hij als bestuurslid een openbaar belang behartigt, bestaat er een verantwoordingsplicht aan PS voor het door hem gevoerde bestuur binnen de stichting. Behalve het feit dat de provincie bijdraagt in de kosten van de stichting is er verder geen belangenverstrengeling.

De bijdrage over 2008 bedroeg € 69.400,--.

Stichting LMA

Het doel van Stichting LMA is om alle meldingen te registreren van binnenlandse transporten van gevaarlijk afval, bedrijfsafval en scheepsafval. De Stichting LMA stelt deze gegevens beschikbaar aan de overheid ten behoeve van de handhaving.

Het bestuur van de Stichting LMA wordt benoemd en ontslagen door de Raad van Toezicht (RvT). Bestuurders kunnen slechts natuurlijke personen zijn. Verder worden in de statuten geen eisen gesteld aan het bestuurslidmaatschap. De heer H. Baas zit als gedeputeerde van Drenthe in de RvT.

De bijdrage over 2008 bedroeg € 173.425,27.

Stichting Drents Plateau

De Stichting Drents Plateau (voorheen Erfgoedhuis van Drenthe) is in 2001 opgericht om (deels wettelijke) taken en doelstellingen op het terrein van het Drents cultureel erfgoed uit te voeren voor provincie en gemeenten. Deze taken en doelstellingen zijn gericht op behoud en ontwikkeling van cultuurhistorische waarden, landschaps-, dorps- en stadsschoon, monumenten, archeologie, musea, regionale geschiedenis, erfgoededucatie, cultuurtoerisme en (moderne) architectuur. De provincie Drenthe is naast de Vereniging van Drentse Gemeenten en de Stichting Het Drentse Welstandstoezicht medeoprichter van de stichting.

De organen van de stichting zijn de Raad van Bestuur (de directie), de RvT en de Raad van Advies. De directie (statutair bestaande uit een of meerdere personen) bestuurt de stichting. Drents Plateau heeft de B3-status, dat wil zeggen dat de stichting de rechtspositie van de provincie volgt.

De RvT heeft als taak het toezicht op het beleid van de directie en op de algemene gang van zaken. Alle leden van de RvT worden benoemd en ontslagen door GS.

Drents Plateau wordt door de provincie ingeschakeld voor het uitvoeren van erfgoedbeleid (steunfunctietaken) en om te adviseren over de cultuurhistorische, archeologische en architectonische waarden in het ruimtelijke ordeningsbeleid en het ruimtelijke kwaliteitsbeleid. Dit gebeurt in het kader van advisering en vooroverleg over ruimtelijke plannen (nWro), het benoemen van het provinciaal belang op het gebied van cultuurhistorie en archeologie en het ontwikkelen van nieuw provinciaal omgevingsbeleid.

Drents Plateau voert de provinciale wettelijke taken uit op het gebied van archeologie (voorheen Malta-taken) zoals die sinds 2008 vastliggen in de Gewijzigde Monumentenwet 1988.

In de ontwikkeling van de cultuurhistorische waardenkaart, bouwsteen voor omgevingsbeleid, levert Drents Plateau een belangrijk aandeel aan zowel de hoofdstructuurkaart, de beleidsvisie als de achterliggende databank. Een andere taak is de ontwikkeling van de provinciale monumentenlijst en het verzorgen van hieraan verbonden uitvoeringszaken.

Daarnaast vraagt de provincie op grond van de Monumentenwet Drents Plateau om adviezen. Correspondentie met het rijk gebeurt rechtstreeks door de provincie.

Drents Plateau is als organisatie blijvend in ontwikkeling.

De afspraken tussen provincie en Drents Plateau worden jaarlijks vastgelegd.

Stichting Landinrichting en Bodemverontreiniging (SLB) en Stichting Bodembeheer Schoonebeek

De stichtingen hebben als doel het versterken van de milieuhygiënische kwaliteit in relatie met landinrichting met het doel grondruil mogelijk te maken. De stichting stemmen de uitvoering van de uitvoerende maatregelen af met de uitvoering van het landinrichtingsplannen.

De stichtingen wordt bestuurd door een directeur onder toezicht van een Raad van Toezicht (RvT). In de RvT hebben onder meer leden zitting die zijn benoemd door GS, het bestuur van het waterschap Velt en Vecht en burgemeester en wethouders van Emmen.

GS hebben mevrouw T. Klip-Martin benoemd in de RvT van de stichtingen

Bestuursrechtelijke rechtspersonen

Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe

Het fonds heeft tot doel de werkzaamheden en taken te vervullen die in de Wm in artikel 15.47 voorschrijft of mogelijk maakt. Het fonds beheert de uit de opbrengsten van de nazorgheffing verkregen middelen die nodig zijn om de eeuwigdurende nazorg van de onder de wet vallende gesloten stortplaatsen te waarborgen.

I.2.7 Grondbeleid

Op grond van artikel 26 van het Besluit begroting en verantwoording (BBV) dient het jaarverslag een uiteenzetting te bevatten over het grondbeleid. De provincie Drenthe voert echter geen (actief) grondbeleid. Wel worden naar behoefte, in relatie tot wegwerkzaamheden, soms stukjes grond aangekocht dan wel verkocht. Daarnaast willen wij meer provinciale regie, in nauwe samenwerking met de decentrale overheden, omdat dit kwaliteitswinst oplevert voor de ruimtelijke processen, gebiedsgerichte ontwikkelingsprojecten en de realisatie van de (rijks)doelen in het landelijk gebied (Investeringsbudget Landelijk Gebied en pMJP). Een effectief instrument hiervoor kan ook zijn een actief grondbeleid van de overheden. De nieuwe Wet op de ruimtelijke ordening en de grondexploitatiewet bieden hiervoor kansen.

Enkele jaren geleden is de provincie voor het realiseren van de beleidsdoelen natuur (ecologische hoofdstructuur, EHS), milieu en het verbeteren van de agrarische structuur gestart met beperkt grondbeleid. Een eerste verkenning naar de mogelijkheden van een actief provinciaal grondbeleid

leidde tot de conclusie dat met een versterkte inzet van het huidige kavelruilinstrumentarium al winst voor provinciale doelrealisatie is te behalen. Daarnaast hebben wij de Dienst Landelijk Gebied de vraag gesteld te bezien welke mogelijkheden er verder zijn voor een bredere inzetbaarheid van het verwervingsinstrumentarium waarbij ook gekeken wordt naar ontwikkelingen bij andere provincies. De verkenning richt zich onder meer op de juridische en organisatorische aspecten van samenwerkingsvormen met publieke en/of private partijen.

Gemeentehuis van gemeente Noordenveld

In het kader van de Intergemeentelijk Structuurvisie Leek-Roden hebben wij stilgestaan bij de vraag of de provincie een risiconemende rol in de uitvoering op zich zou moeten nemen. Samen met de gemeenten Noordenveld en Leek, de provincie Groningen en de Dienst Landelijk Gebied hebben wij opties voor een samenwerkingsmodel en uitvoeringsorganisatie en samenwerking met (semi)private partijen verkend. De uitkomst van die verkenning is dat de provincies geen risicodragende verantwoordelijkheid willen nemen voor een sluitende gebiedsexploitatie, maar wel de bereidheid hebben op onderdelen van het plan bij te dragen.

Op kleinere schaal worden naar behoefte, in verband met de realisatie van de infrastructuurwerken, soms stukjes grond aangekocht.

De grondaankopen ten behoeve van de EHS zijn vanaf 1 januari 2007 gefinancierd uit het Investeringsbudget landelijk gebied (ILG). Vanaf die datum is de aansturing van grondaankopen door de Dienst Landelijk Gebied (DLG) en Bureau Beheer Landbouwgronden (BBL) verschoven van het rijk naar provincie. De provincie is hoofdpdrachtgever voor de grondverwerving door BBL en heeft de beschikking over de budgetten voor grondverwerving (EHS) via het ILG. Hiervoor hebben wij een handelingskader grondverwerving vastgesteld. Hierin is onder andere opgenomen het grondprijnsbeleid en de spelregels daarvan, afspraken over aan- en verkopen, inzet van instrumentarium. Het handelingskader is een uitwerking van het aansturingprotocol DLG/BBL. Dit regelt de aansturing van DLG/BBL. De provincie heeft vanaf nu meer vrijheid voor handelen met grond. Wij krijgen de lusten, maar ook de lasten. Daarnaast bestaat de mogelijkheid te schuiven met budgetten binnen de ILG-doelen, zodat de realisatie van de EHS goed voortgang blijft houden.

Voorts merken wij op dat de financiële verplichtingen die voortvloeien uit het eerder afgesloten convenant IPO-LNV voor de realisering van de ecologische hoofdstructuur (EHS) voortduren.

Tevens heeft de provincie grondaankopen gefinancierd voor de realisatie van LOFAR door Astron. LOFAR is een radiotelescoop die signalen opvangt in het lagefrequentiegebied. Hiervoor wordt een aantal velden aangelegd met antennes die de signalen moeten vangen. Astron laat hiervoor de Dienst Landelijk Gebied (DLG) gronden aankopen bij Exloo rond het Achterste Diep. Er is onderzoek gedaan naar de mogelijkheden voor natuurtechnische inrichting van het Achterste Diep. Dit heeft geleid tot een inrichtingsplan, waarbij in samenhang met de LOFAR-doelstelling een uniek natuurgebied wordt gevormd en ruimte wordt geschapen voor regionale waterberging.

Vanaf 2008 zijn wij via het Nationaal Groenfonds overeenkomsten met boeren aan het afsluiten voor bebossing van landbouwgronden. De boeren krijgen hiervoor een subsidie. Deze subsidie wordt toegezegd als inkomstendervingssubsidie aan boeren die nieuw bos aanplanten. Op deze manier willen we via de koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid landbouwgronden bebossen. De provincie zal deze overeenkomsten met boeren aan gaan tot en met 2011. Het beschikbare budget van € 350.000,- per jaar vanaf 2008 t/m 2011 zal hiervoor worden ingezet. De provincie Drenthe subsidieert de aanleg en de inkomstenderving van boeren voor een periode van 15 jaar en heeft met het Stichting Nationaal Groenfonds een overeenkomst afgesloten inzake de rekening-courantfaciliteiten.

Jaarrekening

II.1 Programmarekening 2008

Lasten (* 1.000,-)

Programma	Realisatie 2007	Primitieve begroting 2008	Begroting 2008 na wijziging	Realisatie 2008	Verschil	Voordeel / Nadeel
Programma 1. De provincie doét ertoe!	9.750	3.528	3.234	2.801	433	V
Programma 2. Samenleving met samenhang	64.147	59.597	66.054	66.898	-844	N
Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid	92.832	64.510	79.064	71.852	7.212	V
Programma 4 Kennis wérkt	11.404	5.994	6.524	6.386	138	V
Programma 5. Leefomgeving	54.494	64.228	50.755	41.312	9.443	V
Programma 6. Middelen	4.641	53.576	56.843	53.865	2.978	V
Totaal lasten	237.268	251.434	262.473	243.114	19.360	V

Baten (* 1.000,-)

Programma	Realisatie 2007	Primitieve begroting 2008	Begroting 2008 na wijziging	Realisatie 2008	Verschil	Voordeel / Nadeel
Programma 1. De provincie doét ertoe!	4	12	12	4	8	N
Programma 2. Samenleving met samenhang	35.564	31.578	34.227	35.230	-1.003	V
Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid	49.607	44.660	45.812	42.548	3.264	N
Programma 4 Kennis wérkt	31.429	7.329	9.704	18.895	-9.191	V
Programma 5. Leefomgeving	30.974	49.845	33.371	26.564	6.807	N
Programma 6. Middelen	120.707	115.442	125.854	127.613	-1.758	V
Totaal baten	268.285	248.866	248.980	250.854	-1.873	V

Recapitulatie (* 1.000,-)

Totaal lasten (1)	237.268	251.434	262.473	243.114	19.360	V
Totaal baten (2)	268.285	248.866	248.980	250.854	-1.873	V
Resultaat voor mutaties in reserves (3=1-2)	-31.017	2.568	13.493	-7.740	21.233	V
Begrote stortingen in reserves (4)	55.188	10.719	68.446	68.446	0	-
Begrote onttrekkingen aan reserves (5)	52.000	13.287	81.939	81.939	0	-
Per saldo mutaties bestemmingsre- serves begroot (6=4-5)	3.188	-2.568	-13.493	-13.493	0	-
Resultaat na begrote mutaties in reserves (7=3+6)	-27.829	0	0	-21.233	21.233	V
Stortingen in reserves niet begroot (8)	5.351	0	0	10.028	-10.028	N
Onttrekkingen aan reserves niet begroot (9)	-6.114	0	0	-3.578	3.578	N
Per saldo mutaties bestemmings- reserves niet begroot (10=8-9)	11.465	0	0	13.606	-13.606	N
Per saldo mutaties bestemmings- reserves (11=6+10)	14.653	-2.568	-13.493	113	-13.606	N
Resultaat na verrekening met reserves (12=3+11)	-16.364	0	0	-7.627	7.627	V

II.2 Toelichting op de saldi van de programmarekening 2008

Programma saldi (* 1.000,-)	Realisatie 2007	Primitieve begroting 2008	Begroting 2008 na wijziging	Realisatie 2008	Verschil	Voordeel / Nadeel
Programma 1. De provincie doet er toe!	9.745	3.516	3.222	2.797	424	V
Programma 2. Samenleving met samenhang	28.584	28.019	31.826	31.668	159	V
Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid	43.225	19.850	33.252	29.304	3.948	V
Programma 4 Kennis werkt	-20.025	-1.335	-3.179	-12.509	9.330	V
Programma 5. Leefomgeving	23.520	14.383	17.383	14.748	2.635	V
Programma 6. Middelen	-116.066	-61.866	-69.011	-73.748	4.737	V
totaal saldi	-31.017	2.567	13.493	-7.740	21.233	V

Het rekeningssaldo over het boekjaar 2008 bedraagt € 21.233.000,--. Dit rekeningssaldo is samengesteld uit de voorschriften van het Besluit begroting en verantwoording (BBV). Hierin is bepaald dat het saldo van baten en lasten, ten opzichte van de begroting, na verrekening met begrote mutaties met bestemmingsreserves gepresenteerd dient te worden. Het betreft dan het saldo waarin de begroting inclusief begrotingswijzigingen heeft voorzien. In eerdere jaren, tot en met 2006, werden budgetten die gekoppeld waren aan bepaalde bestemmingsreserves al voor de bestemming van het rekeningssaldo aan de desbetreffende reserves toegevoegd. Vorig jaar bedroeg het rekeningssaldo op dezelfde wijze berekend € 27.829.000,--. Het saldo van verrekeningen van budgetten die relaties hebben met bestemmingsreserves bedraagt vanuit 2008 € 13.606.000,-- (in 2007 was dit € 11.465.000,--). Het rekeningssaldo na verrekening met bestemmingsreserves bedraagt dan per saldo € 7.627.000,-- tegen een bedrag van € 16.364.000,-- in 2007 en € 17.383.000,-- in 2006.

De totale lasten waren € 19.360.000,-- lager dan begroot en de baten waren € 1873.000,-- hoger dan begroot. Het resultaat voor verrekening met reserves bedroeg dus € 21.233.000,--.

De begrote stortingen in reserves bedragen € 68.446.000,-- en de begrote onttrekkingen zijn € 81.939.000,--. De beoogde toevoegingen zijn € 10.028.000,-- hoger dan begroot en de onttrekkingen zijn € 3.578.000,-- lager dan begroot. Samen een bedrag van € 13.606.000,--. Dit bedrag kan als volgt worden gespecificeerd.

Mutaties reserves	Begroting	Realisatie		Verschil
Bijdrage aan reserve grondwaterheffing	0	476.000	N	-476.000
Bijdrage aan reserve monitoring voorm. stortplaatsen	0	555.000	N	-555.000
Bijdrage aan reserve versterking economisch structuur	9.500.000	8.403.000	V	1.097.000
Bijdrage aan Reserve stimuleringsfonds Drentse projecten	16.364.000	25.895.000	N	-9.531.000
Bijdrage aan reserve provinciaal aandeel ILG	3.474.000	3.453.000	V	21.000
Bijdrage aan Reserve tbv de in te stellen voorziening pensioenen gedeputeerden	704.000	1.290.000	N	-585.000
Bijdrage van reserve grondwaterheffing	230.000	247.000	V	17.000

Mutaties reserves	Begroting	Realisatie		Verschil
Bijdrage van reserve ontgrondingenheffing	11.000	-77.000	N	-88.000
Bijdrage van reserve beheer vaarweg Meppel - De Punt	2.182.000	364.000	N	-1.818.000
Bijdrage van reserve Investerings verkeer en vervoer	370.000	376.000	V	6.000
Bijdrage van reserve nationaal Milieubeleidsplan	-422.000	-413.000	N	-9.000
Bijdrage van reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34	9.736.000	8.596.000	N	-1.141.000
Bijdrage van Reserve vaarverbinding Erica - Ter Apel	2.000.000	1.456.000	N	-544.000
				-13.606.000

Het resultaat na verrekening met reserves bedraagt € 7.627.000,--. Van dit bedrag is € 4.895.981,-- gereserveerd voor budgetoverheveling. Dit bedrag kan als volgt worden gespecificeerd.

Omschrijving	
Kennisontwikkeling	333.806,00
Arbozaken en Meubilair	100.000,00
Betrokkenheid provinciaal beleid	108.000,00
Kansen voor de Zuidas	25.000,00
Proceskosten ontwerpogaven Leek- Roden	100.000,00
Integraal Internetplatform Drenthe	300.000,00
Inpassing veranderende EU en nationale wetgeving	200.000,00
Stads- en dorpsvernieuwing / ISV	427.275,00
Onderhoud aan Hoogeveense Vaart en Oeverproject te Coevorden	346.000,00
Projecten klimaat en energiebeleid	713.400,00
Organisatieontwikkeling	1.900.000,00
Controle kosten accountant	80.000,00
Kansen voor jeugd en gezin	262.500,00
Totaal	4.895.981,00

Het restant ad € 2.731.000,-- is nog vrij te bestemmen. Voorgesteld zal worden dit toe te voegen aan de Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten.

In de recapitulatie die u hierna aantreft worden per programma verschillen gespecificeerd. Het betreft verschillen groter dan € 50.000,-- tussen de begrote programmasaldi en productensaldi (na verwerking begrotingswijzigingen) versus de gerealiseerde programmasaldi en productensaldi. Verschillende programmasaldi worden verrekend met reserves. In de meest rechtse kolom treft u de saldi aan per programma na de voorgestelde verrekening met reserves. Conform motie 14 in de vergadering van provinciale staten van 25/26 juni 2008 en de uitwerking daarvan worden afwijkingen ten opzichte van de begroting nog beperkt toegelicht. Alleen afwijkingen groter dan € 50.000, -- wat betreft de prioriteiten en € 500.000,-- wat betreft saldi op product-niveau worden nog toegelicht bij de onderdelen Prioriteiten en Wat heeft het gekost? in de programmaverantwoording.

Specificatie van verschillen (groter dan € 50.000,--) tussen begrote (na wijziging) en gerealiseerde saldi per programma en product

		Saldi programma's	Verrekening specifieke reserves	Saldi programma's na verrekening
Programma 1. De provincie doét ertoe!				
P-1.0 Provinciale staten				
Fractiewerkzaamheden	V	69.939		
Overige	V	4.593		
Totaal P-1.0 Provinciale staten	V	74.532		
P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden				
Prioriteit 1.03 Grotere betrokkenheid burgers, bedrijven en organisaties bij provinciaal beleid	V	52.517		
Overige	V	93.622		
Totaal P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden	V	146.140		
P-1.2 Interprovinciale samenwerking				
Kosten Interprovinciaal Overleg (IPO)	V	88.255		
Overige	V	19.033		
Totaal P-1.2 Interprovinciale samenwerking	V	107.288		
P-1.3 Openbare orde en veiligheid				
Risicokaart Drenthe	V	53.082		
Overige	V	43.339		
Totaal P-1.3 Openbare orde en veiligheid	V	96.421		
Totaal Programma 1. De provincie doét ertoe!	V	424.381		
Verrekeningen reserves			0	
Saldo na verrekening met reserves			V	424.381

Programma 2. Samenleving met samenhang				
P-2.0 Ontwikkeling beleid				
Overige	V	11.465		
Totaal P-2.0 Ontwikkeling beleid	V	11.465		
P-2.1 Sociale agenda				
Prioriteit 2.03 Kansen voor onderwijs: aanpak Voortijdig Schoolverlaten	V	92.687		
Sociale en culturele ontwikkeling	V	65.909		
Antidiscriminatievoorzieningen (ADB)	N	-56.187		
I2D	V	135.284		
Project Drenthe beweegt	N	-116.310		
Kansen voor "7 tot 7" diensten- en voorzieningenprogramma in Drentse gemeenten	V	65.000		
Kansen voor welzijn en zorg: sociale samenhang en participatie	N	-238.327		
Sociale en culturele ontwikkeling	N	-189.870		
Mijn jeugd	N	-207.455		
Bijdrage rijk zorgaanbod civielrechtelijk jeugdigen	V	369.809		
Bureau Jeugdzorg Drenthe	N	-232.117		
JHV Projecten/experimenten	N	-50.911		
Prioriteit 2.01 Kansen voor jeugd en gezin	V	262.500		
Later te besteden rijksmiddelen Jeugdzorg	V	76.749		

		Saldi programma's	Verrekening specifieke reserves	Saldi programma's na verrekening
Overige instellingen	N	-91.434		
Stichting Jeugdzorg Drenthe	N	-742.920		
Uitkering Wet op de Jeugdzorg	V	878.279		
Overige	V	56.219		
Totaal P-2.1 Sociale agenda	V	76.905		
P-2.5 Culturele en Museale agenda				
Bijdrage derden in kosten Noordelijk Archeologisch Depot Nuis	V	130.666		
Eerder ontvangen middelen derden Noordelijk Archeologisch Depot	N	-186.445		
Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar	V	76.000		
Actieplan cultuurbereik	N	-109.793		
Bijdragen in kosten cultuureducatie	V	54.370		
Overige	V	105.594		
Totaal P-2.5 Culturele en Museale agenda	V	70.392		
Totaal Programma 2. Samenleving met samenhang	V	158.762		
Verrekeningen reserves			0	
Saldo na verrekening met reserves			V	158.762

Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid				
P-3.0 Verkeer				
Projecten gedragsbeïnvloeding	V	70.481		
Onderhoud en verbeteringswerken N34	V	1.140.698		
Rentetoevoeging aan middelen BDU overig	N	-516.669		
Overige	N	-51.733		
Totaal P-3.0 Verkeer	V	642.777		
P-3.1 Beheer en onderhoud wegen				
Schadevergoedingen	V	95.466		
Overige	N	-32.231		
Totaal P-3.1 Beheer en onderhoud wegen	V	63.235		
P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen				
Vaarweg Meppel-De Punt	V	1.818.090		
Zuidoost-Drentse vaarwegen	V	350.598		
Verkoop van onroerende zaken	V	77.998		
Vaarwegverbinding Erica-Ter Apel	V	544.488		
Overige	V	251.774		
Totaal P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen	V	3.042.947		
P-3.3 Vervoer				
Projecten infrastructuur	V	70.000		
Rente toevoeging Voorziening BDU openbaar vervoer	N	-407.154		
Overige	N	-100		
Totaal P-3.3 Vervoer	N	-337.254		
P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting				
Overig	V	89.334		
Totaal P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting	V	89.334		
P-3.5 Stedelijke ontwikkeling				
Stads- en dorpsvernieuwing / ISV	V	427.275		

		Saldi programma's	Verrekening specifieke reserves	Saldi programma's na verrekening
Overige	V	19.621		
Totaal P-3.5 Stedelijke ontwikkeling	V	446.896		
Totaal Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid	V	3.947.936		
Verrekeningen reserves				
Bijdrage van reserve Investerings verkeer en vervoer			5.935	
Bijdrage van reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34			-1.140.698	
Bijdrage van reserve vaarverbinding Erica-Ter Apel			-544.488	
Bijdrage van reserve beheer vaarweg Meppel-De Punt			-1.818.090	
Totaal			-3.497.341	
Saldo na verrekening met reserves			V	450.595

Programma 4. Kennis wérkt				
P-4.0 Economie				
Bijdragen in projecten versterking economische structuur	N	-1.097.243		
Voorzieningen vestigingsfactoren kernzones, afwikkeling subsidies vorig jaar	V	54.543		
Bijdragen in kader Actieprogramma ICT	V	147.605		
Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar	V	73.220		
Kennisonwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt	V	342.452		
Elektriciteitsvoorziening dividenden en winst	V	9.504.385		
Overige	V	232.363		
Totaal P-4.0 Economie	V	9.257.325		
P-4.1 Toerisme en recreatie				
Overige	V	58.701		
Totaal P-4.1 Toerisme en recreatie	V	58.701		
P-4.2 Landbouw				
Overige	V	14.348		
Totaal P-4.2 Landbouw	V	14.348		
Totaal Programma 4. Kennis wérkt	V	9.330.375		
Verrekeningen reserves				
Bijdrage aan reserve versterking economisch structuur			1.097.243	
Bijdrage aan Reserve stimuleringsfonds Dr.proj.			-9.531.240	
Totaal			-8.433.997	
Saldo na verrekening met reserves			V	896.378

Programma 5. Leefomgeving				
P-5.0 Waterhuishouding				
Uitvoering Grondwaterheffing	V	495.890		
Overige	V	41.031		
Totaal P-5.0 Waterhuishouding	V	536.921		
P-5.1 Milieubeleid				
Prioriteit 5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid	V	713.477		
Overige	V	79.417		
Totaal P-5.1 Milieubeleid	V	792.894		

		Saldi programma's	Verrekening specifieke reserves	Saldi programma's na verrekening
P-5.2 Bodem				
Kosten monitoring voormalige stortplaatsen	V	554.747		
Prioriteit 5.08 Samenwerking met Drentse steden en bevorderen schone en sociaal veilige leefomgeving	V	100.000		
Overige	V	91.574		
Totaal P-5.2 Bodem	V	746.321		
P-5.3 Vergunningverlening				
Prioriteit 5.15 Uitvoeringsprogramma externe veiligheid	V	80.178		
Formulieren provinciaal geluidsbeleid, afwikkeling voorgaand jaar	N	-94.080		
Kosten vervaardigen geluidskaarten	V	80.000		
Prioriteit 5.16 Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving	V	207.655		
Overige	N	-41.035		
Totaal P-5.3 Vergunningverlening	V	232.718		
P-5.4 Handhaving				
Overige	V	24.241		
Totaal P-5.4 Handhaving	V	24.242		
P-5.5 Natuur en Landschap				
Leges vergunningverlening ontgrondingen	V	62.207		
Vergunningverlening ontgrondingen	V	87.989		
Bijdragen project Leren voor Duurzame Ontwikkeling	N	-110.000		
Leren voor Duurzaamheid, overige opbrengsten	V	100.800		
Overige	V	140.995		
Totaal P-5.5 Natuur en Landschap	V	323.036		
P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP)				
Prioriteit 5.02 Grote stap zetten in bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit	V	93.000		
Prioriteit 5.23 Vitaal Platteland	V	88.589		
Overige	N	-202.919		
Totaal P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP)	N	-21.330		
Totaal Programma 5. Leefomgeving	V	2.634.801		
Verrekeningen reserves				
Bijdrage aan reserve grondwaterheffing			-475.593	
Bijdrage aan reserve monitoring voorm. stortplaatsen			-554.747	
Bijdrage aan reserve provinciaal aandeel ILG			21.330	
Bijdrage van reserve grondwaterheffing			16.952	
Bijdrage van reserve nationaal Milieubeleidsplan			-9.001	
Bijdrage van reserve ontgrondingenheffing			-87.989	
Totaal			-1.089.047	
Saldo na verrekening met reserves			V	1.545.754
Programma 6. Middelen				
P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen				
Rente van belegd kasgeld	V	1.179.759		
Stelpost nettering algemene uitkering	V	516.560		
Uitkering uit het Provinciefonds	V	377.278		

		Saldi programma's	Verrekening specifieke reserves	Saldi programma's na verrekening
Prioriteit 6.01 Organisatieontwikkeling	V	1.934.385		
Prioriteit 6.04 Proceskosten	V	479.366		
Saldo kostenplaats kapitaallasten	N	-520.579		
Saldo kostenverdeelstaat	V	576.772		
Overige	V	193.111		
Totaal P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen	V	4.736.652		
Verrekeningen reserves				
Bijdrage aan reserve ten behoeve van de in te stellen voorziening pensioenen gedeputeerden			-585.305	
Totaal			-585.305	
Saldo na verrekening met reserves			V	4.151.348
Totaal saldo jaarrekening voor bestemming reserves	V	21.232.906		
P-6.1 Reserve mutaties				
Bijdrage aan reserve grondwaterheffing	N	-475.593		
Bijdrage aan reserve monitoring voorm. stortplaatsen	N	-554.747		
Bijdrage aan reserve provinciaal aandeel ILG	V	21.330		
Bijdrage aan reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten	N	-9.531.240		
Bijdrage aan reserve ten behoeve van de in te stellen voorziening pensioenen gedeputeerden	N	-585.305		
Bijdrage aan reserve versterking economisch structuur	V	1.097.243		
Bijdrage van reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34	N	-1.140.698		
Bijdrage van reserve beheer vaarweg Meppel-De Punt	N	-1.818.090		
Bijdrage van reserve grondwaterheffing	V	16.952		
Bijdrage van reserve Investerings verkeer en vervoer	V	5.935		
Bijdrage van reserve nationaal Milieubeleidsplan	N	-9.001		
Bijdrage van reserve ontgrondingenheffing	N	-87.989		
Bijdrage van reserve vaarverbinding Erica-Ter Apel	N	-544.488		
Totaal P-6.1 Reserve mutaties	N	-13.605.690		
Totaal Programma 6. Middelen	N	-8.869.038		
Totale Verrekeningen reserves		N	-13.605.690	
Totaal saldo jaarrekening na bestemming reserves			V	7.627.217

II.3 Balans per 31 december 2008

Activa

(x € 1.000,-)

Vaste activa	31 december 2007		31 december 2008	
Materiële vaste activa				
- Investerings in economisch nut	7.457		8.803	
- Investerings in maatschappelijk nut	48.411		54.437	
Financiële vaste activa				
- Kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen	855		855	
- Overige verstrekte langlopende leningen	38.536		39.629	
		95.259		103.724
Vlottende activa				
Uitzettingen met een rentetypische looptijd <1 jaar				
- Vorderingen op openbare lichamen	5.149		5.559	
- Verstrekte kasgeldleningen	136.920		136.087	
- Overige vorderingen	3.499		3.474	
Liquide middelen	32.339		53.090	
Overlopende activa	19.392		25.637	
		197.298		223.848
Totaal activa		292.557		327.572

PASSIVA

(x € 1.000,-)

Eigen vermogen	31 december 2007		31 december 2008	
Algemene reserves	82.935		93.953	
Bestemmingsreserves	93.850		102.715	
Resultaat	27.829		21.233	
		204.614		217.901
Voorzieningen				
Voorzieningen ten behoeve van derden	1.833		1.935	
Voorzieningen	7.523		2.355	
		9.356		4.290
Vaste schulden met een rentetypische looptijd van 1 jaar of langer		1.897		1.329
Netto-vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan 1 jaar				
- Overige schulden	12.242		9.771	
- Overlopende passiva	64.447		94.279	
		76.689		104.051
Totaal passiva		292.557		327.572
De som van de gewaarborgde geldleningen bedraagt:		10.766		6.913

II.4 Waarderings- en resultaatbepalingsgrondslagen

Algemeen

De programmaverantwoording is opgesteld met inachtneming van de waarderingsgrondslagen voor de balans en de resultaatbepaling zoals vastgelegd in het Besluit begroting en verantwoording (BBV). Door invoering van het BTW-compensatiefonds zijn alle lasten netto, dus exclusief het betaalde btw-deel, verantwoord.

Balans

Algemeen

De activa en passiva worden, tenzij anders vermeld, gewaardeerd tegen nominale waarde.

De jaarlijkse afschrijvingen worden bepaald volgens de lineaire methode of volgens het annuïteitenprincipe.

Investering	Afschrijvingstermijn (in jaren)
Sluizen	100
Bruggen en viaducten	90
Provinciale gebouwen	50
Meubilair	10
(Voorzieningen bij) waterwegen	30
(Aanleg van) wegen	20
Rotondes, verkeersdrempels en dergelijke	10
Immateriële activa	maximaal 5
Transportmiddelen, en dergelijke	5
Hardware (automatisering)	4
Software (automatisering)	4
Bijdrage aan activa in eigendom van derden	15

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd op historische kosten onder aftrek van cumulatieve afschrijvingen, gebaseerd op de verwachte economische levensduur.

Financiële vaste activa

De deelnemingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde of lagere verkrijgingsprijs. Aandelen waarvan de intrinsieke waarde lager is dan de nominale waarde of verkrijgingsprijs, worden tegen lagere marktwaarde opgenomen. De in het volgende dienstjaar te ontvangen aflossingsbedragen op de verstrekte langlopende leningen worden niet naar de vlottende activa overgebracht. Onder de Financiële vaste activa worden ook opgenomen alle bijdragen in investeringen van derden. De onder deze noemer geactiveerde uitgaven worden gewaardeerd op historische kosten onder aftrek van cumulatieve afschrijvingen.

De jaarlijkse afschrijvingen worden bepaald volgens de lineaire methode of volgens het annuïteitenprincipe.

Vorderingen

Vorderingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde onder aftrek van een voorziening voor mogelijke oninbaarheid.

Opgenomen geldleningen

De in het volgende dienstjaar te betalen aflossingsbedragen worden niet naar de vlottende passiva overgebracht.

Gewaarborgde geldleningen

De gewaarborgde geldleningen zijn “binnenlijns” vermeld in de balans, tegen het nominale bedrag van de resterende borgstelling.

II.5 Toelichting op de balans per 31 december 2008

Inleiding

Het verloop van enkele posten gedurende het jaar is weergegeven in een mutatieoverzicht. De bedragen in de overzichten zijn in duizenden euro's. De balans is conform de voorgeschreven wijze van het Besluit begroting en verantwoording (BBV) opgesteld.

Materiële vaste activa (€ 63.240,-)

(x € 1.000,-)	Boekwaarde 1 januari 2008	Investerings	Afschrijving	Bijdragen derden	Boekwaarde 31 december 2008
Bedrijfsgebouwen	5.116	2.387	567		6.936
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	48.411	9.844	2.622	1.196	54.437
Vervoermiddelen	5		2		3
Machines, apparaten en installaties	2.337	174	647		1.863
Totaal	55.868	12.405	3.837	1.196	63.240

De boekwaarde van de materiële vaste activa is ten opzichte van 31 december 2007 toegenomen met € 7.372.000,-. Dat de materiële vaste activa dit jaar sterk zijn toegenomen, heeft voornamelijk te maken met investeringen ten behoeve van de uitbreiding van het Drents Museum, investeringen in verkeer en vervoer-projecten en investeringen met betrekking tot de revitalisering van het provinciehuis. De investeringen met betrekking tot grond-, weg- en waterbouwkundige werken hebben betrekking op investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut. De investeringen die betrekking hebben op de bedrijfsgebouwen, vervoersmiddelen en machines, apparaten en installaties hebben betrekking op investeringen met een economisch nut. De kapitaallasten van investeringen die worden gefinancierd uit het infrakrediet of verkeer- en vervoerkrediet worden gedekt door de bestemmingsreserve Investerings verkeer en vervoer.

Financiële vaste activa (€ 40.484,-)

De financiële vaste activa zijn als volgt te specificeren:

(x € 1.000,-)	1 januari 2008	31 december 2008
Deelnemingen	855	855
Hypotheek ambtenaren	29.114	27.704
Overige uitgegeven langlopende leningen	8.825	8.092
Bijdragen in activa in eigendom van derden	597	3.833
Totaal	39.391	40.484

Deelnemingen

De provincie Drenthe bezit belangen in diverse instellingen. Deze effecten zijn bestemd om duurzaam ten dienste van de eigen bedrijfsuitoefening te staan.

De volgende belangen zijn per 31 december 2008 in het bezit van de provincie Drenthe.

(x € 1.000,--)	Aandelen	Intrinsieke waarde	Boekwaarde per 31 december 2008	Stille reserve	Nominale waarde
NV Bank Nederlandse Gemeenten	87.750	3.071	199	2.872	219
Groningen Airport Eelde	3.600	3.694	p.m.	3.694	1.252
Nederlandse Waterschapsbank	40	735	4	731	5
PME-groep NV (Essent)	3.414.334	118.045	633	117.412	3.414
Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij	11	7	p.m.	7	5
Waterleidingmaatschappij Drenthe (WMD)	907	17.072	18	17.053	45
Totaal		142.624	855	141.769	4.941

De dividendopbrengsten moeten worden verantwoord in het jaar waarin het recht op het ontvangen van dividend ontstaat. Omdat de algemene vergadering van aandeelhouders pas in het jaar t+1 beslist over het dividend, moet het dividend worden verantwoord in de jaarrekening van het jaar t+1. Op basis hiervan is de dividend opgenomen, die in 2008 is ontvangen. De aandelen zijn op de balans opgenomen tegen de nominale waarde. Om inzicht te geven in een meer reëlere waarde is tevens de stille reserve die in de waarde van de aandelen verscholen zit aangegeven. Deze waarde is berekend door rekening te houden met de intrinsieke waarde van de deelnemingen en de verhouding van het aandelenbezit van de provincie ten opzichte van van de andere aandeelhouders. De aandelen van de NOM en Groningen Airport Eelde NV zijn p.m. gepresenteerd, aangezien de waarde van deze aandelen lager is dan de nominale waarde.

Hypotheekambtenaren

De door de provincie in het verleden verstrekte geldleningen inzake hypotheekambtenaren zijn als volgt te specificeren.

(x € 1.000,--)	Boekwaarde 1 januari 2008	Verstrekte leningen	Aflossing	Boekwaarde 31 december 2008	Rente
	29.114		1.410	27.704	1.069

Overige uitgegeven langlopende geldleningen

De door de provincie verstrekte langlopende geldleningen zijn als volgt te specificeren.

(x € 1.000,--)	Stand 1 januari 2008	Verstrekte leningen	Aflossing	Stand 31 december 2008	Rente
NV Edon (achtergesteld)	4.248			4.248	382
RTV Drenthe	4.502	42	700	3.844	166
Stichting Landschapsbeheer Drenthe	75		75		2
	8.825	42	775	8.092	550

Bijdragen aan activa in eigendom van derden

De bijdragen aan activa in eigendom van derden zijn als volgt te specificeren.

(x € 1.000,--)	Boekwaarde 1 januari 2008	Investerings	Afschrijving	Bijdragen derden	Boekwaarde 31 december 2008
	597	3.488	252		3.833

Uitzettingen met een rentetypische looptijd <1 jaar (€ 145.121,--)

Vorderingen

(x € 1.000,--)	1 januari 2008	31 december 2008	Ontwikkeling
Debiteuren	8.647	9.034	386
Deposito's u/g	136.920	136.087	833-
Totaal	145.567	145.121	447-

Van het bedrag dat opgenomen is onder debiteuren heeft een bedrag van € 5.559.000,-- betrekking op vorderingen op openbare lichamen en de rest heeft betrekking op overige vorderingen. Op de vorderingen op debiteuren is een voorziening voor mogelijke oninbaarheid in mindering gebracht van € 1.242.000,--. Van het saldo van de vorderingen op 31 december 2008 resteert per 20 februari 2009 5.439.000,--. Hiervan hadden 1,3 miljoen een vervaldatum van na half februari 2009.

Liquide middelen (€ 53.090,--)

Onder de liquide middelen zijn alle tegoeden opgenomen die per direct ter vrije beschikking van de provincie Drenthe staan.

(x € 1.000,--)	1 januari 2008	31 december 2008	Ontwikkeling
Bank Nederlandse Gemeenten	5-		5
ABN AMRO Bank	6.283	7.249	965
Postbank	174	2	172-
ABN AMRO Parkeerrekening	6.200	10.000	3.800
Groenfonds	17.104	34.548	17.444
Groenfonds op Drentse Maat	2.578	931	1.647-
Groenfonds Eerste bebossing landbouwgrond		357	357
Kas	4	4	
Totaal	32.339	53.090	20.751

De ontwikkeling van het saldo van de Groenfondsrekening in 2007 en 2008 kan als volgt worden gespecificeerd.

Groenfonds

	2007	Voorfinanciering ILG	2008	Voorfinanciering ILG
Saldo begin van het jaar			17.104	
Ontvangen van het Ministerie van LNV (ILG)	27.591		31.233	
Onttrokken ten behoeve van ILG	11.107	11.107	14.822	14.822
Ontvangen rente in 2008	631		1.045	
Kostenvergoeding GRF	11		12	
Saldo einde van het jaar	17.104		34.548	
Specifiek bestede rijksbijdragen ILG:				
Bestedingen DR	4.996		7.177	
Bestedingen DLG	10.797		8.921	
Overige bestedingen rijksbijdrage	3.451		653	
Totaal bestede rijksbijdrage		19.244	16.751	16.751
Provinciale liquiditeiten financiering ILG		8.137		1.929

Overlopende activa (€ 25.637,--)

(x € 1.000,--)	1 januari 2008	31 december 2008	Ontwikkeling
Nog te ontvangen inkomsten	4.651	9.872	5.220
Nog te declareren bedragen	499	718	219
Gedeclareerde bedragen BCF	11.236	11.232	4-
Vooruitbetaalde kosten	1.986	2.832	846
Overige overlopende activa	1.019	983	36-
Totaal	19.392	25.637	6.246

Nog te ontvangen inkomsten

Dit betreft de raming van een aantal nog te ontvangen bedragen, die ten tijde van het opstellen van de jaarrekening nog niet waren afgewikkeld.-- De grootste bedragen hebben betrekking op BDU OV 2008 ad € 2.720.000,--, het OV-bureau ad € 1.889.000,--, terug te ontvangen dividendbelasting ingehouden op de dividenduitkering 2008 van Essen ad € 1.426.000,--, nog te declareren bijdrage PMV 2008 ad € 1.164.000,--, nog te ontvangen renteopbrengsten BNG 2008 ad € 728.000,-- en de nog te declareren bijdrage op grond van bedrijvenregeling ad € 579.000,--.

Nog te declareren bedragen

Dit betreft de nog in rekening te brengen bedragen bij derden, waarbij de afrekening in 2009 wordt gemaakt.

Vooruitbetaalde kosten

Deze post heeft voornamelijk betrekking op vooruitbetaalde subsidies/bijdragen, verzekeringspremies/abonnementsgelden 2009 en uitbetaalde factievergoedingen eerste kwartaal 2009.

Overige overlopende activa

Dit betreft voornamelijk de terug te ontvangen middelen van derden in het kader van de Regeling verplaatsing agrarische bedrijven.

Eigen vermogen (€ 217.901,--)

Alle aangegane verplichtingen met betrekking tot de reserves zijn in de balans verwerkt.

(x € 1.000,--)	1 januari 2008	Storting	Uitname	31 december 2008
Algemene reserve	99.257	48.135	53.439	93.953
Bestemmingsreserve	110.904	20.310	28.500	102.715
Resultaat				21.233
	204.614	68.446	81.939	217.901

Een gedetailleerd overzicht van alle reserves is opgenomen in de bijlage Staat van reserves en voorzieningen.

Voorzieningen (€ 4.290,--)

Alle aangegane verplichtingen met betrekking tot de voorzieningen zijn in de balans verwerkt. De mutaties in voorzieningen kunnen als volgt worden weergegeven.

(x € 1.000,--)	1 januari 2008	Storting	Uitname	31 december 2008
Voorzieningen ten behoeve van derden	1.833	181	79	1.935
Voorzieningen	1.976	474	95	2.355
	3.809	655	174	4.290

In de loop van 2008 is de voorziening kapitaallasten kunstwerken omgezet naar een reserve. Hierdoor wijken de stand van het eigen vermogen en de stand van de voorzieningen per 1 januari 2008 af van de stand zoals die was opgenomen in de jaarrekening 2007.

Een gedetailleerd overzicht van alle voorzieningen is opgenomen in de bijlage Staat van reserves en voorzieningen.

Vaste schulden met een rentetypische looptijd >1 jaar (€ 1.329,--)

De langlopende schulden kunnen als volgt worden gespecificeerd.

(x € 1.000,--)	1 januari 2008	Opgenomen	Aflossing	31 december 2008	Rente %
Opgenomen leningen					
Bank Nederlandse Gemeenten	681		340	340	5,10
Avero Leven	227		227		6,92
Stichting Nationaal Groenfonds	736			736	3,50
Stichting Nationaal Groenfonds	100			100	4,30
Stichting Nationaal Groenfonds	153			153	4,30
	1.897		567	1.329	

De rentelast over 2008 met betrekking tot de langlopende leningen heeft € 21.000,-- bedragen.

Netto-vlottende schulden met een rentetypische looptijd <1 jaar (€ 104.051,--)

Overige schulden (€ 9.771,--)

De vlottende passiva kunnen als volgt worden gespecificeerd.

	1 januari 2008	31 december 2008	Ontwikkeling
Overige schulden	10.114	10.944	829
Rekening-courantsaldi	2.128	1.172-	3.300-
Totaal	12.242	9.771	2.471-

Het openstaande bedrag aan crediteuren, dat onder overige schulden is gerangschikt, is per 31 december 2008 € 10.949.000,--. Van het saldo overige schulden heeft € 2.262.000,-- betrekking op schulden aan openbare lichamen en de rest heeft betrekking op overige crediteuren. Van het saldo crediteuren op 31 december 2008 resteert per 20 februari 2009 nog € 61.000,--.

De saldi van diverse rekening-courantrekeningen hebben voornamelijk betrekking op Europese of regionale projecten, waarvoor de provincie de administratie voert.

Overlopende passiva (€ 94.279,--)

De overlopende passiva kunnen als volgt worden gespecificeerd.

	1 januari 2008	31 december 2008	Ontwikkeling
Nog te betalen posten	45.167	47.221	2.054
Verstreckte voorschotten	0	13-	13-
Diverse overlopende posten	1.600	4.494	2.895
Vooruit ontvangen bedragen specifieke uitkeringen	17.552	40.820	23.269
Diverse kruisposten	17-	-	17
Nog af te dragen sociale premies en loonheffing	1-	1.754	1.755
Te verrekenen btw	148	3	145-
Totaal	64.447	94.279	29.832

Nog te betalen posten

Onder de Nog te betalen posten is het totaal van de aangegane verplichtingen per 31 december 2008 verantwoord.

Diverse overlopende posten

Onder deze post zijn overige vooruit ontvangen inkomsten verantwoord.

Vooruit ontvangen bedragen specifieke uitkeringen

Onder deze post zijn middelen verantwoord die van derden (overheidslichamen) zijn ontvangen met een specifiek bestedingsdoel.

De vooruit ontvangen bedragen specifieke uitkeringen kunnen als volgt worden gespecificeerd.

	1 januari 2008	31 december 2008	Ontwikkeling
BDU overig	584	2.640	2.055
BDU openbaar vervoer	4.999	10.468	5.469
Bodemsaneringen	1.362	485	877-
Saneringsmaatregelen industrielaawai	1.033	1.033	
Besluit locatiegebonden subsidies	422	422	
Stedelijke vernieuwing	1.415-	535	1.951
Jeugdzorg	920	1.121	200
Noordelijk Archeologisch Depot	392	413	20
Investeringsbudget Landelijk Gebied	8.377	22.828	14.451
btw ILG-DLG	877	877	
	17.552	40.820	23.269

Nog af te dragen sociale premies en loonheffing

De inhoudingen die nog moeten worden verrekend zijn loonheffing en ziektekostenpremies, etc.

Te verrekenen btw

Het betreft hier nog te verrekenen btw over de maand december 2008 en overlopende btw.

Niet in de balans opgenomen belangrijke financiële langlopende verplichtingen.

Conform artikel 53 van het Besluit begroting en verantwoording worden hierna de volgende contracten vermeld met een langdurig karakter.

	Verplichtingen
Catering	315.823
Drukwerkmachines*	762.515
Schoonmaak**	141.470
Verzekeringen	139.801
Onderhouds- en licentiekosten hard en software	297.950
Telefonie	170.385
Gas- en electriciteit	350.000
Accountantskosten	150.50
Autolease	73.501
	2.401.945

* Contract voor de drukwerkmachines wordt halverwege 2009 opnieuw aanbesteed.

** Contract voor de schoonmaak is verlopen, maar wordt steeds stilzwijgend verlengd.

II.6 Incidentele baten en lasten

In de begroting 2008 zijn (inclusief begrotingswijzigingen) incidentele baten en lasten opgenomen.

In navolgende overzichten zijn de incidentele baten en lasten opgenomen, boven een begrotingsbedrag van € 20.000,--. Ook de eenmalige baten en lasten die worden gedekt door bijdragen van derden (veelal) rijk en door bijdragen van of aan reserves en voorzieningen zijn verwerkt in het overzicht.

In sommige gevallen zijn de begrote structurele baten of lasten meegenomen die ten opzichte van de begroting 2009 sterk afwijken, waardoor de afwijking een incidenteel karakter vertoont. Voor het overige moet worden opgemerkt dat in het overzicht niet alle prioriteiten zijn opgenomen. Hoewel het uitgangspunt bij het honoreren van de prioriteiten is geweest dat elk jaar opnieuw een integrale afweging plaatsvindt zijn toch budgetten hiervoor meerjarig opgenomen en daarom niet altijd in de overzichten meegenomen.

Met inachtneming van het vorenstaande zien de overzichten van de eenmalige lasten en baten er als volgt uit.

Incidentele lasten

Programma/product	Budgetomschrijving	Begroot	Realisatie	Restant
Programma 1. De Provincie doet ertoe				
P-1.0 Provinciale Staten	Presentiegeld/reis- en verblijfskosten	34.900	20.252	14.648
P-1.0 Provinciale Staten	Kosten duaal bestuur	68.240	70.072	-1.832
P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden	Onderzoek door Onderzoeksbureau Cultuur, Wezijn en zorg	100.000	77.557	22.443
P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden	Uitbesteed onderzoek	73.200	76.915	-3.715
P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden	Overlijden Commissaris van de Koningin	298.000	297.185	815
P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden	P1.03 Grotere betrokkenheid burgers, bedrijven en organisaties bij provinciaal beleid	104.000	51.483	52.517
P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden	P1.05 Digitale ontsluiting informatie: project Burger en provincie	150.000	121.992	28.008
P-1.3 Openbare orde en veiligheid	Kosten risicokaart Drenthe	79.300	26.218	53.082
		907.640	741.674	165.966
Programma 2. Samenleving met samenhang				
P-2.1 Sociale agenda	Onderwijskansenplan	150.000	156.470	-6.470
P-2.1 Sociale agenda	P2.04 Kansen voor welzijn en zorg: sociale samenhang en participatie	800.765	1.039.092	-238.327
P-2.1 Sociale agenda	Subsidie Kennisnetwerk brede scholen	19.655	12.114	7.541
P-2.1 Sociale agenda	Subsidie Provinciaal loket dagarrangementen	253.656	172.421	81.235
P-2.1 Sociale agenda	Subsidie Virtuele brede school	269.699	127.661	142.038
P-2.1 Sociale agenda	Niet-bestede middelen dagarrangementen	-55.718	-60.231	4.513
P-2.1 Sociale agenda	Niet-bestede middelen antidiscrimatievoorzieningen	-15.000	-15.000	0
P-2.1 Sociale agenda	Antidiscriminatie	15.000	71.187	-56.187
P-2.1 Sociale agenda	Project Drenthe beweegt	80.000	196.310	-116.310
P-2.1 Sociale agenda	Vuelta	100.000	103.120	-3.120
P-2.1 Sociale agenda	Sociale en culturele ontwikkeling	350.603	349.213	1.390

Programma/product	Budgetomschrijving	Begroot	Realisatie	Restant
P-2.5 Culturele en Museale agenda	Bibliotheekwerk Drenthe	31.533	20.136	11.397
P-2.5 Culturele en Museale agenda	Bijdrage rijk herstructurering bibliotheekwerk	80.515	60.826	19.689
P-2.5 Culturele en Museale agenda	Bibliotheekvernieuwing; vernieuwingsimpuls	581.944	607.416	-25.472
P-2.5 Culturele en Museale agenda	Kosten digitaliseringsproject Nuis (Friesland)	42.167	20.145	22.022
P-2.5 Culturele en Museale agenda	Bijdragen Nationaal Hunebedden Informatiecentrum	75.000	75.000	0
P-2.5 Culturele en Museale agenda	Subsidie Beleidsontwikkeling en kwaliteitsbevordering musea	75.000	76.681	-1.681
P-2.5 Culturele en Museale agenda	Afschrijving Drents museum	152.082	152.083	-1
P-2.5 Culturele en Museale agenda	Kosten Noordelijk Archeologisch Depot	152.258	119.048	33.210
P-2.5 Culturele en Museale agenda	Cultuurhistorische waardenkaart Drenthe	64.630	58.328	6.302
P-2.5 Culturele en Museale agenda	Stichting Drents Plateau	976.015	977.298	-1.283
P-2.5 Culturele en Museale agenda	Huis van de Taal	472.683	473.183	-500
P-2.5 Culturele en Museale agenda	De kunst van het combineren	133.820	102.037	31.783
P-2.5 Culturele en Museale agenda	Sociale en culturele ontwikkeling	451.217	416.699	34.518
P-2.5 Culturele en Museale agenda	Culturele gemeente van Drenthe	90.000	90.000	0
P-2.5 Culturele en Museale agenda	Actieplan cultuurbereik	613.978	723.771	-109.793
P-2.5 Culturele en Museale agenda	Subsidiëring versterking cultuur educatie in primair onderwijs	127.087	127.432	-345
P-2.5 Culturele en Museale agenda	Vergoeding kosten archieven	21.020	21.181	-161
P-2.5 Culturele en Museale agenda	Bijdragen in kosten cultuureducatie	250.000	195.630	54.370
P-2.5 Culturele en Museale agenda	Culturele uitmarkt	50.000	50.000	0
P-2.5 Culturele en Museale agenda	P2.07 Versterken culturele infrastructuur Drenthe	2.632.000	2.650.160	-18.160
P-2.5 Culturele en Museale agenda	Subsidiëring festivals	100.262	93.950	6.312
		9.141.871	9.263.361	-121.490
Programma 3. Ruimte en Bereikbaarheid				
P.-3.0 Verkeer	Onderhoud en verbeteringswerken N34	9.986.272	8.607.306	1.378.966
P.-3.0 Verkeer	Verkeerswaarnemingen	109.700	69.939	39.761
P.-3.0 Verkeer	Kosten mobiliteit	95.000	76.015	18.985
P.-3.0 Verkeer	Kosten projecten infrastructuur	140.300	104.777	35.523
P.-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen	Onderhoud	15.033.645	12.413.579	2.620.066
P.-3.3 Vervoer	Projecten infrastructuur	70.000	0	70.000
P.-3.3 Vervoer	Kosten kaartautomaten	73.000	0	73.000
P.-3.3 Vervoer	Kosten spoor Emmen-Zwolle	1.902.664	2.083.844	-181.180
P.-3.3 Vervoer	Bijdragen toegankelijkheid	1.483.000	94.228	1.388.772
P.-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting	Algemeen ruimtelijke ordening	75.000	59.356	15.644
P.-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting	P3.02 Tegengaan (verdere) verrommeling landschap	204.500	199.001	5.499
P.-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting	Kosten Ruimtelijke ordening	710.000	672.778	37.222
P.-3.5 Stedelijke ontwikkeling	Stads- en dorpsvernieuwing	561.890	-91.436	653.326
		30.444.971	24.289.387	6.155.584
Programma 4. Kennis werkt				
P.-4.0 Economie	Innovatieve Acties Drenthe	597.200	246.547	350.653
P.-4.0 Economie	Bijdragen revitalisatie bedrijventerreinen/parkmanagement	100.000	100.000	0
P.-4.0 Economie	Bijdragen in kader Actieprogramma ICT	750.000	602.395	147.605
P.-4.0 Economie	Uitvoeringsprogramma Onderwijs kennis infrastructuur	340.470	337.951	2.519
P.-4.0 Economie	Terugvordering versterking economische structuur	-40.000	-41.009	1.009

Programma/product	Budgetomschrijving	Begroot	Realisatie	Restant
P-4.1 Toerisme en recreatie	Herstel vaarverbinding Zuidlaardermeer - Oost-Groningen	73.074	73.074	0
P-4.1 Toerisme en recreatie	Bijdrage toegangsweg Plopsaland	400.000	400.000	0
P-4.1 Toerisme en recreatie	Prikkels toeristisch aanbod DrentsGoed/Drents landleven	40.244	40.244	0
		2.260.988	1.759.202	501.786
Programma 5. Leefomgeving				
P-5.0 Waterhuishouding	Opgaven voor wateroverlast en watertekort, realisatie waterwinbergingsgebieden en combineren blauwe en groene diensten	30.000	23.824	6.176
P-5.1 Milieubeleid	P5.12 Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving	150.000	116.159	33.841
P-5.1 Milieubeleid	P5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid	2.250.000	1.536.523	713.477
P-5.2 Bodem	Kosten monitoring voormalige stortplaatsen	10.000	-544.747	554.747
P-5.2 Bodem	Kostenbedrijvenregeling	613.551	578.744	34.807
P-5.3 Vergunning verlening	Uitvoeringsprogramma externe veiligheid	313.000	310.100	2.900
P-5.3 Vergunning verlening	Provinciaal geluidsbeleid	-94.080	-94.080	0
P-5.3 Vergunning verlening	Kosten vervaardigen geluidskaarten	80.000	0	80.000
P-5.3 Vergunning verlening	Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving	110.000	129.158	-19.158
P-5.3 Vergunning verlening	P5.16 Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving	290.000	82.345	207.655
P-5.4 Handhaving	Pest aan asbest	65.000	65.000	0
P-5.4 Handhaving	Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving	40.665	22.809	17.856
P-5.4 Handhaving	Kosten onderzoeken	58.893	41.642	17.251
P-5.5 Natuur en Landschap	Kosten landelijk meetnet	24.410	24.410	0
P-5.5 Natuur en Landschap	Bijdragen instandhouden vitaal platteland	476.876	427.834	49.042
P-5.5 Natuur en Landschap	Opstellen beheersplannen Natura 2000	490.000	517.517	-27.517
P-5.5 Natuur en Landschap	Toegerekende rente	35.199	35.199	0
P-5.5 Natuur en Landschap	P5.18 Uitwerken aanbevelingen symposium "Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe"	146.000	138.790	7.210
P-5.5 Natuur en Landschap	Afschrijving relatienotagebieden	251.860	251.860	0
P-5.5 Natuur en Landschap	Bijdragen aan Groenfonds	782.770	782.771	-1
P-5.5 Natuur en Landschap	Strategic Fish Plan North Seas	175.000	175.000	0
P-5.5 Natuur en Landschap	Ontwikkeling natuurgebied Lofar	2.750.000	2.750.000	0
P-5.6 Plattelandsontwikkeling	Grote stap zetten in bestrijding van verdrogingsgebieden	93.000	0	93.000
P-5.6 Plattelandsontwikkeling	Vitaal platteland	600.000	160.970	439.030
P-5.6 Plattelandsontwikkeling	VROM duurzaam ondernemen	805.877	0	805.877
		10.548.021	7.531.828	3.016.193
Programma 6. Middelen				
P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen	P6.04 Proceskosten	1.675.000	1.195.634	479.366
P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen	P6.01 Organisatieontwikkeling	220.000	210.129	9.871
P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen	P6.02 Digitalisering	468.264	468.287	-23
P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen	Organisatieontwikkeling	4.351.962	2.427.449	1.924.513
P-6.1 Reserve mutaties	Bijdrage aan reserve voor algemene doeleinden	8.450.005	7.595.501	854.504
P-6.1 Reserve mutaties	Bijdrage aan reserve investeringen verkeer en vervoer	4.368.894	4.374.829	-5.935

Programma/product	Budgetomschrijving	Begroot	Realisatie	Restant
P-6.1 Reserve mutaties	Bijdrage aan Reserve Investerings verkeer en vervoer (inflatiecorrectie)	1.986.042	1.986.042	0
P-6.1 Reserve mutaties	Bijdrage aan reserve provinciaal aandeel ILG	3.474.288	3.474.288	0
P-6.1 Reserve mutaties	Bijdrage aan reserve versterking economische structuur	9.500.000	8.402.757	1.097.243
P-6.1 Reserve mutaties	Bijdrage aan saldireserve	5.175.455	5.175.455	0
P-6.1 Reserve mutaties	Bijdrage aan reserve stimuleringsfonds drentse projecten	16.364.229	26.617.947	-10.253.718
P-6.1 Reserve mutaties	Bijdrage aan risicoreserve	19.000.000	19.000.000	0
P-6.1 Reserve mutaties	Bijdrage aan reserve vaarweg Meppel - De Punt	47.000	47.000	0
P-6.1 Reserve mutaties	Bijdrage aan reserve tbv de in te stellen voorziening pensioenen gedeputeerden	704.196	0	704.196
		75.785.335	80.975.318	-5.189.983

Incidentele baten

Programma 2. Samenleving met samenhang				
P-2.1 Sociale agenda	Bijdrage rijk zorgaanbod civielrechtelijke jeugdigen	250.000	619.809	-369.809
P-2.1 Sociale agenda	Bijdrage virtuele brede school	269.699	127.661	142.038
P-2.1 Sociale agenda	Bijdrage provinciaal loket dagarrangementen	147.938	66.703	81.235
P-2.1 Sociale agenda	Bijdrage rijk koplopersbeleid	50.000	50.000	0
P-2.1 Sociale agenda	Bijdrage kennisnetwerk brede scholen	19.655	12.114	7.541
P-2.5 Culturele en Museale agenda	Bijdrage rijk Bibliotheekvernieuwing; vernieuwings-impuls	581.944	556.472	25.472
P-2.5 Culturele en Museale agenda	Bijdrage rijk herstructurering bibliotheekwerk	80.515	60.826	19.689
P-2.5 Culturele en Museale agenda	Rijksbijdrage Actieprogramma cultuurbereik	349.963	349.963	0
P-2.5 Culturele en Museale agenda	Bijdrage rijk in kosten regiefunctie cultuureducatie	68.695	68.695	0
P-2.5 Culturele en Museale agenda	Bijdrage rijk versterking cultuureducatie	58.392	58.392	0
		1.876.801	1.970.635	-93.834
Programma 3. Ruimte en Bereikbaarheid				
P-3.0 Verkeer	Overige opbrengsten	342.744	61.744	281.000
P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen	Verkoop van onroerende goederen	300.000	377.998	-77.998
P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen	Overige opbrengsten	5.451.675	5.792.550	-340.875
		6.094.419	6.232.292	-137.873
Programma 4. Kennis werkt				
P-4.0 Economie	Innovatieve acties Drenthe	597.200	246.547	350.653
		597.200	246.547	350.653
Programma 5. Leefomgeving				
P-5.1 Milieubeleid	Projecten klimaat en energie	21.583	20.378	1.205
P-5.2 Bodem	Ontvangsten van derden ivm bodemsanering	1.076.537	358.356	718.181
P-5.2 Bodem	Eerder ontvangen rijksmiddelen bodemsanering	97.359	328.308	-230.949
P-5.2 Bodem	Convenant bodemsanering bedrijventerreinen	613.551	578.214	35.337
P-5.3 Vergunning verlening	Bijdrage rijk vervaardigen geluidskaarten	40.000	40.000	0
P-5.5 Natuur en Landschap	Bijdrage nationale landschappen	1.009.224	1.035.300	-26.076
P-5.5 Natuur en Landschap	Bijdrage Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu	25.333	25.333	0
P-5.6 Plattelandsontwikkeling	Bijdragen derden nationale landschappen	433.984	0	433.984
P-5.6 Plattelandsontwikkeling	Bijdrage VROM duurzaam ondernemen	52.965	0	52.965
P-5.6 Plattelandsontwikkeling	Bijdrage derden duurzaam ondernemen	575.434	0	575.434
		3.945.970	2.385.889	1.560.081

Programma/product	Budgetomschrijving	Begroot	Realisatie	Restant
Programma 6. Middelen				
P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen	Proceskosten bijdrage derden	45.000	45.000	0
P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen	Rente van belegd kasgeld	7.000.000	7.610.346	-610.346
P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen	Bijdrage van de kostenplaats kapitaalslasten	827.949	307.370	520.579
P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen	Dividend beleggingsfondsen	740.500	740.509	9
P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen	Dividend van de aandelen in de BNG	153.563	153.563	0
P-6.1 Reserve mutaties	Bijdrage van de saldireserve	18.458.978	18.458.978	0
P-6.1 Reserve mutaties	Bijdrage van reserve stimuleringsfonds Drentse projecten	16.800.000	16.800.000	0
P-6.1 Reserve mutaties	Bijdrage van reserve voor algemene doeleinden	16.486.654	16.486.654	0
P-6.1 Reserve mutaties	Bijdrage van reserve achterstallig onderhoud&verbeteringswerken N34	9.736.272	8.595.574	1.140.698
P-6.1 Reserve mutaties	Bijdrage van reserve kunstwerken	5.547.000	5.547.000	0
P-6.1 Reserve mutaties	Bijdrage van risicoreserve BTW Compensatiefonds	2.458.166	2.458.166	0
P-6.1 Reserve mutaties	Bijdrage van reserve beheer vaarweg Meppel - De Punt	2.182.375	2.182.375	0
P-6.1 Reserve mutaties	Bijdrage van reserve vaarverbinding Erica - Ter Apel	2.000.000	2.000.000	0
P-6.1 Reserve mutaties	Bijdrage van reserve Zuidoost-Drents vaarwegennet	1.805.367	1.805.367	0
P-6.1 Reserve mutaties	Bijdrage van egaliseringsreserve uitvoering college-programma	1.575.000	1.575.000	0
P-6.1 Reserve mutaties	Bijdrage van reserve stads- en dorpsvernieuwings-gelden	561.890	561.890	0
P-6.1 Reserve mutaties	Bijdrage van reserve wegenbeheer	887.987	887.987	0
P-6.1 Reserve mutaties	Bijdrage van reserve vitaal platteland	837.235	837.235	0
P-6.1 Reserve mutaties	Bijdrage van reserve provinciaal aandeel ILG	500.000	500.000	0
P-6.1 Reserve mutaties	Bijdrage van reserve sociale en culturele ontwikkeling	474.843	474.843	0
P-6.1 Reserve mutaties	Bijdrage van reserve Nationaal Milieubeleidsplan	421.882	421.882	0
P-6.1 Reserve mutaties	Bijdrage van reserve investeringen verkeer en vervoer	370.164	370.164	0
P-6.1 Reserve mutaties	Bijdrage van reserve stedelijke ontwikkeling	315.180	315.180	0
P-6.1 Reserve mutaties	Bijdrage van reserve grondwaterheffing	230.000	246.952	-16.952
P-6.1 Reserve mutaties	Bijdrage van reserve economische structuur	150.000	150.000	0
P-6.1 Reserve mutaties	Bijdrage van reserve flexibel beleid	118.653	118.653	0
		90.684.658	89.650.688	1.033.988

Overige gegevens

Projectbureau uitbreiding Drents Museum en nieuwbouw depot

III.1.1 Investeringsprojecten

Investeringsprojecten

In 2008 waren in totaal 95 investeringsprojecten onderhanden. Het merendeel van de projecten (69) wordt uitgevoerd volgens het Provinciaal uitvoeringsprogramma verkeer en vervoer (PUP). De overige projecten hebben betrekking op bijdragen in de aankoop van relatienotagebieden, bedrijfsgebouwen, facilitaire zaken en automatiseringsvoorzieningen.

De totale netto-investering op de provinciale investeringsprojecten in 2008 bedraagt € 14.697.000,-- tegen € 9.966.000,-- in 2007.

Van de 95 onderhanden zijnde projecten, zijn er 9 in financieel en technisch opzicht geheel afgerond (waarvan 10 PUP-projecten). De begrote totale netto-investering van deze af te sluiten projecten is € 3.672.000,--; dit bedrag is onderschreden met € 718.000,--. De verschillende na- en voordelen op de investeringskredieten vertalen zich vanaf 2009 in hogere respectievelijk lagere kapitaallasten, waarbij het voordeel van de lagere kapitaallasten op de afgesloten MUP-projecten ten gunste komt van de Reserve investeringen verkeer en vervoer en weer gebruikt kan worden voor nieuwe kredieten in deze sector.

Investeringsprojecten kunnen als volgt worden gerecapituleerd

(x 1.000,--)	Verstrekte kredieten	Realisatie	Kredietruimte
86 lopende investeringsprojecten			
uitgaven 1 januari 2008		25.555	
investeringsprojecten 2008		14.114	
totale uitgaven	123.433	39.669	83.764
Bijdragen derden en reserves 1 januari 2008		12.265	
ontvangen bijdragen 2008		1.196	
totale bijdragen 2008	34.421	13.460	20.961
totaal netto	89.012	26.209	62.803
De dit jaar afgesloten 9 projecten			
uitgaven 1 januari 2008		1.897	
investeringsprojecten 2008		1.779	
totale uitgaven	4.393	3.675	718
Bijdragen derden en reserves 1 januari 2008		3	
ontvangen bijdragen 2008		0	
totale bijdragen 2008	3	3	0
Totaal netto	4.390	3.672	718
Totaal generaal	93.402	29.881	63.521

Kapitaallasten

De totale kapitaallasten van alle geactiveerde projecten zijn op de volgende wijze te onderscheiden naar nut van de investeringen.

	Budget	Realisatie	Vershil	V/N
Investeringen met een economisch nut	1.590.009,00	1.590.010,00	-1	N
Investeringen met een maatschappelijk nut	5.680.715,00	5.708.521,00	-27.806	N
Totaal	7.270.724,00	7.298.531,00	-27.807	N

De kapitaallasten zijn op de navolgende wijze aan programma's doorberekend.

Programma	Budget	Realisatie	Vershil	V/N
Programma 1. De provincie doet er toe!	9.086	9.086	0	-
Programma 2. Samenleving met samenhang	236.012	236.013	-1	N
Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid	5.296.302	5.324.108	-27.806	N
Programma 4. Kennis werkt	29.309	29.309	0	-
Programma 5. Leefomgeving	345.956	345.956	0	-
Programma 6. Middelen	9.148	9.148	0	-
Totaal programma's	5.925.813	5.953.620	-27.807	N
Apparaatskosten	1.344.911	1.344.911	0	-
Totaal	7.270.724	7.298.531	-27.807	N

De kapitaallasten die worden toegerekend aan het programma Verkeer komen voor een groot deel ten laste van de Reserve investeringen verkeer en vervoer.

Overzicht van restantkredieten lopende investeringsprojecten

Omschrijving	Krediet	Kosten	Opbrengsten
Programma 2. Samenleving met samenhang			
Depot Drents Museum overig	183.810,00	0	0
Depot Drents Museum installaties	2.327.865,00	0	0
Depot Drents Museum gebouw	3.299.094,00	136.866,78	0
Uitbreiding Drents Museum	14.461.000,00	2.147.872,10	0
Totaal Programma 2	20.271.769,00	2.284.738,88	0,00

Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid			
DV project Bewegwijzeringsplan 9A103	298.807,00	212.799,29	0
(N386) Aansluiting N34/N386 (Zuidlaren) div. Maatregelen	738.769,00	2.807.847,64	-1.721.102,75
Emmen-Ter Apel N391 9A256	3.935.096,00	13.198.104,17	-9.777.359,30
Knooppunten stedelijk centra 2003	738.921,00	742.326,62	0
N377 aansluiting N34 aanleg rotondes	1.010.000,00	31.482,69	0
N853 ontsluiting Vierslagen	7.950.000,00	8.962.529,76	-141.329,84
N371 aanpassingen herinrichting	1.161.935,00	31.834,01	-20.000,00
N371 Maatr.Weg vh. landsch.	300.000,00	41.678,43	0
N372 Transferuim/aansl. A7	1.274.690,00	506.767,17	0
Bijdrage prov. bereikbaarheid Assen FVV Stationsomgeving/Peelo	5.000.000,00	3.000.000,00	0
Bijdrage prov. bereikbaarheid Emmen FVV Rondweg	1.000.000,00	0	0
Bijdrage prov. bereikbaarheid Hoogeveen FVV Revitalisering De Wieken	500.000,00	0	0
Bijdrage prov. bereikbaarheid Meppel FVV Fietsroute Koedijklanden	500.000,00	0	0
N34 Fietstunnel Gieten	150.000,00	1.957.031,32	-1.051.995,00
UCSA6 Verbeteringsmaatregelen ov	125.000,00	0	0
UCSA6 Opw fietspad Lonerstraat	100.000,00	0	0
TRO6 N863 Herinr wegvak dmv mark	200.000,00	0	0
UCSC6 Herinri stationsomg Coevorden	500.000,00	0	0
UCSW6 Fietsverb HV-Leeuwenveenseweg	125.000,00	34.696,00	0
TRO6 N374 Herinr. wegvak dmv markering en verbreding Elp-Westerbork	300.000,00	300.000,00	0
TRO6 N375 Aanl rotonde west aansl A28	400.000,00	153.115,10	0
TRO6 N862 Reconstructie kp Ellenbeek	200.000,00	156.210,92	0
N371 Aansluiting N371/N373 / Optimalisering aansluiting N371/ N373 (Norgbrug)	2.300.000,00	52.731,67	0
Fietspad langs Rolderstraat (Pelikaanstraat-Amelte)	500.000,00	0	0
N372 Roden-Peizermade richtlijn EHK	700.000,00	59.008,90	0
N386 aansluiting Peize-Zuid	375.000,00	824.768,33	-52.500,00
A28/N386 Versnelling Q-liner Assen-Groningen+ verbetering halte A28/N386	100.000,00	0	0
N386 wegvak Tynaarlo-Peize (hm 16.5-28.7) richtlijn EHK	1.900.000,00	1.621.783,94	-1.890,00
Q-liner Zuidlaren-Groningen	200.000,00	0	0
N386 Toegankelijkheid NP Drentsche Aa	250.000,00	1.038.674,22	-449.776,00
OV-vriendelijke ontsluiting	250.000,00	0	0
Knooppunt Hoogeveen-oost (carpoolplaats + Haltevoorziening)	125.000,00	0	0
Ontsluiting woonwijken Nw. Amsterdamsestraat	328.000,00	0	0
Verdubbeling Nw. Amsterdamsestraat + Ronde	300.000,00	0	0
2e fase ontsluiting Delftlanden	450.000,00	450.000,00	0
Dynamisch informatiesysteem Assen	1.125.000,00	12.942,40	0
Gemeente Emmen Dynamisch informatiesysteem	100.000,00	0	0

	restant/tekort	Af te sluiten: JA/NEE	Opmerkingen
	183.810,00	Nee	Aanbesteding is geweest, uitvoering start in 2009
	2.327.865,00	Nee	Aanbesteding is geweest, uitvoering start in 2009
	3.162.227,22	Nee	Aanbesteding is geweest, uitvoering start in 2009
	12.313.127,90	Nee	Aanbesteding is geweest, uitvoering start in 2009
	17.987.030,12		
	86.007,71	nee	doorlopende project
	-347.975,89	nee	wordt afgerekend in 2009
	514.351,13	Nee	Meerjarig project
	-3.405,62	Nee	In 2009 komen nog enkele kleine facturen voor toegankelijkheid haltes
	978.517,31	Nee	Onderdeel ontsluiting Coevorden
	-871.199,92	Nee	Project is technisch opgeleverd, maar moet financieel nog verrekend worden met derden
	1.150.100,99	Nee	Uitvoering in 2009
	258.321,57	Ja	De uitvoering is kleinschaliger geweest
	767.922,83	Nee	De aanpassing N372 wordt uitgevoerd in 2009/2010
	2.000.000,00	Nee	Onderdeel Florijnas, 3 milj gaat over Peelo str
	1.000.000,00	Nee	Moet nog met Emmen worden afgerekend
	500.000,00	Nee	Convenant afspraak
	500.000,00	Nee	Convenant afspraak
	-755.036,32	Nee	Project is technisch opgeleverd, maar moet financieel nog verrekend worden met derden
	125.000,00	Nee	Convenant afspraak
	100.000,00	Nee	Convenant afspraak
	200.000,00	Nee	Uitvoering in 2009
	500.000,00	Nee	Onderdeel RSP Coevorden
	90.304,00	Ja	
	0	ja	
	246.884,90	Nee	Uitvoering afhankelijk van groen benzinstation
	43.789,08	Ja	Project is opgeleverd
	2.247.268,33	Nee	Onderdeel Norgerbrug (meerjarig)
	500.000,00	Nee	Convenant afspraak, moet nog worden afgerekend
	640.991,10	Nee	Uitvoering in 2009
	-397.268,33	Nee	BDU project 2009
	100.000,00	Nee	Uitvoering in 2009
	280.106,06	Ja	
	200.000,00	Nee	
	-338.898,22	Nee	Afrekening in 2009
	250.000,00	Nee	Convenant afspraak Meppel
	125.000,00	Nee	Convenant afspraak Hoogeveen
	328.000,00	Nee	Convenant afspraak
	300.000,00	Nee	Convenant afspraak
	0	Nee	Verrekening in 2009 met Emmen
	1.112.057,60	Nee	Convenant afspraak
	100.000,00	Nee	Convenant afspraak

Omschrijving	Krediet	Kosten	Opbrengsten
N379 Bargercompascuum microrotonde	250.000,00	0	0
N863 Coevorden Schoonebeek-Nw. Schoonebeek(hm 1.6-9.5 en 11.6-17.5 Richtlijn EHK	200.000,00	0	0
Gieten Multimodaal knooppunt	1.000.000,00	132.820,74	0
N374 Busstation Borger	800.000,00	0	0
N374 Dynamisch informatiesysteem	100.000,00	0	0
N371 Wegvak Norgerbrug-Witytelerbrug (hm 5.1-27.5) richtlijn EHK.	160.000,00	1.164,45	0
Upgrading station Beilen	175.000,00	0	0
Aanpassen aansluiting VAM-weg	300.000,00	321.591,25	-1.300,00
Toegankelijkheid Dwingelderveld	250.000,00	0	0
Pup 2007 en eerder	38.746.218,00	36.651.909,02	-13.217.252,89
N34 Afrekening WK voor werkzaamheden wegvak Zuidlaren-De Punt	330.000,00	0	0
N34 Pilot LED-verlichting	100.000,00	0	0
Verdubbeling De Haar	800.000,00	0	0
N374/N857 Reconstructie aansluiting	700.000,00	0	0
N374 Herinrichting wegvak hm. 3.2-15.5 volgens de Richtlijn EHK	207.000,00	0	0
Fietsenstalling Coevorden (035101 balansrekening)	125.000,00	0	0
Maatregelen Nw. Amsterdamsestraat **** (35101 balansrek)	3.800.000,00	0	0
Schutstraat hoogeveen (035101 balansrekening)	810.000,00	0	0
Fietsbrug Hoogeveenschevaart (035101 balansrekening)	1.000.000,00	0	0
N375/A32 Rotondes aansluiting	333.000,00	857.152,68	-229.025,60
Vormgeving Verbindingsweg	250.000,00	0	0
Parkeerverwijssystem (035101 balansrekening)	200.000,00	0	0
N374 Reconstructie Hamweg/Wijsterseweg	200.000,00	133.904,55	0
N371 DRIS Smilde	200.000,00	0	0
N372/N386Vervanging VRI	1.000.000,00	0	0
N372 Busbaan Peizermade-Peize	800.000,00	55.390,34	0
N919 DRIS Veenhuizen	100.000,00	0	0
N919 Traverse Veenhuizen: aansluiting Bankenbosch	400.000,00	0	0
N919 Herinrichting wegvakken hm. 3.0-6.9 enNorgerhaven-Laan Weldadigheid (hm. Ca. 7.7- 11.0) volgens de Richtlijn EHK	1.222.475,00	0	0
N386 DRIS Vries-Zuidlaren	225.000,00	0	0
N386 DRIS Tynaarlo	100.000,00	0	0
N374 Aanpassen wegvak hm. 33.0-48.7 aan de Richtlijn EHK	1.000.000,00	1.000.000,00	0
Pup 2008 en eerder	13.902.475,00	2.046.447,57	-229.025,60
Totaal Programma 3	52.648.693,00	38.698.356,59	-13.446.278,49

Programma 5. Leefomgeving

Aankoop relatienotagebieden natu1	4.052.885,57	1.329.244,52	-16.990,00
Totaal programma 5	4.052.885,57	1.329.244,52	-16.990,00

Programma 6. Middelen

Verbeteren IT huishouding	205.295,00	167.437,23	0
Digit. archief en werkpr.	185.000,00	162.979,81	0
Omgevingsvergunning 2006	300.000,00	0	0

	restant/tekort	Af te sluiten: JA/NEE	Opmerkingen
	250.000,00	Nee	Uitvoering i.c.m. gemeente Emmen (herinrichting centrum)
	200.000,00	Nee	
	867.179,26	Nee	Uitvoering in 2009
	800.000,00	Nee	Gereed, wordt nu financieel afgedaan
	100.000,00	Nee	Convenant afspraak
	158.835,55	Nee	Uitvoering in 2009
	175.000,00	Nee	Uitvoering nog niet gereed. Gemeente moet nog afrekenen
	-20.291,25	Ja	
	250.000,00	Nee	
	15.311.561,87		
	330.000,00	Nee	Moet nog verrekend worden
	100.000,00	Nee	Uitvoering in 2009
	800.000,00	Nee	
	700.000,00	Nee	Uitvoering in 2009
	207.000,00	Nee	
	125.000,00	Nee	Convenant afspraak
	3.800.000,00	Nee	Uitvoering in 2009
	810.000,00	Nee	Convenant afspraak
	1.000.000,00	Nee	Convenant afspraak
	-295.127,08	Nee	Nog BDU afrekenen
	250.000,00	Nee	Ontsluiting Beilen-Oost
	200.000,00	Nee	Convenant Assen
	66.095,45	Ja	Hoort bij 12001003/64025022
	200.000,00	Nee	convenant afspraak
	1.000.000,00	Nee	
	744.609,66	Nee	Uitvoering in 2009
	100.000,00	Nee	Convenant afspraak
	400.000,00	Nee	Onderdeel landschapsvisie N919
	1.222.475,00	Nee	Uitvoering 2009/2010
	225.000,00	Nee	Convenant afspraak
	100.000,00	Nee	Convenant afspraak
	0	Ja	
	12.085.053,03		
	27.396.614,90		

	2.740.631,05	Nee	Dit krediet loopt door tot realisatie EHS is afgerond (2015). Afhankelijk van het markt-aanbod kunnen er aankopen worden gedaan onder deze titel
	2.740.631,05		

	37.857,77	Nee	Noodzakelijke stappen gezet ter voorbereiding op het daadwerkelijk digitaliseren van de werkprocessen, die van start gaat in 2009. Planning is gericht op klaar zijn met digitalisering hoofd- ondersteunende processen op moment dat Revitalisering/Nieuw provinciehuis gereed is.
	22.020,19	Nee	Idem
	300.000,00	Nee	Idem

Omschrijving	Krediet	Kosten	Opbrengsten
Vervanging werkplekken 2007	1.090.000,00	139.403,57	0
Basisvoorz. automatisering 2007	50.000,00	43.067,00	0
Migratie Office XP 2007	186.800,00	0	0
automatisering informatieplan 2007 en eerder	2.017.095,00	512.887,61	0,00
Basisvoorzieningen statenleden 2008	65.000,00	65.487,51	0
Info- en comm. Basisvoorzieningen 2008	81.000,00	16.430,00	0
Probisdoc (e-government) 2008	492.000,00	0	0
Hardware ERP 2008	277.000,00	27.775,00	0
Subsidievolgsysteem 2008	96.000,00	0	0
Bekabeling netwerk 2008	250.000,00	0	0
Verbetering IT-huishouding/processen (voorjaarsnota 2007)	525.000,00	10.000,00	0
Herst. IT-huishouding oa. Digid (Prio 1.5 voorjaarsnota 2007)	175.000,00	5.250,00	0
automatisering informatieplan 2008	1.961.000,00	124.942,51	0,00
Revitalisering Prov. huis St.kstn BWK	6.255.500,00	348.978,54	0
Revitalisering Prov.huis installaties	2.716.000,00	0	0
Revitalisering meubilair + inr. bestuursruimte	1.479.636,84	0	0
Revitalisering bestuursruimte BWK	708.000,00	27.000,00	0
Revitalisering warmte-/koudeopslag	250.000,00	0	0
Revitalisering isolatieglas	600.000,00	0	0
facilitaire zaken revitalisering Provinciehuis	12.009.136,84	375.978,54	0,00
Vervanging niet-basis ICT	29.500,00	18.511,78	0
Huisvestingsbeleidsplan (ICT-voorzieningen)	412.500,00	0	0
facilitaire zaken huisvestingsbeleidsplan (ICT-voorz.)	442.000,00	18.511,78	0,00
Totaal programma 6	16.429.231,84	1.032.320,44	0,00
	93.402.579,41	43.344.660,43	-13.463.268,49

	restant/tekort	Af te sluiten: JA/NEE	Opmerkingen
	950.596,43	Nee	Project is in lijn gebracht met het project Revitalisering. In dit project wordt bepaald waar de nieuwe (flexibele) werkplek functioneel aan moet voldoen. In 2009 zullen de werkplekken worden aanbesteed o.b.v. ontwerp Nieuwe Werkplek. Nieuwe functionaliteit, welke gewenst is vanuit het programma Provinciehuis van Morgen zitten niet in dit investeringsbedrag.
	6.933,00	Nee	Bestemd voor nieuwe (afgeschreven) centrale ICT voorzieningen. Besteding restant 1e kwartaal 2009.
	186.800,00	Nee	Uitgaven maken onderdeel uit van het project Vervanging werkplekken 2007. In het kader van de Nieuwe Werkplek en eisen van het Rijk zal een onderzoek gestart worden om te kijken óf we nieuwe Office licenties moeten aanschaffen, óf dat we overgaan naar bijv. OpenOffice. Wel dient dan een deel van dit bedrag gebruikt worden voor de migratie.
	1.504.207,39		
	-487,51	Ja	
	64.570,00	Nee	Bestemd voor nieuwe (afgeschreven) centrale ICT voorzieningen. Besteding 2009.
	492.000,00	Nee	Noodzakelijke stappen gezet ter voorbereiding op het daadwerkelijk digitaliseren van de werkprocessen, die van start gaat in 2009. Planning is gericht op klaar zijn met digitalisering hoofd- ondersteunende processen op moment dat Revitalisering/Nieuw provinciehuis gereed is.
	249.225,00	Nee	Bestemd voor vervanging ERP systeem (Probis). Besteding nog niet gepland.
	96.000,00	Nee	Noodzakelijke stappen gezet ter voorbereiding op het daadwerkelijk digitaliseren van de werkprocessen, die van start gaat in 2009. Planning is gericht op klaar zijn met digitalisering hoofd- ondersteunende processen op moment dat Revitalisering/Nieuw provinciehuis gereed is.
	250.000,00	Nee	Idem
	515.000,00	Nee	Bestemd voor uitwijkvoorzieningen, vervanging SAN, vervanging personeelssysteem en bouw kennissystemen.
	169.750,00	Nee	Bestemd voor aanpassingen van de ICT infrastructuur om aan te sluiten op landelijke voorzieningen, zoals Digid e.d. Tevens bestemd voor zaken in kader E-Overheid en project Digitalisering.
	1.836.057,49		
	5.906.521,46	Nee	Kosten die in dit kader zijn gemaakt betreffen werkzaamheden van de architect BD Architectuur, de installatie-adviseur, overige adviseurs (licht, akoestiek, kostenramingen) en de kosten van inhuur van de projectmanager. E.e.a. heeft geresulteerd (eind januari 2009) in een Definitief Ontwerp, op basis waarvan de aannemer en de leverancier worden aanbesteed, zodat eind mei 2009 de werkzaamheden in het eerste bouwdeel van start gaan.
	2.716.000,00	Nee	Idem
	1.479.636,84	Nee	Idem
	681.000,00	Nee	Idem
	250.000,00	Nee	Idem
	600.000,00	Nee	Idem
	11.633.158,30		
	10.988,22	Nee	
	412.500,00	Nee	Zie toelichting revitalisering
	423.488,22		
	15.396.911,40		
	63.521.187,47		

III.1.2 Stand en verloop van reserves en voorzieningen

Nummer		Saldo 01-jan-2008	Rente	
	Algemene Reserves			
050001	Reserve voor algemene doeleinden	42.725.183	854.504	
050002	Saldireserve	19.514.559	-	
050003	Reserve flexibel beleid	118.653	-	
050004	Egalisatiereserve uitvoering Collegeprogramma	1.575.000	-	
050005	Risicoreserve	-		
050006	Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten	35.323.583	-	
		99.256.978	854.504	
	Bestemmingsreserves			
060111	Reserve monitoring voorm. Stortplaatsen	774.472	-	
060113	Reserve wegenbeheer	887.987	-	
060124	Reserve beheer vaarweg Meppel-De Punt	6.895.613	-	
060125	Reserve beheer vaarwegen Zuidoost-Drenthe	1.805.367	-	
060131	Reserve ontgrondingenheffing	587.141	-	
060140	Reserve Nationaal Milieubeleidsplan	412.882	-	
060150	Reserve versterking economische structuur	2.457.119	-	
060161	Reserve grondwaterheffing	573.394	-	
060199	Reserve Investeringsen verkeer en vervoer	33.100.700	1.986.042	
060203	Risicoreserve BTW Compensatiefonds	2.458.166	-	
060207	Reserve vitaal platteland	837.235	-	
060208	Reserve sociale en culturele ontwikkeling	474.842	-	
060209	Reserve stedelijke ontwikkeling	315.180	-	
060210	Reserve stads- en dorpsvernieuwingsgelden	561.890	-	
060211	Reserve vaarverbinding Erica-Ter Apel	10.474.928	-	
060212	Reserve verdubbeling N33	11.500.000	230.000	
060214	Reserve achterstallig onderhoud&verbeteringswerken N34	26.510.317	-	
060215	Reserve provinciaal aandeel ILG	4.730.246	-	
060216	Reserve ten behoeve van de in te stellen voorziening pensioenen	-	-	
060217	Reserve kapitaallasten kunstwerken	5.547.000	-	
		110.904.478	2.216.042	
Totalen algemene reserves en bestemmingreserves		210.161.456	3.070.546	
	Voorzieningen middelen derden			
072110	Voorziening spaarhypotheke	1.832.835	99.344	
		1.832.835	99.344	
	Voorzieningen			
083173	Voorziening groot onderhoud provinciehuis	1.544.548	-	
083177	Voorziening groot onderhoud museum	431.834	-	
		1.976.383	-	
Saldo reserves en voorzieningen		213.970.673	3.169.890	

Begrote Vermeerderingen	Begrote Verminderingen	Saldo 31-dec-2008 voor bestemming resultaat reserves	Resultaat op reserves	Saldo 31-dec-2008 na bestemming resultaat reserves	Mutatatie 2008 na bestemming resultaat reserves
6.740.997	16.486.654	33.834.030	-	33.834.030	8.891.153-
5.175.455	18.458.978	6.231.036	-	6.231.036	13.283.523-
	118.653	-	-	-	118.653-
-	1.575.000	-	-	-	1.575.000-
19.000.000		19.000.000	-	19.000.000	19.000.000
16.364.229	16.800.000	34.887.812	9.531.241	44.419.053	9.095.470
47.280.681	53.439.285	93.952.878	9.531.241	103.484.119	4.227.141
-	10.000	764.472	554.747	1.319.219	544.747
-	887.987	-	-	-	887.987-
47.000	2.182.375	4.760.238	1.818.090	6.578.328	317.285-
-	1.805.367	-	-	-	1.805.367-
-	11.345	575.796	87.989	663.784	76.644
-	421.882	9.000-	9.000	0	412.882-
9.500.000	150.000	11.807.119	1.097.243-	10.709.877	8.252.757
-	230.000	343.394	458.640	802.034	228.640
4.368.894	370.164	39.085.472	5.935-	39.079.537	5.978.837
-	2.458.166	-	-	-	2.458.166-
-	837.235	-	-	-	837.235-
-	474.843	1-	-	1-	474.843-
-	315.180	-	-	-	315.180-
-	561.890	-	-	-	561.890-
-	2.000.000	8.474.928	544.488	9.019.415	1.455.512-
-	-	11.730.000	-	11.730.000	230.000
-	9.736.272	16.774.045	1.140.698	17.914.743	8.595.574-
3.474.288	500.000	7.704.534	21.330-	7.683.204	2.952.958
704.196		704.196	585.305	1.289.501	1.289.501
-	5.547.000	-	-	-	5.547.000-
18.094.378	28.499.706	102.715.192	4.074.449	106.789.641	4.114.838-
65.375.059	81.938.991	196.668.069	13.605.690	210.273.759	112.304
81.937	78.859	1.935.257			102.422
81.937	78.859	1.935.257		1.935.257	102.422
351.930	95.000	1.801.478			256.930
121.899	-	553.733			121.899
473.829	95.000	2.355.212		2.355.212	378.829
65.930.825	82.112.850	200.958.538		214.564.228	

Naam (nr)	Reserve voor algemene doeleinden (050001)
Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen)	Dit is een vrij besteedbare reserve voor algemene doeleinden. De reserve is onderdeel van het weerstandsvermogen van de provincie.
Portefeuillehouder	Mevrouw J.G. Vlietstra
Teamleider	E. Bos
Soort reserve	Algemene reserve
Programma	6. Middelen
Product	P-6.0 (Financiering en algemene dekkingsmiddelen)
Inhoudelijke en financiële toelichting	<p>Wat was in 2008 gepland?</p> <p>De volgende toevoegingen waren geraamd: Een bijdrage van € 854.504,-- voor het op peil houden van de waarde van de reserve en een bijdrage van € 6.740.997,-- als gevolg van het afkomen van de Reserve Investerings Verkeer en Vervoer.</p> <p>De volgende onttrekkingen waren geraamd. Een storting in de nieuw gevormde Risicoreserve van € 6.402.654,-- en een bijdrage van € 10.084.000,-- als dekkingsmiddel voor de exploitatie.</p> <p>Wat is in 2008 gerealiseerd?</p> <p>Alle geraamde mutaties zijn uitgevoerd.</p> <p>Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen?</p> <p>N.v.t.</p> <p>Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen?</p> <p>N.v.t.</p>

Verloop	Jaar				
	2008	2009	2010	2011	2012
Omschrijving					
Aanvang jaar (1)	42.725.183	33.834.030	34.575.010	32.446.717	28.967.163
Begrote lasten programma incl. inflatiecorr.	7.595.501	740.980	740.822	723.196	10.433.170
Werkelijke/verwachte lasten programma	6.740.997				9.709.974
Inflatiecorrectie	854.504	740.980	740.822	723.196	723.196
Te verrekenen met reserve (2)	-	-	-	-	-
Begrote baten programma	16.486.654	-	2.869.115	4.202.750	-
Werkelijke/verwachte baten programma	16.486.654	-	2.869.115	4.202.750	-
Te verrekenen met reserve (3)	-	-	-	-	-
Mutaties reserve begroot (4)	8.891.153-	740.980	2.128.293-	3.479.554-	10.433.170
Saldo einde jaar (1+2+3+4)	33.834.030	34.575.010	32.446.717	28.967.163	39.400.333

Naam (nr)	Saldireserve (050002)
Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen)	Deze reserve is ingesteld om de rekeningoverschotten en rekeningtekorten op te vangen. Bij de totstandkoming van het Collegeprogramma 2003-2007 is afgesproken dat ter realisatie van het collegeprogramma de saldi beschikbaar zijn als algemeen dekkingsmiddel.
Portefeuillehouder	Mevrouw J.G. Vlietstra
Teamleider	E. Bos
Soort reserve	Algemene reserve
Programma	6. Middelen
Product	P-6.0 (Financiering en algemene dekkingsmiddelen)
Inhoudelijke en financiële toelichting	<p>Wat was in 2008 gepland?</p> <p>Gepland is een toevoeging van: € 5.175.455,-- uit de exploitatie voor overhevelingen van 2008 naar 2009.</p> <p>Gepland zijn onttrekkingen van: € 1.739.642,-- primitief waarvan: € 50.000,-- aan de exploitatie voor dekking van kosten van Kunst en Cultuur Drenthe (motie M3 Voorjaarsnota 2006) € 50.988,-- aan de exploitatie voor de dekking van de zogenoemde "Weidgraaf-gelden". € 12.597.346,-- voor toevoeging aan de Risicoreserve € 900.719,-- en € 3.221.271,-- aan de exploitatie voor dekking van overgehevelde kredieten van 2007 naar 2008.</p> <p>Wat is in 2008 gerealiseerd?</p> <p>Bovenstaande toevoegingen en onttrekkingen zijn ook gerealiseerd</p> <p>Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen?</p> <p>N.v.t.</p> <p>Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen?</p> <p>N.v.t.</p>

Verloop	Jaar				
	2008	2009	2010	2011	2012
Omschrijving					
Aanvang jaar(1)	19.514.559	6.231.036	33.200	52	52
Begrote lasten programma	5.175.455	6.197.836	33.148	-	
Werkelijke/verwachte lasten programma	5.175.455	6.197.836	33.148		
Te verrekenen met reserve (2)	-	-	-	-	-
Begrote baten programma	18.458.978	-	-	-	-
Werkelijke/verwachte baten programma	18.458.978	-	-	-	-
Te verrekenen met reserve (3)	-	-	-	-	-
Mutaties reserve begroot (4)	13.283.523-	6.197.836-	33.148-	-	-
Saldo einde jaar (1+2+3+4)	6.231.036	33.200	52	52	52

Naam (nr)	Reserve uitvoering Collegeprogramma 2003-2007 (050004)
Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen)	Het betreft een reserve die om financieel technische redenen is ingesteld, namelijk om eenmalige beschikbare middelen gedurende meerdere jaren te gebruiken voor de uitvoering van het Collegeprogramma 2003-2007. In 2008 is de laatste doorwerking als algemeen dekkingsmiddel opgenomen.
Portefeuillehouder	Mevrouw J.G. Vlietstra
Soort reserve	Algemene reserve
Programma	6 Middelen
Product	P-6.0 (Financiering en algemene dekkingsmiddelen)
Teamleider	E. Bos
Inhoudelijke en financiële toelichting	Wat was in 2008 gepland?
	Voor 2008 was de (laatste) bijdrage aan de exploitatie geraamd van € 1.575.000,-- voor de uitvoering van het Collegeprogramma 2003-2007.
	Wat is in 2008 gerealiseerd?
	De bijdrage is volgens planning uitgevoerd.
	Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen?
	N.v.t.
	Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen?
	N.v.t.

Verloop	Jaar				
	2008	2009	2010	2011	2012
Omschrijving					
Aanvang jaar	1.575.000	-	-	-	-
Begrote lasten programma	1.575.000	-	-	-	-
Werkelijke lasten programma	1.575.000	-	-	-	-
Einde jaar	-	-	-	-	-

Naam (nr)	Risicoreserve (050005)
Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen)	Deze reserve is ingesteld bij de vaststelling van de Begroting 2008. De reserve is bedoeld om incidentele tegenvallers op te kunnen vangen, die niet door een specifieke voorziening worden gedekt.
Portefeuillehouder	Mevrouw J.G. Vlietstra
Soort reserve	Algemene reserve
Programma	6 Middelen
Product	P-6.0 (Financiering en algemene dekkingsmiddelen)
Teamleider	E. Bos
Inhoudelijke en financiële toelichting	Wat was in 2008 gepland? Gepland waren toevoegingen van de Algemene reserve ad € 6.402.654,-- en van de Saldireserve ad € 12.597.346,-- Wat is in 2008 gerealiseerd? Beide toevoegingen zijn gerealiseerd Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? N.v.t. Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? N.v.t.

Verloop	Jaar				
	2008	2009	2010	2011	2012
Omschrijving					
Aanvang jaar (1)	-	19.000.000	19.000.000	19.000.000	19.000.000
Begrote lasten programma	19.000.000	-			
Werkelijke/verwachte lasten programma	19.000.000	-	-	-	-
Te verrekenen met reserve (2)	-	-	-	-	-
Mutaties reserve begroot (3)	19.000.000	-	-	-	-
Saldo einde jaar (1+2+3)	19.000.000	19.000.000	19.000.000	19.000.000	19.000.000

Naam (nr)	Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten (050006)
Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen)	Deze reserve is bij de Voorjaarsnota PLUS 2007 ingesteld om gebiedsgerichte cofinanciering van relatief grote projecten mogelijk te maken. Waarbij het met name gaat om als cofinanciering voor Europese programma's of bijdragen aan relatief grootschalige projecten om zodoende financiering mogelijk te maken.
Portefeuillehouder	Mevrouw J. G. Vlietstra
Soort reserve	Algemene reserve
Programma	6. Middelen
Product	P-6.0 (Financiering en algemene dekkingsmiddelen)
Teamleider	E. Bos
Inhoudelijke en financiële toelichting	Wat was in 2008 gepland? Begroot waren stortingen ten laste van de exploitatie van in totaal € 16.364.229,--. De volgende onttrekkingen van in totaal € 16.800.000,-- waren gepland: Bijdrage LOFAR: € 2.750.000,-- Bijdrage Kennis Werkt: € 9.500.000,-- Bijdrage Klimaat en Energie: € 2.000.000,-- Bijdrage Cultureel Kwartier Assen: € 2.400.000,-- Bijdrage Onderwijskansenplan: € 150.000,--
	Wat is in 2008 gerealiseerd?
	De geplande toevoegingen zijn gerealiseerd. De geplande onttrekkingen zijn eveneens gerealiseerd.
	Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen?
	Het in december ontvangen extra dividend uitkering van Essent van € 9.531.241,-- wordt toegevoegd.
	Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? Door de per saldo hogere storting in 2008 is het beschikbare saldo voor toekomstige bijdragen aanzienlijk gestegen.

Verloop	Jaar				
	2008	2009	2010	2011	2012
Omschrijving					
Aanvang jaar (1)	35.323.583	44.419.053	51.537.469	51.832.039	51.432.039
Begrote lasten programma	16.364.229	13.818.416	7.094.570	6.700.000	6.700.000
Werkelijke/verwachte lasten programma	16.364.229	13.818.416	7.094.570	6.700.000	6.700.000
Te verrekenen met reserve (2)	-	-	-	-	-
Begrote baten programma	16.800.000	6.700.000	6.800.000	7.100.000	6.700.000
Werkelijke baten programma's	26.331.241	6.700.000	6.800.000	7.100.000	6.700.000
Te verrekenen met reserve (3)	9.531.241	-	-	-	-
Mutaties reserve begroot (4)	435.771-	7.118.416	294.570	400.000-	-
Einde jaar (1-2+3+4)	44.419.053	51.537.469	51.832.039	51.432.039	51.432.039

Naam (nr)	Reserve monitoring voormalige stortplaatsen (060111)
Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen)	Het vormen van een financiële reserve, gevoed uit extra opcenten van de stort-tarieven, voor de kosten die gemoeid zijn met het beheer van de voormalige stortplaatsen (Leemtetwet). Momenteel vindt er geen heffing meer plaats.
Portefeuillehouder	T. Klip-Martin
Teamleider	G. Gjaltema
Soort reserve	Bestemmingsreserve
Programma	5. Leefomgeving
Product	P-5.2 Bodem
Inhoudelijke en financiële toelichting	<p>Wat was in 2008 gepland?</p> <p>Begrote lasten waren € 10.000,-- ten behoeve van doorloop van onderzoek naar deklagen en grondwater, deskstudie naar verspreidingsrisico's, deskstudie naar landbouwkundige risico's, onderzoek naar ongespecificeerde dempingen nabij voormalige stortplaatsen.</p> <p>Wat is in 2008 gerealiseerd?</p> <p>De werkelijke lasten ten bedrage van € 4.423,-- hadden betrekking op het volgende.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Deskstudie naar risico's (humaan, landbouw, ecologie en verspreiding) waaruit circa 22 locaties van de 192 locaties met potentiële risico naar voren zijn gekomen. - Onderzoeken naar dikte en kwaliteit deklagen (21 locaties) en kwaliteit grondwater (11 locaties) zijn afgerond bij stortplaatsten waarbij dit nog niet volledig in beeld was. - Afgerond is onderzoek naar de kwaliteit van dempingen nabij voormalige stortplaatsen. Hieruit is geen relevante samenhang aangetoond. <p>Bovengenoemde onderzoeken zijn al opgestart in 2007. Hiervoor zijn in 2007 kosten gemaakt en in 2008 ter afronding nog overige kosten.</p> <p>Tot slot heeft in 2008 een correctie van 549.171,-- op de reserve plaatsgevonden n.a.v. de vaststellingsbeschikking met betrekking tot de rijksbijdrage WBB 2002-2004.</p> <p>Planning 2009: Vervolgonderzoek bij 22 risicolocaties, € 50.000,--</p> <p>Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen?</p> <p>Vaststellingsbeschikking met betrekking tot de rijksbijdrage WBB 2002-2004 waaruit blijkt dat de ministerie van VROM de kosten in het kader van NAVOS over de periode 2002 tot en met 2004 subsidiabel heeft geacht. Hierdoor is het in het verleden onttrokken bedrag van € 549.171,-- weer aan de reserve toegevoegd.</p> <p>Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen?</p> <p>N.v.t.</p>

Verloop	Jaar				
	2008	2009	2010	2011	2012
Omschrijving					
Aanvang jaar (1)	774.472	1.319.219	1.269.219	1.269.219	1.269.219
Begrote lasten programma	10.000	-	-	-	-
Werkelijke/verwachte lasten programma	544.747-	50.000	-	-	-
Te verrekenen met reserve (2)	554.747	50.000-	-	-	-
Mutaties reserve begroot (3)	10.000-	-	-	-	-
Saldo einde jaar (1+2+3)	1.319.219	1.269.219	1.269.219	1.269.219	1.269.219

Naam (nr)	Reserve beheer vaarweg Meppel-De Punt (060124)
Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen)	De reserve is ingesteld om met een vast geïndexeerd budget het beheer en onderhoud van de vaarweg Meppel-De Punt te waarborgen. Door het instellen van de reserve worden er geen extra claims op de provinciale middelen gelegd.
Portefeuillehouder	J.H. Bats
Teamleider	G. Jansen
Soort reserve	Bestemmingsreserve
Programma	3. Ruimte en bereikbaarheid
Product	P-3.2 (Beheer en onderhoud vaarwegen)
Inhoudelijke en financiële toelichting	<p>Wat was in 2008 gepland?</p> <p>Voor het geplande beheer en onderhoud van de vaarweg Meppel – -De Punt inclusief de grootonderhoudprojecten was een onttrekking aan de reserve voorzien van € 2.182.375,- en een toevoeging van € 47.000,-.</p> <p>Wat is in 2008 gerealiseerd?</p> <p>Per saldo is € 1.818.090,- minder besteed dan voorzien.</p> <p>Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen?</p> <p>Doordat de voorbereiding van een aantal projecten meer tijd kostte, zijn deze niet in het boekjaar gerealiseerd, maar worden in 2009 uitgevoerd.</p> <p>Naast het voortzetten van het baggerproject voor nog ± € 900.000,- betreft dit onder andere.a. het vervangen van de val van de Pieter Hummelenbrug voor € 250.000,-, de restauratie van de wachtvoorziening bij de Havelterbrug voor € 45.000,- en de renovatie van de Asserwijkbrug voor € 80.000,-. Ook de verbetering van de oeverconstructie ten zuiden van de Haarsluis en enkele andere locaties voor € 237.000,- zal in 2009 worden uitgevoerd. Totaal zal er in 2009 weer ± € 1.500.000,- uit de reserve onttrokken moeten worden voor realisatie van deze projecten. 5</p> <p>Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen?</p> <p>De projecten zullen in 2009 worden voortgezet en uitgevoerd. Voor het kanaalbeheer geeft dit geen risico. Wel zal het in de reserve gestorte geld in 2009 weer nodig zijn om de projecten te realiseren.</p>

Verloop	Jaar				
	2008	2009	2010	2011	2012
Omschrijving					
Aanvang jaar (1)	6.895.613	6.578.328	6.094.373	5.583.146	6.682.996
Begrote lasten programma	4.475.298	2.796.979	2.819.218	2.579.382	2.630.715
Werkelijke lasten programma	2.784.975				
Te verrekenen met reserve (2)	1.690.323				
Te verrekenen apparaatskosten	1.298.800	1.331.887	1.372.688	1.099.850	1.086.845
Begrote baten programma	3.638.725	3.644.911	3.680.679	3.679.232	3.717.560
Werkelijke baten programma	3.766.492				
Te verrekenen met reserve (2)	127.767				
Mutaties reserve begroot (3)	2.135.375-	483.955-	511.227-		
Saldo einde jaar (1+2-3)	6.578.328	6.094.373	5.583.146	6.682.996	7.769.841

Naam (nr)	Reserve ontgrondingenheffing (060131)
Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen)	De reserve dient ter dekking van de volgende kosten. A. Onderzoek, planning en coördinatie bij het instellen van nieuwe ontgrondingsterreinen. B. Compensatie van de omgeving bij instelling van ontgronding. C. Eventuele schadeclaims die worden ingesteld ten gevolge van ontgronding.
Portefeuillehouder	R.W. Munniksma
Teamleider	E. Quené
Soort reserve	Bestemmingsreserve
Programma	5. Leefomgeving
Product	P-5.5 (Natuur en landschap)
Inhoudelijke en financiële toelichting	Wat was in 2008 gepland? € 10.000,-- aan opbrengst leges ontgrondingen. Wat is in 2008 gerealiseerd? De totale opbrengsten zijn € 97.989,--. Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? Er zijn in 2008 naast kleinere twee grote heffingen opgelegd. Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? Geen. De verwachte inkomsten voor 2009 en volgende jaren blijft € 10.000,-- per jaar.

Verloop	Jaar				
	2008	2009	2010	2011	2012
Omschrijving					
Aanvang jaar (1)	587.141	663.785	642.440	621.095	599.750
Begrote baten programma	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000
Werkelijke baten programma	97.989				
Te verrekenen met reserve (2)	87.989				
Mutaties reserve begroot (3)	11.345-	21.345-	21.345-	21.345-	21.345-
Saldo einde jaar (1+2-3)	663.785	642.440	621.095	599.750	578.405

Naam (nr)	Reserve versterking economische structuur (060150)
Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen)	Het verstrekken van de sociaaleconomische structuur in Drenthe in brede zin, gericht op de verwezenlijking van een duurzame economische ontwikkeling. Naast de inzet op de nieuwe nationale en Europese economische programma's werken wij aan projecten en initiatieven die bijdragen aan de versterking van de economische structuur en/of de transitie naar de kenniseconomie, maar die buiten de reikwijdte van de nieuwe SNN-programma's vallen.
Portefeuillehouder	Mevrouw J. Vlietstra
Teamleider	J. Geveke
Soort reserve	Bestemmingsreserve
Programma	4. Kennis werkt
Product	P-4.0 Economie
Inhoudelijke en financiële toelichting	<p>Wat was in 2008 gepland?</p> <p>Deze hele collegeperiode staat Kennis Werkt in het teken van de transitie van de Drentse economie naar een "kenniseconomie". Dit heeft ook een internationale component.</p> <p>Daartoe wordt ingezet op versterkte innovatiekracht en ondernemerschap in Drenthe, waarbij excelleren mogelijk is!</p> <p>Het innovatief Actieprogramma Drenthe geeft een investeringsimpuls aan kansrijke economische sectoren en speerpunten voor provinciaal beleid.</p> <p>Gerevitaliseerde bedrijventerreinen met parkmanagement zorgen voor goede vestigingsfactoren.</p> <p>Regionaal-economische doelstellingen zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Een regionaal evenwichtige duurzame economische groei en versterking van de concurrentiekracht van het MKB. - Een (bijna) proportioneel Drents aandeel uit de middelen voor Koers Noord en het OP EFRO 2007-2013. - Verhoging van de innovatiegraad en export van Drentse MKB-bedrijven. <p>Verder is een doelstelling om vóór 2015 een fysieke concentratie van activiteiten rond Sensor Universe in Assen te realiseren (Hanze Institute of Technology, bedrijventpark, kenniscampus).</p> <p>Ingezet wordt op een kwaliteits- en vernieuwingsslag voor de toeristische sector en het toeristisch product en versterking van de concurrentiekracht en vergroten van de toegevoegde waarde van het agrocluster en verbeteren van de financiële positie van landbouwbedrijfsleven.</p> <p>Wat is in 2008 gerealiseerd?</p> <p>Hierna wordt een overzicht gegeven van bijdragen die in 2008 vanuit de reserve VES zijn gegeven aan diverse projecten. Niet al deze projecten zijn ook voorgedragen voor subsidie vanuit de noordelijke programma's. De reserve VES wordt (in ieder geval voor voorzover het de jaarlijkse basisvoeding van € 385.712,-- betreft) breder ingezet voor de stimulering van de Drentse economie. Soms betekent dat alleen subsidie vanuit de provincie zonder subsidie van SNN.</p> <p>De uitvoering van het OP EFRO verloopt tot nu toe zeer voorspoedig. Dat laatste geldt ook voor het OP Interreg. Hier staat vooral de samenwerking met buitenlandse partners voorop. Dit kan leiden tot verrassende projecten als EDR jeugdorkest. Talentvolle jongeren uit Nedersachsen en de drie Noordelijke Nederlandse provincies worden gerecrueteerd vanuit muziekscholen en overige instellingen en krijgen gedurende een korte periode lessen en workshops en wordt er toegewerkt naar een concertserie in Duitsland en Nederland. Het project duurt vier jaar.</p>

Naam (nr)	Reserve versterking economische structuur (060150)
	<p>Innovatief Actieprogramma Drenthe (IAD) Op 1 april hebben GS van Drenthe het Innovatief Actieprogramma Drenthe 2008-2010 (IAD) vastgesteld. Dit IAD is opgezet om ondernemers te stimuleren vernieuwende activiteiten te ontwikkelen. Voor de uitvoering van het IAD is € 3.000.000,-- cofinanciering uit de reserve VES beschikbaar gesteld. Vanuit OP-EFRO is hiernaast ook € 3.000.000,-- beschikbaar gesteld voor het IAD.</p> <p>Plopsaland Coevorden De gemeente Coevorden heeft in januari 2008 een incidentele prestatiesubsidie gekregen van € 400.000,--. Door de aanpassing van infrastructuur wordt het nog te vestigen attractiepark Plopsa Indoor in Coevorden hoogwaardig en ruimtelijk ingepast. Het attractiepark vormt als slechtweeraanpak een aanvulling op het bestaande toeristisch aanbod in Drenthe. De bijdrage van de provincie is voor € 300.000,-- gefinancierd vanuit de reserve VES en verder vanuit de reserve Stimulering vitaal platteland.</p> <p>Sensor Universe Het programma Sensor Universe 2008-2013 kan sinds deze zomer rekenen op een forse subsidiebijdrage uit het programma Koers Noord om invulling te geven aan nog forsere ambities om sensortechnologie voor Noord Nederland verder op de kaart te zetten. De provincie Drenthe is belangrijke co-financier (een bijdrage uit de reserve VES van € 1.326.520,--) en partner in dat geheel. Binnen de kaders van dat programma ontwikkelt stichting Sensor Universe tal van activiteiten, variërend van hoogwaardig lobbywerk, strategische projectontwikkeling, tot het organiseren van netwerkbijeenkomsten en stimuleren van regionale activiteiten etc.</p> <p>Subsidieregeling Toerisme Natuurlijk! Drenthe 2008-2010 In juni 2008 hebben PS € 4,5 miljoen beschikbaar gesteld voor de Subsidieregeling Toerisme Natuurlijk! Drenthe 2008-2010. Aanvullend op de Drentse middelen is door SNN € 3 miljoen uit het Operationeel Programma EFRO toegekend. De verwachting, op basis van ervaringen met de KITS-regelng, is dat er circa 150 aanvragen in de periode 2008-2010 gehonoreerd kunnen worden. Met een totaalbudget van € 7,5 miljoen is dan de verwachting dat er in totaal door de sector € 37,5 miljoen geïnvesteerd wordt. De regeling is op 11 oktober 2008 opengesteld en wordt uitgevoerd door de uitvoeringsorganisatie van het SNN.</p> <p>Innovative Foresight Planning In maart 2008 heeft GS ingestemd met een bijdrage van € 84.000,-- (waarvan een deel in uren) aan het Interreg 4B project Innovative Foresight Planning for business development. In dit project werken zestien partners uit de North Sea Region samen om op een vernieuwende manier de toekomst te verkennen van kansrijke bedrijvigheid in 6 regio's uit dit gebied: Rogaland County (Noorwegen), Agder Region (Noorwegen), Region Central Denmark (Denemarken), Northern Netherlands (Nederland), Hamburg en omgeving (Duitsland) en Schotland-Aberdeen (UK).</p>

Naam (nr)	Reserve versterking economische structuur (060150)
	Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen?
	<p>De reserve Versterking Economische StructuurVES wordt benut voor de cofinanciering van projecten. Bijna allemaal projecten waarvoor ook middelen uit Koers Noord of EFRO worden benut. Om die cofinanciering te kunnen toekennen moeten er wel middelen beschikbaar zijn. Deze middelen worden steeds aan de staten gevraagd (€ 9,5 miljoen in 2008). Deze middelen worden vastgelegd in projecten. In 2008 was dit € 9,9 miljoen (1.482.955 + 8.417.005). Het kasritme van deze projecten beslaat echter in de regel een aantal jaren. Hierdoor ontstaat op het oog een groot saldo VES aan het eind van het jaar. Dit saldo is echter voor het grootste deel al vastgelegd in meerjarige projecten, waarvan de kasuitgaven in latere jaren volgen. Zonder nieuwe toevoegingen aan het VES kunnen geen nieuwe projecten worden gehonoreerd. Daardoor lopen uiteindelijk zowel het saldo als het saldo niet vastgelegd naar nul.</p> <p>In de laatste maanden van het jaar is er nog voor meer dan een miljoen aan innovatie projecten beschikbaar. Deze stroomversnelling was ten tijde van de 2e bestuursrapportage niet voorzien. Om deze reden is destijds geen verhoging van het budget, bijdragen in projecten versterking economische structuur, in de begroting vanuit de Reserve Economische Structuur gedaan. Hierdoor staat een negatief verschil van ruim een miljoen in de realisatie ten opzichte van de begroting</p>
	Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen?
	Geen meerjarige effecten.

Verloop	Jaar				
	2008	2009	2010	2011	2012
Omschrijving					
Aanvang jaar(1)	2.457.119	10.709.876	13.599.788	8.994.000	3.388.212
Begrote lasten programma (3)	385.712	389.912	394.212	394.212	394.212
Werkelijke/verwachte lasten programma (2)	1.482.955	3.500.000	5.000.000	6.000.000	3.500.000
Begrote toevoeging reserve	9.500.000				
Werkelijke/verwachte baten programma		6.000.000			
Begrote onttrekking reserve	150.000				
Saldo toevoeging reserve(4)	9.350.000				
Werkelijke onttrekking uit reserve	1.097.243				
Saldo einde jaar (1-2+3+4)	10.709.876	13.599.788	8.994.000	3.388.212	282.424
Vast gelegd in projecten	8.417.005	13.000.000	8.500.000	3.000.000	
Saldo niet vastgelegd	2.292.871	599.788	494.000	388.212	282.424

Naam (nr)	Reserve grondwaterheffing (060161)
Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen)	Doel van de bestemmingsreserve is het financieren van de wettelijke taak van de provincie op het gebied van grondwaterbeheer (waarnemen grondwaterstanden, beheer meetnet, uitvoeren onderzoek etc.). Daarnaast worden de middelen ingezet voor het stimuleren van projecten door derden, gericht op duurzaam grondwaterbeheer. Gedacht kan worden aan projecten gericht op waterbesparing, verdrogingsbestrijding en aanvulling grondwatervoorraad.
Portefeuillehouder	T. Klip-Martin
Teamleider	C. Hussels
Soort reserve	Bestemmingsreserve
Programma	5. Leefomgeving
Product	P-5.0 Waterhuishouding
Inhoudelijke en financiële toelichting	Wat was in 2008 gepland? In 2008 zijn uitgaven gepland voor bijdragen aan projecten van derden gericht op actief grondwaterbeheer, kosten voor onderzoek, kosten voor aanpassing grondwatermeetnet en apparaatskosten ten behoeve van het grondwaterbeheer. Wat is in 2008 gerealiseerd? In 2008 was een verlaging van de reserve voorzien van ruim € 200.000,-. Ramingen gingen dan ook uit van een verhoogde uitgave voor bijdragen projecten van derden ten behoeve van actief grondwaterbeheer en de automatisering van het meetnet. In 2008 is voor bijna € 200.000,- geïnvesteerd in projecten van derden gericht op actief grondwaterbeheer. Ook is een start gemaakt met de automatisering van het meetnet. De overige onderzoeken en reguliere werkzaamheden ten behoeve van het grondwaterbeheer zijn conform verwachting uitgevoerd. Maatregelen hebben niet geresulteerd in een verlaging van de reserve. Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? Vanwege subsidietechnische redenen is een voorziene bijdrage (€ 230.000,-) vanuit de reserve doorgeschoven naar 2009. Daarnaast heeft de Europese aanbesteding van het automatiseren van het grondwatermeetnet tot vertraging geleid waardoor uitgaven zijn doorgeschoven naar 2009. Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? Er zijn uitgaven van 2008 doorgeschoven naar 2009; dit zal op de lange termijn geen effect hebben.

Verloop	Jaar				
	2008	2009	2010	2011	2012
Omschrijving					
Aanvang jaar (1)	573.394	802.034	740.985	740.985	740.985
Begrote lasten programma	700.421	781.049	720.000	720.000	720.000
Werkelijke lasten programma	374.211				
Afboeking verplichting	217.662-				
BTW-bedrag 2008 (onttrekking reserve)	20.298				
Te verrekenen met reserve lasten (2)	523.573				
Begrote baten programma	720.000	720.000	720.000	720.000	720.000
Werkelijke baten programma	672.019				
Te verrekenen met reserve baten (3)	47.981-				
Mutaties reserve begroot (4)	19.579	61.049-	-	-	-
Begrote bijdrage apparaatskosten (5)	249.579				
Werkelijke apparaatskosten	266.531				
Te verrekenen reserve apparaatskosten (6)	16.952-				
Saldo einde jaar (1+2+3+4+5-6)	802.034	740.985	740.985	740.985	740.985

Naam (nr)	Reserve investeringen verkeer en vervoer (060199)
Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen)	Reserve is bedoeld ter egalisatie van de kapitaallasten van infrastructurele investeringen. De infrastructurele investeringen zijn gericht op veilige bereikbaarheid in Drenthe. In deze collegeperiode zal extra worden ingezet op de stedelijke bereikbaarheid. Samen met het OV-bureau Groningen-Drenthe wordt ingezet op verdere productinnovatie binnen het openbaar vervoer. Waar mogelijk en wenselijk worden in de verkeers- en vervoerssector innovatieve en energiebesparende maatregelen toegepast.
Portefeuillehouder	J.H. Bats
teamleider	S.A.B. de Vries
Soort reserve	Bestemmingsreserve
Programma	3. Ruimte en bereikbaarheid
Product	P-3.0 Verkeer
Inhoudelijke en financiële toelichting	Wat was in 2008 gepland?
	Onttrekking ter dekking van de kapitaallasten met betrekking tot Investeringsverkeer en vervoer.
	Wat is in 2008 gerealiseerd?
	Een kleine overschrijding van € 5.935,- op de geraamde kapitaallasten
	Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen?
	N.v.t
	Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen?
	De reserve is toereikend om de aangegane verplichtingen en geplande activiteiten de kunnen financieren.

Verloop	Jaar				
	2008	2009	2010	2011	2012
Omschrijving					
Aanvang jaar (1)	33.100.700	39.079.537	20.253.713	10.548.643	4.710.622
Vermeerdering wegens rente (2)	1.986.042				
Begrote lasten programma	3.464.948	14.491.974	15.688.710	13.078.832	9.901.976
Werkelijke lasten programma	3.470.883				
Te verrekenen met reserve (3)	5.935-				
Mutaties reserve begroot (4)	3.998.730	18.825.824-	9.705.070-	5.838.021-	1.447.921-
Einde jaar (1+2+2-4)	39.079.537	20.253.713	10.548.643	4.710.622	3.262.701

Naam (nr)	Reserve vaarverbinding Erica-Ter Apel (060211)
Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen)	Herstel van de vaarverbinding Erica-Ter Apel. De staten van Drenthe hebben daartoe in hun vergadering van 31 januari 2007 een bedrag van € 10,0 miljoen beschikbaar gesteld als aandeel van de provincie Drenthe in het investeringsvolume.
Portefeuillehouder	J.H. Bats
Teamleider	R. LeemrijseR. LeemrijseS.A.B. de Vries
Soort voorziening	Bestemmingsreserve
Programma	3. Ruimte en bereikbaarheid
Product	P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen
Inhoudelijke en financiële toelichting	Wat was in 2008 gepland? Herstel van de vaarverbinding Erica- – Ter Apel; fase 1A, inhoudende de realisatie van de eerste 7 km vaartraject tussen Ter Apel en Emmer-Compasuum (exclusief baggerwerk). Wat is in 2008 gerealiseerd? Alle voorgenomen werkzaamheden binnen fase 1a op het traject Ter Apel - Emmer- Compasuum. Er zijn 2 nieuwe bruggen aangelegd, 4 bruggen, waaronder de historische Viertorenbrug, zijn totaal gerenoveerd en 3 bruggen zijn geëlektrificeerd. De 3 sluizen in het traject zijn weer omgebouwd van een stuw naar volledig functionerende sluizen. Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? Geen afwijkingen. Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? Geen afwijkingen.

Verloop	Jaar				
	2008	2009	2010	2011	2012
Omschrijving					
Aanvang jaar (1)	10.474.928	9.019.416	6.369.416	4.169.416	1.969.416
Begrote lasten programma	7.000.000	6.150.000	8.400.000	5.000.000	3.398.262
Werkelijke lasten programma	6.421.846				
Te verrekenen met reserve (2)	578.154				
Begrote baten programma	5.000.000	3.500.000	6.200.000	2.800.000	1.973.334
Werkelijke baten programma	4.966.334				
Te verrekenen met reserve (2)	33.666-				
Mutaties reserve begroot (3)	2.000.000-	2.650.000-	2.200.000-	2.200.000-	1.424.928-
Saldo einde jaar (1+2-3)	9.019.416	6.369.416	4.169.416	1.969.416	544.488

Naam (nr)	Reserve verdubbeling N33 (060212)
Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen)	Het mogelijk maken dat de N33 wordt verdubbeld. Daartoe hebben de staten van Drenthe in hun vergadering van 31 januari 2007 een bedrag van € 11,5 miljoen beschikbaar gesteld als aandeel van de provincie in de regionale bijdrage van maximaal € 50,0 miljoen.
Portefeuillehouder	J.H. Bats
Teamleider	S.A.B. de Vries
Soort voorziening	Bestemmingsreserve
Programma	3. Ruimte en bereikbaarheid
Product	P-3.0 (Verkeer)
Inhoudelijke en financiële toelichting	Wat was in 2008 gepland?
	Een rentetoevoeging
	Wat is in 2008 gerealiseerd?
	In 2007 is Rijkswaterstaat Noord-Nederland gestart met de OTB-MER procedure voor de verdubbeling van de N33. De provincies Groningen en Drenthe zijn mede initiatiefnemer van deze planologische procedure.
	De aanleg van de voorgenomen verdubbeling is gepland in 2011-2014.
	De provincies Drenthe en Groningen hebben bestuurlijk afgesproken met het rijk de provinciale en rijksbijdrage bijdragen – ten gevolge van prijsstijgingen – te indexeren.
	In de voorjaarsnota stellen wij voor de Drentse bijdrage te indexeren om het tekort, waarmee provinciale staten tijdens de statenbehandeling van de N33 (31 januari 2007, statenstuk 2007-272-1) hebben ingestemd, op te heffen.
	De totale kosten voor de verdubbeling zijn geraamd op € 152 miljoen (prijsspeil bij aanleg in 2005).
	Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen?
	N.v.t.
	Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen?
	N.v.t.

Verloop	Jaar				
	2008	2009	2010	2011	2012
Omschrijving					
Aanvang jaar (1)	11.500.000	11.730.000	11.965.000	12.204.000	12.448.000
Vermeerdering wegens rente (2)	230.000	235.000	239.000	244.000	249.000
Begrote lasten programma	-				
Werkelijke lasten programma	-				
Te verrekenen met reserve (2)	-				
Mutaties reserve begroot (3)	-	-	-	-	-
Saldo einde jaar (1+2-3)	11.730.000	11.965.000	12.204.000	12.448.000	12.697.000

Naam (nr)	Reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 (060214)
Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen)	Het afdekken van de aangegane verplichtingen (achterstallig onderhoud en verbeteringswerken) bij de overdracht van de N34 van het rijk naar de provincie Drenthe.
Portefeuillehouder	J.H. Bats
Teamleider	S.A.B. de Vries
Soort voorziening	Bestemmingsreserve
Programma	3. Ruimte en bereikbaarheid
Product	P-3.0 Verkeer
Inhoudelijke en financiële toelichting	Wat was in 2008 gepland?
	Wat is in 2008 gerealiseerd?
	1e fase N34 is opgeleverd. Definitieve afrekening volgt in 2009.
	Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen?
	N.v.t.
	Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen?
	N.v.t.

Verloop	Jaar				
	2008	2009	2010	2011	2012
Omschrijving					
Aanvang jaar (1)	26.510.317	17.914.743	10.914.743	9.702.743	3.702.743
Begrote lasten programma	9.986.272	7.000.000	1.212.000	6.000.000	-
Werkelijke lasten programma	8.607.306				
Te verrekenen met reserve (2)	1.378.966				
Begrote baten programma	250.000	-	-	-	-
Werkelijke baten programma	11.732				
Te verrekenen met reserve (2)	238.268-				
Mutaties reserve begroot (3)	9.736.272-	7.000.000-	1.212.000-	6.000.000-	
Saldo einde jaar (1+2-3)	17.914.743	10.914.743	9.702.743	3.702.743	3.702.743

Naam (nr)	Reserve provinciaal aandeel ILG (060215)
Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen)	Deze reserve is ingesteld omdat het programma ILG een tijdsperiode kent van 7 jaren. Om de meerjarige afspraken met de DLG te kunnen blijven uitvoeren is deze reserve ingevoerd met ingang van 2007. Jaarlijks worden het rijksaandeel en het provinciale aandeel in de kosten berekend. Indien het berekende provinciale aandeel afwijkt van het begrote bedrag, wordt dit verrekend met deze reserve.
Portefuillehouder	R.W. Munnikma
Teamleider	B. Bujs
Soort reserve	Bestemmingsreserve
Programma	5. Leefomgeving
Product	P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP)
Inhoudelijke en financiële toelichting	Wat was in 2008 gepland? In 2008 was primair een provinciaal aandeel van € 6,1 miljoen begroot. Na begrotingswijziging en tussentijdse reservering van het provinciaal aandeel resteert een provinciaal aandeel van € 5 miljoen. Wat is in 2008 gerealiseerd? De realisatie bedroeg eveneens € 5 miljoen. Per saldo is € 21.330,-- minder gestort dan bij de tweede bestuursrapportage was begroot. Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? Ten tijde van de tweede bestuursrapportage was reeds een lagere realisatie van het provinciaal aandeel voorzien omdat de kasuitgaven pMJP nog achterblijven bij de begroting. Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? In de komende jaren zullen de kasuitgaven exponentieel gaan toenemen. In 2009 zal de meerjarenprogrammering pMJP worden doorvertaald naar de (meerjaren) begroting waarbij onttrekkingen uit de reserve provinciaal aandeel noodzakelijk zullen zijn.

Verloop	Jaar				
	2008	2009	2010	2011	2012
Omschrijving					
Aanvang jaar (1)	4.730.246	7.683.204	7.683.204	7.683.204	7.683.204
Begrote baten	27.172.392-	43.366.717	64.667.235	64.667.235	64.667.235
Werkelijke baten	20.668.874-				
Te verrekenen met reserve (2)	6.503.518-	-	-	-	-
Begrote lasten	32.169.404	49.464.362	70.994.611	70.875.089	70.864.415
Gerealiseerde lasten	25.687.216				
Te verrekenen met reserve (3)	6.482.188				
Begrote mutaties (4)	2.974.288				
Einde jaar (1+2+3+4)	7.683.204	7.683.204	7.683.204	7.683.204	7.683.204

Naam (nr)	Reserve ten behoeve van de in te stellen voorziening pensioenen (060216)
Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen)	De reserve is bedoeld voor de kapitaaldekking van de pensioenen van (ex-) gedeputeerden.
Portefeuillehouder	Mevrouw J.G. Vlietstra
Soort reserve	Bestemmingsreserve
Programma	6 Middelen
Product	P-6.0 (Financiering en algemene dekkingsmiddelen)
Teamleider	E. Bos
Inhoudelijke en financiële toelichting	Wat was in 2008 gepland?
	Begroot was een toevoeging van € 704.196,--
	Wat is in 2008 gerealiseerd?
	De geplande toevoeging is gerealiseerd.
	Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen?
	In 2008 is van voormalige werkgevers van gedeputeerden een pensioenkapitaal van in totaal € 789.500,-- ontvangen. Daarnaast is een extra storting gedaan van € 500.000,--.
	Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen?
	N.v.t.

Verloop	Jaar				
	2008	2009	2010	2011	2012
Omschrijving					
Aanvang jaar	-	1.289.500	1.289.500	1.289.500	1.289.500
Begroot	704.196				
Werkelijk	1.289.500				
Einde jaar	1.289.500	1.289.500	1.289.500	1.289.500	1.289.500

Naam (nr)	Voorziening spaarhypotheken (072110)
Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen)	Het veiligstellen van de door de provinciale medewerkers gespaarde bedragen ten behoeve van aflossing van hypothecaire geldleningen.
Portefeuillehouder	Mevrouw J. Vlietstra
Soort reserve	Voorziening ten behoeve van derden
Programma	N.v.t.
Product	N.v.t.
Teamleider	E. Bos
Inhoudelijke en financiële toelichting	Wat was in 2008 gepland?
	Een toevoeging van rente van € 87.190,--.
	Wat is in 2008 gerealiseerd?
	Een toevoeging van rente € 99.344,-- en per saldo een toevoeging van door medewerkers betaalde spaarpremie en opgenomen spaarbedragen van € 3.078,--.
	Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen?
	Het gemiddelde rentepercentage waarmee in de begroting rekening is gehouden wijkt af van het hogere werkelijke percentage. Daarnaast wordt de rentetoevoeging via de exploitatie opgenomen en wordt de spaarpremie rechtstreeks in de voorziening verwerkt.
	Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen?
	De hogere rente wordt van de medewerkers ontvangen en de niet-begrote premie indirect ook (via de instelling waarbij de spaarhypotheken zijn ondergebracht). Per 1 januari 2007 is de hypotheekregeling voor de medewerkers opgeheven. Hierdoor zal het aantal spaarhypotheken in de toekomst afnemen en op lange termijn ook de hoogte van de voorziening dalen. Dit gebeurt voorlopig echter nog niet, omdat nu vooral premies worden ingelegd, tenzij door vroegtijdige aflossingen spaarsaldo's uitbetaald worden. Dit heeft voor de provincie geen gevolgen, omdat de voorziening gelijk is aan de schuldpositie.

Verloop	Jaar				
	2008	2009	2010	2011	2012
Omschrijving					
Aanvang jaar	1.832.835	1.935.257	2.031.750	2.138.038	2.254.716
Vermeerdering wegens rente	99.344	96.493	106.288	116.678	128.400
Totaal beschikbaar	1.932.179	2.031.750	2.138.038	2.254.716	2.383.116
Toename spaarpremies	3.078	-	-	-	-
Einde jaar	1.935.257	2.031.750	2.138.038	2.254.716	2.383.116

Naam (nr)	Voorziening groot onderhoud provinciehuis (083173)
Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen)	Voor nu en in de toekomst op een planmatige wijze werken aan een verantwoorde staat van bouwkundig en technisch onderhoud van het provinciehuis (alsook de bestrating en omheining) en daartoe de financiële middelen beschikbaar hebben.
Portefeuillehouder	H. Baas
Teamleider	G. Van der Ploeg
Soort voorziening	Voorziening
Programma	66 Facilitaire ondersteuning
Product	66 Facilitaire ondersteuning
Inhoudelijke en financiële toelichting	<p>Wat was in 2008 gepland?</p> <p>Voor 2008 was onder de grotere posten het volgende onderhoud gepland: (deel) buitenschilderwerk, geluidsinstallatie statenzaal, verlichting. Onderhoud aan besturingssysteem van 1 lift vooruitgeschoven in tijd. Dit is nu ingepland voor 2009. Alle overige onderhoudszaken die in 2007 stonden gepland zijn geanalyseerd of dit zinvol is dan wel uit te stellen en te betrekken bij de revitalisatie van het provinciehuis.</p> <p>Wat is in 2008 gerealiseerd?</p> <p>Geluidsinstallatie statenzaal is vervangen. Alle overige onderhoudszaken die in 2008 stonden gepland zijn geanalyseerd of dit zinvol is dan wel uit te stellen en te betrekken bij de revitalisatie van het provinciehuis.</p> <p>Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen?</p> <p>Onderhoud is minimaal uitgevoerd omdat de meeste (grote) onderhoudswerken worden uitgevoerd in samenhang met de revitalisering, welke in de zomer van 2009 zal starten. Voor alle uitgesteld onderhoud geldt dat beschikbare gelden uit de voorziening groot onderhoud worden aangewend voor geplande onderhouds- of vervangingswerkzaamheden binnen de andere plannen.</p> <p>Is de stand van de voorziening op niveau? En wanneer wordt de onderbouwing geactualiseerd?</p> <p>De planning wordt eens in de 10 jaar opgesteld. In de praktijk houdt dit in dat er soms van de planning afgeweken moet worden om verschillende redenen. Een reden kan zijn dat bepaald onderhoud, ondanks de planning, nog niet nodig is, of zoals hierboven is omschreven bij de revitalisering, wordt opgenomen in een groter of ander plan. Dit onderhoud wordt in dit soort situaties met bijbehorende kosten vooruit geschoven middels de voorziening. De meerjarenonderhoudsplanung dient geactualiseerd te worden op het moment dat binnen de uit te voeren revitalisering duidelijkheid is in welke staat het provinciehuis zich bevindt op 1 januari 2010. In 2008 zijn de voorbereidingen getroffen om de werkzaamheden van de revitalisering in de zomer van 2009 te laten starten. Op basis van deze uitwerking kan in 2009/2010 een onderhoudsbegroting worden gemaakt voor de periode 2011-2021.</p>

Verloop	Jaar				
	2008	2009	2010	2011	2012
Omschrijving					
Aanvang jaar (1)	1.544.548	1.801.478	644.957	1.242	1.242
Jaarlijkse dotatie (2)	351.930	351.930	351.930	351.930	351.930
Totaal beschikbaar	1.896.478	2.153.408	996.887	353.172	353.172
Verwachte onderhoudskosten totaal	94.322	1.508.451	995.645	351.930	351.930
Werkelijke onderhoudskosten (3)	95.000				
Saldo einde jaar (1+2+3)	1.801.478	644.957	1.242	1.242	1.242

Naam (nr)	Voorziening groot onderhoud museum (083177)
Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen)	Voor nu en in de toekomst op een planmatige wijze werken aan een verantwoorde staat van bouwkundig en technisch onderhoud van het Drents Museum en daartoe de financiële middelen beschikbaar hebben.
Portefeuillehouder	H. Baas
Teamleider	G. van der Ploeg
Soort voorziening	Voorziening
Programma	66 Facilitaire ondersteuning
Product	66 Facilitaire ondersteuning
Inhoudelijke en financiële toelichting	<p>Wat was in 2008 gepland?</p> <p>Gelet op de planvorming ten behoeve van de uitbreiding van het Drents Museum en de aanpassing van de bestaande gebouwen zijn in 2008 geen planmatige onderhouds-werkzaamheden gepland. Alleen noodzakelijke dagelijkse onderhouds-werkzaamheden worden uitgevoerd. De eerder geplande werkzaamheden zijn uitgesteld naar 2009-2010 en worden gelijktijdig met de grote verbouwing uitgevoerd.</p> <p>Wat is in 2008 gerealiseerd?</p> <p>N.v.t.</p> <p>Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen?</p> <p>N.v.t.</p> <p>Is de stand van de voorziening op niveau?</p> <p>Voor 2002-2011 is door TMS een meerjarenonderhoudsplan (MOP) gemaakt voor alle onderhoudskosten die voor een periode van 10 jaar te verwachten zijn voor de panden Drents museum en provinciehuis. Omdat het ene jaar meer aan onderhoud wordt gepleegd dan het andere jaar, is dit MOP gemaakt om fluctuatie in de jaarlijkse onderhoudskosten te voorkomen. Tevens is er een verdeling gemaakt in dagelijks en planmatig onderhoud. Wanneer een deel van het planmatig onderhoud (omdat dit bijvoorbeeld nog niet noodzakelijk is) later wordt gepleegd, dan wordt er wat gespaard voor latere (duurdere) jaren. Over een periode van 10 jaar komt de voorziening aan het einde van de periode uit op 0. In de planning met betrekking tot uitgaven tot en met 2011 is een stijgende lijn te zien. Gelet op de concretisering van de uitbreidingsplannen, wordt voor de jaren 2007-2008 budgetneutraliteit aangehouden, waarna in de daaropvolgende jaren 2009-2011 grotere uitgaven zijn ten tijde van de uitbreidingswerkzaamheden en dan vastgestelde plannen. De meerjarenonderhoudsplanning dient geactualiseerd te worden op het moment dat binnen de uit te voeren uitbreiding van het museum duidelijkheid is in welke staat het Drents Museum zich bevindt en welke veranderingen er zijn gerealiseerd op 1 januari 2011. De nieuwe onderhoudsplanning op basis van het vernieuwde gebouwcomplex wordt gemaakt voor de jaren 2012-2022</p>

Verloop	Jaar				
	2008	2009	2010	2011	2012
Omschrijving					
Aanvang jaar (1)	431.834	553.733	525.632	197.531	2.469-
Jaarlijkse dotatie (2)	121.899	121.899	121.899	121.899	121.899
totaal beschikbaar	553.733	675.632	647.531	319.430	119.430
Verwachte onderhoudskosten totaal:	-	150.000	450.000	321.899	121.899
Werkelijke onderhoudskosten (3)	-				
Saldo einde jaar (1+2+3)	553.733	525.632	197.531	2.469-	2.469-

III.1.3 Overzicht personeelssterkte (fte)

Organisatie-eenheid/afdeling (zoals opgenomen in de kostenverdeelstaat)	Sterkte bij de begroting van 2008		Sterkte ultimo 2008 (werkelijk)
Hulpkostenplaatsen			
Concerndirectie	2,00	Directie	2,00
Facilitaire Groep	53,20	Bestuur en Communicatie	29,59
Stafgroep Kabinet	11,40	Concernstaf	4,45
Stafgroep Financiën en Control	22,20	Facilitaire Ondersteuning	110,41
Stafgroep Personeel en Organisatie	17,20	Management Ondersteuning	52,93
Stafgroep Automatisering	21,00	Statengriffie	6,07
Stafgroep Bestuurlijke en Juridische Concernzaken	25,20		
Stafgroep Communicatie	12,40		
Statengriffie	6,30		
Onderzoeksbureau	5,10		
Totaal hulpkostenplaatsen	176,00		205,45
Hoofdkostenplaatsen			
Productgroep Economie	25,30	Duurzame Ontwikkeling	75,62
Productgroep Verkeer en Vervoer	22,90	Programma- en Projectmanagement	9,21
Productgroep Cultuur en Welzijn	33,80	Ruimtelijke Ontwikkeling	70,15
Productgroep Wegen en Kanalen - Beheerafdeling	61,50	Sociaal-Economische Ontwikkeling	79,73
Productgroep Wegen en Kanalen - Bouwafdeling	35,70	Wegen en Kanalen	89,01
Productgroep Landelijk Gebied	35,50		
Productgroep Ruimte en Water	43,30		
Productgroep Bodem	33,00		
Productgroep Milieubeheer	35,60		
Productgroep Handhaving	27,60		
Programma Land	1,00		
Programma Stad	1,00		
Kompas	1,90		
Totaal hoofdkostenplaatsen	358,10		323,72
Totaal organisatieschema	534,10		529,17
Overig personeel			
Provinciale staten	41,00	Overig personeel	
Gedeputeerde staten	5,40	Provinciale staten	41,00
Oud leden gedeputeerde staten/provinciale staten	45,50	Gedeputeerde staten	5,60
Commissaris van de Koningin	1,00	Oud-leden gedeputeerde staten/provinciale staten	27,00
		Commissaris van de Koningin	0,00
		Herplaatsen/Regelingen	16,34
Personeel niet in functieboek	8,40	Personeel niet in functieboek	0,00
Totaal overig	101,30		89,94
Totaal Generaal	635,40		619,11
Noordelijke Rekenkamer	7,80		7,75

Door de nieuwe organisatieindeling is een directe vergelijking o.b.v. de begroting niet te maken.

III.1.4 Arbeidskostengerelateerde verplichtingen

In het Besluit begroting en verantwoording is bepaald dat de arbeidskostengerelateerde verplichtingen van een jaarlijks vergelijkbaar volume een onderdeel van de uiteenzetting over de financiële positie in de jaarrekening zijn. Wij beschrijven het verloop van deze verplichtingen ten opzichte van de begroting.

Premie Interprovinciale ziektekostenregeling (IZR)

Met ingang van 1 januari 2006 is het werkgeversaandeel in de premie IZR vervallen. Daarvoor in de plaats is gekomen vergoeding Ziekte Verzekering Wet (ZVW). De werkelijke lasten in 2008 zijn hiervan € 1.338.400,-- geweest. Deze vergoeding geldt totdat werknemers uit dienst treden.

Vakantiegeld

In de maand mei wordt het vakantiegeld over de afgelopen 12 maanden betaald. Aan het eind van het jaar ontstaat er daardoor een verplichting van 7 maanden vakantiegeld. Het bedrag van de verplichting per 31 december 2008 bedraagt € 1.962.160,--.

Pensioenen/wachtgelden

Er zijn per eind december nog 19 pensioenontvangende ex-leden van gedeputeerde staten. Daarnaast is er een aantal ex-gedeputeerden en ook voormalige leden van provinciale staten die wachtgeld ontvangen of wachtgeld mochten ontvangen, maar in 2008 een (tijdelijk) inkomen hadden. In 2008 zijn de lasten voor pensioenen en wachtgelden voor deze mensen € 571.267,-- geweest.

III.1.5 Wet openbaarmaking uit publieke middelen gefinancierde topinkomens

Met ingang van 1 maart 2006 is de Wet openbaarmaking uit publieke middelen gefinancierde topinkomens (WOPT, Staatsblad 2006, 95) van kracht. Deze wet regelt dat elke instelling die overwegend uit publieke middelen is gefinancierd, jaarlijks het belastbaar jaarloon per individuele functionaris met wie zij een arbeidsrelatie heeft op functienaam zal publiceren, indien dit belastbaar jaarloon uitgaat boven dat van de minister (€ 181.000,- in het jaar 2008). Het voorschrift in de WOPT houdt voor provincies en gemeenten in dat de informatie over topinkomens moet worden opgenomen in de jaarrekening als bedoeld in artikel 201 van de Provinciewet en artikel 197 van de Gemeentewet. De wijziging in artikel I, onderdeel D, strekt ertoe dat deze informatie wordt opgenomen in de toelichting op de programmarekening, die daarvoor een logische plaats is.

Voor de provincie Drenthe geldt dat geen functionaris op de loonlijst staat die vermeld moeten worden op basis van de definitie van de WOPT.

III.1.6 Rapportage verordening dwangsom

Achtergrond

De Verordening dwangsom bij niet tijdig beslissen door de provincie Drenthe is in werking getreden per 1 juli 2006. Hier treft u de derde rapportage aan. Bijgevoegde tabel geeft een overzicht over de provincie als totaal. Hieruit en uit een daartoe in de ambtelijke organisatie gemaakte analyse komt het volgende beeld naar voren.

Hoeveelheid geregistreerde ingekomen stukken met risico van dwangsom

Van het in de periode 1 januari tot en met 31 december 2008 totaal aantal geregistreerde ingekomen stukken had 21% het risico van dwangsom in zich. Bij stukken met risico van dwangsom valt bijvoorbeeld te denken aan een aanvraag voor een subsidie of vergunning, een gedoogbesluit, een verzoek tot handhaving, een bezwaarschrift, etc. Het merendeel van het aantal stukken met risico van dwangsom kwam binnen op het gebied van sociaaleconomische ontwikkeling, namelijk 54%.

Afhandeling stukken met risico van dwangsom

In totaal is het grootste deel (70%) van de afgedane ingekomen stukken met risico van dwangsom tijdig afgehandeld. Voor de organisatie als totaal hadden van de te laat afgedane stukken de meeste een termijnoverschrijding van tussen de 0 en 2 weken. Dit is een gunstige verbetering ten opzichte van 2007: Toen lag het zwaartepunt van termijnoverschrijdingen op meer dan 8 weken (in 2007 31%; dit percentage is in 2008 24%).

Toelichting op termijnoverschrijdingen

De meeste termijnoverschrijdingen hebben plaatsgevonden op het gebied van sociaal-economische ontwikkeling, namelijk 68% van alle stukken die te laat zijn afgehandeld. De termijnoverschrijdingen betreffen vrijwel allemaal subsidies. Een belangrijke verklaring hiervoor is dat op het beleidsterrein sociaaleconomische ontwikkeling ook, zoals hiervoor aangegeven, verreweg de meeste stukken met risico van dwangsom zijn binnengekomen. Daarnaast speelde met name een piekbelasting hierbij een rol. Dit speelde vooral wegens de totstandkoming van de sociale, culturele en museale agenda.

Ingebrekestellingen en dwangsommen

In 2008 zijn 6 ingebrekestellingen ontvangen (in 2007 waren er geen ingebrekestellingen). De ingebrekestellingen betroffen het beleidsterrein managementondersteuning (4), duurzame ontwikkeling (1) en sociaaleconomische ontwikkeling (1). Eén ingebrekestelling heeft geleid tot betaling van een dwangsom ter hoogte van € 1.000,-. Hierbij ging het om bezwarenprocedures in het kader van de Commissie Personele Aangelegenheden. De 2 overige ingebrekestellingen zijn binnen de termijn van 2 weken bevredigend afgehandeld.

Rapportage in verband met Verordening dwangsom bij niet tijdig beslissen door de provincie Drenthe over de periode 1 januari 2008 tot en met 31 december 2008)

Productgroep / Stafgroep		Totaal
	Totaal aantal geregistreerde ingekomen stukken (inclusief stukken met risico van dwangsom)	6834
	Aantal geregistreerde ingekomen stukken met risico van dwangsom	1433
	Aantal geregistreerde afgedane ingekomen stukken met risico van dwangsom	1061
	Aantal geregistreerde nog openstaande ingekomen stukken met risico van dwangsom	372
	Aantal stukken met risico van dwangsom dat tijdig is afgehandeld	746
	Aantal stukken met risico van dwangsom dat te laat is afgehandeld	315
	% stukken met risico van dwangsom dat tijdig is afgehandeld (Noot 1)	79
	% stukken met risico van dwangsom dat te laat is afgehandeld (Noot 1)	21
	Gemiddelde afdoeningstermijn in dagen van afgedane stukken met risico van dwangsom	63
Overzicht lengte	0 < 2 weken	97
termijnoverschrijding	2 < 4 weken	73
afgedane stukken (in aantallen)	4 < 6 weken	44
	6 < 8 weken	24
	> 8 weken	77
Overzicht lengte	0 < 2 weken	34
termijnoverschrijding openstaande	2 < 4 weken	12
	4 < 6 weken	29
stukken (in aantallen)	6 < 8 weken	9
	> 8 weken	108
Overzicht redenen	Complexiteit van de aanvraag	4
termijnoverschrijding	Inschakeling externe adviescommissie/org	1
afgedane stukken (in aantallen)	Piekbelasting	75
	Prioriteitstelling	0
	Veel overleg nodig	37
	Vrije toelichting	5
	Geen reden opgegeven	193
	Aantal ingebrekestellingen (Noot 2)	6
	Aantal betaalde dwangsommen	1
	Hoogte betaalde dwangsommen in euro's	1000

Noot 1 Het betreft hier het % stukken dat tijdig c.q. te laat na de in wet- of regelgeving gestelde termijn is afgehandeld. Het % betreft het gedeelte van het aantal geregistreerde afgedane ingekomen stukken met risico van dwangsom (zie 4e regel).

Noot 2 Een aanvrager van een beschikking kan binnen 6 weken nadat de termijn voor het geven van de beschikking is verstreken en er geen beschikking is gegeven, een schriftelijke ingebrekestelling sturen. De provincie heeft dan nog 2 weken de tijd alsnog een beschikking te geven. Gebeurt dit niet, dan is dwangsom verschuldigd.

III.1.7 Rapportage Single information single audit (Sisa)

In de Algemene maatregel van bestuur Single information single audit (Sisa) geeft het rijk aan dat van een aantal regelingen, waarvoor gemeenten en provincies van het rijk gelden ontvangen, verantwoording moet worden afgelegd in de jaarstukken. Eerdere jaren werden voor deze regelingen afzonderlijke verantwoordingen opgesteld met daarbij ook een afzonderlijke accountantsverklaring. Vanaf 2006 is dit teruggebracht tot één verantwoording in de jaarrekening en is er één controlemoment. Gold voor 2006 nog dat er 5 regelingen via Sisa moesten worden verantwoord aan het rijk, in 2007 waren dat 15 regelingen en in 2008 worden in totaal 12 regelingen verantwoord via deze rapportage.

Het rijk beoogt hiermee de administratieve lasten te verlagen. Vooralsnog lijkt hiervan nog geen sprake te zijn. Nog steeds dienen vrijwel dezelfde gegevens bijgehouden te worden en kunnen verantwoordingen niet meer geleidelijk ingestuurd worden. Tevens is nu nog meer sprake van een piekbelasting, omdat nu tijdens de controle van de jaarstukken ook de controle van de regelingen meegenomen wordt. Hierdoor zijn de werkzaamheden van de interne controle verder toegenomen.

Het opgenomen overzicht is het door het rijk voorgeschreven overzicht voor de 12 regelingen, waarvoor 2008 Sisa van toepassing is. De verantwoorde bedragen zijn gebaseerd op het kasstelsel, met uitzondering van de infrastructuurprojecten van de brede doeluitkering (BDU). Bij deze projecten is als verantwoordingscriterium gehanteerd dat de projecten gerealiseerd zijn en tevens afgerekend zijn met de provincie Drenthe.

Bij het Investeringsbudget stedelijke vernieuwing (ISV) zijn de aan de gemeenten doorbetaalde bedragen opgenomen; deze zullen in 2009 worden afgerekend met het rijk.

In IPO-verband is in 2008 nader uitgewerkt hoe provincies Sisa gaan invoeren over de verantwoording tussen gemeenten en provincies per verantwoordingsjaar 2008. In 2007 hoefden de betrokken gemeenten alleen de regeling ISV in hun jaarstukken 2007 ten behoeve van de provincie op te nemen. In 2008 verantwoordden de gemeenten zich aan de provincie voor 8 regelingen. De verwachting is dat voor 2009 het aantal regelingen om op deze wijze te verantwoord worden nog groter wordt.

Departement	Nummer	Specifieke uitkering (1)	Juridische grondslag (2)	Ontvanger (C)	Indicatoren (3)	Toelichting per indicator (A)	Frequentie (jaarrekening) (B)	
OCW	10A	Geldstroom Beeldende Kunst en Vormgeving 2005-2008 (GBKV)	Bekostigingsbesluit cultuuruitingen art 41 en 45 Ministeriële Regeling uitkeringen cultuurbereik 2005-2008	Provincies	GBKV: autonome bijdragen provincies incl. bijdragen in samenwerking met gemeenten	In euro's (het totaal van: het door de provincie zelf bestede bedrag en het bedrag dat provincies samen met gemeenten hebben besteed)	Jaarlijks	
					GBKV: correctie over autonome bijdragen provincies incl. bijdragen in samenwerking met gemeenten voorgaand jaar	In euro's	Jaarlijks	
					GBKV onbestede middelen van ontvangen rijksmiddelen t/m 2008.	In euro's	2008	
OCW	11A	Actieplan Cultuurbereik 2005-2008 (APCB)	Bekostigingsbesluit cultuuruitingen art 41 en 45 Ministeriële Regeling uitkeringen cultuurbereik 2005-2008.	Provincies en gemeenten	APCB: eigen matchingsbijdrage gemeente/provincie	In euro's	Jaarlijks	
					APCB: correcties over eigen bijdrage gemeente/provincie voorgaand jaar	In euro's	Jaarlijks	
					APCB: onbestede middelen van ontvangen rijksmiddelen	In euro's	2008	
OCW	12	Versterking cultuur-educatie in het primair onderwijs 2005-2007 (CPO)	Bekostigingsbesluit cultuuruitingen art 41 en 45 Ministeriële Regeling uitkeringen cultuurbereik 2005-2008.	Gemeenten en provincies	CPO: onbestede middelen van ontvangen rijksmiddelen t/m jaar t	In euro's	2008	
OCW	17A	Uitkering Marsrouteplannen (Bibliotheken). Vernieuwingsimpulsmiddelen	Wet op het Specifiek Cultuurbeleid Bekostigingsbesluit cultuuruitingen	Gemeenten en provincies (rechtstreekse ontvangers)	Besteed bedrag jaar t	In euro's	Jaarlijks	

Afspraak (4)	Realisatie (5)	Beginstand jaart (6)	Beschikking Rijk (7)	Overige ontvangsten (8)	Besteed t.i.v. rijksmiddelen (9)	Besteed t.i.v. provinciale/Wgr middelen (10)	Overige besteding (11)	Te verrekenen met het Rijk (12)	Te verrekenen met de Provincie / Wgr (13)	Overige (14)	Toelichting afwijking (15)	Aard Controle (16)
							€ 1.686.926					R
										€ 0		R
								€ 215.355				R
							€ 431.092					R
										€ 0		R
								€ 157.882				R
								€ 2.389				R
					€ 651.446							R

Departement	Nummer	Specifieke uitkering (1)	Juridische grondslag (2)	Ontvanger (C)	Indicatoren (3)	Toelichting per indicator (A)	Frequentie (jaarrekening) (B)	
VROM	22A	Bodemsanering	Wet bodembescherming (Wbb) Besluit financiële bepalingen bodemsanering, Regeling financiële bepalingen bodemsanering;	Provincies en gemeenten	Besteed bedrag Wbb	In euro's	Jaarlijks	
					Besteed bedrag FES	In euro's	Jaarlijks	
					Aantal saneringen (inclusief SEB)	In aantallen	Na afloop van de programmaperiode	
					Aantal bodemonderzoeken (inclusief SEB)	In aantallen	Na afloop van de programmaperiode	
					Aantal m2 gesaneerd oppervlak (inclusief SEB)	In m ²	Na afloop van de programmaperiode	
					Aantal m3 gesaneerde grond (inclusief SEB)	In m3	Na afloop van de programmaperiode	
					Aantal m3 gesaneerd verontreinigd grondwater (inclusief SEB)	In m3	Na afloop van de programmaperiode	
VROM	23A	Externe veiligheid	Subsidieregeling programmafinanciering Externe Veiligheid (EV)-beleid en andere overheden 2006-2010	Provincies	% budget t.b.v. in dienst nemen vast personeel EV.	In %	Jaarlijks	
					Besteed bedrag t.l.v. EV	In euro's	Jaarlijks	
VROM	32	RijksCofinancieringsregeling INTERREG	Wet Ruimtelijke Ordening Besluit Ruimtelijke Ordening	Gemeenten, provincies en regionaal openbare lichamen.	Besteed bedrag per activiteit			
				Innovatie Voresight planning		In euro's	Jaarlijks	
WWI	37A	Besluit Locatiegebonden Subsidies 2005	Woningwet	Stadsregio's en provincies	Besteed bedrag in jaar t	In euro's	Jaarlijks	
					Besteed bedrag tot en met jaar t-1	In euro's	2008	
WWI	43D	Investering stedelijke vernieuwing (ISV)	Wet Stedelijke Vernieuwing	Provincies (rechtstreekse ontvanger)	Eindsaldo ISV (na afloop periode II)	In euro's	2010	
					Totaal investeringsbedrag ISV II, verdeeld over niet-rechtstreekse gemeenten	In euro's	Jaarlijks	

Afspraak (4)	Realisatie (5)	Beginstand jaart (6)	Beschikking Rijk (7)	Overige ontvangsten (8)	Besteed t.i.v. rijksmiddelen (9)	Besteed t.i.v. provinciale/Wgr middelen (10)	Overige besteding (11)	Te verrekenen met het Rijk (12)	Te verrekenen met de Provincie / Wgr (13)	Overige (14)	Toelichting afwijking (15)	Aard Controle (16)
					€ 2.561.508							R
					€ 0							R
		0										D1
		0										D1
		0										D1
		0										D1
		0										D1
		73,87%										D2
					€ 357.728							R
					€ 139							R
					€ 407.190							R
					€ 404.185							R
								€ 0				R
										€ 2.235.314		R

Departement	Nummer	Specifieke uitkering (1)	Juridische grondslag (2)	Ontvanger (C)	Indicatoren (3)	Toelichting per indicator (A)	Frequentie (jaarrekening) (B)	
VenW	49A	Brede doeluitkering verkeer en vervoer	Wet BDU Verkeer en Vervoer, art 10	Provincies en Wgrplus-regio's	Eindsaldo/-reservering vorig jaar	In euro's	Jaarlijks	
					Toegerekende rente	In euro's	Jaarlijks	
					Ontvangen BDU-bijdrage VenW	In euro's	Jaarlijks	
					Terugbetaling door derden vanuit BDU-bijdrage verstrekte middelen	In euro's	Jaarlijks	
					Bestedingen	In euro's	Jaarlijks	
					Correctie over bestedingen voorgaand jaar	In euro's	Jaarlijks	
					Eindsaldo/-reservering lopend jaar	In euro's	Jaarlijks	
					Individuele bestedingen die meer dan 20% van totaal ontvangen BDU bedragen	In euro's	Jaarlijks	

	Afspraak (4)	Realisatie (5)	Beginstand jaart (6)	Beschikking Rijk (7)	Overige ontvangsten (8)	Besteed t.i.v. rijksmiddelen (9)	Besteed t.i.v. provinciale/Wgr middelen (10)	Overige besteding (11)	Te verrekenen met het Rijk (12)	Te verrekenen met de Provincie / Wgr (13)	Overige (14)	Toelichting afwijking (15)	Aard Controle (16)
			€ 25.239.537										R
					€ 1.009.581								R
				€ 32.912.000									R
					€ 68.058								R
						€ 24.457.243							R
										€ 477.118			R
										€ 34.294.815			R
						€ 15.460.157							R

Departement	Nummer	Specifieke uitkering (1)	Juridische grondslag (2)	Ontvanger (C)	Indicatoren (3)	Toelichting per indicator (A)	Frequentie (jaarrekening) (B)	
JenG	79	Doeluitkering jeugdzorg (Bureau Jeugdzorg + Zorgkosten Jeugdzorg)	Wet op de jeugdzorg (artikel 37) Tijdelijk besluit uitkeringen jeugdzorg	Provincies en stadsregio's	(v) Onder toezichtstelling (OTS) , 1 jaar	Aantallen	Jaarlijks	
					(OTS) overig	Aantallen	Jaarlijks	
					Voorlopige voogdij	Aantallen	Jaarlijks	
					Voogdij	Aantallen	Jaarlijks	
					Jeugdreclassering	Aantallen	Jaarlijks	
					Samenloop	Aantallen	Jaarlijks	
					Individuele Traject Begeleiding (ITB) harde kern	Aantallen	Jaarlijks	
					ITB Criem	Aantallen	Jaarlijks	
					Scholing- en trainingsprogramma's (STP)	Aantallen	Jaarlijks	
					Besteed bedrag aan stichting, die een bureau jeugdzorg in stand houdt -deel justitietaken	In euro's	Jaarlijks	
					Besteed bedrag aan stichting, die een bureau jeugdzorg in stand houdt - deel taken bureau jeugdzorg en subsidie bureau jeugdzorg	In euro's	Jaarlijks	
					Besteed bedrag aan zorgaanbod	In euro's	Jaarlijks	
					Aantal aanmeldingen aan het LBIO jaar t-2 door bureau jeugdzorg	In aantallen	Jaarlijks	
					Aantal afmeldingen aan het LBIO jaar t-2 door bureau jeugdzorg	In aantallen	Jaarlijks	
Omvang egalisatierserve jeugdzorg per 31 december jaar t	In euro's	Jaarlijks						
JenG	80	Rijkssubsidie-regeling jeugdzorg (experimenten jeugdzorg)	Wet op de jeugdzorg (art. 38) Rijkssubsidie-regeling jeugdzorg	Provincies en stadsregio's	Besteed bedrag tot en met jaar t-1	In euro's	2008	
					Gemiddelde bezettingsgraad	In %	Jaarlijks	

Afspraak (4)	Realisatie (5)	Beginstand jaart (6)	Beschikking Rijk (7)	Overige ontvangsten (8)	Besteed t.i.v. rijksmiddelen (9)	Besteed t.i.v. provinciale/Wgr middelen (10)	Overige besteding (11)	Te verrekenen met het Rijk (12)	Te verrekenen met de Provincie / Wgr (13)	Overige (14)	Toelichting afwijking (15)	Aard Controle (16)
	118											D1
	210											D1
	1											D1
	90											D1
	200											D1
	30											D1
	6											D1
	9											D1
	0											D1
					€ 3.702.596							R
					€ 6.919.846							R
					€ 21.467.385							R
	209											D2
	150											D2
									€ 1.175.590			R
					€ 551.025							R
	84,00%											D2

III.1.8 Portefeuilleverdeling GS-Leden

Commissaris van de Koningin

J.M. Imhof
Directeur-secretaris

- Algemene coördinatie en externe betrekkingen
- Communicatie
- Burgemeestersaangelegenheden
- Algemeen toezicht gemeenten
- Openbare orde en veiligheid
- Algemene aangelegenheden Provinciewet en Gemeentewet
- Algemene juridische aangelegenheden
- Kieswet
- Ombudsfunctie

A. Haarsma
(PvdA)

- Waarnemend Commissaris van de Koningin
- Ruimtelijke ontwikkeling
- Wonen en wijkontwikkeling
- Zorg (jeugd), welzijn, onderwijs en sport
- Integraal*
- Regio Groningen - Assen
- Regionaal*
- Drenthe Noordwest

T. Klip-Martin
(VVD)

- Bodem, lucht en milieu
- Klimaat en energie
- Water en waterschappen
- Cultuur (bibliotheek, archief en musea)
- Personeel & Organisatie
- DB-IPO
- Integraal*
- Duurzaam Drenthe
- Regionaal*
- Drenthe Zuidwest (incl. afstemming Overijssel)

J.G. Vlietstra (PvdA)

- EZ / arbeidsmarkt
- Financiën
- Mediabeleid
- DB-SNN

H. Baas
(ChristenUnie)

- Informatisering en automatisering
- Facilitaire zaken
- Verbouwing / revitalisering provinciehuis
- Handhaving
- Integraal*
- Project burger en provincie (incl. relaties "Regionaal")
- Bestuurlijke verhoudingen

R.W. Munniksma
(PvdA)

- Vitaal platteland, landbouw en landinrichting
- Natuur en landschap
- Recreatie en toerisme
- Cultuur (m.u.v. bibliotheek, archief en musea)
- Integraal*
- Veenkoloniën en Drents Plateau
- Regionaal*
- Drenthe Zuidoost (incl. afstemming Overijssel)

J.H. Bats
(VVD)

- Verkeer en Vervoer
- Openbaar vervoer
- Wegen en Kanalen
- DB-SNN
- Integraal*
- Europa, NOA en internationale betrekkingen

III.1.9 Zetelverdeling

Zetelverdeling provinciale staten Drenthe	
PvdA	13
CDA	10
VVD	8
SP	5
ChristenUnie	3
GroenLinks	2

Zetelverdeling college van gedeputeerde staten	
PvdA	3
VVD	2
ChristenUnie	1

III.1.10 Afkortingenwijzer

AB	algemeen bestuur
ASV	Algemene subsidieverordening
AvA	algemene vergadering van aandeelhouders
Awb	Algemene wet bestuursrecht
BANN	Bestuursacademie Noord-Nederland
BBV	Besluit begroting en verantwoording
BDU	brede doeluitkering
BIELLS	bodeminformatie essentieel voor landelijke en lokale sturing
BKV	beeldende kunst en vormgeving
BNG	Bank Nederlandse Gemeenten
BOAG	brede overleg- en adviesgroep
BOS	buurt, onderwijs en sport
BRTN	Beleidsvisie recreatiertoerisme Nederland
BTO	bedrijfstakinggericht opleiden
BZK	Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Ministerie van
CBK	Centrum Beeldende Kunst
CBM	Centraal Bureau Motorrijtuigenbelasting
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CHW	cultuurhistorische waardenkaart
CKA	Cultureel Kwartier Assen
CROW	Centrum voor Regelgeving en Onderzoek in de Grond-, Water- en Wegenbouw en de verkeerstechniek
CvdK	Commissaris van de Koningin
CBB	collectief vraagafhankelijk vervoer
CPO	collectief particulier opdrachtgeverschap
CWZ	cultuur, welzijn en zorg
DB	dagelijks bestuur
DBL	Drentse Bedrijfslokaties, Stichting
DLG	Dienst Landelijk Gebied
DURP	digitale uitwisseling ruimtelijke plannen
ECB	Europese Centrale Bank
EHK	essentiële herkenbaarheidskenmerken
EHS	ecologische hoofdstructuur
EMMS	energie- en milieumanagementsysteem
EZ	Economische Zaken, Ministerie van
FBE	faunabeheereenheid
FFW	Flora- en Faunawet
GAE	Groningen Airport Eelde
GBT	Gemeentelijk Beleidsteam
GGOR	gewenst grond- en oppervlaktewaterregiem
GS	gedeputeerde staten
GWW	Grondwaterwet
HR	human resource
IAD	Innovatief Actieprogramma Drenthe 2008-2010
IGGD	Integraal groen gebiedsplan Drenthe
ILG	Investeringsbudget landelijk gebied
IPPC	Integrated Pollution Prevention and Control

IPO	Interprovinciaal Overleg
ISP	Integraal structuurplan
ISV	Investeringsbudget stedelijke vernieuwing
iWSR	instrumentarium Watersysteemrapportage
IWV	Interprovinciaal Werkgeversverband
IZR	Interprovinciale ziektekostenregeling
KIK	Kunstenaarsinitiatief in Kolderveen
KO	Koninklijke onderscheidingen
KRW	Kaderrichtlijn Water
LGR	landelijk grondwaterregister
LMA	Landelijk Meldpunt Afvalstoffen
LVN	Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Ministerie van
MEP	Meerjarenexploitatieprogramma
m.e.r.	milieu-effectrapportage
MFD	Milieufederatie Drenthe
MFD	multifunctioneel dienstencentrum
MIRT	Meerjarenprogramma infrastructuur ruimte en transport
MOD	Multidisciplinaire Oefenstaf Drenthe
MOP	Meerjarenontwikkelingsprogramma
MOP	meerjarenonderhoudsplan
MRB	motorrijtuigenbelasting
MUP-VV	Meerjarenuitvoeringsprogramma verkeer en vervoer
NaVoS	nazorg voormalige stortplaatsen
NBW	Nationaal Bestuursakkoord Water
NBW	Natuurbeschermingswet
NME	natuur- en milieueducatie
NMP	Nationaal Milieubeleidsplan
NNBT	Noord-Nederlands Bureau voor Toerisme
NNGB	Nederlandse norm gezond bewegen
NOA	Noordelijke ontwikkelingsas
NOM	Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij
NRK	Noordelijke Rekenkamer
NSW	Natuurschoonwet
NUP	Nationaal uitvoeringsprogramma
NVD	netwerk veilig Drenthe
NWW	niet-werkende werkzoekenden
OCW	Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Ministerie van
OKI	onderwijs en kennisinfrastructuur
OOV	openbare orde en veiligheid
ov	openbaar vervoer
OZB	onroerendezaakbelasting
PCC	Provinciaal Coördinatiecentrum
pMJP	provinciaal Meerjarenprogramma
POP	Provinciaal omgevingsplan
POV	Provinciale omgevingsverordening
PPM	Programma- en Projectmanagement
PS	provinciale staten
PUP	Provinciaal uitvoeringsprogramma
PUVV	Provinciaal uitwerkingsprogramma verkeer en vervoer
PvA	plan van aanpak

PvE	programma van eisen
PVVP	Provinciaal verkeers- en vervoersplan
RAO	regionaal ambtelijk overleg
RBO	regionaal bestuurlijk overleg
Regis	regionaal geohydrologisch informatiesysteem
ROT	Regionaal Operationeel Team
RPC	Rijksplanologische Commissie
RPCP	Regionaal Patiënten Consumenten Platform
RSP	Regiospecifiek Pakket
Ruddo	Regeling uitzettingen en derivaten decentrale overheden
RvC	Raad van Commissarissen
RVT	Raad van Toezicht
SAN	Subsidieregeling agrarisch natuurbeheer
SHN	Samenwerking Handhaving Drenthe
SIA	Sámen Sterker in Actie!
Sisa	Single information single audit
SLB	Stichting Landinrichting en Bodemverontreiniging
smb	strategische milieubeoordeling
SN	Subsidieregeling natuurbeheer
SNN	Samenwerkingsverband Noord-Nederland
SOL	Subsidieverordening onderhoud landschapselementen
SOM	stedelijke ontwikkeling en mobiliteit
STADO	stads- en dorpsvernieuwing, Wet op de
SZW	Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Ministerie van
TJS	Tienjarensценario
UILN-N	Uitvoeringsprogramma Innovatieve Landbouw Noord-Nederland
UvW	Unie van Waterschappen
VDG	Vereniging Drentse Gemeenten
VES	versterking economische structuur
VHR	Vogel- en Habitatrichtlijn
VIEP	Versnelde Inrichting Eelder- en Peizerdiepsysteem
Vigeb	verbindingsoefening gemeenten en provincies
VINEX	Vierde nota op de ruimtelijke ordening extra
VRD	Veiligheidsregio Drenthe
VROM	Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, Ministerie van
VSV	voortijdig schoolverlaten
VTB	vliegende teambrigade
VVBD	Verkeers- en Vervoersberaad Drenthe
VW	Verkeer en Waterstaat, Ministerie van
VWS	Volksgesondheid, Welzijn en Sport, Ministerie van
WABO	Wet algemene bepalingen omgevingsrecht
Wav	Wet ammoniak en veehouderij
WBB	Wet bodembescherming
Wet fido	Wet financiering decentrale overheden
WGR	Wet gemeenschappelijke regelingen
WiDD	Welkom in Digitaal Drenthe
WILG	Wet inrichting landelijk gebied
WKO	warmte-/koudeopslag
Wm	Wet milieubeheer
WMD	Waterleidingmaatschappij Drenthe

WMO	Wet maatschappelijke ondersteuning
WOK	werk, onderwijs en kennisinfrastructuur
WOPT	Wet openbaarmaking uit publieke middelen gefinancierde topinkomens
Wro	Wet op de ruimtelijke ordening
WVO	Wet verontreiniging oppervlaktewateren
WWI	Wet werk en inkomen
WWZ	wonen, welzijn en zorg
ZVW	Ziekte Verzekering Wet
ZZL	Zuiderzeelijn

III.2 Accountantsverklaring

Aan Provinciale Staten van
provincie Drenthe

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Zuiderzeelaan 53
8017 JV Zwolle
Postbus 513
8000 AM Zwolle
Telefoon (038) 427 27 27
Fax (038) 427 27 28
www.pwc.com/nl

Accountantsverklaring

Verklaring betreffende de jaarrekening

Wij hebben de jaarrekening 2008 van provincie Drenthe, bestaande uit de balans per 31 december 2008 en de programmarekening over 2008 met de toelichtingen, gecontroleerd.

Verantwoordelijkheid van het college van Gedeputeerde Staten

Het college van Gedeputeerde Staten van provincie Drenthe is verantwoordelijk voor het opmaken van de jaarrekening, alsmede voor het opstellen van het jaarverslag, beide in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten. Deze verantwoordelijkheid houdt onder meer in dat de jaarrekening zowel de baten en lasten als de activa en passiva getrouw dient weer te geven en dat de in de jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties rechtmatig tot stand zijn gekomen. Rechtmatige totstandkoming betekent in overeenstemming met de begroting en met de van toepassing zijnde wettelijke regelingen waaronder gemeentelijke verordeningen. Deze verantwoordelijkheid omvat onder meer: het ontwerpen, invoeren en in stand houden van een intern beheersingssysteem relevant voor het opmaken van en getrouw weergeven in de jaarrekening van zowel de baten en lasten als de activa en passiva, zodanig dat deze geen afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten bevat en voor de naleving van de relevante wet- en regelgeving, het kiezen en toepassen van aanvaardbare grondslagen voor financiële verslaggeving en het maken van schattingen die onder de gegeven omstandigheden redelijk zijn.

Verantwoordelijkheid van de accountant

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de jaarrekening op basis van onze controle, als bedoeld in artikel 217, tweede lid van de Provinciewet. Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder het Besluit accountantscontrole provincies en gemeenten en het door Provinciale Staten vastgestelde controleprotocol. Dienovereenkomstig zijn wij verplicht te voldoen aan de voor ons geldende gedragsnormen en zijn wij gehouden onze controle zodanig te plannen en uit te voeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. De keuze van de uit te voeren werkzaamheden is afhankelijk van de professionele oordeelsvorming van de accountant, waaronder begrepen zijn beoordeling van de risico's van afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten.

PricewaterhouseCoopers is de handelsnaam van onder meer de volgende vennootschappen: PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. (KvK 34180285), PricewaterhouseCoopers Belastingadviseurs N.V. (KvK 34180284), PricewaterhouseCoopers Advisory N.V. (KvK 34180287) en PricewaterhouseCoopers B.V. (KvK 34180289). Op dienstverlener verlenen door deze vennootschapper zijn Algemene Voorwaarden van toepassing, waarin onder meer aansprakelijkheidsvoorwaarden zijn opgenomen. Deze Algemene Voorwaarden zijn gedeponeerd bij de Kamer van Koophandel te Amsterdam en ook in te zien op www.pwc.com/nl.

In die beoordeling neemt de accountant in aanmerking het voor het opmaken en getrouw weergeven in de jaarrekening van zowel de baten en lasten als de activa en passiva, alsmede het voor de naleving van de wet- en regelgeving relevante interne beheersingssysteem, teneinde een verantwoorde keuze te kunnen maken van de controlewerkzaamheden die onder de gegeven omstandigheden adequaat zijn, maar die niet tot doel hebben een oordeel te geven over de effectiviteit van het interne beheersingssysteem van de provincie. Tevens omvat een controle onder meer een evaluatie van de aanvaardbaarheid van de toegepaste grondslagen voor financiële verslaggeving, van de redelijkheid van schattingen die het college van Gedeputeerde Staten van provincie Drenthe heeft gemaakt, en een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening.

De bij onze controle toegepaste goedkeuringstolerantie bedraagt voor fouten 1% en voor onzekerheden 3% van de totale lasten. Deze goedkeuringstolerantie is door Provinciale Staten in het controleprotocol d.d. 12 november 2008 vastgesteld.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Oordeel

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening van provincie Drenthe een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van zowel de baten en lasten over 2008 als van de activa en passiva per 31 december 2008 in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten.

Voorts zijn wij van oordeel dat de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties rechtmatig tot stand zijn gekomen in overeenstemming met de begroting en met de van toepassing zijnde wettelijke regelingen waaronder provinciale verordeningen.

Verklaring betreffende andere wettelijke voorschriften en/of voorschriften van regelgevende instanties

Op grond van de wettelijke verplichting ingevolge artikel 217 lid 3 onder de Provinciewet melden wij dat het jaarverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening.

Zwolle, 7 april 2009

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Origineel ondertekend door H. Boshove RA

III.3 Bestemming van het resultaat

Het resultaat over 2008, na verwerking van de begrote mutaties met reserves, bedraagt € 21.233.000,--. Van dit resultaat stellen wij u voor aan de reserves toe te voegen een bedrag van € 13.606.000,--. Het betreft hier een saldo van toevoegingen en onttrekkingen die afwijken van de begrote toevoegingen en onttrekkingen van reserves. Deze afwijkingen worden veroorzaakt door lagere kosten en of hogere opbrengsten van budgetten die aan deze reserves zijn gekoppeld. Het totaal bedrag dat voorgesteld wordt aan de reserves toe te voegen kan als volgt worden gespecificeerd:

Mutaties reserves	Begroting	Realisatie		Vershil
Bijdrage aan reserve grondwaterheffing	0	476.000	N	-476.000
Bijdrage aan reserve monitoring voorm. stortplaatsen	0	555.000	N	-555.000
Bijdrage aan reserve versterking economisch structuur	9.500.000	8.403.000	V	1.097.000
Bijdrage aan Reserve stimuleringsfonds Drentse projecten	16.364.000	25.895.000	N	-9.531.000
Bijdrage aan reserve provinciaal aandeel ILG	3.474.000	3.453.000	V	21.000
Bijdrage aan Reserve tbv de in te stellen voorziening pensioenen gedeputeerden	704.000	1.290.000	N	-585.000
Bijdrage van reserve grondwaterheffing	230.000	247.000	V	17.000
Bijdrage van reserve ontgrondingenheffing	11.000	-77.000	N	-88.000
Bijdrage van reserve beheer vaarweg Meppel - De Punt	2.182.000	364.000	N	-1.818.000
Bijdrage van reserve Investerings verkeer en vervoer	370.000	376.000	V	6.000
Bijdrage van reserve nationaal Milieubeleidsplan	-422.000	-413.000	N	-9.000
Bijdrage van reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34	9.736.000	8.596.000	N	-1.141.000
Bijdrage van Reserve vaarverbinding Erica - Ter Apel	2.000.000	1.456.000	N	-544.000
				-13.606.000

Na verwerking van de voorgestelde mutaties die niet begroot zijn resteert een voordeel van € 7.627.000,--, dat opgebouwd is op basis van de onderstaande voor- en nadelen.

Omschrijving		
Prioriteit 2.01 Kansen voor jeugd en gezin	V	262.500
Zuidoost-Drentse vaarwegen	V	350.598
Stads- en dorpsvernieuwing / ISV	V	427.275
Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt	V	342.452
Bijdragen in kader Actieprogramma ICT	V	147.605
Prioriteit 5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid	V	713.477
Prioriteit 5.16 Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving	V	207.655
Rente van belegd kasgeld	V	1.179.759
Rentetoevoeging aan middelen BDU overig	N	-516.669
Rente toevoeging Voorziening BDU openbaar vervoer	N	-407.154
Stelpost nettering algemene uitkering	V	516.560
Uitkering uit het Provinciefonds	V	377.278
Prioriteit 6.01 Organisatieontwikkeling	V	1.934.385
Prioriteit 6.04 Proceskosten	V	479.366
Overige kleinere verschillen	V	1.612.129
Totaal	V	7.627.217

Van dit resultaat stellen wij u voor een bedrag van € 4.895.981,-- in te zetten voor de hierna genoemde zaken in 2009.

Omschrijving	
Kennisontwikkeling	333.806
Arbozaken en Meubilair	100.000
Betrokkenheid provinciaal beleid	108.000
Kansen voor de Zuidas	25.000
Proceskosten ontwerpogaven Leek-Roden	100.000
Integraal Internetplatform Drenthe	300.000
Inpassing veranderende EU en nationale wetgeving	200.000
Stads- en dorpsvernieuwing / ISV	427.275
Onderhoud aan Hoogeveensche Vaart en Oeverproject te Coevorden	346.000
Projecten klimaat en energiebeleid	713.400
Organisatieontwikkeling	1.900.000
Controle kosten accountant	80.000
Kansen voor jeugd en gezin	262.500
Totaal	4.895.981

Van het geheel vrij besteedbaar resultaat van € 2.731.000,-- dat nu nog resteert stellen wij voor dit toe te voegen aan de Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten.

Resumerend stellen wij u voor:

- een bedrag van € 13.606.000,-- per saldo toe te voegen aan diverse reserves;
- een bedrag van € 4.895.981,-- te bestemmen voor overheveling van budgetten;
- een bedrag van € 2.731.000,-- toe te voegen aan de Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten.

